

วาทกรรมสงครามและสันติภาพในกวีนิพนธ์สงคราม

นางสาวรมาศ ยวงตระกูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-53-2295-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DISCOURSES ON WAR AND PEACE IN WAR POETRY

Miss Woramas Yuangtrakul

**สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Comparative Literature**

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-53-2295-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์	วาทกรรมสงครามและสันติภาพในกวีนิพนธ์สงคราม
โดย	นางสาวรมาศ ยวงตระกูล
สาขาวิชา	วรรณคดีเปรียบเทียบ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เถกิงวิทย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว. กอังกาญจน์ ตะเวทีกุล)

วรมาศ ขวงตระกูล : วาทกรรมสงครามและสันติภาพในกวีนิพนธ์สงคราม. (DISCOURSES ON WAR AND PEACE IN WAR POETRY) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร, 242 หน้า, ISBN 974-53-2295-4

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาแนวคิดและกระบวนการสร้างวาทกรรมสงครามและสันติภาพในกวีนิพนธ์สงครามจากสงคราม 5 ครั้ง ได้แก่ สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สงครามโลกครั้งที่สอง สงครามเวียดนาม สงครามแบ่งแยกดินแดนคาบสมุทรบอลข่าน และเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001 จากการศึกษา กวีนิพนธ์สงครามจำนวนทั้งสิ้น 83 บท พบว่า กวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสงครามสองประการ คือ แนวคิดสนับสนุนสงคราม และแนวคิดต่อต้านสงคราม

แนวคิดสนับสนุนสงครามเป็นวาทกรรมดั้งเดิมของกวีนิพนธ์สงครามที่ยอมรับและสนับสนุนความชอบธรรมในการทำสงคราม โดยนำเสนอว่าสงครามเป็นส่วนหนึ่งของวิถีแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นกิจกรรมที่กำหนดโดยพระเจ้า และเชื่อว่าสงครามจะสามารถทำให้คนธรรมดากลายเป็นวีรบุรุษได้ ทั้งนี้ แนวคิดแบ่งแยกแบบคู่ปรปักษ์กระตุ้นให้เกิดความเชื่อวามมนุษย์จะสามารถบรรลุถึงสภาวะแห่งสันติภาพได้ด้วยการทำสงคราม

แนวคิดต่อต้านสงครามเป็นวาทกรรมหลักของกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ซึ่งปฏิเสธความชอบธรรมในการทำสงครามโดยนำเสนอผลกระทบของสงครามที่มีต่อมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ วาทกรรมต่อต้านสงครามสะท้อนทัศนคติในแง่ลบที่มนุษย์มีต่อหายนะอันเกิดจากสงคราม เบ็ดเสร็จซึ่งไม่จำกัดขอบเขตและกลุ่มเป้าหมายในการทำลายล้าง และได้แย้งแนวคิด “สงครามเพื่อยุติสงคราม” ทั้งนี้ กวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงครามแนะนำการตระหนักถึงผลกระทบอันน่ากลัวของสงครามจะทำให้มนุษยชาติยุติการสู้รบและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

ภาควิชา	วรรณคดีเปรียบเทียบ	ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา	วรรณคดีเปรียบเทียบ	ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา	2547	

4480184422 : MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEY WORD : WAR AND PEACE / WAR POETRY.

WORAMAS YUANGTRAKUL : DISCOURSES ON WAR AND PEACE IN WAR
POETRY. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. TRISILPA BOONKHACHORN, Ph.D.

242 pp. ISBN 974-53-2295-4

This thesis was undertaken to study the principles and procedures employed to construct discourses on war and peace in war poetry from 5 instances of war; the First World War, the Second World War, the Vietnam War, the Balkan War, and the terrorist attack of September 11, 2001. By studying 83 pieces of poetry, the researcher has come to the conclusion that war poetry is based upon two major concepts; those of Pro-war and Anti-war sentiment.

The pro-war concept is the primary discourse in war poetry reflecting the attitudes that the instigation of war is a fundamental human right. War is commonly portrayed as an activity deigned by God. It is seen as being a means whereby the common man could achieve the status of a hero, and is furthermore applauded the notion that good conquering adversity is a path towards sustained peace.

The anti-war ideal is highlighted in the poetry of the modern era, which refutes the previously held ideal that it is an inherent human right to conduct war, by illustrating the negative physical and mental effects of wars. The anti-war discourse reflects modern standpoint that war has disastrous, not constructive, effects upon humanity and that the total war serves only to destroy frontiers and people. The concept further argues against the notion of, “a war to end all wars”. In contrast, the anti-war works suggest that peace may be ultimately achieved through humanities common revulsion over the unforgettably destructive effects of war.

Department COMPARATIVE LITERATURE Student's signature.....

Field of study COMPARATIVE LITERATURE Advisor's signature.....

Academic year 2004

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรีศิลป์ บุญขจร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้ให้คำแนะนำและอุทิศเวลาตรวจแก้วิทยานิพนธ์ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เถกิงวิทย์ ผู้เป็นทั้งประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์ผู้กรุณาให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ และขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว. กองกาญจน์ ตะเวทีกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ซึ่งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์นี้ให้ดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยใคร่ขอแสดงความขอบคุณมายังรองศาสตราจารย์ ดร. พจิ ยูวจิต และผู้ช่วยศาสตราจารย์ รุ่งรัตน์ คุณภู่สุรพจน์ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้กรุณาให้คำปรึกษาและตอบคำถามของผู้วิจัย ตลอดจนให้ยืมหนังสืออ้างอิงเพื่อประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

พร้อมกันนี้ ผู้วิจัยยังขอขอบคุณมิตรสหายทุกท่านที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์นี้จนเสร็จสมบูรณ์ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการผู้ป่วยต่างชาติ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ ซึ่งให้ความช่วยเหลือและให้โอกาสผู้วิจัยได้ทู่มเทให้กับการค้นคว้าและการเขียนวิทยานิพนธ์อย่างเต็มที่เสมอมา

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า คุณน้า และน้องๆ ซึ่งเป็นกำลังใจและแรงสนับสนุนสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นนับตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วง

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขออุทิศผลงานชิ้นนี้ให้แก่คุณยายซึ่งเป็นที่รักยิ่ง แม้ว่าท่านจะไม่ได้มีโอกาสมีชีวิตอยู่จนถึงวันที่วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
1.3 วัตถุประสงค์.....	5
1.4 แนวเหตุผล ทฤษฎี หรือสมมติฐาน.....	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	6
1.6 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	11
บทที่ 2 ภาพรวมกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่.....	12
2.1 ขอบเขตของกวีนิพนธ์สงคราม.....	12
2.1.1 ขอบเขตกวีนิพนธ์สงครามภายใต้แนวคิดขอบ: กวีนิพนธ์สงครามยุคเริ่มแรกจวบถึงต้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง.....	12
2.1.2 ขอบเขตของกวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่: สงครามโลกครั้งที่หนึ่งถึงเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001.....	20
2.2 กวีทหาร: ผู้สร้างกวีนิพนธ์สงครามจากสนามรบ.....	27
2.3 กวีนิพนธ์สงครามกับการแผ่ใจสู่ผู้อื่น.....	35
2.4 รูปแบบของกวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่.....	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4.1 ร้อยกรองอิสระ: นันทลักษณ์ใหม่ของกวีนิพนธ์สงคราม.....	39
2.4.2 จากกวีโวหารสู่ภาษาบทสนทนา.....	47
2.4.2.1 การใช้คำสะแลง.....	49
2.4.2.2 การใช้ถ้อยสยด.....	52
2.4.2.3 การลดรูปคำเพื่อเลียนสำเนียงพูด.....	54
บทที่ 3 วาทกรรมสงครามในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม.....	59
3.1 สงครามคือวิถีแห่งการต่อสู้อันชอบธรรมของมนุษยชาติ.....	59
3.1.1 มนุษย์ทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้า.....	60
3.1.2 สงครามคือมรดกของมนุษยชาติ.....	66
3.1.3 สงครามคือหนทางแสวงหาคุณค่าแห่งชีวิต.....	74
3.2 วีรบุรุษ: ฆาตกรรมแห่งอุดมคติในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม.....	85
3.3 แนวคิดแบ่งแยกแบบคู่ปรปักษ์.....	95
3.3.1 ชชาติและชาตินิยม: การสร้างเอกลักษณ์เพื่อสนับสนุน	
การเข้าสู่สงคราม.....	97
3.3.2 การสร้างภาพลักษณ์แง่ลบแก่ศัตรู: กระบวนการที่	
กำหนดท่าทีต่อฝ่ายตรงข้าม.....	118
3.4 สงครามคือหนทางสู่สันติภาพ.....	128
บทที่ 4 แนวคิดต่อต้านสงครามในกวีนิพนธ์สงคราม: วาทกรรมเพื่อสันติภาพ.....	137
4.1 สงครามคือหายนะภัยของมนุษยชาติ.....	138
4.1.1 ผลกระทบต่อร่างกายและชีวิต.....	139
4.1.1.1 การบาดเจ็บและพิการ.....	139
4.1.1.2 การถูกล่วงละเมิดทางเพศ.....	146
4.1.1.3 ความอดอยากยากแค้นเนื่องจากภาวะสงคราม.....	150
4.1.1.4 ความตาย.....	157

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4.1.2 ผลกระทบต่อจิตวิญญาณ.....	163
4.1.2.1 การพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก.....	163
4.1.2.2 ความเจ็บปวดจากประสบการณ์ในสนามรบ.....	170
4.1.2.3 การสูญเสียศรัทธาในพระเจ้า.....	181
4.2 มรณกรรมของวีรบุรุษ.....	190
4.3 แนวคิดต่อต้านการแบ่งแยกคู่ปรปักษ์.....	207
4.4 สันติภาพคือภาวะที่ปราศจากสงคราม.....	219
บทที่ 5 บทสรุป.....	232
รายการอ้างอิง.....	237
บรรณานุกรม.....	241
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	242

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

คำว่า “กวีนิพนธ์สงคราม” เป็นศัพท์ที่ถูกนำมาใช้แทนคำว่า “War Poetry” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นคำเรียกกวีนิพนธ์ที่ผู้ประพันธ์ใช้เรื่องราวเกี่ยวกับ “สงคราม” เป็นหัวข้อสำคัญ (subject-matter) ในการแต่ง¹

ใน *Theme and Form: An Introduction to Literature* ซึ่งพิจารณาบทบาทของ “สงคราม” ในการสร้างวรรณกรรม ได้มีการกล่าวถึงเหตุผลที่ทำให้สงครามเป็นหัวข้อที่มีการนำมากล่าวถึงไว้ในกวีนิพนธ์อย่างแพร่หลายไว้อย่างน่าสนใจว่า

Warfare – one of the oldest, most wide-spread, and continuous of human institutions – commends itself to writers because the intensity of its conflicts affords unparalleled opportunities for the revelation of human nature (...) war is the institutionalizing and the expression of hate. But war also can call forth (...) some of the nobler aspects of human beings: courage, self-sacrifice, loyalty, and devotion to duty.²

การมองว่ากวีนิพนธ์สงครามเป็นผลผลิตจากความหลากหลายของ “ธรรมชาติของมนุษย์” ที่เผยตัวออกมาเมื่อตกอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งของสงคราม ย่อมแนะนำว่ากวีนิพนธ์สงครามไม่ได้เป็นเพียงวรรณกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวของสงครามเท่านั้น แต่ประเด็นสำคัญที่แท้จริงในกวีนิพนธ์สงคราม อยู่ที่การนำเสนอเรื่องราวหลากหลายมุมมองของมนุษย์เมื่ออยู่ในสถานะต่างๆ ของสงคราม ซึ่งรวมถึงการถ่ายทอดทัศนคติและปฏิกิริยาที่มีต่อสงครามทั้งในเชิงสนับสนุนและต่อต้าน แรงบันดาลใจในการทำสงคราม ผลกระทบของสงครามที่มีต่อมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และความรู้สึก

¹ Angus Calder, *Poetry and War* (New York: Chapman, 2000), p. 2

² Monroe C. Beardsley, Robert W. Daniel, and Glenn Leggett, *Theme and Form: An Introduction to Literature* (New Jersey: Prentice – Hall, 1959), p. 290.

สะท้อนใจอันเกิดจากการได้รับผลกระทบจากสงคราม ฯลฯ จนอาจกล่าวได้ว่า หากนักประวัติศาสตร์ทำหน้าที่บันทึกข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่างๆ ของสงคราม กวีก็เป็นผู้ทำหน้าที่บันทึกอีกมิติหนึ่งซึ่งประกอบขึ้นด้วยอารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการ ตลอดจนมุมมองที่มนุษย์มีต่อสงครามไว้ในรูปของกวีนิพนธ์

ถึงแม้ว่า “สงคราม” ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานของกวีจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเข่นฆ่าทำลายล้าง และการใช้ความรุนแรง แต่ในความเป็นจริงแล้ว “กวีนิพนธ์สงคราม” เป็นคำที่เรียกที่ครอบคลุมงานที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสงครามที่ตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิง 2 แนวคิดคือ แนวคิดสนับสนุนสงคราม และแนวคิดต่อต้านสงคราม

แนวคิดสนับสนุนสงครามซึ่งเชื่อมั่นในความชอบธรรมในการทำสงครามของมนุษย์ถือว่าเป็นวาทกรรมดั้งเดิมของกวีนิพนธ์สงครามที่มีจุดเริ่มต้นมายาวนาน นับตั้งแต่โฮเมอร์ (Homer) ปฐมกวีของกรีกแต่งมหากาพย์ *Iliad* ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์สงครามเรื่องแรกของโลกขึ้นเมื่อประมาณ 900 ปีก่อนคริสตกาล³ และยังเป็นกระแสหลักของกวีนิพนธ์สงครามจนกระทั่งก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง หลังจากเกิดสงครามดังกล่าว ภาพลักษณ์ใหม่ของการทำสงครามที่มีแต่ความโหดร้ายทารุณและความตายอันน่าสยดสยองได้ทำให้บทบาทของแนวคิดสนับสนุนสงครามค่อยๆ ลดทอนความสำคัญลงจนกลายเป็นวรรณกรรมกระแสรองไปในที่สุด

แนวคิดต่อต้านสงคราม เป็นวาทกรรมที่เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในกวีนิพนธ์สงครามในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ภายหลังจากที่มนุษยชาติต้องเผชิญกับความโหดร้ายทารุณของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งเป็นสงครามครั้งแรกที่ขยายขอบเขตการทำลายล้างไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก การต่อสู้ที่มุ่งเน้นการเอาชนะกันด้วยอาวุธที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างสูง และตัวเลขของผู้เสียชีวิตที่มากมายจนสุดประมาณ เป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้สงครามสมัยใหม่สามารถสั่นคลอนมายาการแห่งสงครามและนักรบที่สั่งสมตกทอดกันมาเป็นเวลานานนับศตวรรษ ทั้งนี้ แนวคิดต่อต้านสงครามที่ได้รับการนำเสนอในกวีนิพนธ์สงครามเป็นผลสะท้อนจากการที่มนุษย์ได้ประสบภัยสงคราม

³ Angus Calder, *Poetry and War*, p. 7.

กวีนิพนธ์สงครามเป็นวรรณกรรมที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกวีที่มีความคาดหวังและประสบการณ์ในสงครามที่แตกต่างกันออกไป⁴ บ้างก็เขียนขึ้นโดยกวีทหารซึ่งมีประสบการณ์ตรงในสมรภูมิ บ้างก็เขียนโดยกวีพลเรือนที่รับผลกระทบจากสงคราม ไม่ว่าจะทางตรง เช่น ได้รับบาดเจ็บจากอาวุธต่างๆ หรือที่รับผลกระทบในทางอ้อม เช่น การอยู่ในสภาพอดอยากยากแค้น บ้างก็เขียนโดยกวีที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับใดๆ กับสงคราม แต่เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้เคราะห์ร้ายจากสงคราม โดยที่แม้กวีแต่ละคนจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตน แต่ก็มียุคที่เชื่อมโยงกันถึงกันได้ ในเชิงความคิด ความเชื่อมโยงดังกล่าวนี้เองที่ผู้วิจัยจะได้พยายามวิเคราะห์และให้อธิบาย ทั้งนี้ โดยตระหนักดีถึงการมีอยู่ของ “ความหลากหลาย” อันเนื่องมาจากบริบทของการสร้างงาน ทักษะคติส่วนบุคคล และประสบการณ์เกี่ยวกับสงครามที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่ทำให้การศึกษาเปรียบเทียบสามารถทำได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าทั้งกวีนิพนธ์สงครามแนวสนับสนุนสงครามและต่อต้านสงครามเพื่อวิเคราะห์วาทกรรมสงครามและสันติภาพที่ได้รับการนำเสนอผ่านทางตัวบททั้งสองกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อความเข้าใจในกระบวนการนำเสนอแนวคิดสนับสนุนและต่อต้านสงครามและอิทธิพลของสงครามที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกวีจากการสนับสนุนสงครามไปสู่การต่อต้านสงครามและเรียกร้องสันติภาพ ซึ่งนับว่าเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในโลกวรรณกรรมหลังจากที่มนุษย์ต้องตกอยู่ในสภาวะวิกฤตแห่งสงครามอย่างต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจข้อมูลจากห้องสมุดของสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศรวมทั้งหอสมุดแห่งชาติ พบว่า “กวีนิพนธ์สงคราม” เป็นวรรณกรรมที่มีนักวิชาการและนักวิจารณ์วรรณคดีจากทั่วโลกให้ความสนใจหยิบยกขึ้นมาเป็นหัวข้อในการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งในลักษณะของงานวิจัยเชิงรวบรวมและงานวิจัยเชิงวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ในบรรดางานวิจัยที่มีอยู่มากมายนั้น หากไม่ใช่งานในเชิงรวบรวมซึ่งเป็นแนวทางหลักในการศึกษาวรรณกรรมประเภทนี้แล้ว ผู้วิจัยที่ทำงานเชิงวิเคราะห์ส่วนใหญ่ก็มักจะกำหนดกรอบในการศึกษาโดยมุ่งไปที่การวิเคราะห์

⁴ Monroe C. Beardsley, Robert W. Daniel, and Glenn Leggett, *Theme and Form: An Introduction to Literature*, p. 290.

ลักษณะทั่วไปของกวีนิพนธ์สงครามครั้งใดครั้งหนึ่ง หรือเลือกศึกษาเฉพาะผลงานของกวีคนใดคนหนึ่งเท่านั้น เฉพาะการศึกษาในประเทศไทย พบว่ามีการวิเคราะห์แนวคิดและลักษณะทั่วไปของกวีนิพนธ์สงครามที่แต่งโดยกวีชาวอังกฤษสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง โดยจารุณี เขมียาทร์ ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2512 ในชื่อ *English Literature of the First World War: a Critical Study*⁵ บทความเรื่อง “กวีนิพนธ์อเมริกันกับสงครามเวียดนาม” โดยรองศาสตราจารย์ ดร. พจี ยูวชิต ซึ่งมุ่งวิเคราะห์แนวคิดต่อต้านสงครามของกวีชาวอเมริกันสมัยสงครามเวียดนาม ตีพิมพ์ในวารสาร *Thought* ฉบับที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544⁶ และบทความเรื่อง “กวีนิพนธ์ร่วมสมัยในฐานะทวิวัจนข้ามชาติ” โดยศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ ตีพิมพ์ในหนังสือ *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์* จากการสำรวจพบว่ามีเพียงบทความของศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระเท่านั้นที่มีลักษณะการวิเคราะห์กวีนิพนธ์เชิงเปรียบเทียบทั้งในลักษณะข้ามชาติและข้ามยุคสมัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงไว้ในวิทยานิพนธ์นี้ด้วย

ส่วนการศึกษากวีนิพนธ์สงครามโดยเชื่อมโยงกับศาสตร์หรือทฤษฎีแขนงอื่นนั้นยังนับว่ามีอยู่น้อยมาก แนวทางที่พอจะพบได้คือการศึกษาความสัมพันธ์ในเชิงอิทธิพลระหว่างประวัติศาสตร์กับกวีนิพนธ์สงคราม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่อิงอยู่กับข้อมูลทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ก็มีข้อจำกัดเช่นเดียวกับการศึกษากวีนิพนธ์สงครามทั่วไป กล่าวคือ ผู้วิจัยมักจะเลือกศึกษากวีนิพนธ์จากสงครามครั้งใดครั้งหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น *The Great War And Modern Memory* ที่พอล ฟัสเซล (Paul Fussell) เขียนขึ้นในปีค.ศ. 1975⁸ งานของฟัสเซลจัดว่าเป็นงานวิจัยวรรณคดีที่มีชื่อเสียงและถูกนำไปอ้างอิงในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวาง ในงานวิจัยเล่มนี้ ฟัสเซลได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับปรากฏการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งโดยอาศัยวรรณกรรมสงครามที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น (ค.ศ. 1914-1918) ไม่ว่าจะเป็นกวีนิพนธ์ งานเขียนเชิงอัตชีวประวัติ บันทึก นวนิยาย ไปจนถึงบทละครและข้อเขียนร้อยแก้วอื่นๆ แต่ถึงแม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้

⁵ Charunee Kheimiyatarn. “English Literature of the First World War: a Critical Study,” (Master’s thesis, Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1969).

⁶ พจี ยูวชิต, “กวีนิพนธ์อเมริกันกับสงครามเวียดนาม,” *Thoughts* 5 (ธันวาคม 2544): 54-69.

⁷ เจตนา นาควัชระ, “กวีนิพนธ์ร่วมสมัยในฐานะทวิวัจนข้ามชาติ,” ใน *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คมบาง, 2546). หน้า 13-54.

⁸ Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory* (New York: Oxford University Press, 2000).

จะได้รับการยอมรับว่าสามารถเชื่อมโยงการศึกษาประวัติศาสตร์เข้ากับวรรณคดีได้อย่างรอบด้านและ น่าสนใจ แต่ก็ยังคงเป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเพียงครั้งเดียว ยิ่งไปกว่านั้น แนวทาง การศึกษาที่ฟัสเซลใช้ ยังทำให้กวีนิพนธ์ (รวมถึงวรรณกรรมอื่นๆ ที่นำมาอ้างอิง) มีบทบาทที่แต่เพียง เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ประกอบการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ หาได้มุ่งเน้นที่การวิเคราะห์ด้วยท วรรณกรรมไม่

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาการศึกษากวีนิพนธ์สงครามในภาพรวมเพื่อศึกษาวิเคราะห์แนว คิดและกระบวนการสร้างวาทกรรมสงครามและสันติภาพโดยตรงนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำมาก่อน ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากวีนิพนธ์สงครามในแนวทางดังกล่าว ด้วยเห็นว่านอกจากจะสามารถทำให้ เข้าใจถึงทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อสงครามได้อย่างรอบด้านแล้ว ยังจะช่วยให้สามารถอธิบาย แรงบันดาลใจแฝงที่อยู่เบื้องหลังแนวคิดสนับสนุนหรือต่อต้านสงครามที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์ สงครามได้อีกด้วย

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะร่วมของวาทกรรมสงครามและสันติภาพซึ่งปรากฏในกวีนิพนธ์ สงครามภาษาอังกฤษตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งถึงเหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001

1.4 แนวเหตุผล ทฤษฎี หรือสมมติฐาน

1. กวีนิพนธ์สงครามนำเสนอปฏิบัติการและสภาวะของมนุษย์เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสงครามใน ขั้นตอนต่างๆ นับตั้งแต่เริ่มต้นความขัดแย้งที่จะนำไปสู่สงคราม วิกฤตแห่งสงคราม ความ สูญเสีย ชัยชนะ ความพ่ายแพ้ บทยุติแห่งสงคราม และการแสวงหาสันติภาพ
2. ลักษณะร่วมของวาทกรรมสงครามและสันติภาพในกวีนิพนธ์สงครามประกอบด้วย วาทกรรม ในการก่อสงคราม การนำเสนอความจริงในภาวะวิกฤตแห่งสงคราม การปฏิเสธความรุนแรง การเรียกร้องสันติภาพ และมายาคติแห่งสันติภาพ
3. วาทกรรมสงครามและสันติภาพจะปรากฏซ้ำในกวีนิพนธ์สงครามตั้งแต่สมัยสงครามโลก ครั้งที่หนึ่งถึงเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตัวบทที่นำมาศึกษาประกอบด้วยกวีนิพนธ์สงครามที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งจนถึงเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 รวมทั้งสิ้น 83 บท ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะกวีนิพนธ์ที่แต่งเป็นภาษาอังกฤษเพื่อป้องกันปัญหาเรื่องความถูกต้องแม่นยำของจำนวนแปลซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากข้อจำกัดทางภาษาและอคติของผู้แปล ทั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษากวีนิพนธ์สงครามตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่มีกวีนิพนธ์สงครามอยู่เป็นจำนวนมากและมีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงครามและกวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงคราม โดยได้คัดเลือกกวีนิพนธ์เพื่อเป็นตัวอย่างประกอบการศึกษาจากสงครามสำคัญ 5 ครั้ง ประกอบด้วย

กวีนิพนธ์สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง จำนวน 28 บท ได้แก่

1. *A Listening Post* แต่งโดย อี. อาร์. เวอร์เนด (E. R. Verne) ชาวอังกฤษ
2. *England to Her Son* แต่งโดย ดับเบิลยู. เอ็น. ฮอดจสัน (W. N. Hodgson) ชาวอังกฤษ
3. *For the Fallen* แต่งโดย ลอเรนซ์ บินยอน (Laurence Binyon) ชาวอังกฤษ
4. *From a Flemish Graveyard* แต่งโดย ไอ. เอ. วิลเลียมส์ (I. A. Williams) ชาวอังกฤษ
5. *Happy is England Now* แต่งโดย จอห์น ฟรีแมน (John Freeman) ชาวอังกฤษ
6. *In Flanders Field* แต่งโดย จอห์น แมคเคร (John McCrae) ชาวอังกฤษ
7. *Peace* แต่งโดย รูเพิร์ต บรู๊ค (Rupert Brooke) ชาวอังกฤษ
8. *The Aisne* แต่งโดย อลัน ซีเกอร์ (Alan Seeger) ชาวอเมริกัน
9. *The Anxious Dead* แต่งโดย จอห์น แมคเคร (John McCrae) ชาวอังกฤษ
10. *The Dead* แต่งโดย รูเพิร์ต บรู๊ค (Rupert Brooke) ชาวอังกฤษ
11. *The Gift* แต่งโดย เอ. พี. เฮอเบิร์ต (A. P. Herbert) ชาวอังกฤษ
12. *The Soldier* แต่งโดย รูเพิร์ต บรู๊ค (Rupert Brooke) ชาวอังกฤษ
13. บทกวีไม่ปรากฏชื่อ 2 บท แต่งโดย ชาลส์ ซอร์เลย์ (Charles Sorley) ชาวอังกฤษ
กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 1-13 เป็นบทกวีที่มีเนื้อหาสนับสนุนสงคราม
14. *A Death-Bed* แต่งโดย รัดยาร์ด คิปลิง (Rudyard Kipling) ชาวอังกฤษ
15. *Dead Man's Dump* แต่งโดย ไอแซค โรเซนเบิร์ก (Issac Rosenburg) ชาวอังกฤษ
16. *Disabled* แต่งโดย วิลเฟรด โอเวน (Wilfred Owen) ชาวอังกฤษ

17. *Elegy in a Country Churchyard* แต่งโดย จี. เค. เชสเตอร์ตัน (G. K. Chesterton) ชาวอังกฤษ
18. *Dulce Et Decorum Est* แต่งโดย วิลเฟรด โอเวน (Wilfred Owen) ชาวอังกฤษ
19. *Exposure* แต่งโดย วิลเฟรด โอเวน (Wilfred Owen) ชาวอังกฤษ
20. *Fertility* แต่งโดย วิลเฟรด โอเวน (Wilfred Owen) ชาวอังกฤษ
21. *MCMXIV* แต่งโดย ฟิลิป ลากิน (Philip Larkin) ชาวอังกฤษ
22. *On Being Asked for a War Poem* แต่งโดย คับบลิว. บี. เยตส์ (W. B. Yeats) ชาวอังกฤษ
23. *Suicide in the Trenches* แต่งโดย ซิกฟรายด์ แซสซูน (Siegfried Sassoon) ชาวอังกฤษ
24. *They* แต่งโดย ซิกฟรายด์ แซสซูน (Siegfried Sassoon) ชาวอังกฤษ
25. *The Dead Soldier* แต่งโดย แมกซ์ พลาวแมน (Max Plowman) ชาวอังกฤษ
26. *To Any Dead Officer* แต่งโดย ซิกฟรายด์ แซสซูน (Siegfried Sassoon) ชาวอังกฤษ
27. *To Germany* แต่งโดย ชาลส์ ซอร์เลย์ (Charles Sorley) ชาวอังกฤษ

กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 14-26 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาต่อต้านสงคราม มีเพียงลำดับที่ 17 / 21 เท่านั้นที่แต่งโดยกวีพลเรือนที่ไม่มีประสบการณ์ตรงในสมรภูมิ

กวีนิพนธ์สงครามโลกครั้งที่สอง จำนวน 12 บท ได้แก่

1. *There is a Meeting Place in Heaven* แต่งโดย ทิโมธี คอรัเชลลิส (Timothy Cosellis) ชาวอังกฤษ
2. *The Lost* แต่งโดย เฮอรัเบิร์ต คอรับี (Herbert Corby) ชาวอังกฤษ
3. *Yes, We Remember* แต่งโดยจอห์น เคนท์ (John Kent) ชาวอเมริกัน
- กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 1-3 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาสนับสนุนสงคราม โดยลำดับที่ 1 / 2 เป็นผลงานของกวีทหารที่มีประสบการณ์ตรงในสนามรบ ส่วนลำดับที่สามเป็นบทกวีที่แต่งขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์วันยกพลขึ้นบก (D-Day)
4. *Bivouac* แต่งโดย อลัน เลวิส (Alun Lewis) ชาวอังกฤษ
5. *Goodbye* แต่งโดย อลัน เลวิส (Alun Lewis) ชาวอังกฤษ
6. *Heart's Song* แต่งโดย ริชาร์ด สเปนเดอร์ (Richard Spender) ชาวอังกฤษ
7. *Lament* แต่งโดย จี. เอส. เฟรเซอร์ (G. S. Fraser) ชาวอังกฤษ
8. *Second Autumn* แต่งโดย แพทริก ซาเวจ (Patrick Savage) ชาวอังกฤษ
9. *The Soldier* แต่งโดย แอล. เจ. เยตส์ (L. J. Yates) ชาวอังกฤษ

10. *The Meaning of War* แต่งโดย จอห์น วอลเลอร์ (John Waller) ชาวอังกฤษ
11. *War After Victory* แต่งโดย จอห์น อาร์. ทาวน์เซนด์ (John R. Townsend) ชาวอังกฤษ
12. *War Dead* แต่งโดย เกวิน อีวาร์ท (Gavin Ewart) ชาวอังกฤษ

กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 4-12 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาต่อต้านสงคราม แต่งโดยกวีทหารที่มีประสบการณ์ตรงในสมรภูมิ

กวีนิพนธ์สงครามเวียดนาม จำนวน 24 บท

1. *Why Am I Here?* แต่งโดย ทหารชาวอเมริกัน ไม่ปรากฏชื่อ
 2. บทกวีไม่ปรากฏชื่อ 1 บท แต่งโดยเคน ไฮน์ริคส์ (Ken Heinrichs) ชาวอเมริกัน
- กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 1-2 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาสนับสนุนสงคราม แต่งโดยกวีทหารที่มีประสบการณ์ตรงในสมรภูมิ

มีประสบการณ์ตรงในสมรภูมิ

3. *At a March Against the Vietnam War* แต่งโดย โรเบิร์ต ไบล (Robert Bly) ชาวอเมริกัน
4. *At the Vietnam Wall* แต่งโดย เตื่อง เตื่อง (Duong Tuong) ชาวเวียดนาม
5. *Blood Trial* แต่งโดย จอน ฟอเรสต์ แกลด (Jon Forrest Glade) ชาวอเมริกัน
6. *Condemnation* แต่งโดย ทิกห์ นัท อันห์ (Thich Nhat Hanh) ชาวเวียดนาม
7. *Counting Small-Boned Bodies* แต่งโดย โรเบิร์ต ไบล (Robert Bly) ชาวอเมริกัน
8. *Elegy to an Unwept Soldier* แต่งโดย เหงียน ควอก วินห์ (Nguyen Quoc Vinh)

ชาวเวียดนาม

8. *Even as I Lie Pretending Sleep* แต่งโดย คริสเตียน เหงียน แลงเวอร์ธีย์ (Christian Nguyen Langworthy) ชาวอเมริกันเชื้อสายเวียดนาม

9. *Familiar Name* แต่งโดย ชาวอเมริกัน ไม่ปรากฏชื่อ
10. *Greeting!* แต่งโดย ชาวอเมริกัน ไม่ปรากฏชื่อ
11. *How Much Longer* แต่งโดย โรเบิร์ต มีเซย์ (Robert Mezey) ชาวอเมริกัน
12. *I Met You in the Orphanage Yard* แต่งโดย ทิกห์ นัท อันห์ (Thich Nhat Hanh) ชาวเวียดนาม
13. *Imaginary Universe* แต่งโดย อัลัน กินสเบิร์ก (Allen Ginsberg) ชาวอเมริกัน
14. *It Don't Mean Nothing* แต่งโดย เดวิด คอนนอลลีย์ (David Connolly) ชาวอเมริกัน
15. *It's Too Late* แต่งโดย จิม เนย์ (Jim Nye) ชาวอเมริกัน
16. *Last Asylum* แต่งโดย แกรี ราฟเฟอร์ตี (Gary Rafferty) ชาวอเมริกัน
17. *Mental Case* แต่งโดย ไมเคิล คาร์ซี (Michael Casey) ชาวอเมริกัน

18. *Miles of Bones* แต่งโดย บิลล์ เชลส์ (Bill Shields) ชาวอเมริกัน
19. *No Lie, GI* แต่งโดย เดวิด คอนนอลลี (David Connolly) ชาวอเมริกัน
20. *Ok Corral East* แต่งโดย ฮอเรส โคลแมน (Horace Coleman) ชาวอเมริกัน
21. *Short Timer* แต่งโดย โดจ แอนเดอร์สัน (Doug Anderson) ชาวอเมริกัน
22. *The Children Play Happily: And No Bombs Are Falling* แต่งโดยชาวเวียดนาม
ไม่ปรากฏชื่อ
23. *Track of My Tears* แต่งโดย บิลล์ เชลส์ (Bill Shields) ชาวอเมริกัน
กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 3-16 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาต่อต้านสงคราม โดยลำดับที่ 4 / 9 / 10 /
14 / 17 / 19 / 21 เป็นผลงานของกวีทหารที่มีประสบการณ์ตรงในสนามรบ

กวีนิพนธ์สงครามแบ่งแยกดินแดนคาบสมุทรบอลข่าน จำนวน 13 บท

1. *A Dog's Life in Bosnia* แต่งโดย แอน บอร์น (Anne Born) ชาวอเมริกัน
2. *Bosnia* แต่งโดย วิลเลียม อาร์. ดาเวนพอร์ต (William R. Davenport) ชาวอเมริกัน
3. *From Casper Hauser* แต่งโดย เดวิด คอนสแตนติน (David Constantine) ชาวอังกฤษ
4. *Goran's Song* แต่งโดย แฮริส ปาโซวิก (Haris Pasovic) ชาวเซอร์เบีย
5. *Horror* แต่งโดย สตีวาน ทอนติก (Stevan Tontic) ชาวเยอรมันเชื้อสายเซอร์เบีย
6. *Nocturne* แต่งโดย นีล โรลลินสัน (Neil Rollinson) ชาวฝรั่งเศส
7. *Peace Memory of Sarajevo* แต่งโดย แอนเดรียน มิทเชลล์ (Andrian Mitchell) ชาวอังกฤษ
8. *Refugee* แต่งโดย เวอร์นอน สแกนเนลล์ (Vernon Scannell) ชาวอเมริกัน
9. *The Cupboard* แต่งโดย ซู ฮับบาร์ด (Sue Hubbard) ชาวอังกฤษ
10. *The Poem* แต่งโดย จอน ซิลกิน (Jon Silkin) ชาวอังกฤษ
11. *The Scoffold* แต่งโดย โยชิป ออสติ (Josip Osti) ชาวบอสเนีย
12. *The Wedding* แต่งโดย แมทธิว สวีนี (Matthew Sweeney) ชาวอังกฤษ
13. *White-out* แต่งโดย สจ๊วต คอนน์ (Stewart Conn) ชาวสกอตแลนด์
กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 1-13 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาต่อต้านสงคราม โดยลำดับที่ 6 / 11 แต่ง
โดยกวีพลเรือนที่มีประสบการณ์ตรงจากสงครามแบ่งแยกดินแดน

กวีนิพนธ์เหตุการณ์วินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001 จำนวน 7 บท

1. *A Giant Has Been Awakened* แต่งโดย โจ ไพล์มีเยอร์ (Joe Pielmeier, Sr.) ชาวอเมริกัน

2. *Free World Soldier* แต่งโดย เฮอร์เบิร์ต แอล. เบิร์ด (Herbert L. Burd) ชาวอเมริกัน
3. *Homage to America* แต่งโดย เกย์เนอร์ มอร์แกน (Gaynor Morgan) ชาวอเมริกัน
4. *Promise to Osama* แต่งโดย เซอร์รี่ เกรนาโต (Sherri Granato) ชาวอเมริกัน
5. *Untitled* แต่งโดย ลารา เกเวนเนอร์เวียร์ เทรเวอร์ (Lara Guinevere Traver)

ชาวอเมริกัน

6. *911 On 9-11* แต่งโดย อาบี เดล โจนส์ (Abe Del Jones) ชาวอเมริกัน
กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 1-5 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาสนับสนุนสงคราม
7. *Pray for Peace* แต่งโดย บี. นิเซลล์ (B. Nicell) ชาวอเมริกัน
กวีนิพนธ์ในลำดับที่ 6 เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาต่อต้านสงคราม

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ดำรวจและรวบรวมกวีนิพนธ์สงครามที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งจนถึงเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ข้อมูลเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดสงครามและสันติภาพ และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สงคราม สภาพทางสังคม การเมือง ปัจจัยแวดล้อมในช่วงสงคราม และผลกระทบที่เกิดจากสงครามซึ่งมีผลต่อการสร้างงานกวีนิพนธ์
2. ศึกษาวิเคราะห์กวีนิพนธ์ทั้งหมดในภาพรวมและจำแนกกลุ่มข้อมูล
3. ประมวลวาทกรรมสงครามและสันติภาพซึ่งปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์สงคราม คัดเลือกกวีนิพนธ์จากกวีนิพนธ์ทั้งหมดที่ทำการศึกษาในขั้นต้นเพื่อใช้เป็นตัวอย่างประกอบการรายงานผลการศึกษาทั้งสิ้น 83 บท
4. รายงานผลการศึกษา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นบทเรียนจากวรรณกรรมที่ชี้ให้เห็นถึงภัยพิบัติของสงครามที่มีต่อมนุษยชาติ
2. เป็นแนวทางการศึกษาแนวคิดสันติภาพจากมุมมองของสงคราม
3. เป็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดสงครามและสันติภาพในวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ต่อไป

1.8 ข้อตกลงเบื้องต้น

วาทกรรม (Discourse) ผู้วิจัยใช้คำว่าวาทกรรมในความหมายของชุดความคิดซึ่งถูกสังเคราะห์ขึ้นเพื่อให้คำอธิบายแก่แนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง โดยความพยายามที่จะสร้างคำอธิบายดังกล่าวมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับการสร้าง “อำนาจ” ให้แก่แนวคิดนั้น ทั้งนี้ โดยมองวาทกรรมว่าเป็นชุดความคิดที่ผ่านการจัดตั้ง (institutionalization) และสัมพันธ์กับชุดความคิดอื่นที่เกี่ยวข้องกันในลักษณะที่คล้ายกับบทสนทนา (Dialogism) ไม่ว่าจะในทางคล้อยตามหรือขัดแย้งซึ่งกันและกัน⁹

จากการศึกษาพบว่า กวีนิพนธ์สงครามนำเสนอวาทกรรมสองเสียง (double-voiced discourses) ที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะคู่ตรงข้าม ได้แก่ วาทกรรมสนับสนุนสงคราม ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างความชอบธรรมในการทำสงคราม กับวาทกรรมต่อต้านสงครามและเรียกร้องสันติภาพ ซึ่งนอกจากจะต่อต้านความคิดเรื่องการทำสงครามและการใช้ความรุนแรงแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะให้เกิดสันติภาพขึ้นอีกด้วย การ “วิวาทะ” กันระหว่างวาทกรรมทั้งสองที่ต่างก็ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์สงครามนี้ นำไปสู่การแบ่งประเภทของวรรณกรรมที่เรียกว่า “กวีนิพนธ์สงคราม” ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กวีนิพนธ์ที่สนับสนุนการทำสงคราม และกวีนิพนธ์ที่ต่อต้านการทำสงคราม ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายอย่างกว้างขวางในบทต่อไป

การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) หมายถึงการศึกษาและวิเคราะห์ด้วยบทโดยละเอียดเพื่อทำความเข้าใจแรงคลอใจแฝงเบื้องหลังวาทกรรมสงครามและสันติภาพซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างตัวบท¹⁰ ซึ่งในที่นี้ คือ กวีนิพนธ์สงคราม ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาศัยแนวทางการอ่านละเอียดเพื่อวิเคราะห์กวีนิพนธ์ทั้งในระดับเสียง คำ วากยสัมพันธ์ และสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ควบคู่ไปกับการศึกษาแนวคิดเรื่องสงครามและสันติภาพที่กวีนำเสนอผ่านตัวบท

⁹ Texas University, *Discourse* [Online]. Available from: <http://www.gslis.utexas.edu/~palmquis/courses/discourse.htm> 2001.

¹⁰ Texas University, *Uses of Discourse Analysis* [Online]. Available from: <http://www.gslis.utexas.edu/~palmquis/courses/discourse.htm> 2001.

บทที่ 2

ภาพรวมกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่

2.1 ขอบเขตของกวีนิพนธ์สงคราม

แม้ว่านิยามของ “กวีนิพนธ์สงคราม” (War poetry) ซึ่งหมายถึง กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องของสงครามดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทนำ จะเป็นที่เข้าใจและยอมรับกันโดยทั่วไป แต่เนื่องจากนิยามดังกล่าวเป็นเพียงความเข้าใจในความหมายอย่างกว้างๆ จึงดูเหมือนจะครอบคลุมขอบเขตอันกว้างใหญ่ไพศาลจนอาจทำให้เกิดประเด็นคำถามตามมาได้อีกว่า บทกวีที่มีเนื้อหาเช่นไรกันแน่ จึงจะจัดว่าเป็น “กวีนิพนธ์สงคราม” และบทกวีที่มีเนื้อหาเช่นไรจึงจะไม่ใช่ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมองว่าการอภิปรายถึงขอบเขตของวรรณกรรมที่เรียกว่า “กวีนิพนธ์สงคราม” เป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อให้การศึกษาวิจัยในขั้นต่อไปมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เนื่องจากกวีนิพนธ์สงครามเป็นวรรณกรรมที่มี “สงคราม” เป็นกรอบในการสร้างงาน การกำหนดขอบเขตของงานที่จะเรียกว่าเป็น “กวีนิพนธ์สงคราม” จึงสัมพันธ์โดยตรงกับการรับรู้และความเข้าใจในความหมายและธรรมชาติของคำว่า “สงคราม” ซึ่งรวมถึงการกำหนดขอบเขตของกิจกรรมที่นับว่าเป็น “สงคราม” อย่างแคบหรือกว้างเพียงใดด้วย

2.1.1 ขอบเขตกวีนิพนธ์สงครามภายใต้แนวคิดขอบ: กวีนิพนธ์สงครามยุคเริ่มแรกจวบถึงต้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

เมื่อกล่าวถึง “สงคราม” ในความเข้าใจอย่างพื้นฐานที่สุดของคนทั่วไปที่ไม่ได้เป็นนักการทหารหรือมีความรู้เป็นอย่างไรก็จริงในด้านกรทหารก็มักจะนึกถึงภาพของนักรบหรือทหารที่ต่อสู้กันในสมรภูมิเป็นอันดับแรก การมองว่าสงคราม คือการสู้รบเพียงอย่างเดียว ย่อมนำไปสู่ความเข้าใจที่ว่า “กวีนิพนธ์สงคราม” คือ วรรณกรรมที่มีนักรบหรือทหารเป็นตัวเอก มีสมรภูมิตามเป็นฉากหลังและบอกเล่าถึงเรื่องราวของการสู้รบเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นมุมมองเรื่องสงครามที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสงครามแบบดั้งเดิม และมุมมองเช่นนี้เองที่เคยเป็นดังตะปูตัวใหญ่ที่สุดที่ตรึงกรอบให้กับวรรณกรรมที่เรียกว่า “กวีนิพนธ์สงคราม” มาเป็นเวลานานนับศตวรรษ เพื่อที่จะทำความเข้าใจพัฒนาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนิยามของกวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่ ผู้วิจัยเห็นควรที่จะมองย้อนกลับ

ไปถึงแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับกวีนิพนธ์สงคราม ซึ่งเป็นที่เป็นต้นกำเนิดของ “ขนบ” กวีนิพนธ์สงคราม ทั้งนี้ การมองกวีนิพนธ์สงครามที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นภายใต้กรอบความคิดที่แตกต่างกันจะช่วยให้สามารถมองเห็นลักษณะเฉพาะของกวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ช่วงเวลาอันยาวนานนับตั้งแต่ *Iliad* ซึ่งถือว่าเป็นทั้งวรรณคดีและกวีนิพนธ์สงครามเรื่องแรกของโลกถือกำเนิดขึ้นเรื่อยมาจนกระทั่งช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นช่วงเวลา “กวีนิพนธ์สงคราม” เป็นวรรณกรรมที่มีแนวทางในการสร้างงานที่ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ เป็นวรรณกรรมเชิดชูสงครามที่นำเสนอทัศนคติในเชิงบวกต่อคำสำคัญสองคำ คือ นักรบ (warrior) และการสู้รบ (battle)¹ ทั้งนี้ เกิดจากการที่สังคมมนุษย์ในยุคแรกเริ่มซึ่งยังไม่สลับซับซ้อนต้องพึ่งพาการต่อสู้ทำสงครามเพื่อการก่อตั้ง ดำรงอยู่ และขยายอาณาเขตออกไป เมื่อสงครามเป็น กิจกรรมที่หมายถึงความอยู่รอดหรือล่มสลายของเผ่าพันธุ์ ความถูกต้องชอบธรรมในการทำสงครามจึงไม่ใช่ประเด็นถกเถียง ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ที่จะมีความสำคัญในระดับปกครองได้ยังจำเป็นต้องมีคุณลักษณะเป็นนักรบที่เข้มแข็งและกล้าหาญ แน่ใจว่าด้วยความเป็นกิจกรรมสำคัญของสังคม พิธีกรรม ความเชื่อ ตลอดไปจนถึงวรรณกรรมต่างๆ ก็มักจะมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง² การสร้างสรรค์วรรณกรรม โดยเฉพาะในลักษณะของบทเพลงหรือกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหายกย่องวีรกรรม การต่อสู้อันเข้มแข็งกล้าหาญของนักรบจึงนับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างเสริม “อำนาจ” ให้กับสถาบันปกครองด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ โดยในแต่ละสังคมก็จะมีกวีขับลำ (Bard)^{*} ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ขับบทบาลาด (Ballad)^{**} ซึ่งเป็นวรรณกรรมดั้งเดิมที่เล่าถึงวีรกรรมการต่อสู้และความยิ่งใหญ่สง่างามของนักรบในสมรภูมิ

¹ Angus Calder, *Poetry and War* (New York: Chapman, 2000), p. 12.

² Arthur Kemp, *March of the Titan: A History of the White Race* (Iowa: Ostara Publication, 1999), p. 34.

* หมายถึงกวีที่ท่องบทร้อยกรองสรรเสริญการกระทำของวีรบุรุษและผู้นำ โดยมากมักร้องเป็นท่วงทำนองคลอไปกับเสียงพิณ ปัจจุบัน Bard เป็นคำที่ใช้เรียกกวีที่มีชื่อเสียงมาก เช่น วิลเลียม เชกสเปียร์ (ราชบัณฑิตยสถาน 2545: 48-54)

** ร้อยกรองรูปแบบหนึ่งที่มีความเก่าแก่มาจนไม่อาจสรุปถึงที่มาที่แน่ชัดได้ หนังสือ *The Penguin Book of Folk Ballads of the English-Speaking World* ซึ่งมี อัลเบิร์ต บี. ฟรีดมันน์เป็นบรรณาธิการ ได้จำแนก บาลาดไว้ถึง 15 ประเภท ซึ่งในจำนวนนี้รวมถึงเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และเรื่องวีรบุรุษด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน 2545: 48)

นับจากยุคแรกเริ่มของบาลาดเป็นต้นมา เรื่องราวของนักรบและการทำสงครามได้กลายเป็นแก่นเรื่องที่สำคัญอย่างหนึ่งในโลกวรรณกรรม ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนถ่ายสู่ระบบสังคมที่มีความสลับซับซ้อนในเชิงโครงสร้างมากยิ่งขึ้น เชื่อกันว่าบาลาดที่เล่าถึงเรื่องราวการทำสงครามของพวคนักรบในยุคดั้งเดิมนั้น ได้พัฒนาเป็นต้นเค้าของวรรณกรรมประเภทมหากาพย์วีรบุรุษในยุคกลาง ซึ่งต่อมาได้รับการยอมรับว่าเป็นที่มาของมายาคติแห่งสงครามที่ยังปรากฏในสังคม และเป็นแก่นความคิดที่มีอิทธิพลต่อความคิดสนับสนุนสงครามของผู้คนในรุ่นต่อมา³ มหากาพย์เรื่องเอกในสมัยกลางอย่าง *The Song of Roland* ที่มีเนื้อหาเล่าถึงการต่อสู้อย่างถวายชีวิตของอัศวินที่ชื่อ โรแลนด์ (Roland) เพื่อพิทักษ์เกียรติภูมิแห่งฝรั่งเศสและกษัตริย์ชาร์เลอมาญ (Charlemagne) และวรรณกรรมร้อยกรองอีกเป็นจำนวนมากที่แต่งเติมขึ้นจากตำนานอัศวินโต๊ะกลม ล้วนแล้วแต่นำเสนอภาพลักษณ์อันโดดเด่นของนักรบและการต่อสู้อย่างกล้าหาญของเหล่าอัศวินเพื่อธำรงค์ไว้ซึ่งระบอบกษัตริย์ ภายใต้บริบทของสังคมแบบศักดินาสวามิภักดิ์ในสมัยกลางของยุโรป

เงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้กวียุคเก่าสามารถ “แต่ง” เรื่องสงครามออกมาได้อย่างยิ่งใหญ่ ก็คือรูปแบบสังคมที่มีการแบ่งแยกหน้าที่อย่างชัดเจน กล่าวคือ กวีไม่ใช่ผู้ที่ทำสงคราม และในทางกลับกัน นักรบก็ไม่มีหน้าที่แต่งบทกวี⁴ เมื่อนักรบกราศึกในสมรภูมิที่ห่างไกล กวีก็ทำหน้าที่สร้างสรรค์หรือร้อยกรองที่เล่าถึงวีรกรรมการต่อสู้ของพวกเขาเหล่านั้น แน่แน่นอนว่ามีกวีอยู่บางกลุ่มที่เคยออกศึกทำสงครามด้วยตนเอง เช่น กวีควาเลียร์ สมัยศตวรรษที่ 17* หากแต่เนื้อหาของบทกวีก็ถูกจำกัดด้วยพันธนาการทางสังคม ทำให้ไม่สามารถนำเสนอเรื่องราวของสงครามในแง่มุมที่ตรงไปตรงมาได้ เนื่องจากความเชื่อที่ว่าการนำเสนอภาพของสนามรบซึ่งเกี่ยวข้องกับความเจ็บปวด ความทุกข์ยาก และความตายอย่างเปิดเผยนั้นแสดงให้เห็นถึงความป่าเถื่อน จึงไม่เหมาะสมที่จะนำมากล่าวถึงในกวีนิพนธ์ซึ่งเป็นวรรณกรรมระดับสูงของสังคมที่มีอารยธรรม⁵ นอกจากนี้ กวียังไม่อาจถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองเมื่อต้องตกอยู่ในสภาวะของสงครามออกมาได้เพราะ

³ Angus Calder, *Poetry and War*, p. 16.

⁴ Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory*, (New York: Oxford University Press, 2000), p. 322.

* ในระหว่างที่ยุโรปอยู่ในช่วงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการจนถึงศตวรรษที่ 18 ได้เกิดค่านิยมที่ว่าอัศวินหรือชายที่เกิดในตระกูลสูงจะต้องรอบรู้ในศิลปวิทยาการทุกแขนง ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ การขี่ม้า การดนตรี ตลอดจนความแตกฉานด้านอักษรศาสตร์ ฯลฯ ดังนั้น จึงเกิดกวีที่เป็นนักรบขึ้นในหมู่ชนชั้นสูง เรียกกันว่า กวีควาเลียร์ (The Cavalier Poets)

⁵ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry* (New York: Oxford University Press, 1984), p.

ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล และความตื่นตระหนกเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความฉลาด ไม่ใช่สิ่งที่ผู้เป็นนักรบจะพึงแสดงออก ภาพลักษณ์ของนักรบซึ่งจัดว่าเป็นชนชั้นปกครองนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความเชื่อมั่น ทรชนง และปราศจากความหวั่นไหวต่อภัยอันตราย ทั้งนี้ ก็เพื่อคงสถานภาพของความเป็นผู้นำในสังคมไว้

จากการเป็นวรรณกรรมที่รับใช้ชนชั้นปกครอง กวีนิพนธ์สงครามภายใต้กรอบการสร้างงานแบบชนบิจมีลักษณะบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริงของสงคราม อาจกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของสงครามที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์สงครามยุคก่อนนั้น เป็นภาพที่เกิดจากการรังสรรค์ปั้นแต่งขึ้นตามความเหมาะสมที่กำหนดโดย “ชนบ” ผ่านการกลั่นกรองด้วยจินตนาการและการปรุงแต่งของกวีมากกว่าจะนำเสนอภาพของความเป็นจริงในสงคราม เช่น เมื่อบรรยายถึงฉากการต่อสู้ในสนามรบ กวีก็เลือกที่จะบรรยายถึงความเก่งกล้าสามารถ ความเชี่ยวชาญในการใช้อาวุธ ตลอดจนปฏิกิริยาไหวพริบอันเฉียบคมของผู้เป็นนักรบเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าเรื่องราวเกี่ยวกับความตายและความทุกข์ยากต่างๆ ในสงครามจะถูกมองข้ามไปเสียสิ้น ในมหากาพย์เรื่อง *Iliad* โฮเมอร์ได้เล่าถึงความเจ็บปวดร้าวกับจะขาดใจของพระนางอันโดรมาคีเมื่อทราบข่าวว่าเฮกเตอร์ผู้เป็นพระสวามีถูกอะคิลิสสังหารในที่รบ

How I could wish I never had been born
Now under earth's roof to the house of Death
You go your way and leave me here, bereft,
Lonely, in anguish without end....⁶

(แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย โรเบิร์ต ฟิทซ์เจอร์รัลด์)

ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสู้รบเลยแม้แต่น้อย แต่การตายของเฮกเตอร์ก็นำมาซึ่งความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสจนพระนางอันโดรมาคีถึงกับคร่ำครวญออกมาอย่างน่าเวทนาว่าพระนางไม่ปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่ (How I could wish I never had been born) ในแง่หนึ่ง อันโดรมาคีก็คือตัวแทนของผู้หญิงอีกมากมายที่แม้จะถูกกักออกจากภัยอันตรายในสนามรบ แต่ก็ยังไม่อาจหลีกเลี่ยงหายนะแห่งสงครามไปได้ ทั้งนี้ เพราะการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปอย่างไม่มีการคืนตัวกลับมาซึ่งความทุกข์โศกอย่างแสนสาหัส บทคร่ำครวญข้างต้นชี้ให้เห็นว่าโฮเมอร์ไม่ได้ปฏิเสธ

⁶ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 8.

แง่มุมอันน่าสะเทือนใจของสงคราม แต่ถึงแม้ว่าเขาจะยอมรับสังหารกรรมของสงครามซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการทำลายล้างและการสูญเสีย แต่สิ่งที่น่าสังเกต ก็คือ โฮเมอร์ไม่ได้นำเสนอการตายของเฮกเตอร์เพื่อสร้างภาพลักษณ์อันเลวร้ายของสงครามแต่อย่างใด เพราะในที่สุดแล้ว แม้แต่พระนางอันโดรมาคีผู้โศกเศร้าก็ลุกขึ้นประกาศอย่างภาคภูมิใจว่า เฮกเตอร์ต้องพบจุดจบก็เพราะความกล้าหาญซึ่งทำให้เขาไม่อาจยอมให้ใครก้าวล้ำหน้าเขาได้ในสนามรบแม้ว่าจะตระหนักดีถึงอันตรายถึงชีวิตที่รออยู่เบื้องหน้า

He never kept his place amid the chariots
But drove ahead. He would not be outdone
By anyone in courage.....⁷

บทกวีที่สรรเสริญความเป็นนักรบของเฮกเตอร์ข้างต้น เปิดเผยถึงความหมายที่แท้จริงของ “วิถีทาง” ที่พระนางอันโดรมาคีได้กล่าวในเชิงตัดพ้อไว้ในตอนแรกว่าเฮกเตอร์เลือกที่จะก้าวไปแม้จะต้องทอดทิ้งพระนางไว้เบื้องหลัง (You go your way and leave me here, bereft) สำหรับเฮกเตอร์ผู้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นนักรบอย่างเต็มเปี่ยมนั้น “วิถีทาง” ที่เขาเลือก คือ การเผชิญหน้ากับศัตรูอย่างกล้าหาญ และบุกตะลุยไปในสนามรบทั้งที่รู้ดีว่าไม่มีวันเอาชนะอะคิลิสได้ เฮกเตอร์นับว่าเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของนักรบที่มี “ความกล้า” เป็นคุณสมบัติสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นเขายังแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นในเกียรติและหน้าที่แห่งความเป็นนักรบเหนือสิ่งอื่นใด แม้ว่าการตายของเฮกเตอร์จะนำมาซึ่งความเจ็บปวดอย่างใหญ่หลวง แต่ถ้อยคำที่พระนางอันโดรมาคีพร่ำรำพันนั้นกลับยิ่งตอกย้ำถึงความยิ่งใหญ่ของเฮกเตอร์ในฐานะของผู้ที่ “เลือก” สละทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ความรักครอบครัว และชีวิตของตนเองเพื่อรักษาเกียรติภูมิแห่งความเป็นนักรบ ในฐานะต้นแบบของวรรณกรรมมหากาพย์ บทกวีของโฮเมอร์ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้นบการสร้างงานกวีนิพนธ์สงครามยุคก่อนนั้น ความตายและความเจ็บปวดอันเกิดจากสงครามได้ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของนักรบให้ยิ่งทวีความศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้กระทบต่อความรู้สึกของผู้อ่านหรือผู้ฟัง (ในกรณีของวรรณกรรมมุขปาฐะ) มากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสงครามและนักรบดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว บาลาดซึ่งได้ชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของ “ขนบ” กวีนิพนธ์สงครามในยุคต่อๆ มา ยังมีลักษณะเด่นในแง่ของการเล่าเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับความเข้าใจเรื่องขอบเขตของกวีนิพนธ์สงครามอยู่

⁷ Ibid., p. 7.

ประการหนึ่ง กล่าวคือ “กวีมักจะหยิบยกเอาแต่เฉพาะตอนใดตอนหนึ่งมาเล่า เหตุการณ์ที่นำไปสู่ จูควิกฤติจะเล่าอย่างรวดเร็ว มีรายละเอียดเกี่ยวกับฉากน้อยมาก มีความเข้มข้นและความรวดเร็วในการเล่าเรื่อง”⁸

การเล่าเรื่องที่มุ่งประเด็นไปที่ “จูควิกฤติ” เป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้กวีนิพนธ์สงครามยุคเก่าจำกัดการเล่าถึงสงครามโดยผ่านมุมมองของการต่อสู้ในสนามรบ โดยบรรยายถึงสถานการณ์หรือองค์ประกอบแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับสงครามไว้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ขนบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับนิยามอย่างแคบที่สุดของสงครามดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวนำไปในตอนต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บทกวีที่จจะนับว่าเป็นกวีนิพนธ์สงครามภายในกรอบของขนบนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบรรยายถึงการต่อสู้และความเก่งกล้าหาญของนักรบเป็นสำคัญ เช่น บทกวี *The Gododdin* ซึ่ง แอนไนริน (Aneirin) กวีแห่งศตวรรษที่ 6 ได้แต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญวีรกรรมการต่อสู้ของนักรบเชลติกที่พลีชีพอย่างกล้าหาญตอนรุ่งสาง กลางสมรภูมิตีแคทเทอร์ริก (Catterick)

Men went to Catraeth at dawn
All their fears had been put to flight
Three hundred clashed with ten thousand.
They stained their spears ruddy with blood.⁹

(แปลจากภาษาเวลส์ โดย โยเซฟ พี. แคลนซี)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ภาพลักษณ์ของนักรบนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกวีนิพนธ์สงครามแนวขนบ จากบทกวีข้างต้นจะเห็นได้ว่ากวีย้ำถึงการที่กองทัพเชลติกต้องเผชิญหน้ากับศัตรูที่มีกำลังพลมากกว่านับร้อยเท่า (Three hundred clashed with ten thousand) แต่กระนั้น นักรบเชลติกทั้งหลายก็ยังเดินหน้าต่อสู้อย่างเต็มกำลัง การยุทธอันนองเลือดที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญอันดับหนึ่งสำหรับนักรบ

ใน *The Finnesburh Fragment* กวีนิพนธ์สมัยศตวรรษที่ 8 เล่าถึงฉากการต่อสู้อันดุเดือดท่ามกลางแสงสลับของดวงจันทร์ยามราตรี

⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย* (กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2545), หน้า 48.

⁹ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p.15.

The gray wolf howls, the spear rattles,
 Shield answers shaft. The pale moon wanders
 On her way below the clouds, gleaming; evil deeds will now be done
 Provoking pitched battle.
 Wake up now my warriors!¹⁰

(แปลจากภาษาแองโกล-แซกซอน โดยเควิน ครอสส์ ฮอลแลนด์)

The Finnesburh Fragment เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของกวีนิพนธ์สังกรรมแนวขนบซึ่งให้ความสำคัญกับการบรรยายช่วงเวลาของการสู้รบ (the spear rattles / Shield answers shaft) เป็นสำคัญ สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ การต่อสู้ซึ่งเป็นเสมือนแก่นในการเล่าเรื่องวีรบุรุษนี้ไม่เพียงให้รายละเอียดในการปะทะกันด้วยอาวุธเท่านั้น แต่ยังแฝงไว้ซึ่งแนวคิดเรื่องการทำสงครามเพื่อขจัดธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งของแนวคิดเรื่องวีรบุรุษ เห็นได้จากการที่กวีกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าการศึกในครั้งนี้เริ่มต้นขึ้นจาก “การกระทำอันชั่วร้าย” (evil deeds will now be done / Provoking pitched battle) การทำสงครามจึงไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การต่อสู้กับศัตรูเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการต่อสู้เพื่อเอาชนะความชั่วร้ายทั้งปวง ซึ่งนับว่าการกระทำที่แสดงออกซึ่งความเป็นวีรบุรุษอีกด้วย

กวีนิพนธ์แห่งศตวรรษที่ 10 แต่งบทกวีที่ชื่อ *The Battle of Brunanburh* เล่าถึงการรบอันยืดเยื้อยาวนานของนักรบแซกซอนตะวันตก

We, the West Saxons,
 Long as the daylight
 Lasted, in companies
 Troubled the track of the host that we hated.
 Grimly with swords that were sharp from the grindstone,
 Fiercely we hacked at the flyers before us.¹¹

(แปลจากภาษาแองโกล-แซกซอน โดย อัลเฟรด ลอร์ด เทนนิสัน)

¹⁰ Ibid., p. 18.

¹¹ Ibid., p. 19.

ภาพของการสู้รบที่กวีนำเสนอใน *The Battle of Brunanburh* นี้แตกต่างจากสงครามที่เป็น การปะทะกันอย่างนองเลือดระหว่างสองกองทัพใน *The Gododdin* และไม่ได้หมายถึงการต่อสู้กัน ระหว่างธรรมะกับอธรรมอย่างใน *The Finnesburh Fragment* แต่ *The Battle of Brunanburh* กลับ กล่าวถึงกองทัพอังกฤษที่กำลังไล่ล่ากองทัพไวกิงซึ่งเอาแต่ถอยหนี โดยไม่ยอมจับอาวุธขึ้นต่อสู้ (Troubled the track of the host that we hated / Fiercely we hacked at the flyers before us) สิ่งที่กวี เน้นย้ำคือ ภาพลักษณ์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างฝ่ายอังกฤษซึ่งถือวิถีแห่ง “นักรบ” กับ ฝ่ายไวกิงที่ถูกมองว่าเป็น “คนขลาด”

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ หากมองเพียงผิวเผินจะเห็นว่ากวีแต่ละคนแสดงความเป็น “พหู” ในเชิง มิติเวลาด้วยการเล่าเรื่องการต่อสู้ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ได้แก่ *The Gododdin* เล่าเรื่อง การรบตอนรุ่งสาง *The Finnesburh Fragment* เล่าเรื่องการรบตอนกลางคืนและ *The Battle of Brunanburh* เล่าเรื่องการไล่ล่าฝ่ายตรงข้ามที่ยาวนานตลอดทั้งวัน แต่ภายใต้ความเป็น “พหู” ของเวลา ที่ปรากฏอยู่นั้น แท้จริงแล้วบทกวีสงครามแต่ละบทต่างก็นำเสนอเรื่องของสงครามภายในกรอบ ของความเป็น “เอก” ในเชิงมิติเวลา ดังจะเห็นได้ว่าไม่ว่า “สงคราม” ที่กวีบรรยายถึงจะเกิดขึ้นใน ช่วงเวลาใดของวันก็ตาม แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือกวีจะต้องนำเสนอการเรื่องราวของการต่อสู้ใน สนามรบซึ่งถือเป็น “จุดวิกฤติ” ของสงครามทั้งสิ้น ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของ “ขนบ” การสร้างกวีนิพนธ์สงครามที่ได้รับอิทธิพลมาจากบาลาดซึ่งเป็นวรรณกรรมสรรเสริญวีรบุรุษแบบ คั้งเดิมนั่นเอง

การที่ขนบของกวีนิพนธ์สงครามนิยามความหมายของ “สงคราม” ว่าหมายถึงแต่เฉพาะการ ต่อสู้ในสนามรบนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กวีนิพนธ์ยุคเก่าบางบท ซึ่งที่ไม่ได้บรรยายถึงช่วงเวลา ของการสู้รบไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกวีนิพนธ์สงคราม ถึงแม้ว่ากวีจะกล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง กับสงครามก็ตาม ตัวอย่างที่ชัดเจน ได้แก่ บทกวี *To Lucasta, Going to War* บทกวีที่มีชื่อเสียงของ ริชาร์ด เลิฟเลส (Richard Lovelace) กวีควาเลียร์สมัยศตวรรษที่ 17

.....True, a new Mistress now I chase,

The first foe in the field;

And with a stronger faith embrace

A sword, a horse, a shield.

Yet the constancy is such,

As you too shall adore;
 I could not love thee, Dear, so much,
 Lov'd I not honour more.¹²

ในบทกวีซึ่งกล่าวถึงอัสวินที่จำต้องลาจากหญิงคนรักที่ชื่อลูคาสตาไปทำสงครามเพื่อพิทักษ์บัลลังก์กษัตริย์ชาลส์ที่ 1 กวีได้นำเสนอแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการทำสงครามเยี่ยงชายชาติทหารซึ่งมีความสำคัญสูงสุดจนเป็นเหตุให้เขาต้องตัดความอาวรณ์ที่มีต่อหญิงคนรักไปสู่สนามรบ เลิฟเลสแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ของอัสวินว่าเขาแม้จะรักนางเพียงใดแต่ก็ไม่อาจเทียบได้กับความรักที่พึงมีต่อกษัตริย์และเกียรติศักดิ์แห่งตน¹³ แต่กระนั้น *To Lucasta, Going to War* ก็ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นบทกวีรักอันซาบซึ้งสะเทือนอารมณ์ ไม่ใช่ในฐานะบทกวีสงคราม ทั้งที่เนื้อหาของบทกวีก็แสดงให้เห็นถึงพันธะสัญญาของผู้เป็นอัสวินที่จะต้องกระทำในฐานะนักรบของกษัตริย์ และการจากลาอันน่าเศร้านั้นก็เป็ผลโดยตรงของสงคราม แต่การที่เลิฟเลสไม่ได้กล่าวถึงการสู้รบเลยแม้แต่น้อย ทำให้กวีบทนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นกวีนิพนธ์สงครามหากพิจารณาจากแนวคิดของ “ชนบ” การสร้างงานแบบดั้งเดิม

กล่าวโดยสรุป กวีนิพนธ์สงครามก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากชนบของวรรณกรรมสงครามแบบดั้งเดิมที่แต่งขึ้นเพื่อเชิดชูวีรกรรมการต่อสู้อันยิ่งใหญ่ของนักรบ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้าง “อำนาจ” ให้กับชนชั้นปกครอง กวีนิพนธ์สงครามในความหมายของ “ชนบ” จึงเป็นกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนการทำสงคราม ในขณะที่ขอบเขตของกิจกรรมที่เรียกว่า “สงคราม” ในฐานะที่เป็นหัวข้อสำคัญในการสร้างงานนั้นจะจำกัดอยู่ที่การต่อสู้ในสนามรบเป็นสำคัญ

2.1.2 ขอบเขตของกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่: สงครามโลกครั้งที่หนึ่งถึงเหตุวินาศกรรม 11

กันยายน ค.ศ. 2001

จากการศึกษาในหัวข้อที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า กรอบที่ชัดเจนของ “ชนบ” กวีนิพนธ์สงครามนั้นชี้ให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับสงครามอยู่สองประการ คือ สงครามเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสนามรบ

¹² M.H. Abram, ed. *The Norton Anthology of English Literature* (New York: W.W. Norton & Company, 1993), p. 1707.

¹³ อ่านเพิ่มเติมใน รอดรัตน์ ดุษฎีสุพรรณ., “ชนบรักตามราชสำนักนิยมในกวีนิพนธ์ลึกลับของริชาร์ด เลิฟเลส,” *Thoughts* 5, (ธันวาคม 2543): 53-64.

ที่ห่างไกล และเป็นกิจกรรมเฉพาะของคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การนิยามความหมายของกวีนิพนธ์สงครามอย่างแคบๆ ดังกล่าวนี้น่าจะนำไปสู่ประเด็นโต้แย้งที่น่าขบคิด ถ้าเช่นนั้นเราจะจัด บทกวีจำนวนมากที่เล่าถึงเรื่องราวของพ่อแม่ที่เป็นทุกข์เศร้าโศกเพราะสูญเสียลูกชาย ผู้หญิงที่ต้องกลายเป็นหม้าย เด็กๆ ที่ต้องกลายเป็นกำพร้า และประชาชนผู้บริสุทธิ์ที่ต้องพบกับความลำบากยากแค้นเนื่องจากภาวะสงครามทั้งที่พวกเขาเหล่านั้นไม่ได้เข้าไปมีส่วนจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับใครว่าเป็นกวีนิพนธ์ประเภทใด กระทั่งโต้แย้งดังกล่าวนี้อาจหาคำตอบได้ไม่ยากนักหากเราหันมาพิจารณาความหมายและขอบเขตของกิจกรรมที่เรียกว่า “สงคราม” ภายใต้กรอบความคิดของทฤษฎีสงครามยุคใหม่

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หลักเขตสำคัญที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนผ่านจากความเป็น “ยุคเก่า” เข้าสู่ความเป็น “ยุคใหม่” ในมุมมองของ “สงคราม” นั้น คือ การเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็น “สงครามยุคใหม่ครั้งแรก” (The very first of modern war)¹⁴ ในปี ค.ศ. 1914 หลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา สงครามทั้งหลายครั้งเล่าที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นสงครามโลกครั้งที่สองหรือสงครามครั้งย่อยๆ ที่กระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของโลก ได้ส่งผลกระทบขอบเขตการทำลายล้างอย่างยิ่งใหญ่ ก่อให้เกิดความทุกข์ยากและความสูญเสียไม่แต่เพียงกับทหารที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสนามรบ แต่ยังรวมถึงพลเรือนที่ได้รับความเดือดร้อนจากสงครามอย่างถ้วนทั่ว ไม่โดยทางตรง เช่น การบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ก็โดยทางอ้อม เช่น การประสบกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจ การพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก ฯลฯ โดยเฉพาะในยุคที่ประชาคมโลกมีแนวโน้มที่จะเกี่ยวพันถึงกันในทุกๆ ด้านนั้น สงครามหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแม้ในประเทศใดประเทศหนึ่งย่อมส่งผลให้เกิดบรรยากาศของการทำลายล้างและความไม่ไว้วางใจที่ครอบคลุมไปทั่วโลก ปรัชญาการณื่อดังกล่าวชี้ชัดว่า ความเข้าใจแต่ดั้งเดิมที่ว่าสงครามเป็นเรื่องของการสู้รบกันระหว่างนักรบกับนักรบในสมรภูมิที่ห่างไกลนั้นคงไม่อาจเป็นนิยามที่ใช้ได้กับสงครามยุคใหม่ที่ครอบคลุมมิติอันกว้างใหญ่ไพศาลเป็นแน่ การทำความเข้าใจ “สงคราม” ผ่านมุมมองของทฤษฎีสงครามยุคใหม่น่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความกระจ่างในขอบเขตความหมายอันแท้จริงของสงคราม ซึ่งแน่นอนว่า ย่อมหมายถึงการวางแนวทางในการกำหนดขอบเขตที่แน่ชัดของกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมที่ว่าด้วยเรื่องของสงคราม ได้อีกทางหนึ่งด้วย

¹⁴ John Keegan, *Book of War* (London: Penguin Books, 1999), p. 32.

คาร์ล ฟอน คลอสวิทซ์ (Karl Von Clausewitz) นักการทหารคนสำคัญของโลก ได้วางรากฐานทฤษฎีสงครามไว้ในหนังสือชื่อ *Vom Kriege* หรือ *On war** ทฤษฎีสงครามของคลอสวิทซ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับมานานกว่าศตวรรษว่าเป็นเสมือนคัมภีร์ของการสงครามยุคใหม่¹⁵ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “สงคราม มิได้เป็นเรื่องการรบเท่านั้น หากยังหมายถึงเงื่อนไขต่างๆ ที่มีมาก่อนด้วย มิได้เป็นเรื่องของการใช้กำลังทหารและอาวุธเท่านั้น หากยังรวมถึงความรู้สึคนึกคิดของผู้คนอีกด้วย”¹⁶

ทฤษฎีสงครามของคลอสวิทซ์ชี้ชัดว่าสงครามไม่ใช่เรื่องของ การสู้รบแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังครอบคลุมถึงภาวะการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสงครามซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งก่อนและหลังการรบ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าสงครามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างฉับพลันทันที แต่ต้องอาศัยเวลาและกระบวนการในการสั่งสมตะกอนแห่งความขัดแย้งก่อนที่จะนำไปสู่การสู้รบซึ่งเป็นจุดแตกหักของสงคราม และยังต้องอาศัยระยะเวลาในการคลี่คลายเพื่อที่จะคืนสู่สภาวะปกติหรือใกล้เคียง ด้วยแนวคิดดังกล่าว มิติเวลาของกิจกรรมที่เรียกว่า “สงคราม” จะถูกขยายออกไปอย่างกว้างใหญ่ไพศาล เช่นเดียวกับที่การกระทำของสงครามที่มีความหลากหลายกว่าการจับอาวุธขึ้นต่อสู้กับในสนามรบ¹⁷ ดังนั้น หากพิจารณาขอบเขตของกวีนิพนธ์สงครามจากมุมมองของคลอสวิทซ์ วรรณกรรมที่จัดว่าเป็น “กวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่” ก็ไม่น่าจะหมายถึงแต่เพียงกวีนิพนธ์ที่ว่าด้วยวีรกรรมการต่อสู้ในสมรภูมิของนักรบดั่งที่เคยเป็นมาในอดีต แต่ยังหมายรวมถึงกวีนิพนธ์ที่ว่าด้วยเรื่องอันเกี่ยวเนื่องกับสงครามในทุกมิติไม่ว่าจะมองในแง่ดีหรือแง่ร้าย

* คำว่าด้วยทฤษฎีสงครามซึ่งต้นฉบับภาษาเยอรมัน ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษอยู่หลายสำนวน แต่ที่ได้รับการยอมรับในการอ้างอิงปรากฏอยู่ 3 สำนวน คือ ของ Edward M. Collins ของ J.J. Graham (ทั้งสองฉบับไม่ได้แปลครบถ้วนตามต้นฉบับ) และของ Michael Howard แปลร่วมกับ Peter Paret (ซึ่งแปลครบถ้วนตามต้นฉบับ) ในที่นี้ ผู้วิจัยอ้างอิงจากฉบับแปลล่าสุดประกอบด้วยบางส่วนของที่อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี* | *วิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539.

¹⁵ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี* | *วิถีวัฒนธรรม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539), หน้า 4.

¹⁶ Karl Von Clausewitz, *War, Politics & Power* (South Ben, Indiana: Regnery/Gateway, 1962), p. 184, อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี* | *วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 6.

¹⁷ อ่านเพิ่มเติมจาก ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ทฤษฎีสันติภาพ: พิจารณาจากบทเรียนของทฤษฎีสงคราม,” ใน *สันติทฤษฎี* | *วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 1-10.

ด้วยมุมมองเช่นนี้เองที่ เดวิด เพอร์กินส์ (David Perkins) อธิบายถึงลักษณะเฉพาะในการสร้างงานของกวีสงคราม (War Poets) * ซึ่งเป็นที่มาของกวีนิพนธ์สงครามที่แตกต่างไปจากงานในชนบดั้งเดิมไว้อย่างน่าสนใจว่า “The War Poets were perhaps too close to their subject, but they widened the possible tones and subjects of poetry, and it has never been the same since”¹⁸

สิ่งที่เพอร์กินส์ให้ความสำคัญก็คือระยะห่างระหว่าง “กวี” กับ “สงคราม” ซึ่งถูกบีบให้แคบเข้าด้วยรูปแบบของสงครามยุคใหม่ การมีโอกาสดู “เข้าไปใกล้” สงครามซึ่งเป็นหัวข้อในการสร้างงานมากกว่ากวีในอดีต ส่งผลให้กวีสงครามยุคใหม่สามารถหยิบยกเอาเรื่องราวของสงครามมานำเสนอได้ในหลากหลายแง่มุม และด้วยปัจจัยข้อนี้เองที่ทำให้โฉมหน้าของกวีนิพนธ์สงครามเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจาก “ชนบ” อย่างไม่มีวันหวนกลับไปเหมือนเดิมได้อีก

อี.บี. ออสบอร์น (E. B. Osborn) เป็นนักวรรณคดีคนหนึ่งสนับสนุนความเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบของสงครามสมัยใหม่ในฐานะปัจจัยสำคัญที่ทำให้กวีนิพนธ์สงครามหลุดพ้นจากรอบอันคับแคบของ “ชนบ” แบบดั้งเดิมไปสู่การเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับสงครามรูปแบบใหม่ซึ่งใกล้ชิดและส่งผลกระทบกับ “คนธรรมดา” มากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต ในทัศนะของออสบอร์น กวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่ควรจะนำเสนอเนื้อหาที่ครอบคลุมมิติของสงครามอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ เขาได้เขียนไว้อย่างชัดเจนในบทนำของสรณิพนธ์กวีนิพนธ์สงครามซึ่งติดอันดับหนังสือขายดีที่สุดในปี ค.ศ. 1917 ของเขาที่ชื่อ *The Muse in Arms*

Modern battles are so vast and so extended in both space and time that composed battler-pieces, such as have come down to us from the far-off centuries of archery and ballad-making, may no longer be looked for.¹⁹

แนวคิดของออสบอร์นได้รับการขานรับจากงานวิจัย *The Oxford Book of War Poetry* สรณิพนธ์กวีนิพนธ์สงครามที่มีชื่อเสียงของ จอน สตอลล์เวอร์ธรี (Jon Stallworthy) ศาสตราจารย์

* หมายถึงกวีที่แทบทกกว่าด้วยเรื่องของสงคราม โดยทั่วไปแล้วเป็นคำเรียกที่มีนัยพิเศษหมายถึงกวีสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

¹⁸ David Perkins, *A History of Modern Poetry* (Cambridge: Belknap Press, 1976), p. 142.

¹⁹ E.B. Osborn, *Muse in Arm* (n.p., 1917), p. 5, cited in Jon Stallworthy, ed. *Oxford Book of War Poetry*, p. xxvi.

ด้านวรรณคดีแห่งมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ซึ่งเป็นหนึ่งในงานวิจัยกวีนิพนธ์สงครามเชิงรวบรวมที่ได้รับรับการยกย่องและถูกนำมาใช้อ้างอิงในการศึกษากวีนิพนธ์สงครามอย่างกว้างขวาง งานวิจัยของสตอลล์เวอร์ธี้เป็นตัวอย่างของการยอมรับกวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงสถานะอื่นๆ อันเกี่ยวเนื่องกับสงครามนอกเหนือไปจากการช่วงเวลาของการสู้รบเข้าไว้เป็นกวีนิพนธ์สงคราม ถึงแม้ว่าในงานวิจัยนี้สตอลล์เวอร์ธี้จะไม่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “กวีนิพนธ์สงคราม” ไว้อย่างเป็นทางการ แต่จากการศึกษาบทกวีที่เขาคัดสรรมารวบรวมไว้นั้นพบว่ามียุ่เป็นจำนวนมากที่ไม่ได้กล่าวถึงการต่อสู้หรือสนามรบเลยแม้แต่น้อย หากแต่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์แวดล้อมของสงครามทั้งก่อนและหลังการรบในประเด็นต่างๆ ไว้อย่างน่าสนใจ ในจำนวนนั้นรวมถึงบทกวี *Goodbye* ของอลัน เลวิส (Alun Lewis) ที่เล่าถึงการลาจากอันแสนเศร้าของคู่รักในสงครามโลกครั้งที่สอง

So we must say Goodbye, my darling,

And go, as lovers go, for ever;

To night remains, to pack and fix on labels

And make an end of lying down together...²⁰

บทกวีที่ถูกครอบงำด้วยบรรยากาศของความเศร้านี้มีเนื้อหากล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในคืนสุดท้ายระหว่างทหารที่กำลังจะถูกส่งตัวไปประจำในแนวหน้ากับหญิงคนรักที่ต้องถูกทิ้งให้รอคอยอยู่เบื้องหลัง ภายใต้สภาวะของสงครามนั้น การลาจากของคู่รักย่อมเป็นสิ่งที่สร้างความทุกข์ทรมานใจยิ่งกว่าการลาจากในภาวะปกติ เนื่องจากไม่มีผู้ใดทราบว่าจะมีวันที่ได้กลับมาอยู่ร่วมกันอีกหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้บริบทของสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งเป็นสงครามที่ขอบเขตของสมรภูมิล้อมรอบคลุมไปทั่วโลกนั้น การ “ออกสู่แนวหน้า” อาจหมายถึงการประจำการในภูมิภาคที่ห่างไกลคนละมุมโลก ด้วยเหตุนี้ เวลาที่เหลืออยู่เพียงน้อยนิดก่อนจะออกเดินทางจึงเป็นช่วงเวลาที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับคู่รัก

บทกวีของเลวิส เปรียบเสมือน *To Lucasta, Going to War* ที่แต่งขึ้นภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่ และได้รับการยอมรับให้อยู่ในทำเนียบกวีนิพนธ์สงคราม เนื่องจากการอำลาอันแสนเจ็บปวดในครั้งนี้เป็นผลจากการที่ชายหนุ่มต้องเดินทางเข้าร่วมในกองทัพอังกฤษ แม้จะไม่ได้กล่าว

²⁰ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 259.

ถึงการจับอาวุธขึ้นต่อสู้เลยแม้แต่น้อย แต่งานของเลวิสก็ถือว่าเป็นกวีนิพนธ์สงคราม เพราะเขาได้นำเสนอผลกระทบของสงครามที่มีต่อชีวิตของมนุษย์ แม้จะเป็นสัดส่วนที่เล็กน้อยเมื่อเทียบกับสงครามที่หมายถึงการปะทะกันระหว่างกองทัพกับกองทัพ แต่แง่มุมของ “ความรู้สึกนึกคิด” ก็เป็นสิ่งที่ไม่อาจตัดออกจาก “สงคราม” ได้ตามทฤษฎีของคลอสวิตซ์

ใน *Elegy in a Country Churchyard* บทกวีสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง โดยจี. เค. เชสเตอร์ตัน (G. K. Chesterton) ก็ไม่ได้กล่าวถึงการสู้รบ แต่กวีประณามการกระทำของผู้นำประเทศที่นำพาอังกฤษเข้าสู่สงคราม

...But they that rule in England,
In stately conclave met,
Alas, alas for England
They have no graves as yet.²¹

งานของเชสเตอร์ตันนำเสนอแง่มุมของสงครามที่ต่างออกไปจากเลวิส จะเห็นได้ว่าในขณะที่เลวิสหมกมุ่นอยู่กับผลกระทบของสงครามในระดับปัจเจกบุคคล เชสเตอร์ตันได้ขยายมุมมองเรื่องสงครามของเขาให้กว้างขึ้นไปสู่ระดับสังคมเมื่อเขากล่าวเสียดสีว่าพวกผู้นำประเทศที่ไม่เคยทำอะไรที่เป็นสาระนอกจากเข้าประชุมครั้งแล้วครั้งเล่า เป็นพวกที่สมควรจะต้องออกรบและสังเวยชีวิตให้กับสงครามที่ตนก่อขึ้นมากที่สุด ไม่ใช่ส่งผู้คนมากมายที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในความกระหายต่ออำนาจออกไปรับเคราะห์แทนในดินแดนที่ห่างไกลจากบ้านและคนที่รัก

ส่วนบทกวีสงครามเวียดนาม *How Much Longer* ของโรเบิร์ต มีเซย์ (Robert Mezey) บอกเล่าถึงวิถีชีวิตของคนยุคใหม่ที่ถูกรอบงำด้วยเรื่องของสงครามจนมนุษย์ต้องมีชีวิตด้วยความรู้สึกหวาดระแวงซึ่งกันและกันตลอดเวลา

War is in everyone's eyes, war is made
In kitchen, in the bedroom, in the car at spotlights.
A marriage collapses like a burning house
And the other houses smolder. Old friends

²¹ Ibid., p. 213.

Make their way in silence. Students stare

At their teachers, and suddenly feel afraid....²²

มีเชย์แสดงความวิตกกังวลถึงผลกระทบของสงครามที่กำลังคุกคามกระทั่งชีวิตประจำวันที่เคยสงบสุขของผู้คน การที่เขากล่าวอย่างประชดประชันว่าสงครามกำลังเกิดขึ้นทุกที่ไม่เว้นแม้แต่ในครัว ในห้องนอน และในรถยนต์ (In kitchen, in the bedroom, in the car at spotlights) แสดงให้เห็นว่าในทัศนะของกวี สงครามไม่ใช่สิ่งที่ยังคงอยู่แต่ในสนามรบอีกต่อไป แต่สงครามกำลังเข้ามาถูกคุกคามและครอบงำวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างสิ้นเชิง

เป็นที่น่าสังเกตว่า บทกวีที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น ต่างก็ไม่ได้นำเสนอเรื่องของการสู้รบ หากแต่ถูกรวบรวมไว้ในฐานะ “กวีนิพนธ์สงคราม” ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ เป็นบทกวีที่แต่งขึ้นจากแรงบันดาลใจของสงคราม การที่สตอลล์เวอร์ธรวบรวมบทกวีเหล่านี้เอาไว้ในสรรนิพนธ์ของเขาชี้ชัดถึงขอบเขตการรับรู้เรื่องสงครามภายใต้คำจำกัดความของ “สงครามยุคใหม่” ที่กินความกว้างเกินกว่าแค่การปะทะกันระหว่างกองทัพต่อกองทัพหรือนักรบต่อนักรบซึ่งเป็นกรอบความคิดดั้งเดิมของกวีนิพนธ์สงคราม แน่แน่นอนว่ากวีนิพนธ์ที่ไม่ได้กล่าวถึงการต่อสู้ของนักรบ และยังไม่นำเสนอทัศนะในเชิงลบต่อสงครามอย่างโจ่งแจ้งดังเช่นตัวอย่างที่ยกมานี้ย่อมจะไม่มีทางได้รับการยอมรับว่าเป็น “กวีนิพนธ์สงคราม” หากพิจารณาจากบริบทของการสร้างงานแบบขนบ แต่การที่บทกวีเหล่านี้ได้รับการบรรจุไว้ในงานรวบรวมกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ แสดงให้เห็นถึงมิติของ “กวีนิพนธ์สงคราม” ที่เปิดกว้างไปสู่การเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องราวของสงครามภายใต้คำจำกัดความของ “สงครามยุคใหม่” ซึ่งไม่เพียงแต่เปิดโอกาสให้กวีสามารถเลือกสรรประสบการณ์เกี่ยวกับสงครามนอกเหนือจากการต่อสู้ในสมรภูมิจนมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างงานได้อย่างกว้างขวางเท่านั้น แต่ยังเปิดพื้นที่ให้กับทัศนคติที่กวีมีต่อสงครามทั้งในเชิงสนับสนุนและต่อต้าน อันจะทำให้กวีนิพนธ์สงครามเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องราวของสงครามได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

จากมุมมองพื้นฐานของทฤษฎีสงครามที่มองว่า สงครามไม่ใช่เพียงแค่การสู้รบระหว่างในสมรภูมิต่างนั้น หากแต่ยังประกอบขึ้นด้วยรายละเอียดของสงครามที่ซับซ้อนและหลากหลายทั้งในเชิงวัตถุและความรู้สึกนึกคิดของผู้คน ทำให้ขอบเขตของงานกวีนิพนธ์สงครามภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่ ซึ่งได้รับการนิยามเอาไว้อย่างกว้างๆ ว่าเป็นวรรณกรรมที่ว่าด้วยเรื่องของสงคราม ไม่ได้หมายถึงแต่เฉพาะการต่อสู้ในสนามรบเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงเรื่องราวในแง่มุมต่างๆ ของ

²² Ibid., p. 325.

สงครามไม่ว่าจะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการต่อสู้เช่นฆ่า หรือที่เกี่ยวข้องโดยอ้อมกับภาวะของการต่อสู้ เช่น การต้องพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก หรือชีวิตที่ยากแค้นอันเนื่องมาจากภาวะสงคราม ฯลฯ ประเด็นความแตกต่างเรื่องการนิยามความหมายของ “สงคราม” นี้เอง ที่ทำให้กวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ มีลักษณะแตกต่างไปจากกวีนิพนธ์สงครามที่แต่งขึ้นภายใต้กรอบความคิดแบบขนบที่จำกัดสงคราม ให้อยู่ในกรอบของการต่อสู้ในสนามรบเป็นสำคัญ

2.2 กวีทหาร: ผู้สร้างกวีนิพนธ์สงครามจากสนามรบ

ในบทความที่ชื่อ “The Soldier-Poets and His Story” ซึ่งตีพิมพ์ในวารสาร *Army Digest* ประจำเดือนธันวาคม ค.ศ. 1969 ริชาร์ด เดย์ (Richard Dey) ได้อธิบายความคำว่า “กวีทหาร” ไว้อย่างน่าสนใจว่า

It is the fact that the man is a soldier that makes him a poet. The soldier-poet is precisely what his compound name implies; his soldiering and poetry are inseparable. The intense experience of war brings forth the poetry. It stimulates the necessary energy to write and it provides the material that make the themes with which he concerns himself.²³

จากข้อเขียนของเดย์ จะเห็นได้ว่า “กวีทหาร” เป็นคำเรียกที่แสดงความสัมพันธ์อย่างไม่อาจ แยกจากกันได้ระหว่าง “ความเป็นทหาร” กับ “ความเป็นกวี” ทั้งนี้ คนกลุ่มนี้จะเริ่มต้นด้วยสถานภาพ ของทหาร และได้รับการเรียกขานว่าเป็นกวีจากการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์เมื่อปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ โดย ให้ความสำคัญกับสงครามในฐานะแก่นเรื่องสำคัญในการสร้างงาน กล่าวอีกนัยหนึ่ง กวีทหารก็คือ ทหารที่สร้างสรรค์บทกวีขึ้นจากประสบการณ์ตรงที่ได้รับจากสนามรบนั่นเอง

“กวีทหาร” เริ่มมีบทบาทโดดเด่นขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและได้ กลายเป็นกวีกลุ่มสำคัญซึ่งเป็นดังสัญลักษณ์ของกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่²⁴ ทั้งนี้ สืบเนื่องจากการ นำเอาระบบบรรดพลอาสาเข้ามาใช้ในการสร้างกองทัพ ซึ่งหากมองในแง่หนึ่งก็ไม่ต่างอะไรกับการ “สวมเครื่องแบบให้พลเรือน” นั่นเอง เพราะคนหนุ่มที่หลั่งไหลกันมาเข้าแถวสมัครเป็นทหารนี้

²³ Richard Dey, “The Soldier-Poets and His Poetry,” *Army Digest* 9, (December 1969): 2.

²⁴ Ibid., p. 2.

ล้วนแล้วแต่มาจากสังคมการศึกษาและไม่มีความรู้ใดๆ เกี่ยวกับสงครามเลยแม้แต่น้อย²⁵ แต่กระนั้นเสียงตอบรับอย่างล้นหลามจากคนหนุ่มที่ไฝ่ฝันถึงการผจญภัยและการเป็นวีรบุรุษก็นับเป็นแรงบันดาลใจอย่างหนึ่งในการสร้างกวีนิพนธ์ บทกวีที่ชื่อ *MCMXIV* ของฟิลิป ลากิน (Philip Larkin) ซึ่งแต่งเพื่ออุทิศแต่ความสูญเปล่าของคนหนุ่มที่อ่อนต่อโลกเหล่านั้น ได้กล่าวถึงฝูงชนที่ต่อแถวยาวเหยียดอยู่หน้าวิลลา ปาร์ค (Villa Park) ในลอนดอน เพื่อสมัครเป็นทหารสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

Those long uneven lines
 Standing as patiently
 As if they were stretched outside
 The Oval or Villa Park,
 The crowns of hats, the sun
 On moustached archic faces
 Grinning as if it were all
 An August Bank Holiday lark...²⁶

ภาพของคนหนุ่มจำนวนมากที่แต่งกายอย่างเต็มทีในชุดสูทและสวมหมวกมาขึ้นเข้าแถวรอที่จะสมัครเป็นทหารดังที่ลากินนำเสนอนี้ เป็นภาพที่ชี้ให้เห็นถึงการหลงติดอยู่ในมายาคติแห่งสงครามซึ่งครอบงำยุโรปในช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง คนหนุ่มเหล่านี้ส่วนมากเป็นพวกปัญญาชนที่ทัศนคติเกี่ยวกับสงครามและนักรบได้รับการหล่อหลอมขึ้นจากวรรณกรรมสงครามยุคเก่า อย่างไรก็ตาม คนกลุ่มนี้เองที่ในภายหลังได้กลายเป็นกวีกลุ่มสำคัญที่ถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ตลอดจนทัศนคติที่พวกเขามีต่อสงครามในฐานะ “ทหาร” ที่ได้เผชิญกับความโหดร้ายของสงครามมาด้วยด้วยตนเอง

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ กำลังในการสู้รบในฐานะทหารของคนหนุ่มที่ไร้ประสบการณ์ในการต่อสู้เหล่านี้เทียบไม่ได้เลยกับพลังอันน่าทึ่งในการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์สงครามซึ่งกลั่นกรองมาจากประสบการณ์ตรงและทัศนคติบริสุทธิ์ (Pure attitude) ที่พวกเขามีต่อสงคราม คนหนุ่มที่อาสาเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั้น “พิสูจน์คุณค่าของตนเองในฐานะกวีมากกว่าในฐานะทหาร”²⁷

²⁵ John Keegan, *War and Our World* (New York: Vintage Books, 2001), p. 15.

²⁶ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 222.

²⁷ Richard Dey, “The Soldier-Poets and His Poetry,” *Army Digest*, 9: 2.

กวีนิพนธ์สงครามสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งซึ่งเกินกว่าครึ่งเป็นบทกวีที่มีที่มาจากสนามรบโดยการประพันธ์ของกวีที่เป็นทหารเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ดีที่สุด มีคำกล่าวว่า บทกวีสงครามเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ทุกในสนามรบ ไม่ว่าจะในสมุทบันทึกระจำตัวทหาร บนกำแพงหลุมพละ เทรกอยู่ในจดหมายที่ส่งถึงคนทางบ้าน ปะปนอยู่กับสัมภาระในถุงทหาร และมีอีกไม่น้อยที่เปื้อนอยู่อยู่ในกระเป๋าเสื้อกระเป๋างานของทหารที่นอนตายอยู่กลางสมรภูมิ²⁸

แม้จะมีจุดเริ่มต้นมาจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แต่กวีทหารก็ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแต่เฉพาะในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเพียงครั้งเดียว นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมากวีนิพนธ์สงครามของกวีทหารในสงครามอีกหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็น สงครามโลกครั้งที่สอง สงครามเวียดนาม หรือสงครามแบ่งแยกดินแดนคาบสมุทรบอลข่าน ฯลฯ ได้กลายเป็นสิ่งที่ย้ำเตือนให้ผู้คนในยุคหลังได้นึกย้อนไปถึงความสูญเสียอันเนื่องจากสงครามเหล่านั้น บทกวีของกวีทหารมีจุดเด่นอยู่ที่การตีแผ่ภาพอันโหดร้ายของสงคราม ตลอดจนการนำเสนอทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดที่กวีทหารซึ่งเป็นผู้ที่สัมผัสกับสงครามมาอย่างใกล้ชิดมีต่อสงคราม

ซิกฟรายด์ แซสซูน (Siegfried Sassoon) กวีผู้มีชื่อเสียงอย่างมากจากกวีนิพนธ์ที่เขาแต่งขึ้นจากแรงบันดาลใจจากสิ่งที่เขาพบเจอในสนามรบสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเล่าถึงเรื่องราวของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่จะเปิดสมองของตนเองในหลุมพละเพราะไม่อาจทนรับความกดดันในสนามรบได้ใน *Suicide in the Trenches*

I knew a simple soldier boy
 Who grinned at life in empty joy,
 Slept soundly through the lonesome dark,
 And whistled early with the lark.
 In winter trenches, cowed and glum,
 With crumps and lice and lack of rum,

²⁸ Ibid., p. 2.

He put a bullet through his brain.

No one spoke of him again.....²⁹

เช่นเดียวกับทหารคนอื่นๆ ในสมรภูมิตะลุมพืดของโลกครั้งที่หนึ่ง เด็กหนุ่มที่แซสซูนกล่าวถึง เป็นเพียงเด็กหนุ่มธรรมดาๆ คนหนึ่งที่สมัครเข้าเป็นทหาร เนื้อหาในบทแรกของบทกวีซึ่งประกอบ ขึ้นด้วยคำที่ให้ความหมายและความรู้สึกในเชิงบวก เช่น grinned / joy / soundly / whistled แสดงให้เห็น ถึงวิถีชีวิตในสภาวะปกติซึ่งแม้จะไม่น่าตื่นเต้นและดูเหมือนจะเป็นชีวิตที่ว่างเปล่า (life in empty joy) แต่ก็นับว่าเป็นความสงบสุขที่น่ารื่นรมย์เป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพของชีวิตในหลุม เพลาะที่มีแต่ความกดดันหดหู่ และเต็มไปด้วยความสกปรก (In winter trenches, cowed and glum / With crumps and lice and lack of rum) ในแง่มุมแห่งความเป็นจริง การกระทำอันวีรกรรมของ ทหารหนุ่มคนนี้ก็ถือการหาทางออกให้กับความทุกข์ ความเจ็บปวดที่เขาได้รับจากสงคราม แต่ เมื่อเหตุการณ์ ดังกล่าวได้รับการนำเสนอผ่านมุมมองวินิพนธ์สงคราม ผู้อ่านสามารถเข้าถึงทัศนคติ และความรู้สึกในเชิงลบที่ “ทหาร” ในฐานะผู้มีประสบการณ์ตรงในสนามรบมีต่อสงครามได้อย่าง ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแซสซูนกล่าวว่าหลังจากการตายของทหารหนุ่มคนนั้นแล้ว ก็ไม่มีผู้ใด ใฝ่ใจที่จะกล่าวถึงเขาอีก (No one spoke of him again) บทกวีที่แซสซูนสร้างสรรค์ขึ้นจากประสบการณ์ ตรงของเขานั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความโหดร้ายของสงครามและความไร้ค่าของชีวิตมนุษย์เมื่อ อยู่ในสภาวะสงครามได้อย่างชัดเจน จนอาจกล่าวได้ว่า การตายในสนามรบที่ดูเหมือนไร้ความหมาย ของเด็กหนุ่มคนหนึ่ง ได้กลายเป็นบทเรียนเรื่องสงครามที่มีค่ายิ่งเมื่อได้รับการถ่ายทอดผ่านบทกวี

แอล. เจ. เยตส์ (L. J. Yates) กวีทหารชาวอังกฤษซึ่งประจำการในตะวันออกไกลสมัย สงครามโลกครั้งที่สอง พิจารณาสภาพที่ไม่ต่างอะไรกับคนตายของเพื่อนทหารและถ่ายทอดภาพ อันหม่นดอกล้ำตายออกมานั้นออกมาในบทกวีที่ชื่อ *The Soldier*

I cannot know the man

Beneath this fighting skin;

The summer warns, of death

For winter's underneath,

.....His precious enterprise:

²⁹ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, 7th ed. (London: Methuen, 1997), p. 54.

Time has clotted them all

In war outrageous year....³⁰

บทกวีของเยตส์ต่างกับแซสซุนตรงที่เขาไม่ได้นำเสนอภาพของความตายโดยทั่วไปที่หมายถึงการสิ้นสุดชีวิต แต่เขากลับนำเสนอภาพของทหารที่ “ตายทั้งเป็น” หลังจากที่เกิดจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ของพวกเขาถูกรอบงำด้วยเครื่องแบบทหารและภาระหน้าที่ในการสู้รบ (I cannot know the man / Beneath this fighting skin) ทั้งนี้เพราะสถานะสงครามซึ่งบีบให้มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับความตายในรูปแบบต่างๆ อยู่ตลอดเวลา นั้น มนุษย์จะค่อยๆ ซาซึนกับการความตาย จนหมดความรู้สึกอ่อนไหวกับสิ่งที่โหดร้ายต่างๆ ไปโดยปริยาย สงคราม จึงเป็นสถานะที่ไม่เพียงกัดกร่อนสภาพร่างกายของทหารเหล่านั้นให้ทรุดโทรม แต่ช่วงเวลาอันยาวนานในสนามรบยังสามารถทำลายได้กระทั่งจิตวิญญาณซึ่งเป็น “สมบัติ” ที่มีค่าสูงสุดสำหรับมนุษย์คนหนึ่ง (His precious enterprise / Time has clotted them all / In war outrageous year) และเมื่อประสบกับความล้มเหลวทางจิตวิญญาณ ทหารเหล่านั้นก็ไม่ต่างอะไรกับคนที่ตายไปแล้ว

เดวิด คอนนอลลี (David Connolly) ทหารอเมริกันสงครามเวียดนาม แต่งบทกวีที่ชื่อ *It Don't Mean Nothing* ซึ่งกล่าวถึงภาพอันคุ้นชินของความตายในสนามรบ ซึ่งเขาพบว่าได้ทำให้ทหารทุกคนเฉยชาต่อความตายได้อย่างน่ากลัว

He puzzled at their leader,
The nineteen years old veteran
With the pale, yellow skin,
Bleached, rotting fatigues,
And crazy, crazy eyes,
Who hawked brown phlegm
On each dead American saying,
'That don't mean nothin;
y'hear me, meat?'

³⁰ J.M. Gregson, *Poetry of The First World War* (Southampton: Camelot Press, 1976), p. 38.

And everywhere he went,
 There were more,
 Down all the days and nights,
 All kinds of bodies,
 Ours, theirs, his,
 Until nothin meant nothin.³¹

คอนนัลลีได้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าการเพิกเฉยต่อความตายของผู้อื่นซึ่งนับเป็นสิ่งที่ไรมนุษยธรรม หากเกิดขึ้นในเวลาปกติ กลับเป็นข้อปฏิบัติที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ไม่ต้องการกลายเป็นคน विकจริต หรือต้องลงเอยด้วยการฆ่าตัวตายหลังจากใช้ชีวิตอยู่ในสนามรบเป็นเวลานาน บทกวีของเขากล่าวถึง กองทหารเล็กๆ ที่มีเพียงเด็กหนุ่มอายุสิบเก้าปีเป็นผู้นำ (their leader / The nineteen years old veteran) เนื่องจากเขาเป็นคนที่มีความประสพการณ์ในสนามรบมายาวนานกว่าทหารคนอื่นๆ ในหน่วย เดียวกัน การใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความตายในสนามรบเป็นเวลานาน ได้เปลี่ยนเด็กหนุ่มที่ควรจะอยู่ในวัยสดใสราวใ้กลายเป็นคนหยาบกร้านทั้งโดยสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ เห็นได้จากการที่ เขาไม่แยแสกับซากศพทหารอเมริกันจำนวนมากที่ได้พบระหว่างที่รูกีบไปในสมรภูมิเวียดนาม ((Who) hawked brown phlegm / On each dead American) และยังสั่งทหารคนอื่นๆ ในหน่วยของเขาไม่ให้ใส่ใจกับความตายที่เห็นอยู่ตรงหน้า ('That don't mean nothing / y'hear me, meat?') แม้จะไม่ได้แสดงความต่อต้านออกมาอย่างชัดเจน แต่น้ำเสียง ตลอดจนถ้อยคำในเชิงลบที่กวีใช้ บรรยายถึงลักษณะของเด็กหนุ่มอายุสิบเก้าปีคนนั้นล้วนแต่แสดงให้เห็นว่ากวีไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ ขัดกับหลักการทางมนุษยธรรมของเด็กหนุ่ม จนกระทั่งบรรดาสุดท้ายที่เป็นเสมือนบทสรุปที่หักมุมของ บทกวี เมื่อกวีกล่าวว่า "Until nothin meant nothin" เขาได้ยอมรับในสังขรณ์อันน่าขมขื่นที่ว่า การได้ ประสพกับความตายมากขึ้นในแต่ละวัน ได้ทำให้ความรู้สึกต่อต้านที่เขาเคยมีต่อแนวคิดของหัวหน้า หน่วยในตอนแรกนั้นเปลี่ยนไปเป็นคล้อยตาม หมายความว่าในที่สุดแล้วเขาเองก็ได้กลายเป็นอีกคน หนึ่งที่ประสพการณ์อันเลวร้ายในสงครามสอนให้เฉยชากับความตาย

ทั้งบทกวีของแซสซุน เฮคส์ และคอนนัลลีต่างก็เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการถ่ายทอด สภาพจิตใจอันถดถอยของพวกทหารซึ่งแท้จริงแล้วก็ยังเป็นเพียงเด็กหนุ่มธรรมดาๆ ที่ไม่มีทั้งความรู้

³¹ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its*

และประสบการณ์ในสนามรบ เมื่อจิตใจที่ยังเยาว์ถูกกักกร่อนด้วยความจริงอันโหดร้ายของสงคราม ผลที่ตามมาก็คือจิตวิญญาณอันบริสุทธิ์ที่ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้ เด็กหนุ่มในบทกวีของ แซสซูนจึงเลือกที่จะจบชีวิตของตัวเองลงด้วยการยิงตัวตาย อีกคนหนึ่งในบทกวีของเยตส์ แม้จะยังคงมีชีวิตอยู่ต่อไปก็อย่างคนตายทั้งเป็น ในขณะที่ทหารหนุ่มในบทกวีของคอนนัลดีถูกสงคราม ทำลายความเป็นมนุษย์ไปทีละน้อย จนวันหนึ่งพวกเขาที่ซาชินกับความตายจนมองไม่เห็นคุณค่าของชีวิตอีกต่อไป

ด้วยตระหนักดีในเรื่องราวอันน่าเศร้านี้ ฟิลิป ลากินจึงจบบทกวี *MCMXIV* ของเขาอย่างขมขื่นว่า

Never before or since,
As changed itself to past
Without a word – the men
Leaving the garden tidy,
The thousands of marriages
Lasting a little while longer:
Never such innocence again.³²

บทกวีของลากินที่กล่าวถึงจุดจบของจิตใจอันบริสุทธิ์อ่อนเยาว์ของเด็กหนุ่มที่ถูกส่งตัวเข้าสู่สนามรบเน่าให้เห็นถึงผลกระทบของสงครามที่มีต่อจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ ซึ่งกวีทหารทุกคนย่อมเคยเผชิญกับสภาวะอันกดดันอย่างถึงที่สุดเช่นนี้มาแล้ว กล่าวได้ว่า กวีนิพนธ์สงครามของกวีทหารที่มีอยู่มากมายจนนับไม่ถ้วนนั้น แท้ที่จริงแล้วก็คือผลึกทางความคิดที่ได้แลออกมาด้วยการ “Leaving the garden tidy” และเป็นดังเครื่องหมายที่ยืนยันถึงการสิ้นสูญของมุมมองอันสวยงามที่คนเหล่านั้นเคยมีต่อชีวิตและความเป็นไปของโลกอย่างไม่มีวันหวนกลับมาอีก³³

นอกจากแต่งบทกวีเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้ประสบจากสนามรบแล้ว ริชาร์ด เคย์ยังชี้ให้เห็นต่อไปอีกว่า การแต่งกวีนิพนธ์เมื่ออยู่ในสนามรบนั้น เป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าในด้านจิตใจเป็นอย่างสูง ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์พฤติกรรมการสร้างงานกวีนิพนธ์ในสงครามสำคัญสามครั้ง ได้

³² Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 223.

³³ Angus Calder, *Poetry and War*, p. 14.

แค่ สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามเวียดนาม เคยได้ข้อสรุปที่น่าสนใจว่า สำหรับทหารที่อยู่ในแนวหน้าเป็นเวลานานๆ นั้น กวีนิพนธ์เป็นเสมือน “เครื่องบำบัดจิต” ที่ช่วยให้พวกเขาสามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้โดยไม่วิปลาสไปเสียก่อน

...he is writing to understand something, to grasp an elusive meaning that sits in his mind like a mirage in the stifling air. Perhaps he tries a little harder than his buddies, because he reaches for that understanding by laboring to express his half-formed thoughts with the written word and, more than that, to mold them into the difficult form known as a poem..... He may or may not find any answers, but the verse he pens at least attenuates those questions and conflicts tormenting him.³⁴

เดย์มองความสำคัญของการแต่งกวีนิพนธ์ของทหารเหล่านั้นว่าเหมือนกับกรณีที่จิตแพทย์มักจะให้คนไข้วาดภาพเพื่อระบายสิ่งที่ถูกเก็บกดไว้ในจิตใต้สำนึกออกมา เคยซึ่งเชื่อว่ากวีนิพนธ์เป็นวรรณกรรมที่แสดงออกด้านอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง มองว่าการที่ทหารเหล่านั้นได้ตั้งสมาธิจดจ่ออยู่กับกิจกรรมที่มีความซับซ้อนอื่นนอกเหนือไปจากการรบ ซึ่งในที่นี้ หมายถึง การแต่งบทกวี จะสามารถช่วยให้พวกเขารู้สึกสงบนิ่งราวกับสามารถแยกตัวออกจากสถานะอันไม่พึงประสงค์รอบข้างได้ชั่วขณะ การโยกย้ายตัวเองไปทำหน้าที่ “ผู้ถ่ายทอดเรื่องราว” (narrator) ทำให้ห้วงเวลาแห่งการแต่งกวีนิพนธ์เป็นเวลาที่ทหารเหล่านั้นรู้สึกผ่อนคลาย เนื่องจากรู้สึกราวกับว่าตนเองได้ลอยห่างออกมาเป็นผู้สังเกตการณ์ หากใช้ทหารที่จะต้องจับอาวุธเข่นฆ่าผู้อื่นในชีวิตจริงไม่

ไม่ว่าข้อสันนิษฐานของเดย์จะเป็นจริงหรือไม่ก็ตาม แต่กวีนิพนธ์สงครามซึ่งแต่งขึ้นโดยผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในสนามรบเหล่านี้ก็เป็นสื่อกลางที่ดีแผ่ความจริงอันโหดร้ายของสงครามให้แก่บุคคลในแนวหลังซึ่งไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับสงครามด้วยตนเอง เนื้อหาของกวีนิพนธ์ที่บรรยายถึงความเจ็บปวด ความตาย และความหวาดกลัว เป็นเสมือนการเปิดโลกทัศน์เกี่ยวกับสงครามให้กว้างขวางและใกล้เคียงกับความเป็นจริง ผลงานจำนวนมากที่ได้รับการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติเกี่ยวกับสงครามที่เคยถูกครอบงำด้วยมายาคติแห่งสงครามมาเป็นเวลานาน มุมมองเรื่องสงครามจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงจากสนามรบนั้นอาจเรียกได้ว่าเป็นคุณค่าที่ขาดหายไปจากกวีนิพนธ์สงครามยุคเก่า ทั้งนี้ เพราะกวีทหารซึ่งเป็นคนธรรมดามาก่อนที่จะสวมเครื่องแบบนั้น ย่อมสามารถถ่ายทอดเรื่องราวของสงครามพร้อมทั้งแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก และทัศนคติที่

³⁴ Richard Dey, “The Soldier-Poets and His Poetry,” *Army Digest*, 9: 3.

คนมีต่อสงครามได้อย่างตรงไปตรงมา ต่างจากบทกวีที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของกวีที่ไม่เคยแม้แต่จะย่างกรายเข้าใกล้สนามรบ ซึ่งยอมทำได้เพียงอาศัยจินตนาการผสมผสานกับความเชื่อส่วนตัวที่ได้รับ การหล่อหลอมมาจากตัวบทเกี่ยวกับสงครามที่เคยมีมาก่อน แม้ว่ากวีเหล่านั้นจะมีความสามารถทาง การประพันธ์มากสักเพียงใด แต่สิ่งที่ขาดหายไปจากงานเหล่านั้นก็คือความ “จริง” ซึ่งมีอยู่ในกวีนิพนธ์ ของกวีทหารเหล่านี้

2.3 กวีนิพนธ์สงครามกับการแผ่ใจสู่ผู้อื่น

ข้อดีประการหนึ่งของโลกสมัยใหม่ที่แวดล้อมไปด้วยสื่อต่างๆ มากมายนั้นคงอยู่ที่มนุษย์ สามารถรับรู้และเรียนรู้เรื่องราวที่อยู่ห่างไกลจากตนเองออกไปได้อย่างที่แทบจะเรียกได้ว่าไร้ขีดจำกัด แต่แน่นอนว่า เราย่อมไม่อาจเลือกที่จะรับรู้เฉพาะแง่มุมที่ดึงดูดใจได้เสมอไป การรับรู้ถึงกันและกันใน โลกสมัยใหม่จึงรวมถึงในเรื่องของสงครามและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในภูมิภาคต่างๆ ของโลกตลอดระยะเวลาอันยาวนานนับศตวรรษที่ผ่านมาด้วย

อันที่จริงแล้วการสร้างงานกวีนิพนธ์สงครามในลักษณะข้ามชาตินี้ เริ่มปรากฏขึ้นมาบ้างตั้ง แต่ช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อกวีอย่าง ชาลส์ ซอร์เลย์ (Charles Sorley) เริ่มต้นบท สนวนากับ “เยอรมัน” ในบทกวีที่ชื่อ *To Germany*

You are blind like us. You hurt no man designed,

And no man claimed the conquest of your land.

But gropers both through fields of thought confined....³⁵

บทกวีของซอร์เลย์ซึ่งแนะนำให้มองปัญหาความขัดแย้งอย่างเป็นกลางนี้เผยให้เห็นการเริ่มต้น ของสัมพันธภาพในลักษณะ “แผ่ใจให้กัน” กล่าวคือ การที่ฝ่ายที่เป็นศัตรูเริ่มต้นหันมามองกันและกัน อย่างเพื่อนมนุษย์ที่เท่าเทียม ความเข้าใจที่ข้างขอบเขตของความเป็นชาตินี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการ เห็นอกเห็นใจ และร่วมรับรู้ปัญหาของกันและกันระหว่างมนุษยชาติ

³⁵ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 46.

สิ่งที่ดียิ่งไปกว่าการประนีประนอมอย่างที่ซอร์เลย์พยายามจะทำก็คือ การเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยใจจริง จิม เนย์ (Jim Nye) กวีทหารสงครามเวียดนาม แสดงความรู้สึกเจ็บปวดร่วมไปกับหญิงชราชาวเวียดนามที่เพิ่งสูญเสียลูกชายของนางไปในสงครามใน *It's Too Late*

The dummy, toothless woman
 Mouth and gums red from betel nut
 Screamed and cried
 Kneeling over the body
 The kid got cross in a cross fire
 Lady it won't help
 It won't bring him back
 If I though it would
 I would kneel besides you
 And weep³⁶

ภาพของหญิงชราที่ร้องไห้คร่ำครวญอย่างตรงหน้า ทำให้เนย์ถึงกับรู้สึกว่าเขายินดีจะร่วมรำไห้ไปกับเธอด้วย หากว่าการทำเช่นนั้นจะสามารถนำชีวิตที่เสียไปกลับคืนมาได้ บทกวีของเนย์แสดงให้เห็นถึงบทบาทใหม่ของกวีนิพนธ์สงครามที่ไม่เพียงเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องราวในแง่มุมต่างๆ ของสงครามดังที่เคยเป็นมา หากแต่ในสภาวะที่โลกตกอยู่ในสงคราม กวีนิพนธ์ยังถูกใช้เป็นเครื่องแสดงออกถึงการปลอบประโลม ความเข้าอกเข้าใจ และความห่วงหาอาทรกันระหว่างเพื่อนมนุษย์

ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ ได้กล่าวถึงบทบาทพิเศษของกวีนิพนธ์ยุคใหม่ท่ามกลางบรรยากาศของความขัดแย้งและสงครามไว้อย่างน่ารับฟังว่า

ความสามารถที่จะรู้สึกแทนคนอื่นหรือรู้สึกร่วมกับคนอื่น เป็นคุณลักษณะที่ยกระดับของกวีนิพนธ์ร่วมสมัยให้ขิ้นสู่ขั้นของจริยธรรม และยุคใหม่ของเราก็เต็มไปด้วย

³⁶ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 164.

เหตุการณ์ที่เป็นเรื่องพิสดารความเห็นอกเห็นใจที่มีต่อผู้อื่นในลักษณะที่ทำให้โลกปราศจาก
พรมแดนของชาติและเผ่าพันธุ์³⁷

ข้อเขียนของศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระเกิดจากการศึกษากวินิพนธ์ข้ามชาติ ซึ่ง
หมายถึง กวินิพนธ์ที่กวีแต่งขึ้นเพื่อ “ส่งใจ” ไปรู้สึกร่วมกับคนอื่นเมื่อได้ทราบถึงความทุกข์ร้อน
ของกันและกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ อาจกล่าวได้ว่า แนวทางการสร้างกวินิพนธ์ข้ามชาตินี้เป็น
ลักษณะเฉพาะของกวินิพนธ์สงครามยุคใหม่อันเกิดจากการตระหนักรู้ถึงปัญหาที่เกิดจาก
สงครามร่วมกัน ในที่นี้ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างสรรนิพนธ์กวินิพนธ์บอสเนียที่ชื่อ *Klaonica* ซึ่ง เคน สมิธ
(Ken Smith) และจูดี เบนสัน (Judi Benson) ได้ร่วมกันรวบรวมกวินิพนธ์จากกวีนานาชาติที่แต่งขึ้นเพื่อ
แสดงความเห็นต่อชะตากรรมอันเกิดจากสงครามแบ่งแยกดินแดนในบอสเนีย สิ่งที่น่าสนใจเป็น
อย่างยิ่งก็คือ ในจำนวนกวินิพนธ์ทั้งสิ้น 128 บทนั้น มีเพียง 5 บทเท่านั้นที่แต่งขึ้นโดยกวีที่มี
เชื้อสายบอสเนียน ส่วนที่เหลืออีก 123 บท เป็นกวินิพนธ์ที่แต่งขึ้นโดยกวีชาวต่างชาติทั้งจากเอเชีย
ยุโรป และแอฟริกา ทั้งนี้ กวีทุกคนต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่จะร่วมกัน “แผ่ใจ” ไปถึงเหยื่อสงคราม
ผู้เคราะห์ร้ายจากสงครามในบอลข่าน ซึ่งมีทั้งเด็ก ผู้หญิงและคนชรา

บทกวีขนาดสั้น *Peace Memory of Sarajevo* ของแอนเดรียน มิทเชล (Andrian Mitchell) กวี
ชาวอังกฤษ แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีที่มนุษย์พึงมีต่อกันเมื่อเขาอุทิศบทกวีนี้ให้กับชาวเมือง
ซาราเยโว

Sarajevo I wish you no bombs no shells no guns

I wish your smoky little orchards and glowing poets

And soldier who refuses to kill

And children who refuse to kill...³⁸

การที่มิทเชลซึ่งเป็นชาวอังกฤษแต่งบทกวีที่วิงวอนให้เกิดสันติภาพขึ้นในดินแดนซาราเยโว
นั้น แสดงให้เห็นถึงการ “แผ่ใจถึงกัน” ในยามที่เพื่อนมนุษย์ตกอยู่ในสภาวะสงคราม บทกวีของมิทเชล

³⁷ เจตนา นาควัชระ, “กวินิพนธ์ร่วมสมัยในฐานะทวิวัจน์ข้ามชาติ,” ใน *กวินิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์*, หน้า 44-45.

³⁸ Ken Smith and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems for Bosnia* (Newcastle: Bloodaxe Books, 1993), p. 28.

ชี้ให้เห็นว่าในโลกยุคใหม่ซึ่งเป็นโลกแห่งโลกาภิวัตน์นั้น การไม่ได้มีส่วนร่วมในการสู้รบไม่ได้หมายถึงการไม่มีส่วนร่วมในความเจ็บปวดอีกต่อไป

ด้วยแนวคิดเดียวกันนี้ จอน ซิลกิน (Jon Silkin) กวีชาวอังกฤษ ได้แต่ง *The Poem* เพื่อประกาศตัวว่าเขาคือกวีจากต่างแดนคนหนึ่งที่ต้องการใช้บทกวีของเขาปลอบประโลมจิตใจที่บอบช้ำของเพื่อนมนุษย์ที่กำลังเผชิญหน้ากับสงครามในโครเอเชีย

.....Keep your flesh and do not go killing. The bronchial forland
Hoist its pines, their fragile arms of lace,
Toppling like refugees, the piney cones
In succulent aristocracies of perfume and victimization
Their lacey leaves, their ferned breath.
This is Croatia, we are poets, from abroad.³⁹

นอกจากการเรียกร้องให้ยุติการทำสงครามซึ่งนับว่าเป็นแก่นความคิดหลักของ *The Poem* แล้ว วรรคสุดท้ายของบทกวีซึ่งซิลกินย้ำว่า “This is Croatia, we are poets, from abroad” ชี้ให้เห็นถึงการก้าวข้ามข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ และความแปลกแยกทางเชื้อชาติ ศาสนา ไปสู่ความสัมพันธ์ในระดับจิตวิญญาณของผู้ที่มีสำนึกอย่างเต็มเปี่ยมในความเป็นเพื่อนมนุษย์

บทกวีทั้งของมิทเชลและซิลกิน รวมถึงกวีที่สร้างงานในลักษณะข้ามชาติอีกมากมาย ถือว่าเป็นกวีกลุ่มใหม่ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับยุคของสงครามสมัยใหม่ การรับเอาสงครามของผู้อื่นมาพิจารณารวกับเป็นสงครามที่ตนเองมีส่วนร่วม นับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะอย่างน้อยที่สุด กวีนิพนธ์เหล่านั้นก็จะเป็นเสมือนใบเบิกทางสู่ความหวังที่จะเกิดสันติภาพที่แท้จริงได้ในสักวันหนึ่ง

³⁹ Ken Smith and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 77.

2.4 รูปแบบของกวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่

2.4.1 ร้อยกรองอิสระ: ลักษณะใหม่ของกวีนิพนธ์สงคราม

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า กวีนิพนธ์สงครามแต่ดั้งเดิมนั้นเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลักในการสรรเสริญวีรกรรมของนักรบหรืออัศวินซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทอย่างมากในชนชั้นปกครอง ด้วยเหตุนี้ “กวีนิพนธ์สงคราม” จึงไม่ต่างจากวรรณกรรมประเภทอื่นๆ ที่มักจะพัฒนามาจากการเป็นวรรณกรรมราชสำนักที่เคร่งครัดในการใช้กวีโวหารและรูปแบบที่เป็นระบบระเบียบแน่ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของฉันทลักษณ์กวีนิพนธ์ที่มักจะปรากฏอยู่ในรูปร้อยกรองที่ให้ความรู้สึกเข้มขลังจริงจัง นอกจากบาลาตซึ่งเป็นรูปแบบร้อยกรองดั้งเดิมที่ใช้ในการนำเสนอเรื่องราวการต่อสู้ของวีรบุรุษดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้ว ก็ยังมีรูปแบบร้อยกรองอื่นๆ ที่สามารถพบได้บ่อย เช่น บทร้อยกรองพิลาป (Lament)* ซึ่งเชื่อกันว่าเกิดขึ้นพร้อมๆ กับกวีนิพนธ์เกี่ยวกับวีรบุรุษ และบทกวีซอนเน็ต** (Sonnet) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่านอกเหนือจากการคลี่คลายของ “ขนบ” ที่เคยกำหนดกรอบในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสงครามและนักรบดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ลักษณะที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของกวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่ คือ การถอยห่างจากฉันทลักษณ์อันเคร่งครัดตายตัวและเป็นแบบฉบับของกวีโบราณ ซึ่งกวีสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นกวีสงครามหรือกวีทั่วไปต่างลงความเห็นว่ามืองค์ประกอบที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสื่อความหมาย ทศนคติ และความรู้สึกนึกคิดที่กวีต้องการถ่ายทอดในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกรณีของกวีนิพนธ์สงครามซึ่งนำเสนอเรื่องราวของสงครามที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และอารมณ์ความรู้สึกอันหลากหลายผสมปนเปของมนุษย์เมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความบีบคั้นสูงอย่างเช่นสงครามนั้นจะไม่มีทางเข้ากันได้กับฉันทลักษณ์ที่เต็มไปด้วยระเบียบแบบแผนและการเรียงร้อยถ้อยคำอย่างประณีตบรรจง ซึ่งอันที่จริงแล้ว ไม่เพียงแต่รูปแบบฉันทลักษณ์เท่านั้นที่ถูกปฏิเสธ แม้แต่สัมผัสคล้องจองซึ่งเป็น

* บทร้อยกรองเพื่อแสดงความอาลัยหวนไห้หรือเพื่อแสดงความรำลึกถึงโดยมากใช้กับการสูญเสียบุคคลสำคัญหรือผู้ยิ่งใหญ่ วัตถุประสงค์ในการแต่งทำนองเดียวกับกลิตของไทย (ราชบัณฑิตยสถาน 2545: 236)

** บทร้อยกรองที่บทหนึ่งมี 14 บาท แต่งเป็นมาตราไอแอมบ์ห้าคณะ (iambic) ถือกำเนิดในประเทศอิตาลี โดยปรกติแล้วจะแบ่งออกเป็นสอง ตอน ตอนที่หนึ่งเรียกว่าบทแปดบาท ทำหน้าที่เสนอปัญหาหรือประเด็นขัดแย้ง ตอนที่สอง เรียกว่า บทหกบาท ทำหน้าที่แก้ปัญหาหรือวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นขัดแย้งที่เสนอมานในตอนหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน 2545: 405)

องค์ประกอบสำคัญของความเป็นกวีนิพนธ์ที่แม้จะยังคงปรากฏอยู่ แต่ก็ได้ถูกลดทอนบทบาทลงเพื่อหลีกเลี่ยงให้กับการสร้างจังหวะในการอ่าน ซึ่งส่วนนี้เป็นผลมาจากการเลือกใช้เสียงของถ้อยคำและการจัดวางโครงสร้างในแต่ละวรรคซึ่งเป็นสิ่งที่กวีแต่ละคนเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อนำเสนอเนื้อหาของตนเองเป็นการเฉพาะ ซึ่งหมายความว่า กวีสงครามสมัยใหม่ได้หันมาให้คุณค่ากับเสรีภาพและความเป็นเอกลักษณ์ทั้งของตัวกวีผู้สร้างงานและของตัวบท ทำให้กวีมีอิสระที่จะเลือกสรรรูปแบบการประพันธ์ที่จะสามารถตอบสนองแก่นความคิดหลักที่ตนเองต้องการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม⁴⁰ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เนื้อหาของบทกวีได้กลายเป็นตัวกำหนดรูปแบบกวีนิพนธ์นั่นเอง

นอกเหนือจากการที่กวีทั้งหลายพากันตระหนักถึงข้อจำกัดในการนำเสนอเรื่องราวของสงครามผ่านทางบทกวีที่เต็มไปด้วยฉันทลักษณ์แล้ว ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์คลี่คลายตัวของฉันทลักษณ์อย่างรวดเร็ว ก็คือการเปลี่ยนแปลงกลุ่มผู้สร้างงานกวีนิพนธ์นับจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ากวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ส่วนมากเป็นผลงานของ “คนธรรมดา” ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรือทัศนคติเกี่ยวกับสงครามตามประสบการณ์และความคาดหวังของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกวีทหารซึ่งเวลาและสถานการณ์รายรอบไม่เอื้ออำนวยให้สร้างสรรค์กวีนิพนธ์ที่เต็มไปด้วยข้อบังคับอย่างเคร่งครัดได้ ทำให้ผลงานส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นกวีนิพนธ์ “ดิบ” ซึ่งหมายถึงกวีนิพนธ์ที่ไม่ได้ผ่านการขัดเกลาหรือตกแต่งให้งดงามตามขนบของกวีนิพนธ์⁴¹

สิ่งที่ยืนยันได้ดีถึงการคลี่คลายของฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์สงคราม คือการขยายตัวของบทร้อยกรองอิสระ (Free verse) ซึ่งหมายถึง รูปแบบของร้อยกรองประเภทหนึ่งที่ไม่กำหนดมาตราจำนวนคำหรือจำนวนบาทที่แน่นอน แต่จะขึ้นอยู่กับจังหวะการพูดที่เป็นธรรมชาติและการสอดคล้องกันระหว่างพยางค์เน้น (Stress syllable) กับพยางค์ไม่เน้น (Unstressed syllable)⁴² ริชาร์ด เคย์ได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับการขยายตัวของบทร้อยกรองอิสระในกวีนิพนธ์สงครามซึ่งเขาเชื่อว่ามีจุดกำเนิดมาจากกวีทหารไว้ว่า “The development of free verse -- poetry similar in

⁴⁰ Lesley Jeffries, *The Language of Twentieth-Century Poetry* (London: The Macmillan Press, 1993), pp. 4-12.

⁴¹ สุทธิพรธณ ฉัตรภรณ์, “กวีนิพนธ์อเมริกันร่วมสมัย: การอ่าน การวิจารณ์ และการเข้าถึงอรรถรสของบทกวี,” ใน *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์*, หน้า 124.

⁴² ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ - ไทย*, หน้า 191.

construction to the preceding poem -- no doubt has helped the cause of the soldier-poet, making it easier for him to write.”⁴³

ด้วยเงื่อนไขทั้งเรื่องสภาพแวดล้อมของสนามรบและความสามารถอันจำกัดทางด้านกวีนิพนธ์ของกวีทหารดังที่กล่าวมา รูปแบบของกวีนิพนธ์แบบชนบที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความสามารถในการประพันธ์อย่างสูงจึงไม่อาจตอบสนองวัตถุประสงค์ในการสร้างงานของคนส่วนใหญ่ได้ ร้อยกรองอิสระซึ่งง่ายต่อการแต่งและสามารถเลื่อนไหลได้มากทั้งในเชิงรูปแบบและการเลือกสรรถ้อยคำจึงเป็นทางออกที่เปิดโอกาสให้ผู้สร้างงานกลุ่มใหม่ๆ สามารถสร้างสรรค์บทกวีได้อย่างกว้างขวาง

เมื่อเป็นอิสระจากฉันทลักษณ์แล้ว สิ่งที่กวีสงครามให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ก็คือการสร้างสรรค์รูปแบบของกวีนิพนธ์ที่จะสื่อความหมายที่ตนเองต้องการถ่ายทอดให้ออกมาได้ อย่างชัดเจนมากที่สุด *Goran's Song* ของแฮริส ปาโซวิก (Haris Pasovic) เป็นตัวอย่างที่ดีของบทกวีที่รูปแบบร้อยกรองอิสระถูกเลือกมาใช้เพื่อสื่อถึงความสะเทือนใจของกวีเมื่อได้เห็นสภาพอันย่อยยับของนครซาราเจโวหลังสงคราม สภาพของบ้านเมืองและจิตใจของผู้คนที่แตกสลายไม่อาจสื่อได้ด้วยบทกวีที่สมบูรณ์พร้อมด้วยฉันทลักษณ์และโวหารอันเลิศลอย

This sonnet doesn't have the first line
Doesn't have a form, a metre, a rhyme,
It's been written in the language broken,
It's the love poem, the sign, the token.
We're disappearing, oh, my dear friend,

That fact we try to avoid
But we cannot avoid the void
This is a living after the end
By warm breath try to break the ice
Which mirrors the faces of our widows
To ease their dark days

⁴³ Richard Dey, "The Soldier-Poets and His Poetry," *Army Digest*, 9: 2.

The winter is coming
Some house don't have windows
It's getting cold.

Some listen to the humble drumming
And get bold.⁴⁴

ด้วยภาษาในระดับสนทนา ปาโซวิกเผยให้เห็นความตั้งใจของเขาที่จะ “สนทนา” กับกวีร่วมสมัยคนอื่นๆ ซึ่งเขากล่าวถึงด้วยสรรพนามบุรุษที่สาม “we” เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ผลจากสงครามที่ไม่เพียงสร้างความย่อยยับให้แก่ชีวิตหรือทรัพย์สิน แต่ยังทำลายสิ้นกระทั่งความศรัทธาในบทกวี “This sonnet doesn't have the first line / Doesn't have a form, a metre, a rhyme” กวีกล้าประกาศอย่างชัดเจนว่าบทกวีของตนของเขาถูกเขียนขึ้นอย่างไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้ เพราะผลจากสงครามที่เขามองเห็นอยู่ตรงหน้า ทำให้เขาไม่อาจจะทำใจสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ที่ตรงตามขนบปฏิบัติได้ โดยเฉพาะ “ซอนเนต” ซึ่งเป็นบทกวีที่มักจะแต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญวีรกรรมการต่อสู้ของนักรบ การที่เขาพบว่าตนเองไม่อาจหวนกลับไปแต่งบทกวีแบบเดิมได้อีก ทำให้เขาถึงกับกล่าวกับเพื่อนกวีอย่างขมขื่นว่า “We're disappearing, oh, my dear friend” และเปรียบเทียบของการมีชีวิตอยู่ต่อไปโดยไร้บทกวีว่าเป็นดัง “a living after the end” ทั้งนี้ เพราะการมีตัวตนของกวีย่อมขึ้นอยู่กับการมีอยู่ของบทกวี หากบทกวีไม่อาจคงรูปอยู่ได้เสียแล้ว ผู้เป็นกวีทั้งหลายก็ไม่อาจคงอยู่ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ปาโซวิกได้ค้นพบ “ทางรอด” ของตนเองและเสนอ “ทางรอด” นั้นแก่กวีทั้งหลายเมื่อเขาเลือกที่จะแต่ง *Goran's Song* ในรูปแบบของกวีนิพนธ์อิสระ ซึ่งยื่นยันถึงถ้อยประกาศที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นว่า “It's been written in the language broken” ถ้อยคำที่แตกสลายเป็นตัวแทนของหัวใจที่เจ็บช้ำของกวีซึ่งไม่อาจสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ที่สมบูรณ์แบบได้อีกท่ามกลางความหายนะแห่งสงครามที่ได้ประสบ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงแต่งบทกวีที่ประกอบด้วยวรรคที่จำนวนคำไม่เท่ากัน แต่ละวรรคไม่แสดงโครงสร้างสัมผัสระหว่างวรรคที่เป็นแบบแผน และในแต่ละบทยังประกอบด้วยจำนวนวรรคที่ไม่เท่ากัน กวีนิพนธ์ที่ดูเหมือนไร้โครงสร้างนี้ สื่อถึงความรู้สึกที่เล็งกว้าง ไม่มีความมั่นใจ และไร้ที่ยึดเหนี่ยวของกวีในวันที่สงครามได้เข้ามาทำลายความเชื่อมั่นที่เคยมีในกวีนิพนธ์ แต่หากมองในอีกแง่หนึ่ง กวีนิพนธ์ที่ดูเหมือนจะหาโครงสร้างไม่ได้นี้ ยังสามารถสื่อให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของสงครามในทัศนะของกวี ซึ่งเป็นสภาวะที่ไร้ระเบียบอย่างสิ้นเชิง

⁴⁴ Ken Smith and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 75.

โรเบิร์ต ไบล (Robert Bly) นำเสนอความรู้สึกที่เขามิต่อสงครามเวียดนามด้วย
กวีนิพนธ์อิสระเช่นเดียวกันใน *At a March Against the Vietnam War*

.....We long to abase ourselves

We have carried around this cup of darkness

We have longed to pour it over our heads.

We make war

Like a man anointing himself⁴⁵

บทกวีที่ให้ความรู้สึกเหมือนคนที่กำลังบ่นอยู่กับตัวเอง ถูกนำเสนอผ่านภาษาที่ใกล้เคียงกับ
ภาษาพูดในชีวิตประจำวันเป็นอย่างยิ่ง บทกวีจุดสนใจอยู่ที่การซ้ำคำว่า “we” ตันวรรคถึงสี่ครั้งซึ่ง
นอกจากจะเป็นการเลียนแบบคำพูดหรืออากัปกริยาของคนที่กำลังย้าคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว
การซ้ำคำในท่อนี้ยังทำให้ “we” กลายเป็นพยางค์แน่นที่ต้องลงเสียงหนักหากอ่านออกเสียง ทั้งนี้ เพื่อ
เป็นการตอกย้ำเนื้อหาที่บอกว่า เป็น “we” แต่เพียงผู้เดียวที่เป็น “ผู้กระทำ” แต่ในขณะเดียวกัน ผู้รับผล
ในเชิงลบอันเนื่องมาจากการกระทำ ไม่ว่าจะ เป็น abase / pour (this cup of darkness) over our head
/ make war / anointing ก็คือตัวของผู้พูดเองทั้งสิ้น

นอกเหนือจากสร้างสรรค์รูปแบบเป็นของตัวเองอย่างอิสระแล้ว กวีบางคนยังผสมผสานกลวิธี
การประพันธ์ที่แปลกใหม่ให้เข้ากับรูปแบบที่เขาสร้างขึ้น ในบทกวีของชาวเวียดนามที่ไม่ปรากฏชื่อ
ผู้แต่งเลือกที่จะนำเอาการเลียนแบบกระแสสำนึก (Stream of Consciousness) มาใช้คู่กับรูปแบบ
ร้อยกรองอิสระ กลวิธีดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงการเป็นอิสระจากการสร้างงาน
ตามรูปแบบจันท์ลักษณะเท่านั้น แต่เนื้อหาที่เลียนแบบมาจากห้วงแห่งการคิดคำนึงของมนุษย์ยังแสดง
ให้เห็นถึงความเป็นสภาวะที่ไร้ระเบียบ ไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์หรือลำดับขั้นที่ชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึง
ความสับสนวุ่นวายภายในจิตใจของมนุษย์เมื่อต้องตกอยู่ในสภาวะสงครามได้เป็นอย่างดี

I didn't plan to stop,

But my feet wouldn't let me continue.

⁴⁵ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 102.

I stood nearby, watching,
As he joked with the children.
I usually ended up in a schoolyard,
Surrounded by a crowd of boisterous kids.
We'd play soccer, cards, or cat's cradle
As I'd crack them up with my awkward Vietnamese.

I guess I resented his smile
Because I remembered my dead mother's advice
That even the kindest of them
Were something terribly cruel.

I saw her that clear, calm morning
At the far edge of an excited group of second-graders,
An angular teenager
With a look in her eyes I couldn't begin to comprehend.
I still don't remember picking up the rock
Or throwing it.
And although he obviously saw it coming,
He didn't even try to duck.

I saw her suddenly bend over, and then in a single fluid motion
Hurl a small stone in my direction.
It floated in slow motion across the heads of the kids
But I refused to believe it was aimed at me.

I watched, horrified, as the rock hit the American on the forehead,
Just above the right eye.
He didn't flinch,
Or even wipe away the trickle of blood that appeared.

I felt the sharp impact, and the spurt of blood
 From my second head wound suffered in Vietnam.
 The first injury very nearly killed me.
 This one hurt worse.

I was summoned before the People Committee that afternoon.
 They told me he was a good man,
 And a friend of our country.
 They expected me to say I was sorry

I attended dinner sponsored by the People Committee that night
 When my host asked about the Band-Aid,
 I told them it wasn't anything - important.⁴⁶

บทกวีข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการผนวกรวมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างกาลและเทศะ แต่กลับถูกประสานเข้าด้วยกันอยู่ในกระแสสำนึกของผู้พูดซึ่งผู้อ่านแทบจะไม่สามารถบ่งชี้ได้เลยว่าเป็นใคร อายุประมาณเท่าไร หรือมีความสำคัญอย่างไร สิ่งเดียวที่บอกได้ในขั้นต้นก็คือผู้พูดเป็นชาวเวียดนามซึ่งผู้อ่านสามารถทราบได้จากภาษาที่เขาพูด (I'd crack them up with my awkward Vietnamese) นอกเหนือไปจากนั้น สิ่งที่ผู้อ่านสัมผัสได้อย่างชัดเจนคือบรรยากาศอันกดดันของบทกวีซึ่งเกิดจากความตึงเครียดของสถานการณ์ที่ผู้พูดต้องเผชิญในวาระต่างๆ เท่าที่จัดไรสำนึกของเขาจะประหวัดไปถึง ไม่ว่าจะเป็นความวุ่นวายของสนามเด็กเล่นในโรงเรียน การปาก้อนหินใส่ชายชาวอเมริกันที่เขาบังเอิญได้พบ คำสอนของแม่ที่เคยเตือนให้เขาระวังพวกอเมริกัน การช้อนภาพบาดแผลบนศีรษะของชายชาวอเมริกันคนเดิมเข้ากับแผลสองแผลบนศีรษะของเขาเองซึ่งแผลแรกเป็นแผลที่ได้รับจากสงครามเวียดนามกับแผลที่สองเกิดจากการถูกหญิงวัยรุ่นคนหนึ่งปาก้อนหินใส่ในสนามเด็กเล่นแห่งเดียวกันนี้ และในท้ายที่สุดเหตุการณ์ที่เขาถูกคณะกรรมการประชาชน (People Committee) เรียกตัวเข้าไปชี้แจงเรื่องที่ทำร้ายชาวอเมริกันยังถูกโยงเข้ากับบทสนทนาในโต๊ะอาหารค่ำที่เขาได้รับประทานร่วมกับคณะกรรมการประชาชนซึ่งเป็นข้อมูลที่สองเกี่ยวกับตัวของผู้พูดที่ทำให้สันนิษฐานได้ว่าผู้พูดน่าจะมีบทบาทบางประการที่เกี่ยวข้องกับกองทัพประชาชนเวียดนาม

⁴⁶ Larry Rottmann, ed. *Voice from the Ho Chi Minh Trail: Poetry of America and Vietnam, 1965-1993* (California: Event Horizon Press, 1993), pp. 81-82.

เหตุการณ์ทั้งหมดที่ประมวลมาข้างต้นถูกเชื่อมประสานเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนจนไม่อาจแยกออกได้โดยง่ายว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหรือหลัง ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการที่กวีเล่าเรื่องทั้งหมดด้วยกริยารูปอดีต (simple past tense) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าเหตุการณ์หลักที่ร้อยเรียงเข้าด้วยกันด้วยเหตุการณ์หลักเพียงหนึ่งเดียว นั่นก็คือผู้พูดซึ่งเป็นชาวเวียดนามปาก้อนหินใส่ชายชาวอเมริกันที่กำลังยืนอยู่ในสนามเด็กเล่นของโรงเรียนเพื่อหวังจะทำร้ายหรือจับไล่ให้ออกไปจากสถานที่แห่งนั้นเสีย แต่ระหว่างที่การกระทำของเขาเกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ ของการก้มลงหยิบก้อนหินขึ้นมาขว้างออกไปนั้น ผู้พูดสารภาพว่าเขาแทบจะไม่ได้รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ในเวลาอันเป็นปัจจุบัน (I still don't remember picking up the rock / Or throwing it.) ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ในความคิดคำนึงของเขาถูกครอบครองด้วยกระแสสำนึกที่สับสนเหมือนกับเศษแก้วชิ้นเล็กชิ้นน้อยที่แตกละเอียด ไม่ปะติดปะต่อ แม้ว่าในที่สุดแล้วผู้อ่านจะได้ทราบว่เรื่องทั้งหมดที่ผู้พูดประหวัดไปถึงในขณะนั้นแล้วแต่มีความเชื่อมโยงไม่ทางใดก็ทางหนึ่งกับความรู้สึกจริงเท็จชาวอเมริกันอย่างรุนแรงของผู้พูดก็ตาม

จะเห็นได้ว่า กวีสนับสนุนภาวะไร้สำนึกของผู้พูดด้วยรูปแบบการจัดวางโครงสร้างในแต่ละวรรคให้มีความสั้นยาวไม่เท่ากันและไม่มีหลักเกณฑ์การจัดเรียงถ้อยคำที่ตายตัว แม้จะมีการใช้สัมผัสระหว่างวรรคบ้าง แต่ก็เพียงประปรายและไม่มีระเบียบที่แน่ชัด ผู้อ่านจะพบว่าในแต่ละวรรคของกวีล้วนแล้วแต่เกิดจากการเลียนแบบกระบวนการคิดคำนึงในสมองของมนุษย์ที่ลื่นไหลบ้าง สะดุดบ้าง และไม่มีควมสม่ำเสมอ กลวิธีการนำเสนอของกวีเช่นนี้สนับสนุนเป้าประสงค์ในการตีแผ่สภาวะจิตใจอันว้าวุ่น เต็มไปด้วยความลังเล ความไม่มั่นใจ และความไม่ไว้วางใจต่อกันระหว่างมนุษย์เมื่อต้องตกอยู่ในสภาวะสงครามได้เป็นอย่างดี

สิ่งที่สังเกตได้จากบทกวีทั้งสามที่ยกมาข้างต้น คือ เนื้อหาที่กวีต้องการนำเสนอมีบทบาทสำคัญในการกำหนดรูปแบบการประพันธ์อิสระของกวี ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งในการแสดงออกซึ่งความเป็นกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ที่หลุดพ้นจากกรอบการสร้างงานแบบขนบที่เคร่งครัด การลดอำนาจของรูปแบบฉันทลักษณ์ลงดังที่กล่าวมานี้ เกิดจากความตั้งใจของกวีที่จะให้น้ำหนักความสำคัญไปอยู่ที่ “เนื้อหา” ซึ่งในบริบทของกวีนิพนธ์สงคราม ย่อมหมายถึง แนวคิด ทศนคติ และความรู้สึกนึกคิดที่กวีมีต่อสภาวะสงคราม มากกว่าที่จะใส่ใจกับรายละเอียดเรื่องวรรณศิลป์และรูปแบบฉันทลักษณ์ที่สวยงาม

2.4.2 จากกวีโวหารสู่ภาษาบทสนทนา

พร้อมๆ กับที่มีการปฏิเสธรูปแบบฉันทลักษณ์ที่เคร่งครัดตายตัวนั้น กวีสงครามได้หันมาสื่อสารกับผู้อ่านด้วยภาษาที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา และใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีที่มาจากการตระหนักถึงบทบาทของกวีนิพนธ์สงครามในยุคหลังซึ่งไม่ใช่วรรณกรรมที่เพียงแค่แต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญบุคคลสำคัญหรือเพื่อเป็นอนุสรณ์ให้รำลึกถึงวีรกรรมการต่อสู้ของวีรบุรุษอีกต่อไป เพราะนับตั้งแต่โฉมหน้าของสงครามได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา กวีนิพนธ์สงครามได้ทำหน้าที่อันสำคัญยิ่งในการนำเสนอทัศนคติของกวีที่มีต่อสงคราม ความต้องการของกวีสงครามที่จะอาศัยกวีนิพนธ์เป็นช่องทางในการสื่อสารกับผู้อ่านเพื่อประกาศถึงแนวคิด และข้อเสนอแนะที่เขามีต่อสถานการณ์สงคราม ไม่ว่าจะในทางสนับสนุนหรือต่อต้านก็ตาม ได้ทำให้กวีสงครามหันมาใส่ใจกับความเป็นไปได้ที่ผู้อ่านจะเข้าใจในเนื้อหา และสามารถเข้าถึงความคิดที่ตนต้องการนำเสนอได้เป็นอันดับแรก เลสลีย์ เจฟฟรีย์ (Lesley Jeffries) นักวิจารณ์วรรณคดีชาวอังกฤษได้กล่าวถึงการคลี่คลายของกวีโวหารในศตวรรษที่ 20 ไว้ว่า

Once again at this period poetry was under increasing pressure to use more boldly than ever the language spoken by women and men. This meant not simply freeing grammatical structure from the constraints of metre and form, but using genuine colloquial language and rejecting the poetic 'diction' of the last century.⁴⁷

ข้อเขียนของเจฟฟรีย์ชี้ให้เห็นว่าการใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกับบทสนทนาในชีวิตประจำวันนั้น ไม่ใช่ “ของใหม่” สำหรับกวีนิพนธ์เสียทีเดียวนัก อันที่จริงแล้วกวีเอกในอดีตอย่างวิลเลียม เวิดส์เวิร์ท (William Wordsworth) แซมวอล เทย์เลอร์ โคลริดจ์ (Samuel Taylor Coleridge) และโรเบิร์ต บราว닝 (Robert Browning) ก็ได้เคยนำเสนอบทกวีสนทนา (conversation poem) ซึ่งแต่งขึ้นด้วยลีลาและน้ำเสียงที่เลียนแบบมาจากภาษาระดับสนทนาในชีวิตประจำวันมาก่อนแล้ว⁴⁸ อย่างไรก็ตาม กวีเหล่านั้นใช้ภาษาบทสนทนาในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยน้ำเสียงที่ผ่อนคลายสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างผู้ประพันธ์กับผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกราวกับว่ากำลังเป็นส่วนหนึ่งของบทสนทนา และคล้อยตามสาระที่กวีนำเสนอ แต่สำหรับกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ การใช้ภาษาสนทนาเกิดจากการที่กวีได้ตระหนักว่ากวีโวหารอันไพเราะและงดงามซึ่งเคยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสรรเสริญ

⁴⁷ Lesley Jeffries, *The Language of Twentieth-Century Poetry*, p. 11.

⁴⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย*, หน้า 116.

วีรกรรมการต่อสู้ของวีรบุรุษในกวีนิพนธ์สงครามยุคก่อนนั้น ไม่เพียงพอที่จะรับใช้พันธกิจของ กวียุคใหม่ในการแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อความจริงของ “สงคราม” ซึ่งเต็มไปด้วยความสับสน ความไร้ระเบียบ และความโหดร้ายทารุณได้อย่างเหมาะสม และด้วยเหตุผลเช่นนี้เอง ที่กวี สงครามยุคใหม่บางคนจึงถึงกับประกาศว่าสิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้เป็น “กวี” สามารถกระทำได้ในสภาวะ สงคราม คือ การเงียบ

ในบทกวี *On Being Asked for a War Poem* ที่มีชื่อเสียง ดับบลิว. บี. เยตส์ (W. B. Yeats) ได้ ประกาศเจตจำนงที่จะ “เงียบ” เมื่อถูกร้องขอให้แต่งบทกวีเพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสที่สงครามโลก ครั้งที่หนึ่งยุติลง

I think it better that in times like these
A poet's month be silent, for in truth
We have no gift to set a statesman right.....⁴⁹

หากมองอย่างผิวเผินก็อาจดูเป็นความขัดแย้งที่น่าขันเมื่อเยตส์แต่งและเผยแพร่บทกวีข้างต้น เพื่อประกาศว่ากวีควรจะ “เงียบเสียง” ในภาวะสงคราม (in times like these / A poet's month be silent) เพราะการที่เยตส์แต่งบทกวีดังกล่าวขึ้นในยามสงครามก็ย่อมเป็นการชี้ชัดในตัวอยู่แล้วว่าเขาไม่ได้ ต้องการที่จะ “เงียบเสียง” เลยแม้แต่น้อย ในทัศนะของเยตส์ สิ่งที่จะควรจะถูกเก็บให้อยู่ในความเงียบที่ แท้จริงแล้วไม่ใช่กวีนิพนธ์สงคราม แต่คือบทกวีแนวขนบที่สรรเสริญวีรกรรมของนักรบด้วย กวีโวหารอันสวยหรู ทั้งนี้เพราะเยตส์ตระหนักว่าถ้อยคำอันเลิศลอยเหล่านั้นไม่อาจช่วยให้มนุษย์ หลีกหนีจากความจริงอันโหดร้ายของสงครามไปได้ (We have no gift to set a statesman right) ใน เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งได้พิสูจนตัวเองแล้วว่า ภาพของสงครามในความคิดฝันของมนุษย์นั้นแท้จริง แล้วก็เป็นเพียงมายาคติที่ไม่มีวันเกิดขึ้นได้จริง โดยเฉพาะภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่

การคลี่คลายของกวีโวหารนี้นับว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ผู้อ่านบทกวีสามารถสัมผัสได้ อย่างชัดเจนจากกวีนิพนธ์ที่เกิดจากสงครามหลายต่อหลายครั้งนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เป็นต้นมา โดยกวีนิพนธ์เหล่านั้นได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงภาษาจากการใช้โวหารกวี ไปสู่ภาษาที่ถอดแบบมาจากภาษาในบทสนทนา ซึ่งรวมถึงการใช้คำสะแลง การใช้คำสบถ และการ จำลองสำเนียงพูด

⁴⁹ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 171.

2.4.2.1 การใช้คำสะแลง

Oxford Advanced Lerner's Dictionary ให้คำจำกัดความ “คำสะแลง” (Slang) ไว้ที่น่าสนใจว่า

“very informal words and expressions that are more common in spoken language and are not thought suitable for formal situation. Slang is sometimes restricted to particular group of people, e.g. soldier or children.”⁵⁰

คำจำกัดความข้างต้นชี้ชัดว่าคำสะแลงเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของภาษาสนทนาเฉพาะกลุ่มและโดยทั่วไปแล้วจะไม่ปรากฏอยู่ในการใช้ภาษาที่เป็นทางการ ซึ่งแน่นอนว่าย่อมจะไม่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์แบบขนบซึ่งเคร่งครัดกับการสรรถ้อยคำและให้ความสำคัญกับกวีโวหารอันไพเราะด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขข้างต้นนี้ไม่รวมถึงกรณีของกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ซึ่งคำสะแลงที่นิยมใช้กันมากในหมู่ทหารได้ถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีในการนำเสนอเรื่องราวของสงครามอย่างสมจริง

ใน *Imaginary Universe* อลัน กินสเบิร์ก (Allen Ginsberg) เล่าเรื่องถึงการกวาดล้างทหารเวียดนามและเรียกทหารเหล่านั้นด้วยสะแลงซึ่งแสดงถึงการดูหมิ่น

“The Gook was kneeling in front of me,
Crying and pleading. There were two;
He has a card we dropped on them.”

The card granted immunity to those
VC surrendering.....⁵¹

โดยทั่วไปแล้ว คำว่า “Gook” เป็นคำเรียกอย่างสั้นๆ ที่ทหารอเมริกันใช้เรียกทหารเวียดนามซึ่งเป็นคู่สงคราม คำเรียกซึ่งมาจากการออกเสียงที่ใกล้เคียงกับพยางค์สุดท้ายของคำว่า “Vietcong” นี้

⁵⁰ Jonathan Crowther, ed. *Oxford Advanced Lerner's Dictionary*, 5th ed. (Oxford: Oxford University Press), p. 1111.

⁵¹ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of the Vietnam War and Its Aftermath*, p. 65.

เป็นสะแลงที่หมายถึงสิ่งปฏิกูลหรือของเน่าเสีย การที่ทหารอเมริกันเรียกทหารเวียดนามว่า “Gook” จึงไม่ใช่เพียงการเรียกอย่างสั้นๆ แต่ยังเป็นการเรียกที่แฝงนัยของความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความรังเกียจ และการดูหมิ่นเหยียดหยามเอาไว้ด้วย

ใน *Greeting!* บทร้อยกรองอิสระซึ่งแต่งโดยกวีนิพนธ์ชาวอเมริกัน ก็มีกรอ้างอิงถึงสะแลงอีกหลายคำที่มีการใช้อยู่มากในสงครามเวียดนาม

There are only two kinds of people in this man's Army the fucker and the fuckee...
I needed men but they send me pussies
 Drop down and give me ten
 I can't hear you
 Assume the cockroach position cockroach
 Vietnam is not much of a war but it's the only one we got today
 The only good Gook is a dead Gook...
If die in a combat zone just box me up and ship me home
 Airborne/Ranger/Green Beret/C.I.B. nobody's gonna fuck with me⁵²

บทกวีข้างต้นมีความน่าสนใจตรงการเรียงคำติดๆ กัน โดยแทบจะไม่มีกรเว้นวรรคเลย ตลอดบท กวีใช้กลวิธีดังกล่าวเพื่อล้อเลียนการกล่าวสุนทรพจน์อย่างยาวเหยียดของหัวหน้าหน่วยทหารอเมริกันต่อหน้าแถวทหารในวันต้อนรับทหารประจำการปลดใหม่ในเวียดนาม สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ เมื่ออยู่ในสถานการณ์จริงของสงคราม บทสุนทรพจน์ซึ่งตามปกติแล้วควรจะเป็นบทพูดที่เคร่งขรึมจริงจังและเต็มไปด้วยถ้อยคำอันประณีตที่ผ่านการคัดสรรเตรียมมาอย่างดี กลับถูกแทนที่ด้วยขีตกรองด้วยคำสะแลงที่เกี่ยวกับสงครามจำนวนมาก

นอกจากการเรียกทหารเวียดนามว่า “Gook” ซึ่งเป็นสะแลงอย่างสามัญที่สุดในสมรภูมิเวียดนาม กวียังใช้ชุดคำสะแลงที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องเพศเมื่อกกล่าวถึงสิ่งต่างๆ ในสงคราม นับตั้งแต่การเรียกทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในสนามรบว่าเป็น “fucker” และ “fuckee” ทั้งสองคำนี้มาแตกมาจากคำว่า “fuck” ซึ่งโดยปกติแล้วแปลว่า “การร่วมเพศ” แต่ในที่นี้ “fuck” ถูกใช้เป็นสะแลงหมายถึง “การสังหาร”

⁵² Larry Rottmann, ed. *Voice from the Ho Chi Minh Trail: Poetry of America and Vietnam, 1965-1993*, p. 3.

ในสภาวะสงครามนั้น ย่อมมีคนอยู่เพียงสองกลุ่ม คือ คนที่สังหารผู้อื่นกับคนที่ถูกผู้อื่นสังหาร ในที่นี้ ผู้ที่ถูกเรียกว่าเป็น “fucker” ก็คือคนกลุ่มแรกที่น่าจะเป็นมีศักยภาพในการรบ ตรงกันข้ามกับพวก “fuckee” ซึ่งหมายถึงคนกลุ่มหลังที่ไม่เพียงแต่ไร้ประโยชน์เท่านั้น แต่ยังเป็นเหมือนตัวถ่วงของกองทัพอีกด้วย

ในบทกวีนี้ ผู้พูดจัดทหารที่เพิ่งถูกส่งเข้าประจำการในเวียดนามว่าเป็นคนในกลุ่มหลังโดยเรียกเด็กหนุ่มเหล่านั้นว่าเป็น “pussies” ซึ่งเป็นคำเรียกอวัยวะเพศหญิงที่มีความหมายเท่ากับการเป็น “fuckee” นั่นเอง การที่ผู้พูดเรียกทหารของเขาเช่นนี้ ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเขาไม่มีความเชื่อมั่นแม้แต่น้อยว่าทหารเหล่านี้จะสามารถร่วมต่อสู้ไปกับเขาได้ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงกล่าวในตอนท้ายว่า “nobody’sgonnafuckwithme” หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ไม่มีใครในบรรดาทหารหน้าใหม่เหล่านี้ที่พอจะออกรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับเขาได้เลย

เป็นที่น่าสังเกตว่า สะแลงที่เกี่ยวกับเรื่องเพศนี้มีใช้อยู่มากมายในยามสงคราม ข้อสันนิษฐานที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ สงครามกับเรื่องเพศนั้นมีลักษณะร่วมที่สำคัญอยู่ประการหนึ่ง นั่นก็คือ การที่ต่างก็เป็นกิจกรรมที่มีความกำกวมในเชิงศีลธรรม เป็นกิจกรรมที่อยู่ตรงกลางระหว่างความโหยหา กับความต้องการหลีกเลี่ยง⁵³ ดังจะเห็นได้ว่าแม้ทั้งสงครามและเรื่องเพศจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ยากจะหลีกเลี่ยงได้ แต่มนุษย์ก็มักจะมีข้อถกเถียงถึงความถูกต้องเหมาะสมในการกระทำทั้งสองอย่างนี้ อยู่เสมอ ในอีกแง่หนึ่ง ถ้อยคำรุนแรงที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องเพศเหล่านี้ ยังถูกใช้เป็นทางระบาย ออกซึ่งความอัดอั้นภายในจิตใจมนุษย์เมื่อต้องตกอยู่ในสภาวะที่บีบคั้นเช่นสงคราม

นอกจากสะแลงที่สื่อความหมายในเรื่องเพศดังที่กล่าวมาแล้ว ในบทกวีเดียวกันนี้ยังปรากฏ สะแลงอื่นๆ ที่มีที่มาจากกับรูปแบบการรบในสมรภูมิต่างสงครามเวียดนาม เช่น “cockroach” ซึ่งความหมายตามตัวอักษรแปลว่า “แมลงสาบ” แต่ในบริบทของสงครามเวียดนาม “cockroach” เป็นสะแลงที่ใช้เรียกหน่วยทหารเคลื่อนตัวเร็วที่ทำหน้าที่ซุ่มโจมตีจากใต้ดิน คุณสมบัติอันแท้จริงที่ทำให้ทหารหน่วยนี้ถูกเรียกว่า “cockroach” ก็คือ การเป็นหน่วยที่มีความแข็งแกร่ง หลบหน้อย่างรวดเร็ว และไม่พ่ายแพ้โดยง่ายเหมือนกับแมลงสาบที่ยากจะกำจัดได้ ส่วนคำว่า “box up” ในบริบทของสงครามเวียดนามนั้นหมายถึงการตาย ทั้งนี้ อันมีที่มาจากธรรมเนียมการจัดการศพทหารที่เสียชีวิตในสนามรบ ด้วยการเผาและรวบรวมกระดูกบรรจุกล่องไม้เพื่อส่งกลับไปให้ครอบครัวของผู้ตาย ซึ่งถือปฏิบัติกันอยู่ในสงครามที่สมรภูมียุ่ห่างไกล

⁵³ Robert Jay Lifton, *Home From the War* (London: Wildwood House, 1974), p. 93.

2.4.2.2 การใช้ถ้อยสวด

นอกจากการใช้คำสะแลงแล้ว กลวิธีที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิเสธกวีโวหารอีกแบบหนึ่งที่พบได้ในกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ คือ การใช้คำสวด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วหมายถึงถ้อยคำคำทอที่หยาบคายรุนแรง คำเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงอารมณ์อันขุ่นมัว และความอัดอั้นคับข้องใจของผู้พูด ต่อสถานการณ์ที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ ดังนั้น กวีสงครามยุคใหม่จึงนิยมนำเอาถ้อยคำเหล่านี้มาใช้ในกวีนิพนธ์เพื่อแสดงออกซึ่งความรู้สึกกดดันตกอยู่ในสภาวะสงคราม ในที่นี้ ผู้วิจัยยกตัวอย่างบทกวี *Pointman* ของ จอห์น ฟอเรสต์ แกลด (John Forrest Glade) กวีทหารสมัยสงครามเวียดนามซึ่งได้อธิบายถึงภาพแรกที่เขาได้พบเมื่อเดินทางไปรายงานตัวยังหน่วยรบในเวียดนามใต้

I really fucked up when I first got here

I was with two cherries

And the Lieutenant asked where we were from.⁵⁴

กวีเลือกใช้คำว่า “fucked up” ซึ่งเป็นคำสวดที่แฝงความหมายถึงสองนัยคือ ความสับสนต่อสถานการณ์อย่างที่เรียกได้ว่า “extremely confused” หรือในอีกแง่หนึ่งอาจหมายถึงความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจนถึงขั้นหมดแรง ซึ่งโดยทั่วไปอาจมีความหมายเท่ากับคำว่า “exhausted” หรือ “worn out” การที่กวีเลือกใช้คำสวด “fucked up” เพื่อบอกถึงสภาวะในวันแรกที่เดินทางไปถึงเวียดนามแทนที่จะใช้คำสามัญดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงระดับของความสับสนหรือความเหน็ดเหนื่อยที่มากกว่าปกติแล้ว ในแง่หนึ่งยังแฝงนัยความหงุดหงิดใจที่กวีมีต่อสงครามที่เขาไม่ได้เต็มใจที่จะเข้าร่วมแม้แต่น้อย*

ไม่เพียงเพื่อนำเสนอความคับข้องใจต่อเหตุการณ์รอบตัวเท่านั้น แต่คำสวดมากมายที่ปรากฏอยู่ใน *Humpin' Through the Boonie* ของ เดล ริทเทอร์บุช (Dale Ritterbusch) ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะทางอารมณ์อันสับสนของมนุษย์เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์อันคับขันของสงครามได้อย่างชัดเจน

⁵⁴ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 43.

* ทหารอเมริกันที่เข้ารับในสงครามเวียดนามส่วนมากไม่ใช่ทหารโดยอาชีพ หากแต่เป็นพลเรือนที่ต้องเข้าประจำการตามระบบการเรียกเกณฑ์

...wait, get up, nothing, they're gone, nobody's there
 except old women, kids, a few dogs
 fuck this shit, zippo diplomacy, they were here dammit.
 Can smell it, all that rice for the women, bullshit,
 Nothing, again nothing, check that hootch
 Do it right this time, ain't no damn social call.
 No shit?, burn it, two clicks and we're there,
 Not the easy way, dumbshit, through the paddy....⁵⁵

ลักษณะที่โดดเด่นของบทกวีข้างต้น ก็คือ เนื้อหาของบทกวีที่ถอดแบบมาจากคำพูดที่เต็มไปด้วยคำสบถอันหยาบคายของทหารอเมริกันนายหนึ่งที่น่ากำลังบุกเข้ากวาดล้างเมืองเล็กๆ ในเวียดนาม ดังจะเห็นได้จาก ตัวอย่างบทกวีที่ตัดตอนมาเพียง 8 บรรทัด มีคำสบถปรากฏแทรกอยู่ถึง 6 คำ คือ fuck / shit / dammit / bullshit / damn / dumbshit กวีใช้คำเหล่านี้ในกวีนิพนธ์เป็นการเลียนแบบคำสบถที่พวกทหารใช้กันอยู่จริงในสนามรบ เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกอันรุนแรงและเกรี้ยวกราดของทหารขณะที่เผชิญกับความกดดันของการต่อสู้ที่ไม่อาจรู้ได้ว่าจะเป็นผู้อื่นหรือตนเองที่ต้องจบชีวิต

ในบทกวีเนื่องจากเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เซอร์รี่ เกรนาโต (Sherri Granato) กวีชาวอเมริกันระบึกความโกรธแค้นที่เขามีต่อ “ผู้ก่อการร้าย” ออกมาด้วยสบลในวรรคสุดท้ายของ *Promise to Osama*

For what lies ahead of you in wait
 Seals, warheads, abundant military, Alas!
 Watching you around the clock
 In preparation to KICK your turban ASS!⁵⁶

บทกวีของเกรนาโตเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการใช้คำสบถเป็นหนทางระบายออกซึ่งความโกรธแค้นที่กวีมีต่อคู่ปรปักษ์ซึ่งสำหรับกรณีของเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001 นี้เชื่อกันว่า

⁵⁵ Ibid., p. 58.

⁵⁶ Sherri Granato, *Promise to Osama* [Online]. 2001. Available: http://www.poetsforum.com/sleep_giant/granato_sherri/promise_to_osama.htm

เป็นฝีมือของผู้ก่อการร้ายชาวมุสลิม การที่กวีใช้คำนาม “turban” มาขยายคำนาม “ASS” นั้นทำให้ ถ้อยสยบของเขาได้ยิ่งทวีความรุนแรงกว่าปกติเนื่องจากการก้าวล่วงไปถึงเรื่องของศาสนาซึ่งเป็นปมขัดแย้งสำคัญในสงครามครั้งนี้ด้วย ทั้งนี้ เพราะ “turban” เป็นคำที่หมายถึงผ้าโพกศีรษะของชาวมุสลิม แต่กวีใช้คำดังกล่าวมาขยาย “ASS” ซึ่งแปลว่าทวารหนัก ทำให้สยบของเขามีความหมายในเชิงดูหมิ่นเหยียดหยามศาสนาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง

การใช้ถ้อยสยบนับได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะอันโดดเด่นของกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากไม่เพียงเป็นการลดทอนโวหารกวีลงมาสู่ภาษาระดับ แต่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระชากภาษาในกวีนิพนธ์ให้ต่ำลงจนถึงระดับของการก่นด่าอย่างหยาบคาย ซึ่งแน่นอนว่าเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับ “ชนบ” ของกวีนิพนธ์ตามความหมายแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ นอกจากกวีจะต้องการถ่ายทอดปฏิกิริยาของผู้คนเมื่ออยู่ในสงครามอย่างสมจริงแล้ว ถ้อยสยบเหล่านี้ยังเป็นเหมือนทางออกของความอัดอั้นคับข้องใจที่กวีมีต่อสภาวะสงครามได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ถ้อยสยบเหล่านี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอีกแง่มุมอันเป็นจริงของมนุษย์เมื่อตกอยู่ในสภาวะสงครามที่การขัดเกลาทางสังคมอย่างเลิศลอยไม่อาจช่วยให้คนคนหนึ่งสามารถรักษาชีวิตรอดได้ สงครามซึ่งเป็นเรื่องของเลือดเนื้อและชีวิต จึงเป็นกิจกรรม “ดิบ” ที่บีบให้มนุษย์แสดงธาตุแท้และตัวตนที่ “ดิบ” ออกมา ด้วยตระหนักถึงสังขรณ์ดังกล่าว กวีสงครามยุคใหม่จึงปฏิเสธที่จะนำเสนอเรื่องราวของสงครามและนักรบที่ได้รับการปรุงแต่ง ทั้งโดยเนื้อหาและถ้อยคำ แต่หันมานำเสนอ “ความจริง” อย่าง “เป็นจริง” ดังปรากฏเป็นตัวอักษรมานำเสนอไว้ในที่นี้

2.4.2.1 การลดรูปคำเพื่อเลียนสำเนียงพูด

โดยทั่วไปแล้วการย่อรูปคำนั้น นับว่าเป็นลักษณะย่อหย่อนทางไวยากรณ์ที่พบเห็นได้บ่อยครั้งไม่เพียงแต่ในภาษาพูดเท่านั้น แต่ในปัจจุบันการย่อรูปคำยังสามารถพบได้มากมายแม้ในภาษาเขียน ถึงแม้ว่าจะยังยกเว้นในกรณีของเอกสารที่เป็นทางการอยู่ก็ตาม การลดรูปคำซึ่งเป็นกลวิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งในการถอดแบบภาษาบทสนทนานั้น หากปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์ต่างๆ ไปก็จะมีผลทำให้ “น้ำเสียง” ของบทกวีมีความผ่อนคลายและไม่เป็นจริงเป็นจังจนเกินไปนัก และก่อให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิดกันเองระหว่างกวีกับผู้อ่าน แต่เมื่อมาอยู่ในกวีนิพนธ์สงคราม การย่อรูปคำกลับส่งผลในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ แทนที่ผู้อ่านจะรู้สึกไม่จริงจังมากนัก กลับจะยังเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านนึกถึงเนื้อหาที่กวีต้องการนำเสนอมากขึ้นไปกว่าปกติ

ในที่นี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างบทกวีสงครามแบ่งแยกดินแดนบอสเนียที่ชื่อ *Goran's Song* ของ แฮริส ปาโซวิก ซึ่งกวีกล่าวว่าสงครามได้ทำลายล้างทุกอย่างจนพินาศ ไม่เหลือแม้แต่จิตใจที่จะสร้างสรรค์บทกวีอัน ไพเราะและเพียบพร้อมด้วยข้อบังคับของฉันทลักษณ์อย่างซอนเนต

This sonnet doesn't have the first line
Doesn't have a form, a metre, a rhyme,
It's been written in the language broken,

It's the love poem, the sign, the token.
We're disappearing, oh, my dear friend...⁵⁷

Goran's Song เป็นกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก คือ ส่วนที่กล่าวถึง ผลแห่งสงครามที่ทำลายล้างทุกอย่างอย่างแม้แต่ความศรัทธาในกวีนิพนธ์ และในส่วนที่สอง คือ ส่วนที่กวีเสนอทางออกแก่กวีทั้งหลายโดยแนะนำให้กวีหันมาแต่งร้อยกรองอิสระแทนที่จะแต่งบทกวี ที่เต็มไปด้วยกวีโวหารและฉันทลักษณ์อันประณีตอย่างซอนเนต (ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทกวี *Goran's Song* ไว้แล้วในหัวข้อ 2.4.1 ร้อยกรองอิสระ: ฉันทลักษณ์ใหม่ของกวีนิพนธ์สงคราม) บทกวีที่ผู้วิจัย ตัดตอนมาข้างต้นนี้เป็นส่วนแรกที่รำพันถึงผลกระทบจากสงครามที่ทำให้กวีพบว่าตนเองไม่อาจทำใจ แต่งบทกวีที่ไพเราะและเพียบพร้อมด้วยกวีโวหารและฉันทลักษณ์ได้อีก จะเห็นได้ว่าจากบทกวีทั้งสิ้น 5 วรรค กวีได้แทรกการลดรูปคำลงไว้ในทุกวรรค ได้แก่ doesn't - วรรคที่หนึ่ง Doesn't - วรรค ที่สอง It's - วรรคที่สาม It's - วรรคที่สี่ และ We're - วรรคที่ห้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรค สุดท้ายที่กวีถึงกับประสาธน์อย่างทอดอาลัยว่า "We're disappearing, oh, my dear friend" นั้น เป็นเสมือนบทสรุปสำหรับส่วนแรก *Goran's Song* ซึ่งบอกถึงเหตุผลในการการลดรูปคำในทุกๆ วรรคที่ผ่านมา ทั้งนี้ เนื่องจากวรรคสุดท้ายซึ่งมีลักษณะเป็นบทพูดอย่างชัดเจน ได้เผยให้เห็นถึงเจตนา ของกวีที่ตั้งใจใช้บทกวีนี้ต่าง "บทสนทนา" ไปยังเพื่อนกวีที่กำลังรู้สึกเจ็บปวดกับผลลัพธ์อันเลวร้ายที่ สงครามทิ้งไว้ให้จนไม่อาจแต่งกวีนิพนธ์ได้อีกเช่นเดียวกับตนเอง รูปของภาษาที่ไม่อาจเขียนให้ "สมบูรณ์" ได้ในทั้ง 5 วรรคนี้ มีความหมายเป็นดังสัญลักษณ์ของการที่กวีไม่อาจหวนกลับไปแต่ง กวีนิพนธ์ที่ไพเราะ ประณีตและ "สมบูรณ์" ตามความหมายดั้งเดิมของกวีนิพนธ์ได้อีกหลังจากที่ได้

⁵⁷ Ken Smith, and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 75.

เผชิญกับความโหดร้ายของสงคราม และการต้องอยู่ในสภาพเช่นนั้นสำหรับกวีก็เท่ากับว่า “กวี” กำลังจะ “ตาย” เสียแล้ว

ในบทกวี ที่ชื่อ *It Don't Mean Nothin* เดวิด คอนนัลลี ใช้การย่อรูปคำจำลองภาษาพูดที่ผิดไปจากภาษาที่ใช้ในกวีนิพนธ์ทั้งในเชิง ไวยากรณ์และการสะกด

....hawked brown phlegm
On each dead American saying,
'That don't mean nothin;

y'hear me, meat?'
.....until nothin meant nothin.⁵⁸

จากบทกวีข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กวีได้นำเสนอรูปแบบภาษาที่ไม่มีวันปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์สงครามแนวขนบซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการใช้ภาษากวีที่สมบูรณ์แบบ สิ่งที่น่าสนใจก็คือคอนนัลลีไม่เพียงลดระดับของภาษากวีมาสู่ภาษาพูดในระดับธรรมดา หากแต่ยังนำเอาการเพี้ยนไวยากรณ์ และการจำลองสำเนียงพูดในหมู่ทหารอเมริกันมาใช้ในบทกวีของเขาอีกด้วย

ในส่วนของไวยากรณ์นั้น ภาษาอังกฤษที่ถูกต้องย่อมไม่ใช่คำที่แสดงความเป็นปฏิเสธซ้อนกัน แต่ในประโยค “That don't mean nothin” กวีใช้ทั้ง “don't” และ “nothin” คู่กันเพื่อสื่อความว่า “ไม่มีความหมายอะไร” (That meant nothing) นอกจากนี้ กวียังสนับสนุนการเลียนสำเนียงพูดด้วยการทอนเสียง “you hear me” ให้เหลือเพียง “y'hear me” ซึ่งรับกับการทอนเสียงท้ายพยางค์คำว่า “nothing” ให้เหลือเพียง “nothin” ซึ่งทั้งการใช้รูปปฏิเสธซ้อนและการทอนเสียงเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่สามารถพบได้บ่อยในบทสนทนา โดยเฉพาะในหมู่คนผิวดำหรือคนที่มีการศึกษาในระดับที่ไม่สูงนัก ซึ่งแน่นอนว่าย่อมไม่ใช่ภาษาที่จะจัดว่าเป็น “ภาษากวี” แต่ในที่นี้ คอนนัลลีจำลองภาษาสนทนาดังกล่าวมาไว้ในบทกวีของเขาเพื่อนำเสนอเรื่องราวของสงครามอย่างสมจริง ภาษาในระดับสนทนาที่ไม่เพียงไม่ได้รับการขัดเกลาให้ไพเราะ แต่ยังผิดทั้งหลักทางไวยากรณ์และหลักการออกเสียงนี้ ในแง่หนึ่งก็สะท้อนถึงสภาพของคนที่เป็นทหาร ซึ่งเป็นเพียงเด็กหนุ่มวัยสิบเก้าปีที่มีกิริยากักขะ หยาบคายเหมือนไม่เคยได้รับการอบรม แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากภาพลักษณ์ของ

⁵⁸ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 49.

นักรบหรืออัศวินในตำนานที่ไม่เพียงมีความสามารถในการรบ แต่ยังต้องมีความสง่างาม เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติและกิริยามารยาทที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของการเลียนสำเนียงพูดใน *It Don't Mean Nothin* นี้ยังสามารถเชื่อมโยงเข้ากับความวิตกกังวลของกวีที่มีต่อการเสื่อมสลายทางจิตวิญญาณของทหารในสมรภูมिवีเยตนามที่ส่วนมากเป็นเพียงเด็กหนุ่มอายุน้อย คนเหล่านี้จะต้องพบเห็นและสัมผัสกับความตายอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน และถูกสั่งให้ยอมรับในสิ่งที่ได้เห็นราวกับว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมาย กวีเลือกใช้สำเนียงพูดในการสื่อ “สาร” ที่เป็นดั่งแก่นของบทกวีที่ว่า “That don't mean nothin” ทั้งนี้ การใช้คำพูดที่ผิดทั้งสำเนียงการออกเสียงและไวยากรณ์เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึง “ความไม่ใส่ใจ” หรือ “ความเพิกเฉย” ซึ่งตรงกับสิ่งที่ผู้พูดพร่ำสอนลูกหมู่ของเขาเมื่อได้เห็นศพทหารระหว่างที่เดินทัพว่าให้จำไว้ว่าศพเหล่านั้นไม่ได้มีความหมายอะไรเพื่อให้สามารถเดินทัพต่อไปได้โดยไม่รู้สึกลึกค้ำกับสิ่งที่เห็นนั่นเอง ภาษาซึ่งตามหลักแล้วควรจะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุดสำหรับกวีนิพนธ์แต่กลับถูกนำเสนออย่างไม่ใส่ใจกับความถูกต้อง คงไม่ต่างอะไรกับชีวิตของผู้คนจำนวนมากที่ล้มตายในสงครามแต่กลับถูกมองข้ามอย่างเฉาเมื่ออยู่ในสภาวะสงครามนั่นเอง

ทั้งถ้อยคำและวิธีการสื่อสารเรื่องราวของสงครามในกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่นี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นวรรณกรรมที่เรียบง่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นแง่มุมของกวีในฐานะปุถุชนที่ย่อมมีอารมณ์และความรู้สึกทั้งในด้านบวกและด้านลบไม่ต่างจากคนทั่วไป แต่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากอัศวินในตำนานสงครามแบบมหากาพย์ซึ่งจะได้รับการกล่าวถึงก็แต่เฉพาะด้วยถ้อยคำที่ผ่านการคัดสรรมาอย่างประณีตบรรจง การได้เผชิญหน้ากับหายนะของสงครามทำให้กวีสงครามยุคใหม่พบว่ากวีโวหารอันสูงส่งนั้นไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมที่จะใช้สื่อถึงสภาวะสงครามซึ่งเป็นสภาวะที่ไร้ระเบียบ เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย และความโหดร้ายทารุณ การตระหนักถึงสังขรณ์ของสงครามดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กวีหันมาใช้ภาษาในระดับสนทนา เช่น คำสละสลวย หรือการลดรูปคำเพื่อเลียนสำเนียงพูด เพื่อสื่อถึงสภาพอันเสื่อมถอยของมนุษย์เมื่อต้องอยู่ในสงคราม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่กวีนิพนธ์สงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั่น คือ กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องของสงครามเป็นหัวข้อสำคัญ ทั้งนี้ โดยยึดถือความหมายของคำว่า “สงคราม” ตามทฤษฎีสงครามยุคใหม่ซึ่งไม่ได้หมายถึงแต่เพียงการสู้รบใน

สมรรถุณีนั่น แต่ยั้งรวมถึงองค์ประกอบแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสงคราม ทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์ การกระทำ และความรู้สึกนึกคิดที่มนุษย์มีต่อสงครามทั้งหมด สิ่งที่ทำให้วินิพนธ์สงครามยุคใหม่แตกต่างจากวินิพนธ์สงครามแนวขนบประกอบด้วยสองส่วน คือ ในส่วนของผู้สร้างงาน เกิดมี กวีทหารและกวีที่นำเสนอวินิพนธ์สงครามข้ามชาติ ส่วนรูปแบบการประพันธ์นั้น พบว่ามี การคลี่คลายของฉันทลักษณ์ไปสู่รูปแบบร้อยกรองอิสระ และในส่วนของภาษาที่มีการใช้รูปแบบ ภาษาที่คล้ายคลึงกับบทสนทนาในชีวิตประจำวันเข้ามาแทนที่กวีโวหาร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วาทกรรมสงครามในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม

วาทกรรมสงคราม คือ ชุดความคิดที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออธิบายหลักการและเหตุผลของสงครามและการทำสงคราม โดยสาระอันแท้จริงที่ทำให้มนุษย์พยายามให้คำอธิบายต่อหลักการและเหตุผลในการทำสงคราม ก็เพื่อสร้าง “อำนาจ” ให้กับแนวคิดสนับสนุนสงคราม ภายใต้บริบทการสร้างงานกวีนิพนธ์สงคราม ผู้เป็นกวีจะนำเสนอหรือสอดแทรกมโนทัศน์สนับสนุนสงคราม ซึ่งอาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นเหตุผลรองรับความชอบธรรมในการทำสงคราม ผ่านทางเนื้อหาและกลวิธีการประพันธ์เพื่อชี้ให้เห็นว่า สงครามก็ดี การทำสงครามก็ดี หรือผู้ที่ทำสงครามก็ดี ล้วนแต่ตั้งอยู่บนความถูกต้องชอบธรรม สมควรได้รับการยอมรับ สนับสนุนและ ยกย่องเชิดชู

ในบทที่สามนี้ ผู้วิจัยศึกษากวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงครามโดยมุ่งวิเคราะห์วาทกรรมสงครามควบคู่ไปกับวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ที่มีความสำคัญต่อการนำเสนอแนวคิดสนับสนุนสงคราม ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดที่กวีนำมาใช้เป็นเหตุผลรองรับความชอบธรรมในการทำสงครามสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นใหญ่ๆ ประกอบด้วย การนำเสนอภาพลักษณ์ของสงครามในฐานะวีรกรรม การต่อสู้อันชอบธรรมของมนุษยชาติ อุดมคติแห่งความเป็นนักรบ แนวคิดแบ่งแยกแบบคู่ปรปักษ์ และแนวคิดเรื่องการทำสงครามเพื่อสันติภาพ

3.1 สงครามคือวิถีแห่งการต่อสู้อันชอบธรรมของมนุษยชาติ

การยอมรับในความชอบธรรมของสงครามเกิดจากความเชื่อที่ว่าสงครามเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ ไม่ต่างอะไรกับกิจกรรมในวาระต่างๆ ซึ่งเป็นวิถีชีวิต ความเชื่อดังกล่าวนี้นำให้มนุษย์สามารถยอมรับการทำสงครามได้แม้จะตระหนักดีถึงผลลัพธ์อันโหดร้ายของสงคราม ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความพลัดพราก หรือแม้กระทั่งความตาย จากการศึกษา กวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาสนับสนุนสงคราม ผู้วิจัยพบว่าเหตุผลรองรับที่สนับสนุนภาพลักษณ์สงครามในฐานะวิถีแห่งการต่อสู้อันชอบธรรมของมนุษยชาติประกอบด้วยความเชื่อ 3 ประการ คือ มนุษย์ทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้า สงครามเป็นมรดกของมนุษยชาติ และสงครามเป็นหนทางแสวงหาคำค่าความเป็นมนุษย์

3.1.1 มนุษย์ทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้า

ความเชื่อในเรื่อง “พระเจ้า” ในฐานะที่เป็นผู้ทรงมหิทธานุภาพที่คลบ้นดาลความเป็นไปของสรรพสิ่งนั้นถือว่ามีค่าสำคัญในแง่จิตวิทยาต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ในฐานะที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มนุษย์มักจะเชื่อว่าพระเจ้าจะชี้นำตนไปสู่หนทางที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงช่วยเหลือผู้ที่ครองชีวิตไปตามพระประสงค์ของพระองค์ให้รอดพ้นจากความทุกข์ยาก ความเชื่อมั่นในพระเจ้านี้ได้รับการพัฒนาควบคู่มาพร้อมกับกระบวนการทางสังคมอื่นๆ มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และนับว่าเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของมนุษย์ในการกระทำหรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยอาศัยพื้นฐานความเชื่อดังกล่าวนี้ การอ้างพระประสงค์ของพระเจ้าจึงปรากฏเป็นเหตุผลรองรับความชอบธรรมในการทำสงครามอยู่บ่อยครั้งในกวีนิพนธ์แนวสนับสนุนสงคราม ทั้งนี้ เพราะการกระทำใดก็ตามที่ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้านั้นก็จะได้รับการยอมรับโดยปราศจากข้อสงสัย ไม่เว้นแม้กระทั่งการทำสงครามซึ่งเป็นเรื่องของการเข่นฆ่าทำลายล้าง

ใน *The Gift* ของ เอ.พี. เฮอร์เบิร์ต (A. P. Herbert) กวีเปรียบเทียบว่าการที่เขาได้เข้าร่วมในสงครามเป็นดัง “ของขวัญ” ชิ้นใหญ่ที่พระเจ้าทรงประทานให้ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงกล่าวขอบคุณพระองค์

England came to me – me who had always ta'en

But never given before – England, the giver,

.....

Then I thanked God that now I had suffered pain

And, as the parch'd plain, thirst, and lain awake¹

กวีชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในยามที่ปราศจากสงครามระหว่างตนเองในฐานะพลเมืองกับประเทศอังกฤษ ซึ่งมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบทางเดียว (One-way relationship) โดยกล่าวว่าตนเป็นแต่เพียง “ผู้รับ” จากประเทศอังกฤษซึ่งก็เป็นที่ “ผู้ให้” เสมอมา ด้วยความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของชาติ กวีจึงคิดว่าสิ่งที่พระเจ้ากำหนดให้เขาเข้าร่วมรบในฐานะทหารอังกฤษเป็นเสมือน “ของขวัญ”

¹ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918* (London: Methuen, 1997), pp. 61-62.

ที่มีค่าสูงยิ่งสำหรับชีวิต ถึงแม้ว่าสงครามจะทำให้เขาต้องเผชิญกับความยากลำบากอย่างแสนสาหัส แต่เขาก็ยังคงเชื่อมั่นว่าการได้ลิ้มรสความเจ็บปวดในครั้งนี้คือโอกาสให้เขาได้ทำประโยชน์เพื่อแทนคุณบ้านเกิดเมืองนอน เป็นที่น่าสังเกตว่า กวีไม่ได้วาดอ้างถึงการทำสงครามของเขาว่าเป็นวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ ในทางกลับกัน การที่เขากล่าวขอขอบคุณต่อพระเจ้าแสดงให้เห็นถึงความถ่อมตัวของกวีที่เชื่ออย่างคริสตศาสนิกชนว่าทุกสรรพสิ่งเป็นไปตามแต่พระเจ้าจะทรงกำหนด สงครามที่เกิดขึ้นหรือแม้แต่การตัดสินใจที่จะเข้าสู่สงครามของกวีล้วนแล้วแต่เป็นไปตามพระประสงค์ของพระเจ้าทั้งสิ้น

แนวความคิดที่ใกล้เคียงกันนี้ได้ถูกนำเสนอในบทกวี *Peace* ซึ่งเป็นหนึ่งในชุดบทกวีซอนเน็ต* อันมีชื่อเสียงของรูเพิร์ต บรู๊ค (Rupert Brooke) เช่นเดียวกับในบทกวีของเซอร์เบิร์ต บรู๊ค ใช้บทกวีที่เขาแต่งขึ้นแทนถ้อยคำส่งไปถึงพระเจ้าเพื่อแสดงความขอบคุณต่อพระกรุณาของพระองค์ที่ทรงคลอใจให้เขาเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง

Now, God be thanked Who has matched us with His hour,
 And caught our youth, and wakened us from sleeping,
 With hand made sure, clear eye, and sharpened power,
 To turn, as swimmers into cleanness leaping,
 Glad from the world grown old and cold and weary,
 Leave the sick hearts that honour could not move,
 And half-men, and their dirty songs and dreary,
 And all the little emptiness of love!

Oh! We, who have known shame, we have found release there,
 Where there's no ill, no grief, but sleep has mending,
 Naught broken save this body, lost but breath;
 Nothing to shake the laughing heart's long peace there

* บทกวีชุดนี้แต่งขึ้นช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและได้รับการยกย่องว่าเป็นบทกวีสนับสนุนสงครามที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดชุดหนึ่งในประวัติศาสตร์ ดังปรากฏหลักฐานว่าก่อนการเสียชีวิตของบรู๊คในปี 1915 เพียงไม่นาน บทกวีชุดนี้ได้รับการคัดเลือกให้ใช้อ่านประกอบบทสรรเสริญพระเจ้าในโบสถ์เซนต์พอล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้แต่ศาสนจักรในยุคนั้นก็ยอมรับและสนับสนุนความชอบธรรมในการทำสงครามของอังกฤษ

But only agony, and that has ending;

And the worst friend and enemy is but Death.²

สำหรับบรู๊คแล้วสงครามคือ “โอกาส” ที่พระเจ้าเป็นเจ้าประทานให้กับมนุษย์เพียงบางกลุ่มที่พระองค์ทรงเลือกแล้ว การประสานความคิดทางศาสนาเข้ากับแนวคิดสนับสนุนการทำสงครามของบรู๊คได้รับการยืนยันโดยจอห์น สตอลเวอร์ธรี ผู้ชี้ให้เห็นถึงข้อสันนิษฐานอันน่าขมขื่นที่ว่าเนื้อความในสามวรรคแรกของ *Peace* ได้ถูกบรู๊คซึ่งเป็นกวีชาวอังกฤษคัดแปลงมาจากส่วนหนึ่งของบทเพลงสรรเสริญพระเจ้าของชาวเยอรมันซึ่งแปลความได้ว่า

Now thank we all our God

With heart, and hands, and voices...³

แม้แนวคิดพื้นฐานของ *Peace* จะสะท้อนความเชื่อเรื่องการทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้าเช่นเดียวกับที่เซอร์เบิร์ตนำเสนอใน *The Gift* แต่ผู้วิจัยพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้าที่บรู๊คนำเสนอกลับซับซ้อนกว่าการทำตามพระประสงค์ของพระเจ้าในทัศนคติของเซอร์เบิร์ตอยู่เล็กน้อย เห็นได้จากบทกวีบทที่หนึ่ง (วรรคที่ 1-8) ซึ่งถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนด้วยเนื้อความส่วนละ 4 วรรคเท่าๆ กัน โดยเนื้อความแต่ละส่วนแสดงให้เห็นถึงการแบ่งมนุษย์ออกเป็นสองประเภทอย่างชัดเจนในวรรคที่ 1-4 นั้น กวีทำหน้าที่เสมือนตัวแทนของผู้ที่เข้าร่วมในการทำสงครามในการกล่าวขอบคุณต่อพระเจ้าด้วยความเชื่อว่าพวกตนเป็นกลุ่มคนที่พระเจ้าทรงเลือกที่จะ “ปลุกให้ตื่นจากการหลับใหล” (wakened us from sleeping) ส่วนในวรรคที่ 5-8 กวีกล่าวถึงคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เพิกเฉยต่อสงคราม ในสายตาของกวี คนเหล่านี้ไม่เพียงไม่อาจ “ตื่น” ขึ้นมาได้เท่านั้น แต่ยังเป็นพวกที่กวีแสดงการเหยียดหยามอย่างเปิดเผย สังกัดจากถ้อยคำรุนแรงที่เขาเลือกมาใช้เรียกคนกลุ่มนี้ เช่น “พวกจิตใจต่ำทรามที่เกียรติภูมิใดๆ ก็ไม่อาจทำให้หวั่นไหวได้” (the sick hearts that honour could not move) หรือแม้แต่ “พวกครึ่งคน” (half-men) ทั้งนี้ เพราะกวีมองว่าคนเหล่านี้คือพวกที่เพิกเฉยต่อพระประสงค์ของพระเจ้า

การที่กวีแบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นสองกลุ่มดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่กวีมีต่อพระเจ้าซึ่งแตกต่างจากความเชื่อของเซอร์เบิร์ตตรงที่ว่า แม้พระเจ้าจะทรงเป็นผู้กำหนด

² Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry* (New York: Oxford University Press, 1984), p. 162.

³ *Ibid.*, p. xxvii.

ความเป็นไปของทุกสรรพสิ่งในโลก แต่พระองค์จะไม่กำกับในส่วนที่เกี่ยวกับจิตใจของมนุษย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เจตจำนงของมนุษย์เป็นส่วนเดียวที่ยังคงเป็นอิสระภายใต้กรอบของชะตากรรมที่กำหนดโดยพระเจ้าเป็นเจ้า แม้หากมองอย่างผิวเผินจะดูเหมือนว่ามนุษย์ยังมีทางเลือกอยู่บ้าง แต่ในความจริงแล้วพระเจ้าจะส่ง “สาร” บางประการมายังมนุษย์เพื่อชี้แนะหนทางที่ถูกต้อง และมีเพียงผู้ที่เข้าถึง “สาร” ของพระเจ้าและดำเนินตามหนทางที่พระองค์เห็นชอบเท่านั้นที่จะได้รับเลือกให้อยู่ภายใต้ร่มเงาแห่งพระเมตตา จากบทกวีบทที่หนึ่งนี้เห็นได้ชัดว่ากวีจัดตนเองและผู้ที่เข้าร่วมในสงครามว่าเป็นกลุ่มคนที่ได้รับเลือกจากพระเจ้าเนื่องจากเป็นกลุ่มที่ตัดสินใจก้าวเข้าสู่สมรภูมิตามพระประสงค์ของพระองค์ แต่ในทางกลับกัน คนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งกวีเปรียบว่าเป็นพวกที่ “ปลุกไม่ตื่น” นั้น คือพวกที่ไม่อาจเข้าถึง “สาร” ของพระเจ้าได้ เป็นพวกคนเขลาที่สมควรถูกทิ้งให้งมอยู่ในห้วงแห่งจิตวิญญาณที่ตกต่ำต่อไป

โดยทั่วไปแล้ว ภาพพจน์ “การตื่น” ในทางวรรณคดีมักจะถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่มีความหมายสำคัญต่อชีวิต เป็นจุดหักเหที่นำชีวิตเข้าสู่สถานะใหม่ที่ดีหรือสูงส่งกว่าที่เคยเป็นมา ใกล้เคียงกับคติทางศาสนาที่เชื่อว่า “การตื่น” หมายถึงการบรรลุ การรู้แจ้ง หรือการเข้าถึงพระเจ้าตามคติทางคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยพบว่าในขณะที่กวีเลือกใช้ภาพพจน์ “การตื่น” มาอธิบายความสำคัญของการได้เข้าร่วมในสงครามนั้น กวีได้เชื่อมโยงนัยทางศาสนาเข้ากับแนวคิดสนับสนุนสงครามอย่างแนบเนียน ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าในทัศนะของบรู๊ค สงครามคือกิจกรรมอันสูงส่งที่พระเจ้าประทานให้กับมนุษย์ และการทำสงครามก็เป็นวีรกรรมการต่อสู้อันศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถยกระดับจิตวิญญาณของมนุษย์ให้เข้าถึงสถานะอันสูงส่ง หลุดพ้นจาก “โลก” ที่เต็มไปด้วยความทุกข์และความเศร้า ทั้งนี้ บรู๊คได้ยืนยันสาระสำคัญของสัญลักษณ์ดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนเมื่อกล่าวว่าพระเจ้าทรง “ปลุก” เขาจากการหลับเพื่อ

To turn, as swimmers into cleanness leaping,
Glad from the world grown old and cold and weary,

นอกจากการอ้างพระประสงค์ของพระเจ้าว่าเป็นเหตุผลในการทำสงครามแล้ว บรู๊คยังได้กล่าวถึง “ความตาย” ในสงครามโดยอ้างถ้อยคำที่มีนัยความหมายเกี่ยวข้องกับศาสนาไว้ในส่วนที่สองของบทกวี (วรรคที่ 9-14) โดยเฉพาะคำว่า “Peace” ซึ่งได้ถูกเลือกมาใช้เป็นชื่อของบทกวีด้วยนั้น เป็นคำที่มักจะปรากฏอยู่ในสำนวนศาสนา เช่น “rest in peace” ซึ่งเป็นสำนวนที่แสดงนัยของการตายตามคติของคริสต์ศาสนาที่หมายถึงการพักผ่อนอย่างสงบสุขชั่วนิรันดร์ภายใต้การปกป้องดูแล

ของพระเจ้าเป็นเจ้า กวีได้พยายามสร้างภาพลักษณ์ของ “ความตาย” ในสมรภูมิต่างๆ ไม่ใช่สิ่งที่น่าหวาดหวั่นถึงแม้ว่าจะต้องเผชิญกับความเจ็บปวด แต่พระเจ้าจะทรงชดเชยค่าแห่งความเจ็บปวดเหล่านั้นด้วยการประทาน “สันติสุขชั่วฉับพลัน” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่สภาวะใหม่ที่ความทุกข์ร้อนทั้งหมดที่เคยได้รับเมื่อมีชีวิตอยู่ไม่อาจมาถล่มถลายได้อีกต่อไป เป็นที่น่าสังเกตว่าคำที่กวีเลือกมาใช้บรรยายถึงความสงบสุขหลังความตายซึ่งได้แก่ release / sleep / long peace ล้วนแล้วแต่เป็นคำที่ประกอบขึ้นด้วยสระเสียงยาวซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกนิ่งสงบและมั่นคง คำเหล่านี้ถูกนำมาใช้เพื่อนำเสนอว่าเสียงอันปลอบประโลมที่กวีเจตนาส่งถึงตนเองและสหายร่วมรบให้มีความมุ่งมั่นอดทนในการสู้รบอย่างเต็มกำลังเพื่อที่จะไปถึงสภาวะอันน่านิรมลซึ่งเป็นเสมือนรางวัลตอบแทนสำหรับการต่อสู้ที่จะได้รับหลังจากที่ละโลกนี้ไปสู่อ้อมกอดของพระเจ้า

บทกวีของบรู๊คสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าพระเจ้าประสงค์ให้มนุษย์ทำสงครามและจะอยู่เคียงข้างผู้ทำตามพระประสงค์ของพระองค์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลอย่างมากในฐานะข้ออ้างรองรับในการทำสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมนุษย์ต่างก็ตระหนักดีว่าไม่อาจหลีกเลี่ยงการชนกันได้พ้น การยกกับตนเองที่กำลังทำในสิ่งที่พระเจ้าเห็นชอบจึงเป็นทางออกของความรู้สึกในด้านลบที่เกิดจากการทำสงคราม อดีตทหารอเมริกันคนหนึ่งสารภาพความรู้สึกเมื่อเขามีส่วนร่วมในการสังหารหมู่ชาวเมืองมาย หลาย (Mai Lai) ในสมัยสงครามเวียดนามว่า “I did believe that... whatever we were doing...murder...atrocities...God was always on our sides”⁴ คำสารภาพดังกล่าวนี้เป็นที่ยืนยันได้ดีถึงแนวคิดเกี่ยวกับพระเจ้าที่บรู๊คนำเสนอในบทกวีของเขา ดังจะเห็นได้ว่า “พระเจ้า” ในที่นี้ไม่ได้ถูกอ้างถึงเพียงเพื่อรองรับความชอบธรรมในการเข้าสู่สงครามอย่างเฉิวเท่านั้น แต่ในอีกแง่หนึ่ง ความเชื่อที่ว่าพระเจ้าประสงค์ให้มนุษย์ทำสงครามยังช่วยบรรเทาความรู้สึกผิดบาปเมื่อมนุษย์ต้องจับอาวุธเข้าประหารเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอีกด้วย

ในบทกวีที่ชื่อ *A Listening Post* กวี อาร์. อี. เวอร์เนด (R. E. Vermede) ปลูกปลอบใจทหารอังกฤษที่อ่อนล้าให้กลับมามีกำลังใจในการต่อสู้ด้วยการกล่าวว่าพระเจ้าจะทรงอยู่เคียงข้างพวกเขา

.....How could he know that if we fail
The world may lie in chains for years
And England be a bygone tale
And right be wrong, and laughter tears?

⁴ Robert Jay Lifton, *Home From The War* (London: Wildwood House, 1974), p. 163.

.....Maybe God will cause to be –

Who brought forth sweetness from the strong –

Out of our discord harmony

Sweeter than that bird's song.⁵

ผู้พูดเชื่อว่า “เขา” (he) ซึ่งในที่นี้หมายถึงนกตัวหนึ่งที่กำลังขับขานบทเพลงอันไพเราะอยู่เหนือหลุมเพลาะในสนามรบเป็นเสมือนเทวดาที่พระเจ้าทรงส่งมาเพื่อส่ง “สาร” แก่เหล่าทหารที่ต่อสู้เพื่อประเทศอังกฤษ โดยเชื่อว่า “สาร” นั้นอาจจะประจักษ์ของพระเจ้าที่ทรงประสงค์ให้ทหารที่กำลังอ่อนล้าจากการร่ำศึกและเริ่มรู้สึกถึงเลในสภาวะของการทำสงครามได้มีความอดทนต่อสู้ต่อไปด้วยความเข้มแข็ง ทั้งนี้เพราะหากปราศจากการต่อสู้ของพวกเขาเสียแล้ว ทั้งประเทศอังกฤษและโลกทั้งหมดก็จะต้องพบกับอวสานอันน่าเศร้าสลด

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าแท้จริงแล้วคำพยากรณ์ในตอนต้นของบทกวีที่กล่าวถึงชะตากรรมอันเป็นหายนะของโลกหากทหารอังกฤษประสบความพ่ายแพ้ในสงคราม (...if we fail, The world may lie in chains for years / And right be wrong, and laughter tears) ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นในชัยชนะที่พระเจ้าจะประทานให้แก่อังกฤษในท้ายที่สุด (Maybe God will cause to be / Who brought forth sweetness from the strong) ล้วนแล้วแต่เป็นมายาคติที่กวีสร้างขึ้นเพื่อห่อหุ้ม “เสียง” ที่ดังก้องมาจากจิตวิญญาณชาตินิยมของกวีนั่นเอง เห็นได้จากการที่กวีวางตำแหน่งประเทศอังกฤษในฐานะผู้พิทักษ์ไว้ซึ่งเสรีภาพและความถูกต้องของโลก ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในบทบาทการเป็นประเทศมหาอำนาจของอังกฤษในยุคนั้นแล้ว ยังเผยให้เห็นมุมมองแบบปรีภยที่กวีในฐานะชาวอังกฤษคนหนึ่งมีต่อฝ่ายตรงข้าม แนวคิดสนับสนุนให้อังกฤษทำสงครามซึ่งอิงอยู่กับความเชื่อเรื่อง “พระเจ้า” ที่กวีนำเสนอ ใน *A Listening Post* นี้ ไม่เพียงแต่ให้ภาพของฝ่ายตรงข้ามที่เป็นศัตรูของอังกฤษเท่านั้น แต่ยังเป็นศัตรูของมวลมนุษยชาติ เป็นตัวแทนความชั่วร้ายที่กวีอ้างว่าแม้แต่พระเจ้าก็ไม่เข้าข้าง การอ้างถึงความเชื่อเรื่องการทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้าเช่นที่เวอร์เนคนำเสนอนี้ นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความชอบธรรมในการทำสงครามของฝ่ายตนแล้ว ยังเป็นดังพันธะสัญญาที่สร้างความเชื่อมั่นและความฮึกเหิมให้แก่ทหารที่กำลังอ่อนล้าจากการศึกให้สามารถยืนหยัดต่อสู้ต่อไปเพราะเชื่อมั่นว่าฝ่ายของตนเป็นฝ่ายที่พระเจ้าทรงเลือกและจะประทานชัยชนะให้ในที่สุด

⁵ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 51.

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าถึงแม้เวอร์เนอจะนำเสนอบทกวีในฐานะคริสตศาสนิกชนคนหนึ่งซึ่งสร้างงานชิ้นภายใต้กรอบของคติความเชื่อแบบคริสต์ แต่แนวคิดเรื่อง “พระเจ้า” ที่เขานำมาอ้างอิงในบทกวีกลับมีลักษณะอันชวนให้ประหลาดถึง “เทพเจ้า” ในเทวด้านานของกรีกที่ยังคงมีอารมณ์ มีความรู้สึกนึกคิด มีความรักความชังเช่นเดียวกับมนุษย์ และยังมีจะยื่นมือเข้ามากำกับกิจการต่างๆ ของมนุษย์โดยเฉพาะในด้านสงครามด้วยการ “ถือหาง” คู่สงครามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนพึงพอใจ และยังมีจะคลบ้นดาลให้ฝ่ายนั้นได้รับชัยชนะตามที่ตนต้องการ จึงเป็นไปได้ว่าเวอร์เนออาจได้รับอิทธิพลทางแนวคิดบางส่วนจากกวีนิพนธ์สงครามแบบมหากาพย์

ตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่ผู้วิจัยนำเสนอมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าภายใต้กรอบของความเชื่อแบบเทวนิยมที่ว่าพระเจ้าผู้ทรงกำหนดความเป็นไปของโลกเป็นผู้ที่กำหนดให้มนุษย์ทำสงครามนั้น มนุษย์จะสามารถยอมรับสงครามในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีแห่ง “ความเป็นมนุษย์” ได้ไม่ต่างอะไรกับการยอมรับความเป็นไปในวาระอื่นๆ ของชีวิต เช่น การเกิด การตาย ความตกต่ำ ความรุ่งเรือง ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่ถูกกำหนดให้เป็นไปโดยพระประสงค์ของพระเจ้าทั้งสิ้น ความเชื่อดังกล่าวนี้ทำให้สงครามซึ่งเป็นเรื่องของการเข่นฆ่าทำลายล้างกลายเป็นสภาวะการณ์ปกติอย่างหนึ่งของมนุษยชาติ ในขณะที่ความเชื่อที่ว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงพระเจ้าและเดินทางสู่ความสุขอันเป็นนิรันดร์หลังความตายได้ด้วยการทำสงครามยิ่งส่งเสริมแนวคิดสนับสนุนสงครามให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ผลที่ตามมาคือมีคณากรณหนึ่งที่พร้อมจะใช้สงครามเป็นหนทางในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งโดยมองข้ามความเจ็บปวดทุกข์ทรมานอันเกิดจากสงครามไปสู่ความหวังในโลกหน้าที่พวกเขาเชื่อว่ามีอยู่จริง

3.1.2 สงครามคือมรดกของมนุษยชาติ

แนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งที่สนับสนุนความเชื่อที่ว่าในการทำสงครามเป็นกิจกรรมอันชอบธรรมของมนุษย์ คือแนวคิดที่ว่าสงครามเป็นกิจกรรมสามัญที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย จิมมี คาร์เตอร์ (Jimmy Carter) อดีตประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาได้เคยกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “สงครามนั้นเป็นแรงขับเคลื่อนพื้นฐานในประวัติศาสตร์ของมนุษย์เสมอมา” ในขณะที่

⁶ จิมมี คาร์เตอร์, *สนทนารื่องสันติภาพ*, แปลโดย ศรีเพ็ญ สุภพิทยากุล (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2542), หน้า 41.

วิลเลียม เจมส์ (William James) นักประวัติศาสตร์สงครามก็ได้เสนอแนวคิดเดียวกันนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า

Militarist authors take a highly mystical view of their subject, and regard war as a biological or sociological necessity, (...) When the time of development is ripe the war must come, reason or no reason, for the justifications pleaded are invariably fictitious. War is, in short, a permanent human obligation.⁷

จะเห็นได้ว่า ทั้งคาร์เตอร์และเจมส์ต่างก็สนับสนุนความคิดเรื่อง “สงครามสร้างประวัติศาสตร์” ซึ่งอธิบายได้ด้วยเรื่องราวของสงครามและการต่อสู้ นับครั้งไม่ถ้วนที่ยึดเนื้อที่กว่าครึ่งหนึ่งในบันทึกแห่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติจนเกิดเป็นฐานคติที่ว่าตราบใดที่เผ่าพันธุ์มนุษย์ยังคงอยู่ สงครามก็จะเป็นเสมือนมรดกที่ต้องได้รับการสืบทอดต่อไปอย่างไม่รู้จบสิ้น จากการศึกษาพบว่าความเชื่อดังกล่าวนี้ ได้ถูกใช้เป็นข้ออ้างรองรับความชอบธรรมในการทำสงครามที่สำคัญอย่างหนึ่งในกรณีพิพาทสงคราม

รูเพิร์ต บรู๊ค เป็นกวีคนหนึ่งที่กำลังกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าสงครามคือ “มรดก” ของมนุษยชาติในบทกวีที่ชื่อ *The Dead*

Honour has come back, as a king, to earth,
And paid his subjects with a royal wage;
And nobleness walks in our ways again;
And we have come into our heritage.⁸

หากพิจารณาจากบริบททางประวัติศาสตร์ก็จะพบว่าสงครามโลกครั้งที่หนึ่งซึ่งเป็นที่มาของบทกวีของบรู๊คนั้นนับได้ว่าเป็นสงครามเต็มรูปแบบครั้งใหญ่ครั้งแรกในรอบศตวรรษของ

⁷ William James. “The Moral Equivalent of War,” in *Theme and Form: An Introduction to Literature*, eds. Monroe C. Beardsley, Robert W. Daniel, and Glenn Leggett. (New Jersey: Prentice-Hall, 1959), p. 295.

⁸ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War*, p. 162.

โลกตะวันตกนับจากสงครามนโปเลียน (Napoleonic Wars, 1793-1815) * ผู้วิจัยพบว่าบทกวี *The Dead* ของบรู๊คนี่เป็นเสมือนตัวแทนเสียงตอบรับ “การกลับมา” ของสงครามอย่างกระตือรือร้นของคนหนุ่ม ในยุคนั้น ดังจะเห็นได้จากภาพลักษณ์ของสงครามในอุดมคติซึ่งได้รับการถ่ายทอดออกมาอย่างชัดเจน โดยผ่านทาง การเลือกใช้ถ้อยคำเมื่อกวีกล่าวถึงสงครามว่าเป็นทั้ง “เกียรติยศ” (Honour) และ “ความสง่างาม” (Nobleness) ของมนุษยชาติ การเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งซึ่งได้รับการขนานนามว่าเป็น “สงครามอันยิ่งใหญ่” (The Great War) ได้ถูกกล่าวถึงในลักษณะความเปรียบว่าเป็นประจักษ์ การกลับมาของ “กษัตริย์” (the king) โดยมีผู้ที่ศรัทธาต่ออุดมการณ์แห่งสงครามเป็น “ไพร่ฟ้าบริวาร” (his subjects) ทั้งนี้ “ค่าตอบแทนอันสูงส่ง” (a royal wage) ที่คนเหล่านั้นจะได้รับ ก็คือเกียรติยศที่ได้มาจากการทำสงคราม ชุคความเปรียบข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติสนับสนุนสงครามของกวีที่มองว่าสงครามเป็น โอกาสอันยิ่งใหญ่ที่มนุษย์จะแสวงหาเกียรติยศมาประดับตน

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ กวีเลือกใช้กลุ่มคำกริยาที่แสดงนัยความหมายของ “การกลับมา” ในลักษณะซ้ำความหมายถึงสองครั้ง คือ “Honour has come back” และ “nobleness walks in our ways again” (ตัวหนาโดยผู้วิจัย) โดยอาศัยโครงสร้างแบบคู่ขนาน (parallelism) ของคำสันธาน “And...” ซึ่งเชื่อมโยงความในลักษณะต่อเนื่องหรือเกิดซ้ำ ทั้งนี้ เพื่อตอกย้ำความเชื่อที่ว่าสงครามซึ่งกวีมองว่าเป็นเสมือนเครื่องหมายแห่งเกียรติยศนั้นเป็นกิจกรรมที่มีมาช้านานเคียงคู่กับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ แนวคิดดังกล่าวได้รับการยืนยันอย่างหนักแน่นอีกครั้งด้วยคำว่า “heritage” ซึ่งบรู๊คเน้นความสำคัญด้วยการวางไว้ในตำแหน่งคำสุดท้ายของวรรคสุดท้ายในบทกวี ณะว่าในทัศนะของกวี การที่คนหนุ่มที่ร่วมสมัยกับเขาพร้อมใจกันทำสงครามก็เปรียบได้กับการปวารณาตัวเข้ารับสืบทอด “มรดก” อันเป็นเกียรติยศแห่งมนุษยชาติ

จอห์น แมคแคร (John McCrae) กวีชาวแคนาเดียน เป็นอีกคนหนึ่งที่น่าเสนอความเชื่อเรื่องการสืบทอดหน้าที่ในการทำสงครามไว้อย่างชัดเจนในผลงานที่ชื่อ *The Anxious Dead*

* สงครามระหว่างฝรั่งเศสภายใต้การปกครองของนโปเลียน โบนาปาร์ต (Napoleon Bonaparte) กับกองทัพกลุ่มประเทศที่พันธมิตรซึ่งปกครองด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรป นำโดยออสเตรียภายใต้การปกครองโดยราชวงศ์ฮับส์บูร์ก (Habsburgs) สงครามดังกล่าวนี้เกิดจากความหวาดระแวงว่าผลจากการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution, 1789) และการทำสงครามขยายอำนาจของนโปเลียนจะส่งผลให้อำนาจของสถาบันกษัตริย์ในยุโรปเกิดความสั่นคลอน เป็นสงครามอันยาวนานที่ยืดเยื้อตั้งแต่ ค.ศ. 1793-1815 โดยมีการรบครั้งใหญ่เกิดขึ้นถึง 5 ครั้งก่อนที่นโปเลียนจะพ่ายแพ้ในการรบที่วอเตอร์ลู (Battle of Waterloo, 1815)

O Guns, fall silent till the dead men hear
Above their heads, the legions pressing on:

.....

Then let your mighty chorus witness be
To them, and Caesar, that we still make war.

Tell them, O guns, that we have heard their call,
That we have sworn and will not turn asides,
That we will onward till we win or fall,
That we will keep the faith for which they died.....⁹

แมกเกรแอฟด์วอนและทัสนคิสนับสนุนสงครามของเขาอยู่เบื้องหลังผู้พูดสรรพนามบุรุษ
ที่หนึ่ง “เรา” (we) ซึ่งหมายถึงทหารที่ยังมีชีวิตรอดและยังต้องทำการรบต่อไปในสมรภูมิตะการามโลก
ครั้งทีหนึ่ง โดย “เรา” ทำหน้าทีกล่าวกับ “ปืน” ซึ่งในที่นี้ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ในเชิงรูปธรรมของ
สงคราม ในลักษณะของการให้สัตย์ปฏิญาณว่าจะดำเนินรอยตามวีรกรรมการต่อสู้อันห้าวหาญของ
ผู้ที่ได้สละชีวิตในสงครามไปก่อนหน้านี้อย่างไม่ย่นระย่อ ไม่ว่าผลทีได้รับจะเป็นชัยชนะ ความพ่ายแพ้
หรือแม้แต่ความตาย การใช้โครงสร้างแบบคู่ขนานของวากยสัมพันธ์ทีขึ้นต้นด้วย “that we...” ที
ปรากฏซ้ำในบทกวี (that we still make war / that we have heard their call / That we have sworn
and will not turn asides / That we will onward till we win or fall / That we will keep the faith for
which they died.) เป็นโครงสร้างทีก่อให้เกิดจังหวะทีหนักแน่น ชวนให้นึกถึงคำปฏิญาณในแถวทหาร
การทีกวีเลือกกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าปืนนั้นถือเป็นการแสดงออกซึ่งการให้สัตย์ปฏิญาณตาม
ธรรมเนียมทีมักจะกระทำต่อหน้าอาวุธ ทั้งนี้ เพราะเชื่อกันว่าอาวุธทีเคยผ่านสมรภูมิมามากแล้วเป็นสิ่งที่
มีพลังอำนาจและมีความศักดิ์สิทธิ์ ในอดีต อาวุธทีใช้ในการสาบานตนจะเป็นอาวุธมีคม เช่น ดาบ
กระบี่ หอก แต่ภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่ซึ่งปืนกลายเป็นอาวุธหลักในการต่อสู้ก็พบว่ามี
การกระทำสัตย์สาบานต่อปืนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ คำปฏิญาณทีกระทำต่อหน้าอาวุธนั้น ถือว่าเป็นคำทีผู้พูด
ต้องยึดถือโดยไม่บิดพลิ้ว¹⁰

⁹ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 48.

¹⁰ John Keegan, *Book of War* (London: Penguin Books, 1999), p. 114.

ด้วยมุมมองของทหารที่ต่อสู้ในสนามรบ แมกแคเรให้ความสำคัญกับการสืบทอดภาระหน้าที่และอุดมการณ์ในการทำสงครามซึ่งได้รับการนำเสนอผ่านภาพพจน์แบบอ้างอิง (allusion) โดยในที่นี้ กวีอ้างอิงซีซาร์ (Caesar) ประมุขแห่งจักรวรรดิโรมันซึ่งเป็นที่รู้จักในนามนักรบผู้เก่งกล้าที่กราศึกตลอดชั่วชีวิต แม้จะเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์ แต่เรื่องราวของซีซาร์ก็ได้รับการกล่าวขานจนกลายเป็นตำนานของความยิ่งใหญ่ เป็นดังสัญลักษณ์ของเกียรติศักดิ์อันได้มาจากการทำสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวลาที่ซีซาร์ยังมีชีวิตอยู่นั้นสงครามยังคงเป็นเรื่องของการปะทะกันระหว่างนักรบ และผลแพ้ชนะของสงครามยังคงตัดสินกันด้วยความสามารถในการต่อสู้กันแบบตัวต่อตัวซึ่งถือได้ว่าเป็นภาพลักษณ์ที่สมบูรณ์แบบของสงครามในอุดมคติ

แมกแคเรสร้างมายาคติของสงครามอย่างแนบเนียนด้วยการเคลื่อนกลิ่นภาพของสงครามจากสองยุคเข้าด้วยกันจนกลายเป็นหนึ่งเดียว แม้ผู้พูดจะแสดงตนว่าอยู่ในสมรภูมิของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งด้วยการเชื่อมโยงภาพของสงครามเข้ากับอาวุธปืนซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการทำสงครามยุคใหม่ แต่ดูเหมือนว่าภาพลักษณ์ของสงครามในความคิดคำนึงของกวีกลับไม่ต่างอะไรกับสงครามในยุคโบราณ เห็นได้จากข้อความที่ผู้พูดยืนยันถึงปณิธานในการทำสงครามของตนและได้ “ฝาก” ไปถึงซีซาร์ด้วย (To them, and Caesar,...) ซึ่งมีผลให้ความหมายของ “พวกเขา” (they) ซึ่งในตอนต้นของบทกวียังหมายถึงแต่เฉพาะทหารที่สละชีวิตไปก่อนในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง (the dead men) กลายเป็น “พวกเขา” ที่หมายรวมถึงซีซาร์ผู้เป็นตัวแทนของ “ตำนาน” แห่งการทำสงครามด้วย

นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่ากวีได้มองข้ามองค์ประกอบหลายประการของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของสงคราม อาวุธที่ใช้ในสงคราม หรือแม้แต่กลุ่มคนที่ทำสงคราม ซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้ภาพของสงครามในยุคสมัยของกวีแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากภาพสงครามของนักรบในชุดเกราะสมัยซีซาร์ แต่กวีกลับให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับอุดมการณ์อันสูงส่งแห่งการทำสงครามซึ่งได้แทรกไว้อย่างชาญฉลาดในข้อปณิธาน กลวิธีการนำเสนอที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการบิดเบือนมุมมองของสงครามเช่นนี้นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติเกี่ยวกับสงครามของกวีที่ถูกกำหนดด้วยกรอบแห่งอุดมคติอย่างชัดเจนแล้ว ในอีกแง่หนึ่ง ยังอาจเป็นความจงใจของกวีที่จะชี้ให้เห็นว่าแม้เวลาจะผ่านไปนานเท่าใดหรือรูปแบบของสงครามจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงก็คืออุดมการณ์แห่งการต่อสู้ซึ่งเป็น “แก่น” ของสงครามที่คงอยู่คู่กับมนุษยมาทุกยุคทุกสมัย เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ซึ่งคนรุ่นหลังมีหน้าที่ที่จะต้องสืบทอดต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้พูดยืนยันกับดวงวิญญาณของทหารที่เสียชีวิตไปก่อนหน้าว่า “we still make war” และ “we will keep the faith for which they died” (ตัวหนา โดยผู้วิจัย) การเลือกใช้กริยาพิเศษ

“still” มาขยายกริยา “make war” และใช้นามวลี “the faith for which they dies” มาเป็นกรรมของกริยา “keep” นี้ต่างก็แสดงนัยความหมายของการ “สู้บอด” อุดมการณ์แห่งการทำสงครามซึ่งก็เชื่อว่า เป็นสิ่งเดียวกันกับที่ทหารรุ่นเก่าและซิวาร์ต่างก็ได้เคยยึดถือมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้รูปกริยาในอนาคต “will” กับกริยา “keep” นั้นยิ่งชี้ชัดว่ามนุษย์จะไม่เพียงทำสงครามในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังจะทำสงครามต่อไปแม้ในอนาคต

แนวคิดของแมกแคร์ปรากฏซ้ำในบทกวีนิพนธ์ของชาลส์ ซอร์เลย์ ซึ่งแทรกไว้ในจดหมายที่เขาเขียนจากแนวหน้า เมื่อเขาอธิบายถึงความรู้สึกที่เขามีต่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งว่า

Tales of great war and strong hearts wrung,
Of clash of arms, of council's brawl,
Of beauty that must early fall,
Of battle hate and battle joy
By the old windy walls of Troy...
And now the fight begins again,
The old war-joy, the old war-pain.
Sons of one school across the sea
We have no fear to fight....¹¹

ซอร์เลย์นำเสนอทัศนคติที่ตนมีต่อสงครามผ่านกลวิธีการอ้างถึงโดยเทียบเคียงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งซึ่งเป็นสงครามในยุคสมัยที่แต่งบทกวีเข้ากับสงครามระหว่างกรีกกับทรอยในมหากาพย์ *Iliad* ของโฮเมอร์ซึ่งถูกอ้างถึงในฐานะต้นแบบของมหายุทธ์ในตำนาน โครงสร้างแบบคู่ขนานถูกหยิบมาใช้อีกครั้งในบทกวีของซอร์เลย์ โดยบุพบท “of...” ซึ่งทำหน้าที่เสนอเนื้อหาของสงครามในทัศนคติของกวี (Of clash of arms / of council's brawl / Of beauty that must early fall / Of battle hate and battle joy) แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังในสงครามแบบโฮเมอร์ (Homeric expectation) ผู้วิจัยพบว่าความขมขื่นประการหนึ่งที่แฝงอยู่ในบทกวีของซอร์เลย์ก็คือการที่สงครามในความเข้าใจของซอร์เลย์ซึ่งเป็นชายหนุ่มที่มีร่างกายครบสมบูรณ์และมีโอกาสได้มองเห็นสังหารหมู่แห่งสงครามด้วยตาของตนเองนั้น กลับไม่ได้แตกต่างจากมายาคติแห่งสงครามในจินตนาการของโฮเมอร์กวีผู้ดาบอดเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขากล่าวว่า

¹¹ Jon Stallworthy, *The Oxford Book of War Poetry*, p. xxvii.

And now **the fight begins again,**

The old war-joy, the old war-pain.

(ตัวหนาโดยผู้วิจัย)

การเน้นย้ำว่าสงคราม “เริ่มต้นขึ้นอีกครั้ง” แสดงความเชื่อมโยงระหว่างสงครามในมหากาพย์กับสงครามในปัจจุบันของกวีซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการสืบทอดมรดกแห่งการทำสงครามอย่างชัดเจน เพราะแม้กวีจะอยู่สร้างงานขึ้นภายใต้บริบทของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งซึ่งเป็นเวลาที่ห่างจากยุคสมัยของโฮเมอร์นับพันปี แต่ในทัศนะของกวี เหตุผลที่เขามองว่าการสู้รบในสงครามไม่ใช่สิ่งที่น่าหวาดหวั่น (We have no fear to fight) ก็คือการตระหนักว่าเขากำลังทำสงครามอย่างเช่นที่บรรพบุรุษของตนได้เคยทำมาก่อนในอดีต

ไม่เพียงพิจารณาตัวเป็นผู้รับสืบทอดมรดกแห่งสงครามเท่านั้น แต่ใน *In Flanders Fields* จอห์น แมคเกรย์ยังเรียกร้องให้คนรุ่นหลังสืบทอดภาระหน้าที่ในการทำสงครามต่อไป

In Flanders fields the poppies blow

Between the crosses, row on row

The mark our place; and in the sky

The larks, still bravely singing, fly

Scarce heard amid the guns below.

We are Dead. Short days ago

We lived, felt down, saw sunset glow,

Love and were loved, and now we lie

In Flanders fields.

Take up our quarrel with the foe:

To you from failing hands we throw

The torch; be your to hold it high.

If ye break faith with us who die

We shall not sleep, though poppies grow
In Flanders fields.¹²

แมคครนนำเสนอเนื้อหาของบทกวีผ่านมุมมองของทหารที่เสียชีวิตในสงคราม ร่างที่ไร้วิญญาณของทหารเหล่านี้ถูกฝังไว้ในทุ่งแฟลนเดอร์ซึ่งปกคลุมด้วยดอกป๊อปปี้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สากลของการยกย่องเชิดชูความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและความเสียสละของทหารที่เสียชีวิตในสนามรบ¹³ การที่กวีกล่าวถึงทหารเหล่านั้นโดยใช้ “ดอกป๊อปปี้” นอกจากจะแสดงทัศนคติในเชิงยกย่องชื่นชมที่กวีมีต่อทหารที่ต่อสู้เพื่อประเทศชาติของตนแล้ว ในอีกแง่หนึ่งยังสะท้อนทัศนคติเชิงบวกที่เขามีต่อการทำสงคราม ได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

แมคครนสื่อสารกับผู้อ่านโดยอาศัยคำสรรพนามแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงจากหลุมศพของ “พวกเรา” ซึ่งอยู่ในฐานะผู้พูด กับ “พวกท่าน” ในฐานะผู้อ่านซึ่งในที่นี้หมายถึงชาวอังกฤษซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชาติที่ยังมีชีวิตอยู่

we → ผู้พูด → (วิญญาณ) ทหารที่เสียชีวิตจากการสู้รบ
you → ผู้ฟัง → คนที่ยังมีชีวิตอยู่

แนวคิดสำคัญเรื่องการส่งต่อมรดกแห่งการทำสงครามถูกนำเสนอในบทสุดท้ายของบทกวี เมื่อเขาร้องขอให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ต่อสู้กับศัตรูต่อไป ทั้งนี้ แมคครนเลือกใช้กริยา “Take up” ในวรรคที่หนึ่งของบทกวีเพื่อแสดงนัยความหมายของการกระทำสืบต่ออย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วง อีกทั้งยังต่อยอดเจตจำนงเรื่องการสืบทอดการทำสงครามโดยกล่าวว่าจะ “ส่งต่อ” คบเพลิง (torch) ให้กับ “พวกท่าน” (you) หากพิจารณาความหมายตามตัวอักษร “คบเพลิง” คือสิ่งที่ให้แสงสว่างยามเดินทางในความมืด ผู้ที่ทำหน้าที่ชูคบเพลิงจะต้องเสี่ยงภัยด้วยการเดินนำไปข้างหน้าและเมื่อยล้าจากการพยายามชูคบเพลิงให้สูงที่สุดเพื่อให้ผู้ที่ตามมาข้างหลังได้รับแสงสว่างให้ได้มากที่สุด ในที่นี้ กวีใช้ภาระในการถือคบเพลิงแทนการทำสงครามซึ่งเขามองว่าเป็นภาระหน้าที่สำคัญที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันชาติของตนจากการรุกรานของศัตรู การที่สรุปใจความในตอนท้ายว่าแม้ดอกป๊อปปี้จะแบ่งบานเหนือหลุมศพ แต่ดวงวิญญาณของ “พวกเรา” (we) ก็ไม่อาจสงบได้หากผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่สู้รบ

¹² Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 49.

¹³ อ่านเพิ่มเติมเรื่องการใช้สัญลักษณ์ดอกป๊อปปี้ใน Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory* (New York: Oxford University Press, 2000). pp. 243-254.

ต่อไป แสดงให้เห็นความมุ่งมั่นของกวีในการสืบทอดอุดมการณ์แห่งการทำสงครามว่าเป็นสาระที่มีความสำคัญสูงสุดยิ่งไปกว่าการได้รับยกย่องเยี่ยงวีรบุรุษ

โดยทั่วไปแล้วนักวิชาการสายสันติภาพมักจะมองว่า เรื่องราวของสงครามได้รับการบันทึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัยก็เพราะมนุษย์มองว่าสงครามเป็นสภาวะอัน “ผิดปกติ” จึงโดดเด่นจากช่วงเวลาแห่งสันติซึ่งนักสันติภาพมองว่าเป็นสภาวะ “ปกติ” ของมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะสงครามมักจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่มนุษยชาติ¹⁴ แต่จากการศึกษา กวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงครามข้างต้น จะเห็นได้ว่าในสายตาของกวีที่สนับสนุนสงครามนั้น การเกิดสงครามนับครั้งไม่ถ้วนในประวัติศาสตร์กลับกลายเป็นข้อบ่งชี้ว่ามนุษย์คุ้นเคยกับการทำสงครามมาตั้งแต่โบราณกาล ด้วยเหตุนี้ ภาพลักษณ์ของสงครามที่ถูกนำเสนอในกวีนิพนธ์กลุ่มนี้จึงไม่ใช่ความผิดปกติดังที่นักสันติภาพกล่าวอ้าง หากแต่เป็นวัฏจักรการต่อสู้อันยิ่งใหญ่ที่อยู่คู่เคียงกับสังคมมนุษย์ เป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีสาระสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ และเป็นแง่มุมที่น่าภาคภูมิใจของความเป็นมนุษย์ซึ่งจะต้องได้รับการสืบสานต่อไปอย่างไม่มีความจบสิ้น

3.1.3 สงครามคือหนทางแสวงหาคคุณค่าแห่งชีวิต

โยฮัน กัลตุง (Johan Galtung) นักวิชาการผู้เป็นเสมือนบิดาแห่งสันติศึกษากล่าวถึงการมีเอกลักษณ์หรือความรู้สึกมีความหมายในชีวิตว่าเป็นหนึ่งในสี่ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ นอกเหนือจากการดำรงชีวิตรอด การมีความเป็นอยู่ที่ดี และการมีเสรีภาพ ตามแนวคิดของกัลตุง หากความต้องการพื้นฐานทั้ง 4 นี้ไม่ได้รับการตอบสนองหรือตอบสนองอย่างไม่เพียงพอ มนุษย์ก็มีแนวโน้มที่จะหันไปใช้ความรุนแรง¹⁵ ทฤษฎีของกัลตุงซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการอธิบายการเข้าสู่กระบวนการใช้ความรุนแรงของมนุษย์นี้ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ยอมรับว่าการใช้ความรุนแรงเป็นหนทางหนึ่งที่จะสามารถนำไปสู่การตอบสนองความต้องการของตนเองในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความต้องการที่จะรู้สึกว่าชีวิตของตนนั้นมีคุณค่าและไม่สูญเปล่า ถือได้ว่าเป็นความต้องการในระดับจิตวิญญาณที่จะเติมเต็มความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ ในฐานะที่สงครามเป็นตัวแทนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมที่สุดของวิถีแห่งความรุนแรง แนวคิดเรื่องการพิสูจน์คุณค่าของตัวเองในสมรภูมิต่อเพื่อเป็นบันไดทอดไปสู่การได้รับเกียรติยศ การยกย่องเชิดชูซึ่งตอบสนองต่อความต้องการขั้นสูงสุด

¹⁴ สุริยชา (เบ็ญ โส๊ะ) สุไลมาน, *กระบวนการทัศน์สันติวิธีของปรีดี พนมยงค์? กรณีศึกษา “พระเจ้าข้างเฝือก”* (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2544), หน้า 25.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34-35.

ของมนุษย์จึงเป็นหนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการนำเสนออย่างกว้างขวางในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม ทั้งนี้ กวีมักจะมองว่าการทำสงครามจะสามารถทำให้มนุษย์เข้าถึงคุณค่าอันสูงส่งแห่งชีวิตได้

กวีที่สนับสนุนสงครามเชื่อมโยงความคิดเรื่องการแสวงหาคู่ค่าแห่งชีวิตเข้ากับเรื่องราวของสงครามบนพื้นฐานความคิดที่ว่าในบรรดาประสบการณ์ทั้งหลายของมนุษย์นั้น ช่วงเวลาของสงครามเป็นสถานะที่สามารถกระตุ้นเร้าให้มนุษย์แสดง “พลัง” ที่มีอยู่ออกมามากที่สุด เนื่องจากสงครามเป็นสถานะที่เต็มไปด้วยอุปสรรค เป็นช่วงเวลาที่มนุษย์ต้องเผชิญกับความบีบคั้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นความลำบากยากแค้น ความสูญเสีย รวมไปถึงความตายอันเป็นที่สุดของความน่าประหวั่นพร่นพรึง ภายใต้ความกดดันของสงครามนั้นมนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดิ้นรนต่อสู้ไม่ใช่ว่าเพียงเพื่อรักษาชีวิตรอด แต่ยังต้องเอาชนะความหวาดกลัว ความวิตกกังวล และความหุดหู่เศร้าหมองที่กัดกินจิตใจโดยอาศัยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวและความอดทน ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ของตน การเข้าร่วมในสงครามจึงเป็นการแสดงความกล้าที่จะเผชิญหน้ากับบททดสอบนานัปการ ในทัศนะของกวีที่สนับสนุนสงคราม สนามรบไม่ได้เป็นเพียงสนามประลองกำลังในการต่อสู้เท่านั้น แต่ยังเป็นทั้งสนามทดสอบที่มีประสิทธิภาพและกระบวนการขัดเกลาที่ดีที่สุดที่จะทำให้บุคคลสามารถบรรลุถึงความหมายและคุณค่าของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แนวคิดดังกล่าวนี้ได้รับการยืนยันจากข้อเขียนของคริสโตเฟอร์ อิชเชอร์วูด (Christopher Isherwood) ซึ่งบรรยายความรู้สึกอันเต็มไปด้วยความกระหายที่จะเข้าสู่สงคราม โดยเขาเชื่อมั่นว่าสงครามจะเปิดโอกาสให้เขาได้พิสูจน์ตนเองในฐานะผู้กล้าและผู้ที่เคยดิ้นรนเป็นลูกผู้ชายอย่างสมบูรณ์

I was obsessed by a complex of terrors and longings connected with the idea “War”. “War”, in this purely neurotic sense, meant The Test. The test of your courage, your maturity¹⁶

อลัน ซีเกอร์ (Alan Seeger) เป็นกวีทหารที่มีผลงานเชิงสนับสนุนสงครามเป็นจำนวนมากในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง บทกวีของซีเกอร์หลายต่อหลายบทสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องบททดสอบแห่งสงครามที่ใกล้เคียงกับคำกล่าวของอิชเชอร์วูด เพราะแม้ว่าจะต้องเผชิญกับสภาพอันตรายของสงครามตลอดระยะเวลาที่เขาเข้าร่วมรบในกองทหารต่างชาติในนามกองทัพฝรั่งเศส แต่ซีเกอร์ก็ยังคงนำเสนอมุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เขาได้พบในสงครามโดยมองว่าสงคราม

¹⁶ Christopher Isherwood, *Lions and Shadows: An Education in the Twenties* (London: Penguin, 1938), pp. 75-76.

เป็นบทเรียนที่เปิดโอกาสให้เขาได้พิสูจน์ความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าในตัวเอง ในบทกวีที่ชื่อ *The Aisne* ซีเกอร์เริ่มต้นด้วยการบรรยายถึงสภาพอันชวนให้หดหู่ใจของแนวรบในประเทศฝรั่งเศสซึ่งหน่วยรบที่เขาสังกัดอยู่เพิ่งบุกยึดมาได้จากฝ่ายตรงข้าม

We saw fire on in the tragic slopes
Where the flood-tide of France's early gain,
Big with wrecked promise and abandoned hopes,
Broke in a surf of blood along the Aisne.

The charge her heroes left us, we assumed,
What, dying, they reconquered, we preserved,
In the chill trenches, harried, shelled, entombed,
Winter came down on us, but no man swerved.

Winter came down on us. The low clouds, torn
In the stark branches of the riven pines,
Blurred the white rockets that from dusk till morn
Traced the wide curve of the close-grappling lines

In rain, and fog that on the withered hill
Froze before dawn, the lurking foe drew down;
Or light snows fell that made forlorners still
The ravaged country and the ruined town;

.....

And the lone sentinel would start and soar
On wing of strong emotion as he knew
That kinship with the stars that only War
Is great enough to lift man's spirit to.

And ever down the curving front, aglow
 With the pale rockets' intermittent light,
 He heard, like distant thunder, growl and growl
 The rumble of far battles in the night, -

For that high fellowship was ours then
 With those who, championing another's good,
 More than dull Peace or its poor votaries could,
 Taught us the dignity of being men.

There we drained deeper the deep cup of life,
 And on sublimer summits came to learn,
 After soft things, the terrible and stern,
 After sweet Love, the majesty of Strife.....¹⁷

ภาพที่ซีเกอร์บรรยายคือสมรภูมิที่เพิ่งผ่านการสู้รบอันดุเดือดมาได้ไม่นานนัก หลังจากหน่วยรบที่ซีเกอร์สังกัดสามารถเข้ายึดครองฐานที่มั่นของฝ่ายตรงข้ามได้สำเร็จ เขาและเพื่อนทหารได้รับคำสั่งให้เข้าสำรวจพื้นที่เพื่อตั้งทัพรอคำสั่งในการเคลื่อนพลครั้งต่อไป แต่แทนที่จะตื่นเดินยินดีกับชัยชนะที่เพิ่งจะได้รับ ซีเกอร์กลับให้ความสนใจกับร่องรอยของความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นรอยเลือดหรือความตายอันน่าสยดสยองซึ่งเกิดจากการต่อสู้ ถ้อยคำที่ซีเกอร์เลือกมาใช้บรรยายสิ่งที่เขาได้พบเจออยู่ตรงหน้าล้วนแล้วแต่มีความหมายในเชิงลบ นอกเหนือจากการภาพของเมืองเสียหายพังซึ่งถูกสงครามเปลี่ยนให้เหลือเพียงเศษซากอันน่าสลดใจของ “เนินที่น่าเศร้า” (tragic slopes) ที่ “ถูกสาดซัดด้วยคลื่น โลहित” (broke in a surf of blood) ตั้งอยู่คู่กับ “เมืองที่พังพินาศ” (The ravaged country and the ruined town) ซีเกอร์ยังได้เปรียบเทียบภาพที่เห็นว่าเป็นเสมือนตัวแทนของ “ความเชื่อมั่นที่อัปปาง” (wrecked promise) และ “ความหวังที่ถูกละทิ้ง” (abandoned hopes) ทั้งนี้การบุกเข้ายึดเมืองในสมรภูมิต่างโลกครั้งที่หนึ่งนั้นมีความหมายสำคัญในฐานะแนวรบและที่มั่นทางการทหารซึ่งเปรียบได้กับเครื่องหมายของชัยชนะและความรู้สึกมั่นคงสำหรับทหารในการทำสงครามเพราะแสดงถึงการครอบครองพื้นที่และความหวังที่จะรุกคืบเพื่อยึดครองจุดอื่นๆ ต่อไป

¹⁷ Brian Gerdner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, pp. 30-32.

แต่เมื่อที่ม้วนนั้นถูกฝ่ายตรงข้ามเข้าโจมตีและยึดครองได้ พื้นที่แห่งเดียวกันนี้ก็กลับกลายเป็นเครื่องหมายของความพ่ายแพ้และความสิ้นหวังสำหรับผู้แพ้ไปโดยปริยาย สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ แม้ว่าจะเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะแต่ซีเกอร์ก็เลือกที่จะบรรยายบรรยากาศของสถานที่ผ่านมุมมองอันเศร้าสลด ทั้งนี้ เพื่อสื่อถึงความรู้สึกอันน่าอึดอัด ความกดดัน ความตึงเครียด และความรู้สึกไม่มั่นคงเมื่อต้องตกอยู่ในวงล้อมของสงครามซึ่งเป็นอุปสรรคทางด้านจิตใจอันสำคัญที่ไม่ว่าผู้แพ้หรือผู้ชนะต่างก็ต้องเผชิญเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ซีเกอร์ยังตอกย้ำความทารุณของสงครามด้วยการบรรยายถึงสภาพของตนเองและเพื่อนร่วมหน่วยรบซึ่งแม้จะอยู่ในฐานะของผู้ชนะในการรบที่ผ่านมาแต่ก็ยังต้องคุ้ยชูกายอยู่ในหลุมพลาเซอันเย็นเยือก (chill trenches) ถ้อยคำที่ซีเกอร์เลือกมาใช้บรรยายความเป็นอยู่ในหลุมพลาเซล้วนแล้วแต่เสริมให้บรรยากาศของสมรภูมิจนขมขื่นมากยิ่งขึ้น เช่น harried / shelled / entombed ดูเหมือนว่าการก้าวผ่านคำคืนที่หนาวเย็นท่ามกลางกลิ่นอายของความพ่ายแพ้และความตายโดยมี “เสียงคำรามของการสู้รบ” (the rumble of far battle) ดังอยู่รายรอบนี่จะเป็นความตั้งใจของซีเกอร์ที่จะใช้ความทารุณของสงครามที่มีทั้งต่อร่างกายและจิตใจเป็นพาหนะในการนำผู้อ่านเข้าสู่แก่นความคิดหลักเรื่องการพิสูจน์คุณค่าของตนเอง ทหารทั้งที่กำลังสู้รบในหลุมพลาเซและที่กำลังยืนยามท่ามกลางความเหน็บหนาวนั้นต่างก็ต้องอดทนรอคอยรุ่งอรุณของวันใหม่ท่ามกลางบรรยากาศของความตายและสภาพอากาศที่แสนทรมาณ แม้จะยังไม่ได้สู้รบกับข้าศึกแต่พวกเขาเหล่านั้นก็ต้องต่อสู้กับสภาพภายนอกอันเลวร้ายเพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางความยากลำบากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามเอาชนะจิตใจของตนเองที่กำลังถูกบีบคั้นอย่างหนักจากบรรยากาศรอบด้านของสนามรบซึ่งอาจทำให้หลายคนถึงกับเสียดสีไปได้ แต่ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับสิ่งใดก็ตามสิ่งที่ซีเกอร์เชื่อมั่นก็คือไม่มีคนที่เป็น “ลูกผู้ชาย” คนใดจะล่าถอยจากการต่อสู้ (but no man swerved)

ผู้วิจัยพบว่า ในการก้าวผ่านช่วงเวลาค่าคืนที่แสนทรมาณนี้ก็ไม่ได้นำเสนอเพียงเรื่องราวของการรอคอยและความเลวร้ายของสภาพอากาศอันหนาวเย็นซึ่งเป็นภาพลักษณ์อันโดดเด่นของสมรภูมิและรูปแบบการรบแบบสงครามสนามพลาเซ (Trenches war) ในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเท่านั้น แต่เขายังพยายามที่จะใช้ช่วงเวลายามราตรีที่มีมืดมิดและหนาวเหน็บเป็นสัญลักษณ์แทนการเดินทางของจิตวิญญาณ (Spiritual journey) ซึ่งต้องฟันฝ่าอุปสรรคนานัปการท่ามกลางเปลวไฟแห่งสงคราม ดังจะเห็นได้ว่า แม้จะต้องการนำเสนอแก่นความคิดสนับสนุนสงคราม แต่กวีมิได้หลบเลี่ยงที่จะกล่าวถึง “ความจริง” อันโหดร้ายของสนามรบ แต่กลับอาศัยบรรยากาศอันทารุณและขมขื่นที่

ได้พบเห็นมาสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้แก่สงครามในฐานะ “บททดสอบ” ที่มีเพียงผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้นที่จะฝ่าฟันไปได้

แก่นความคิดเรื่องการแสวงหาคคุณค่าของชีวิตที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์ของซีเกอร์นั้นมีลักษณะสอดคล้องกับพื้นฐานของแนวความคิดเชิงมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ การพิสูจน์ตนเอง การค้นพบตัวตน และการบรรลุถึงความหมายของคุณค่าแห่งชีวิต โดยทั่วไปแล้วนักมนุษยนิยมเชื่อว่ามนุษย์มีจิตวิญญาณอิสระ มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองเพื่อเข้าถึงสถานะอันสูงส่งได้ และสนับสนุนให้มนุษย์นำเอาพลังที่มีอยู่ภายในออกมาใช้อย่างเต็มที่ มาตราวัดที่จะตัดสินความเป็นผู้มีคุณค่าของบุคคลภายใต้กรอบความคิดแบบมนุษยนิยมอยู่ที่ว่าคนผู้นั้นมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองไปสู่สถานะที่สูงขึ้นไปเพียงใด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนคนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับการกระทำของคนผู้นั้นเป็นตัวกำหนด¹⁸

ใน *The Aisne* ซีเกอร์ถือเอาสงครามเป็นหนทางในการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งชีวิตที่เขาค้นพบนั้นแลออกมาด้วยการต่อสู้ซึ่งเขาเป็นผู้เลือก แม้ว่าจะต้องเผชิญกับสภาพอันโหดร้ายและเต็มไปด้วยแรงกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่หลังจากเล่าถึง “บททดสอบ” อันหนักหน่วงที่เขาและเพื่อนร่วมรบต้องเผชิญแล้ว ซีเกอร์ก็ได้เผยแนวคิดสนับสนุนสงครามของเขาออกมาอย่างชัดเจนในตอนท้ายโดยกล่าวว่า

With those who, championing another's good,
More than dull Peace or its poor votaries could,
Taught us the dignity of being men.

เมื่อถึงวันที่ได้รู้จักสงครามอย่างแท้จริง ซีเกอร์มองว่า “สันติภาพ” ซึ่งในที่นี้หมายถึงสถานะที่ปราศจากสงครามนั้นเป็นสิ่งที่ว่างเปล่า น่าเบื่อหน่าย และไร้ความหมาย แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วสันติภาพน่าจะเป็นช่วงเวลาอันมีค่าที่มนุษย์สามารถใช้ชีวิตของตนอย่างมีความสุขได้ แต่สำหรับซีเกอร์แล้วกลับเห็นว่าสงครามที่ดูว่าโหดร้ายนั้นแท้จริงแล้วยังนับว่ามีคุณค่าเหนือกว่าเนื่องจากเขาเชื่อมั่นว่ามีแต่สงครามเท่านั้นที่จะสามารถสอนให้เขาค้นพบตัวตนที่มีเกียรติและมีคุณค่าในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง

¹⁸ อ่านเพิ่มเติมเรื่องแนวคิดมนุษยนิยมจาก Frederick Edwards, *What is Humanism?* [Online].

ไม่เพียงแต่เชื่อว่าสงครามสอนให้เขาตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เท่านั้น แต่ในกวีนิพนธ์บทเดียวกันนี้เองซีเกอร์ยังได้ขยายขอบเขตความคิดไปสู่ขั้นของการยกระดับจิตวิญญาณ

...On wings of strong emotion as he knew
That kinship with the stars that only War
Is great enough to lift man's spirit to.

There we drained deeper the deep cup of life,
And on sublimer summits came to learn,
After soft things, the terrible and stern,
After sweet Love, the majesty of Strife

แม้ว่าจะเป็นการแสดงออกด้วยการต่อสู้ ด้วยร่างกายและเลือดเนื้อ แต่ในมุมมองของซีเกอร์นั้น สงครามเป็นเรื่องของ “อารมณ์ความรู้สึกอันรุนแรง” (strong emotion) ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ ซีเกอร์เชื่อว่า “อารมณ์” ซึ่งเกิดขึ้นจากความเชื่อมั่นศรัทธาอันแรงกล้า ต่อสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่นั้นจะทำหน้าที่เสมือน “ปีก” (wings) ที่นำพาจิตวิญญาณของเขาที่เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งให้สามารถโบยบินสูงขึ้น ไปจนถึงเทียบเคียงกับดวงดาว ในที่นี้กวีเลือกใช้ “ดวงดาว” เป็นสัญลักษณ์ของคุณค่าและความสูงส่ง ภาพพจน์ของการโบยบินสู่ท้องฟ้าซึ่งเขาเลือกนำมาใช้ในที่นี่แสดงให้เห็นว่าซีเกอร์ประเมินค่าประสบการณ์สงครามเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะในแง่ของการยกระดับจิตวิญญาณซึ่งเป็นแนวความคิดที่ชวนให้นึกถึงเหล่าศาสนิกชนที่ยึดมั่นศรัทธาในศาสนาของตน

ทีโมธี คอร์เซลลิส (Timothy Corsellis) กวีชาวอเมริกัน นำเสนอแนวคิดเรื่องสงครามกับการยกระดับคุณค่าแห่งชีวิตผ่านภาพพจน์ “การนัดพบ” ในบทกวีสงครามโลกครั้งที่สองที่ชื่อ

There is a Meeting Place in Heaven

There is a meeting place in Heaven,
I have an appointment there with God;

I must come proudly to his palace
And beat his gates with a golden rod,

Enter and say ‘through life I passed
With little honour and with great conceit:
In life I was most unworthy
Of eyes that saw and a heart that beat,
But in death, but in death

I acted my part in an heroic
Which has taken away the firmament’s breath’¹⁹

ผู้พูดในที่นี้คือทหารที่เสียชีวิตในสนามรบซึ่งเริ่มต้นเล่าเรื่องโดยกล่าวว่าเขามีนัดกับพระเจ้าบนสวรรค์หลังจากที่เสียชีวิตไปแล้ว และสิ่งที่ผู้พูดตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะต้องบอกกับพระเจ้าเมื่อได้พบกันก็คือเรื่องราวของชีวิตที่ผ่านมาโดยเฉพาะความรู้สึกที่มีต่อชีวิตของตนเองซึ่งแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงภายใต้สภาวะที่เรียกได้ว่าตรงข้ามกันสองสภาวะ ได้แก่ สภาวะของสันติซึ่งหมายถึงการใช้ชีวิตในช่วงเวลาปกติที่ไม่มีสงคราม และสภาวะของสงครามซึ่งผู้พูดมีโอกาสดำเนินการร่วมในการรบจนกระทั่งเสียชีวิต

เมื่อก้าวถึงช่วงเวลาของสันติภาพนั้น ผู้พูดบอกกับพระเจ้าว่าเขาเคยใช้ชีวิตอย่างไร้ค่าที่สุดเท่าที่มนุษย์จะพึงทำได้ (In life I was most unworthy, of eyes that saw and a heart that beat) มีเพียงความเย่อหยิ่งทะนงตน (with great conceit) แต่ทว่าแทบจะไม่เคยกระทำการใดที่จะเป็นเกียรติยศให้กับตนเอง (with little honour) แต่เมื่อตกอยู่ช่วงเวลาของสงคราม สิ่งสุดท้ายในชีวิตที่เขาได้ทำซึ่งก็คือการเข้าร่วมในสงครามจนถึงแก่ความตายนั้นกลับเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตอันไร้แก่นสารของเขามีคุณค่า แม้ว่าสุดท้ายแล้วสงครามจะพรากชีวิตของเขาไปแต่สิ่งที่เขาได้รับจากสงครามดูจะมีคุณค่ามากกว่าการมีชีวิตอยู่อย่างเลื่อนลอยไร้ความหมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้พูดจึงแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในความตายของตนเองอย่างเต็มที่ โดยกล่าวว่าตนได้ทำหน้าที่เยี่ยงวีรบุรุษแล้ว (I acted my part in an heroic)

¹⁹ Brian Gradner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, 7th ed. (London: Methuen, 1999), p. 72.

คอร์เชลลิสไม่ได้มองสงครามในฐานะ “บททดสอบ” เช่นใน *The Aisne* ของซีเกอร์ แต่เขามองว่าการที่ผู้พูดซึ่งเป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งกล้าที่จะต่อสู้ในสงคราม ไม่ว่าจะผลลัพธ์จากการต่อสู้ นั้นจะเป็นชัยชนะ ความพ่ายแพ้ หรือแม้แต่ความตาย ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะพิสูจน์ว่าชีวิตของเขาผู้นั้นไม่ได้สูญเปล่า ทักษะที่กวีมีต่อสงครามในฐานะวีรกรรมซึ่งแสดงถึงคุณค่าอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ ได้ถูกแฝงไว้อย่างแนบเนียนในภาพพจน์ของการนัดพบครั้งนี้ เห็นได้จากการที่ผู้พูดสามารถไปยังปราสาทของพระเจ้าอย่างภาคภูมิใจ (come proudly to his palace) และเข้าถึงพระเจ้าได้ทั้งๆ ที่ไม่เคยได้กระทำความดีอื่นใดเลยตลอดชั่วชีวิต สิ่งเดียวที่ทำให้คนผู้นี้สามารถรับโอกาสอันสูงส่งนั้นก็คือการที่เขาสละชีวิตของตนในสนามรบ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของกวีที่ว่ามนุษย์สามารถยกระดับจิตวิญญาณของตนเองได้ด้วยการผ่านประสบการณ์สงคราม

สิ่งที่ผู้วิจัยให้ความสนใจเป็นพิเศษในการวิเคราะห์บทกวี *There is a Meeting Place in Heaven* ของคอร์เชลลิส ก็คือ “น้ำเสียง” ที่กวีใช้ในการกล่าวถึงการนัดพบระหว่างผู้พูดซึ่งเป็นมนุษย์ธรรมดา กับผู้ที่เขามีศักดิ์ซึ่งในที่นี้คือพระเจ้า ตามคติของคริสตศาสนานั้นมนุษย์จะได้พบกับพระเจ้านั้นเฉพาะเมื่อถึงวันแห่งการพิพากษา (Judgment Day) และจะต้องเป็นการเข้าพบด้วยลักษณะการของการ “เข้าเฝ้า” ซึ่งแสดงถึงช่องว่างระหว่างฐานะของสองฝ่ายที่ได้พบปะกัน กล่าวคือ พระเจ้าอยู่ในสถานะอันสูงส่งในขณะที่มนุษย์นั้นต่ำต้อยด้อยค่า ดังนั้นเมื่ออยู่ต่อหน้าพระพักตร์ของพระเจ้า มนุษย์ย่อมต้องแสดงท่าทีอ่อนน้อมยำเกรง แต่ในกวีบทนี้คอร์เชลลิสเลือกใช้ถ้อยคำและน้ำเสียงที่ทำให้ผู้อ่านสัมผัสได้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจของผู้พูดที่ทำราวกับว่าตนมาพบพระเจ้าอย่างผู้ที่มีศักดิ์เสมอกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าวถึงชีวิตที่ผ่านมาของตนเองอย่างประเมินค่า ผู้พูดไม่เพียงกล้าที่จะโอ้อวดตนต่อหน้าพระเจ้าซึ่งถือเป็นบาปอันร้ายแรงที่เคยทำให้เขาต้องถูกพระเจ้าลงโทษเท่านั้น แต่ในอีกแง่หนึ่ง เขายังได้ให้คุณค่าแก่ชีวิตของตนเองแล้วโดยไม่จำเป็นต้องรอคำพิพากษาจากพระเจ้าเช่นดวงวิญญาณทั่วไปตามความเชื่อทางศาสนา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าใน *There is a Meeting Place in Heaven* นี้ คอร์เชลลิสไม่ได้มอง “พระเจ้า” ผ่านมุมมองของศาสนาอย่างแท้จริง เขาเพียงแต่อาศัยภาพลักษณ์ของ “พระเจ้า” เพื่อเป็นตัวแทนของสภาวะอันสูงส่งที่สุดเท่าที่มนุษย์จะนึกคิดได้ ดังนั้น แม้จะอ้างถึง “พระเจ้า” อย่างชัดเจน แต่บทกวีของคอร์เชลลิสกลับสอดแทรกมุมมองแบบมนุษย์นิยมซึ่งให้ความสำคัญกับทางเลือกและการกระทำของมนุษย์ ดังจะเห็นได้ว่า “มนุษย์” ที่เขากล่าวถึงในบทกวีนี้ไม่ได้เข้าถึง “พระเจ้า” ด้วยการปฏิบัติตามคำสอนหรือหลักของศาสนา แต่สิ่งที่ทำให้เขาได้ขึ้นสวรรค์จริง ๆ แล้วกลับเป็นการที่เขาได้เลือกที่จะเข้าร่วมรบและสุดท้ายก็จบชีวิตลงในสงคราม การนัดพบกับพระเจ้าในที่นี้จึง

ไม่ได้สื่อนัยทางศาสนาแต่เป็นภาพพจน์ที่ถูกนำมาใช้เพื่อเสนอความคิดที่ว่ามนุษย์สามารถนำพาตนเองไปถึงสภาวะแห่งความสูงส่งด้วยการขัดเกลาของสงคราม

จะเห็นได้ว่า ทั้งใน *The Aisne* และ *There is a Meeting Place in Heaven* นั้นกวีอาศัยการเล่าเรื่อง โดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งเพื่อเล่าเรื่องการทำสงครามและความคิดเห็นเกี่ยวกับสงครามของผู้เล่าเอง ซึ่งในกรณี *The Aisne* ซีเกอร์เปิดเผยตัวตนของเขาในฐานะผู้เล่าอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นบทกวีที่ถ่ายทอดเหตุการณ์จริงที่เขาได้ประสบในระหว่างสงคราม ในขณะที่คอร์เชลลิสเลือกที่จะนำเสนอความคิดสนับสนุนสงครามของตน โดยเริ่มกายอยู่หลังผู้พูดนิรนามซึ่งผู้อ่านคาดเดาได้ว่าเป็นทหารนายหนึ่งที่เคยมีชีวิตในการรบ สิ่งที่น่าสนใจในประเด็นนี้ก็คือ กวีทั้งสองไม่ได้มุ่งเสนอภาพสงครามในลักษณะของการปะทะกันระหว่างกองทัพกับกองทัพซึ่งเป็นการมองสงครามในมุมกว้าง แต่กลับมุ่งเน้นเรื่องของการทำสงครามในระดับบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณค่าของปัจเจก (Value improvement of Individual) ซึ่งนอกจากจะสะท้อนให้เห็นแนวคิดแบบมนุษยนิยมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยพบว่าความเชื่อมโยงระหว่างการทำสงครามกับการค้นพบคุณค่าของความเป็นมนุษย์นี้ยังใกล้เคียงกับแนวคิดแบบอัสวินซึ่งแพร่หลายอยู่ในวรรณกรรมสงครามยุคเก่าอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ที่เข้าร่วมในสงครามนั้นเปรียบได้กับอัสวินที่ออกเดินทางไกลแสวงหาการต่อสู้เพื่อสร้างเสริมเพิ่มพูนเกียรติยศให้กับตนเอง ในขณะที่ผู้ที่ใช้ชีวิตโดยปราศจากการต่อสู้ย่อมเป็นผู้ได้ชื่อว่ามีชีวิตอย่างไร้ค่า เปรียบได้กับอัสวินผู้เริ่มกายอยู่ข้างบัลลังก์กษัตริย์ที่ย่อมไม่อาจได้รับความนับถือในฐานะนักรบที่แท้จริง*

แนวคิดที่เชื่อว่าสงครามจะสามารถทำให้คนธรรมดากลายเป็นบุคคลที่ยิ่งใหญ่ได้ถูกนำมากล่าวถึงอย่างชัดเจนในบทปาฐกถาของจอห์น ที. เกแกน (John Keegan) นักประวัติศาสตร์และจิตวิทยาสงครามชาวอเมริกันซึ่งแสดงผ่านทางสถานีวิทยุบีบีซี ในปี ค.ศ.1998 โดยในปาฐกถาครั้งนั้นที.เกแกนยืนยันว่ามนุษย์ส่วนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศชายจะมีความมุ่งมั่นฝักใฝ่ใจเกี่ยวกับการทำสงคราม

* ตามภาพลักษณ์แบบวีรคติของนักรบ ผู้ที่จะได้รับการยกย่องว่าเป็นอัสวินจำเป็นต้องออกเดินทางไปผจญภัย เพื่อพิสูจน์ตนเองว่ามีความกล้าหาญและมีคุณธรรมเหมาะสมกับตำแหน่งอัสวิน ในตำนานอัสวินได้ะกลมซึ่งเป็นวรรณกรรมที่แสดงแบบฉบับของอัสวินยุคกลางนั้น การออกเดินทางแสวงหาการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ตนเองนับว่าเป็นโครงเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง อัสวินซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในเมืองระยะหนึ่งแล้วก็จะขอลากษัตริย์ของตนออกเดินทางไกล ตลอดการเดินทางนั้น อัสวินจะต้องเผชิญกับความยากลำบาก และต่อสู้กับศัตรูมากมาย บ่อยครั้งที่ต้องต่อสู้กับจิตใจของตนเองเพื่อเอาชนะความอ่อนแอ และความหวาดกลัว การออกเดินทางแสวงหาการต่อสู้เช่นนี้มีความจำเป็นเนื่องจากเป็นหนทางที่จะเพิ่มพูนเกียรติยศและคุณค่าให้แก่ตนเอง

โดยเชื่อว่าการได้มีโอกาสเข้าร่วมในประสบการณ์สงครามแม้เพียงน้อยนิดหมายถึงความมีเกียรติและความภาคภูมิใจในตนเอง

...it is the rare man who does not think better of himself for having served [in the army] in whether capacity, and even if he had not faced gunfire. To have worn uniform, to have done drill, to have submitted to the discipline of a military community, enlarges, particularly in retrospect, and more amply as time passes, a man's opinion of himself.²⁰

คำกล่าวของคีแกนสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแท้จริงแล้วมนุษย์ในฐานะปัจเจกเลือกที่จะทำสงครามเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะสร้างคุณค่าให้กับตนเองซึ่งเป็นอิทธิพลจากปัจจัยภายในมากกว่าจะทำเพื่ออุดมการณ์หรือความเชื่อทางสังคม เช่น ความคิดเรื่องชาติ ศาสนา หรืออุดมการณ์ทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก²¹ ความเชื่อดังกล่าวนี้ดูจะสอดคล้องเป็นอย่างดีกับแนวทฤษฎีของกัลดุงที่ว่าความพยายามที่จะหาหนทางตอบสนองความต้องการปัจจัยพื้นฐานสำคัญของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่จะได้รู้สึกว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานที่ประการอันจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ที่กัลดุงกล่าวถึง เป็นแรงผลักดันที่ทำให้มนุษย์หันเข้าหาความรุนแรงได้โดยง่าย การที่กวีที่สนับสนุนสงครามมองว่าสงครามเป็นวิถีทางในการแสวงหาคูณค่าแห่งชีวิตจึงเท่ากับยอมรับว่าสงครามไม่เพียงเป็นกิจกรรมปกติของสังคมมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมี ความหมายอย่างลึกซึ้งต่อการดำรงอยู่และความรู้สึกมั่นคงของจิตวิญญาณอีกด้วย

หากมองจากมุมมองของนักสันติภาพ “สงคราม” หรือ “อสังติภาวะ” นั้นจัดว่าเป็นสภาพอันที่ไร้ระเบียบ เต็มไปด้วยความขัดแย้ง มีความผิดสูง และถือเป็นความเจ็บปวดของสังคม²² แต่ มุมมองเรื่องสงครามในเชิงบวกซึ่งได้รับการนำเสนอโดยกวีที่สนับสนุนสงคราม ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับสงครามเป็นเสมือนมรดกของมนุษยชาติ หรือเป็นหน้าที่ที่พระเจ้าประทานมาให้แก่มนุษย์ ล้วนแล้วแต่ยืนยันความเชื่อที่ว่าสงครามเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีแห่งมนุษยชาติและได้ผ่านการสืบทอดมายาวนานคู่เคียงกับประวัติศาสตร์ ในขณะที่การเชื่อมโยงเรื่องสงครามเข้ากับ

²⁰ John Keegan, *War and Our World* (London: Penguin Books, 1998), p. 45.

²¹ John Keegan, *Book of War*, p. 14.

²² สุรัชยา (เบญญ์โส๊ะ) สุโลมาน. *กระบวนทัศน์สันติวิธีของปรีดี พนมยงค์? กรณีศึกษา “พระเจ้าข้างเฝือก”*, หน้า 23.

แก่นเรื่องการแสวงหาคคุณค่าแห่งชีวิตแสดงให้เห็นถึงความหมายของการทำสงครามในแง่การเติมเต็มจิตวิญญาณเพื่อให้บรรลุถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งหมดนี้เป็นชุดความคิดที่ถูกสร้างขึ้นเพื่ออธิบายความสำคัญของสงครามและความชอบธรรมของมนุษย์ในการทำสงคราม โดยชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสงครามในฐานะที่เป็นกลไกขับเคลื่อนสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ฝังรากลึกจนอาจกล่าวได้ว่าไม่มีวันที่มนุษย์จะหลีกเลี่ยงได้พ้น

3.2 วีรบุรุษ: มายาการแห่งอุดมคติในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม

“วีรบุรุษ” เป็นคำเรียกเพื่อให้การยกย่องแก่ผู้ที่ประกอบวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ในทางใดทางหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลผู้นั้นมีคุณลักษณะพิเศษต่างจากคนทั่วไปหรือได้ประกอบสิ่งอันเป็นคุณูปการแก่ผู้อื่น เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าภาพลักษณ์ของวีรบุรุษตามความเข้าใจของ คนทั่วไปมักจะถูกนำไปเชื่อมโยงกับบริบทของสงครามอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ เมื่อกล่าวถึง “วีรบุรุษ” คนส่วนมากจะประหวัดไปถึง “วีรบุรุษสงคราม” ซึ่งเป็นการเรียกด้วยนัยที่ชี้เฉพาะลงไปว่าหมายถึงผู้ที่ประกอบวีรกรรมการสู้รบในสงครามและสามารถแสดงคุณลักษณะอันโดดเด่นในการรบบางประการให้เป็นที่ยอมรับ เช่น ความสามารถในการต่อสู้อันยอดเยี่ยม ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ความเสียสละ ฯลฯ

การนำเสนอเรื่องราวของ “วีรบุรุษ” นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ปรากฏคู่กับกวีนิพนธ์สงครามตั้งแต่ยุคเริ่มแรก โดยเฉพาะในยุคที่บทกวีถูกสร้างสรรค์ขึ้นภายใต้กรอบของการสร้างงานแบบขนบซึ่งผูกติดอยู่กับมุมมองสงครามแบบโรมานติก ทั้งนี้ ผู้อ่านจำเป็นต้องทำความเข้าใจเสียก่อนในขั้นต้นว่ากวีนิพนธ์หรือวรรณกรรมสงครามยุคเก่านั้นแต่งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการเชิดชูเกียรติศักดิ์แห่งนักรบซึ่งเป็นชนชั้นที่มีบทบาทสำคัญในด้านการปกครอง ภาพลักษณ์อันเก่งกล้าหึ่มหาญของนักรบในฐานะ “วีรบุรุษสงคราม” มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการธำรงไว้ซึ่ง “อำนาจ” ทาง การปกครอง ในขณะที่ภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่นั้น กวีนิพนธ์สงครามได้หลุดพ้นจากกรอบในการสร้างงานเพื่อรับใช้วัตถุประสงค์ทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวมาเป็นเวลานาน แต่กระนั้นภาพลักษณ์ “วีรบุรุษ” ก็ยังคงปรากฏในกวีนิพนธ์สงครามอย่างต่อเนื่องและมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริม “อำนาจ” ให้กับแนวคิดสนับสนุนสงคราม อาจกล่าวได้ว่าไม่มีกวีที่สร้างงานแนวสนับสนุนสงครามคนใดที่ไม่เคยสอดแทรกความคิดเรื่องวีรบุรุษเข้าไปในกวีนิพนธ์ของเขา ทั้งนี้ เพราะการกล่าวเชิดชูผู้ที่ทำสงครามว่าเป็นบุคคลที่มีความยิ่งใหญ่สมควรได้รับการยกย่องในแง่หนึ่ง ย่อมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับว่าการกระทำของคนเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามด้วยเช่นกัน

ในบทกวีที่ชื่อ *For the Fallen* ซึ่งแต่งขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ.1914 ลอเรนซ์ บินยัน (Laurence Binyon) ได้กล่าวสรรเสริญเหล่าคนหนุ่มที่สละชีวิตของตนในนามของกองทัพอังกฤษไว้ได้อย่างซาบซึ้งใจ

With proud thanksgiving, a mother for her children,
 England mourns for her dead across the sea.
 Flesh of her flesh they were, spirit of her spirit,
 Fallen in the cause of the free.
 Solemn the drums thrill: Death august and royal
 Sings sorrow up into immortal spheres.
 There is music in the midst of desolation
 And a glory that shines upon our tears.

They went with songs to the battle, they were young,
 Straight of limb, true of eye, steady and aglow.
 They were staunch to the end against odds uncounted,
 They fell with their faces to the foe.

They shall grow not old, as we that are left grow old:
 Age shall not weary them, nor the years condemn.
 At the going down of the sun and in the morning
 We will remember them.

They mingle not with their laughing comrades again;
 They sit no more at familiar tables of home;
 They have no lot in our labour of the day-time;
 They sleep beyond England's foam.

But where our desires are and our hopes profound,
 Felt as a well-spring that is hidden from sight,

To the innermost heart of their own land they are known
As the stars are known to the Night;

As the stars that shall be bright when we are dust,
Moving in marches upon the heavenly plain,
As the stars that are starry in the time of our darkness,
To the end, to the end, they remain.²³

จากบทกวีข้างต้น จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่า “วีรบุรุษ” ในทัศนะของบิณยันหมายถึงบุคคลที่มีคุณลักษณะอันยิ่งใหญ่สองประการ คือ ความกล้าหาญและความเสียสละ

ในกวีบทที่ 3 (วรรคที่ 9-12) บิณยันได้กล่าวถึงการต่อสู้ที่แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญซึ่งเป็นคุณสมบัติอันสำคัญของ “วีรบุรุษ” ตามแบบ “ชนบ”

They went with songs to the battle, they were young,
Straight of limb, true of eye, steady and aglow.
They were staunch to the end against odds uncounted,
They fell with their faces to the foe.

ภาพลักษณ์ของวีรบุรุษใน *For the Fallen* นี้ สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวรรณกรรมสงครามแนวชนบที่มีต่อการสร้างงานของบิณยันได้อย่างชัดเจน เห็นได้จากคุณลักษณะของ นักรบที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างครบถ้วนตามแบบฉบับ นับตั้งแต่รูปลักษณ์ภายนอกที่หนุ่มแน่นมีชีวิตชีวา (They went with songs to the battle, they were young) ความสง่างามอันประกอบขึ้นด้วยร่างกายที่ตั้งตรง ผึ่งผาย (Straight of limb) ดวงตาที่แสดงความมุ่งมั่น (true of eye) และก้าวอย่างอันมั่นคง (steady) การเลือกใช้คำคุณศัพท์ “เจิดจ้า” (aglow) มาอธิบายลักษณะของทหารที่กำลังก้าวเข้าสู่สนามรบชวนให้ผู้อ่านจินตนาการถึงภาพของ “อัศวินในชุดเกราะแวววับ” (Knight in the shining Armour) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบิณยันจบกวีบทที่ 3 ด้วยภาพจุดจบของทหารในสนามรบซึ่งได้รับการบรรยายออกมาราวกับการตายอย่างสง่างามของอัศวินซึ่งได้ต่อสู้กับศัตรูอย่างสุดกำลังก่อนจะล้มลงสิ้นใจด้วยการหันหน้าประจัญกับศัตรูเพื่อแสดงให้เห็นว่าตนไม่ได้ตายอย่างคนขลาด (They fell with their faces to

²³ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 209.

the foe) ในทัศนะของบิณยันการตายอย่างผู้กล้าเช่นนี้เป็นการตายที่มีเกียรติและน่าภาคภูมิใจ และวีรกรรมการต่อสู้อันกล้าหาญของพวกเขาเองที่ทำให้ชีวิตซึ่งเริ่มต้นขึ้นอย่างคนธรรมดาสามารถปิดฉากลงอย่างวีรบุรุษ

ในบทกวีบทที่ 4 และบทที่ 5 ของ *For the Fallen* บิณยันกล่าวถึงความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของทหารอังกฤษซึ่งส่วนมากรวมยังเป็นเพียงคนหนุ่มที่น่าจะมีอนาคตอีกยาวไกลด้วยการกล่าวถึงสิ่งต่างๆ ที่ความตายในสงครามได้พรากไปจากพวกเขาเหล่านั้น นับตั้งแต่ชีวิตที่ยังเยาว์ (They shall grow not old, as we that are left grow old – บทที่ 4) ความสุขและเสียงหัวเราะ (They mingle not with their laughing comrades again – บทที่ 5) โอกาสที่จะได้อยู่ร่วมกับครอบครัว (They sit no more at familiar tables of home – บทที่ 5) และการทำงาน (They have no lot in our labour of the day-time – บทที่ 5) แม้ว่าหากมองเผินๆ สิ่งเหล่านี้คือเป็นความสูญเสียอันน่าเศร้า แต่ในทางกลับกัน การที่คนธรรมดาๆ กลุ่มหนึ่งยินยอมที่จะแลกความสุข ความบริบูรณ์ หรือแม้กระทั่งชีวิตของตนเองกับการได้มอบโอกาสที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปให้กับเพื่อนร่วมชาติอีกมากมาย ย่อมทำให้คุณค่าแห่งชีวิตของพวกเขาสูงส่งเกินกว่าจะประเมินได้

เพื่อตอกย้ำถึงสาระแห่งวีรกรรมของเหล่าทหารหาญ บิณยันเลือกที่จะแสดงนัยสำคัญของภาพพจน์ “ดาวดาว” ในบทกวีบทสุดท้าย

As the stars **that shall be bright**¹ when **we are dust**²

As the stars **that are starry**¹ in **the time of our darkness**²

บิณยันเลือกที่จะใช้การซ้ำโครงสร้างประโยคโดยจับคู่คำที่มีความหมายแย้งกัน ไม่ว่าจะเป็นเป็นความสว่างไสว (bright) ที่อยู่ท่ามกลางความมืดมัว (dust) ในวรรคแรก หรือดวงดาวที่ส่องสว่าง (starry) อยู่ในความมืด (darkness) ในวรรคที่สาม การที่ทักกล่าวข้อความเดียวกันถึงสองครั้งก็เพื่อเน้นย้ำว่า ดวงดาวเหล่านั้นจะส่องสว่างก็ต่อเมื่อท้องฟ้ามืดมิด ในที่นี้ “ดวงดาว” จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นประจักษ์แสงสว่างที่จุดประกายความหวังในยามยาก ผู้วิจัยพบว่าการใช้ไวยากรณ์ซึ่งแสดงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (shall be) เล่นล้อกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน (are starry) ชี้ให้เห็นว่าการต่อสู้อย่างถวายชีวิตของทหารอังกฤษไม่เพียงแต่จะเป็นวีรกรรมที่น่าพาประเทศชาติให้พ้นจากทุกข์เข็ญเท่านั้น แต่ยังเป็นความหวังอันเรืองรอง เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับผู้คนในชาติหาก

วันหนึ่งข้างหน้าประเทศชาติจะต้องตกอยู่ภาวะวิกฤตอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ “ดวงดาว” จึงเปรียบเสมือนจารึกของวีรบุรุษที่ไม่มีวันสูญสลายหรือลบเลือนไปตามกาลเวลา

ในบทกวีของ จอห์น เคนท์ (John Kent) ที่ชื่อ *Yes, We Remember* กวีซึ่งเดินทางไปเยือนสุสานทหารนิรนามที่นอร์ม็องดี ได้แสดงความระลึกถึงทหารอเมริกันที่เสียชีวิตในการรบวันยกพลขึ้นบก (D-Day)

On Normandy's green fields
where the hedgerows still run
and the sands on the beaches
lie quiet as air;
on the bluffs stand the cross
and the star white and pure;
the flag of our fathers
flies high in the wind

The battlefields calling,
are seen by a few
who have traveled so far,
to set down their memories
for buddies they've loved.

And each waning day,
as the sea mourns alone,
the soft sound of Taps
flows over the fields,

...saying yes, we remember,

the brave deeds you've done,
we remember your faces eternally young.²⁴

เช่นเดียวกับภาพของทหารอังกฤษที่ปรากฏใน *For the Fallen* ของบิ้นยัน ภาพของทหารอเมริกันในความทรงจำของเคนท์ก็คือคนหนุ่มที่ต่อสู้อย่างกล้าหาญ แม้ว่าจะมีทหารจำนวนไม่น้อยที่ถึงกับต้องสละชีวิตของตนเองเพื่อนำพาเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์เข็ญ ซึ่งในทีนี้หมายถึงการปลดปล่อยยุโรปจากการถูกกดขี่ของกองทัพนาซีเยอรมันในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั่นเอง

โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงคำว่า “วีรบุรุษ” กวีได้ยืนยันถึงสถานภาพอันสูงส่งของทหารหาญเหล่านั้นด้วยการบรรยายถึงจินตภาพของหาดนอร์ม็องดีในยามค่ำคืนอันสงบเงียบและเข้มขลัง บริเวณที่เคยเป็นสนามรบปัจจุบันถูกเก็บรักษาให้เป็นอนุสรณ์สถานสุสานทหารนิรนาม โดยมีทิวไม้กางเขนและธงชาติของชาติสัมพันธมิตร โบกสะบัดอยู่บนหน้าผาเป็นสัญลักษณ์สำคัญ เมื่อประกอบกับองค์ประกอบอื่นๆ ที่กวีกล่าวถึง ไม่ว่าจะเป็น การที่มีผู้คนมาเยือนที่แห่งนี้เพื่อรำลึกถึงทหารที่เสียชีวิตแม้ว่าการรบในครั้งนั้นจะผ่านพ้นแล้วเป็นเวลาไปหลายสิบปี หรือเสียงกลองแทปที่ตั้งแผ่วๆ ไปในทุ่งหญ้า (the soft sound of Taps flows over the fields) สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการกระทำเพื่อแสดงการระต่อวีรบุรุษทั้งสิ้น

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ นอกจากการกระทำอันกล้าหาญ (the brave deeds) จะเป็นตัวกำหนดภาพลักษณ์ความเป็นวีรบุรุษแล้ว คุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทั้งบิ้นยอนและเคนท์ต่างก็นำมากล่าวถึงไว้ในบทกวีของตน คือ ความน่าชมของรูปลักษณ์ภายนอก ดังจะเห็นได้ว่าแม้จะให้ความสำคัญกับความกล้าหาญและเสียสละเป็นอันดับต้น แต่ทั้งบิ้นยันและเคนท์ต่างก็อดไม่ได้ที่จะกล่าวถึงความเป็น “คนหนุ่ม” ของทหารเหล่านั้นด้วยน้ำเสียงที่ชื่นชม ในขณะที่บิ้นยันเสริมภาพอันชวนมองของทหารที่กำลังเดินทัพด้วยการบรรยายถึงท่วงท่าที่ผึ่งผาย เคนท์ก็กล่าวถึงทหารเหล่านั้นจะได้รับการจดจำในภาพของ “ใบหน้าอันอ่อนเยาว์” อย่างไม่เปลี่ยนแปลง (we remember your faces eternally young.)

เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่ารูปลักษณ์ที่งดงามชวนมองนั้นเป็นหนึ่งในคุณสมบัติของอัศวินในตำนานนอกเหนือไปจากความเก่งกล้าสามารถในการรบ แม้แต่ในปัจจุบัน ภาพของทหารในเครื่องแบบที่สง่างามและพิถีพิถันในรายละเอียดก็ยังคงเป็นภาพที่จับตาจับใจผู้ที่ได้พบเห็น บทกวี

²⁴ John Kent, *Yes, We Remember* [Online]. Available: <http://www.angelfire.com/wa/warpoetry/Son.html> 2000.

นิรนามบทหนึ่งของชาลส์ ซอร์เลย์ได้ให้คำจำกัดความของสงครามไว้มากมาย แต่ภายใต้กรอบความคิด สันนิษฐานสงคราม หนึ่งในคำจำกัดความเหล่านั้นคือ

Tales ...

...Of beauty that must early fall,²⁵

ในขณะที่บทกวีของ ฟรานซ์ คอนฟอร์ด (France Conford) นำเสนอภาพของ รูเพิร์ต บรู๊ค ทั้งในฐานะกวีผู้สนับสนุนสงครามคนสำคัญและในฐานะนักรบ อย่างงดงามราวกับเทพบุตร

A young Apollo, golden-haired,
Stands dreaming on the verge of strife,
Magnificently unprepared
For the long littleness of life²⁶

อาจกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของนักรบหนุ่มผู้สง่างามที่คอนฟอร์ดนำเสนอนี้เป็นภาพสะท้อนอันแจ่มชัดที่สุดของวีรบุรุษสงครามในตำนานที่ชวนให้หลงใหล นอกจากความงามจะเป็นส่วนหนึ่งของอุดมคติอันสูงส่งแห่งวีรบุรุษแล้ว ความตายซึ่งเกิดขึ้นในช่วงชีวิตอันอุดมด้วยความงาม (Supreme of Beauty) ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมภาพลักษณ์อันยิ่งใหญ่ของผู้ที่สละชีพเพื่อรับใช้อุดมการณ์แห่งสงคราม การสิ้นสุดชีวิตในวัยหนุ่มแม้โดยในความหมายทั่วไปจะดูเหมือนเป็นสิ่งที่สูญเปล่าและน่าเสียดาย แต่ภายใต้กรอบความคิดสนับสนุนการทำสงคราม ความตายเชิงวีรบุรุษกลับทำหน้าที่อันดีในการคงสภาพอันงดงามนั้นไว้เพื่อให้เป็นที่ระลึกถึงตลอดกาล และยิ่งไปกว่านั้น การที่กวีย้ำว่าทหารเหล่านั้นต้องจบชีวิตลงตั้งแต่อายุยังน้อยยังแสดงนัยความหมายของการเสียสละอันยิ่งใหญ่อันเนื่องมาจากการที่คนหนุ่มทั้งหลายเหล่านั้นต่างก็ยอมละทิ้งชีวิตที่ยังสามารถดำเนินไปได้อีกยาวไกลและเปี่ยมไปด้วยความหวังมาต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาชีวิตของผู้อื่น

ผู้วิจัยพบว่าภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่ซึ่งการต่อสู้แบบตัวต่อตัวด้วยหอกหรือดาบ บนหลังม้าแบบอัศวินนั้นกลายเป็นเพียงภาพในตำนาน กวีได้หันมาให้ความสำคัญกับนิยามของ

²⁵ John Stallworthy, *The Oxford Book of War Poetry*, p. xxvii.

²⁶ J. M. Gregson, *Poetry of the First World War* (London: Edward Arnold, 1976), p. 7.

วีรบุรุษในฐานะผู้ที่ยอมเสียสละตนเองเพื่อประโยชน์สุขของคนหมู่มากแทนที่จะให้ความสำคัญกับความสามารถและความห้าวหาญในการต่อสู้ ทั้งนี้เพราะในสงครามยุคใหม่ซึ่งอาศัยอาวุธหนักและอาวุธวิถีไกลในการต่อสู้ ความทันสมัยและปริมาณของอาวุธได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดชัยชนะในสงครามมากกว่าคุณสมบัติส่วนตัวของนักรบ ในขณะที่เดียวกัน โลกแห่งการสื่อสารก็ได้เข้ามามีบทบาททำให้ภาพความจริงของสงครามไม่ว่าจะเป็นการบาดเจ็บหรือความตายกลายเป็นผลลัพธ์ซึ่งเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปอย่างไม่อาจบิดเบือนได้ ด้วยเหตุนี้ กวีที่สนับสนุนสงครามจึงมองว่าผู้ที่ตัดสินใจเข้าสู่สงครามจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละอย่างสูงเป็นคุณสมบัติสำคัญ

เคน ไฮน์ริคส์ (Ken Heinrichs) กวีทหารสมัยสงครามเวียดนามเล่าเรื่องคู่หูของเขา ซึ่งเสียชีวิตด้วยระเบิดมือจากทหารฝ่ายเวียดกงโดยแต่งเป็นบทกวีไว้นาถสั้นแทรกไว้ในจดหมายที่เขาส่งกลับไปถึงครอบครัว

He fell on a grenade
 And died with
 God on his side
 He died a sacrificial death.²⁷

สิ่งที่ไฮน์ริคส์ให้ความสำคัญเป็นพิเศษในการเล่าเรื่องวาระสุดท้ายของเพื่อนร่วมรบก็คือ “การตายอย่างเสียสละ” (He died a sacrificial death) โดยทั่วไปแล้ว การตายเนื่องจากถูกระเบิดนั้นย่อมทำให้ร่างของผู้ตายอยู่ในสภาพอันน่าอเนจอนาถ แต่ไฮน์ริคส์ได้บรรจงแปลงภาพนั้นในห้วงดงามโดยอาศัยคุณค่าแห่งความตายที่กวีเชื่อว่าเพื่อนของเขาได้สละชีวิตของตนเองเพื่อปกป้องชีวิตผู้อื่นอีกมากมาย ภาพอันควรจะน่าเศร้าสลดจึงกลายเป็นภาพอันสว่างงามของผู้เสียสละซึ่งมีพระเจ้าร่วมเป็นพยาน

นอกจาก “พระเจ้า” จะทรงเป็นพยานในการประกอบวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของนักรบแล้ว บ่อยครั้งที่ผู้วิจัยพบว่ากวีแสดงความเปรียบวีรกรรมอันความเสียสละของนักรบโดยใช้ภาพพจน์อ้างอิงถึงพระเยซูคริสต์ (Christ-soldier analogy) ภาพพจน์ดังกล่าวปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์ชื่อ *Battery Moving Up to a New Position from Rest Camp: Dawn* ซึ่งแต่งโดย โรเบิร์ต นิโคลส์ (Robert Nichols)

²⁷ Richard Dey, “The Soldier-Poets and His Poetry,” *Army Digest* 9, (December 1969): 3.

Entreat you for such hearts as break
 With the premonitory ache
 Of bodies whose feet, hands, and side
 Must soon be torn, pierced, and crucified.²⁸

กวีกล่าวถึงทหารพลัดใหม่ที่กำลังเดินทัพออกสู่แนวหน้าโดยเนื้อหาของบทกวีซึ่งปรารถนาถึงความเจ็บปวดและความตายที่รออยู่ในสนามรบเบื้องหน้านั้นถูกนำเสนอผ่านถ้อยคำที่ชวนให้ประหวัดถึงภาพวาระสุดท้ายของพระเยซู เพราะไม่เพียงจะระบุถึงการถูกตรึงกางเขน (crucified) เท่านั้น แต่ผู้วิจัยพบว่ากวียังกล่าวอย่างทอดถอนใจถึงสิ่งที่รู้ดีว่าจะเกิดขึ้นกับเหล่าทหารที่กำลังเดินเข้าสู่สมรภูมิ แผลจากสงครามที่ฉีกขาดและรอยทิ่มแทงตามส่วนต่างๆ ของร่างกายที่กวีกล่าวถึงนั้นตรงกับตำแหน่งของบาดแผลอันเกิดจากการทรมานก่อนหน้าที่พระเยซูคริสต์จะถูกตรึงกางเขน ประกอบด้วยแผลที่เท้าทั้งสอง มือทั้งสอง และที่ศีรษะ

คุณค่าแห่งความเสียดสีของทหารหาญเหล่านี้ยิ่งทวีคุณค่าขึ้นไปอีกเมื่อพวกเขาเหล่านั้นต่างก็ตระหนักอยู่แก่ใจถึงความเจ็บปวดที่รอพวกเขาอยู่ในสนามรบ (the premonitory ache) เช่นเดียวกับที่พระเยซูทรงตระหนักว่าจะต้องทนทุกข์ทรมานอย่างยิ่งกว่าจะสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน แต่กระนั้นก็ทรงยอมถูกตรึงกางเขนเพื่อไถ่ถอนความบาปให้แก่มวลมนุษย์ซึ่งนับได้ว่าเป็นการกระทำอันเป็นสัญลักษณ์ของความเสียดสีอันสูงสุด คงไม่ผิดหากจะกล่าวว่าในทางศาสนา พระคริสต์ก็คือ “วีรบุรุษ” ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษยชาติ การที่กวีซ่อนภาพของทหารที่กำลังก้าวเข้าสู่สนามรบเข้ากับภาพการตรึงกางเขนจึงเป็นการแสดงนัยความหมายของการเป็นผู้เสียดสีตนเองเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นอย่างแท้จริง

ซาลลี ซอร์เลย์ เป็นกวีอีกคนหนึ่งซึ่งอ้างถึงพระคริสต์ในกวีนิพนธ์ของเขา ทั้งนี้ เพื่อปลุกปลอบใจทหารที่กำลังอ่อนล้าและท้อแท้จากการที่ต้องสูญเสียเพื่อนร่วมรบให้รู้สึกภาคภูมิใจว่าผู้ที่จากไปก่อนหน้านี้ได้ดำเนินรอยตามความเสียดสีอันยิ่งใหญ่ของพระคริสต์

Cast away regret and rue,
 Think what you are marching to,
 Little give, great pass.

²⁸ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 72.

Jesus Christ and Barabbas

Were found the same day.

This died, that, went His way.²⁹

ในบทกวีที่ไม่ได้ตั้งชื่อบทนี้ ซอร์เลย์อ้างถึงเหตุการณ์ก่อนที่พระคริสต์จะถูกตรึงกางเขน โดยกล่าวถึงบุคคลสองคนในเชิงเปรียบเทียบ คนแรก คือ พระเยซูคริสต์ซึ่งเป็นพระบุตรที่พระเจ้าทรงส่งมาเพื่อไถ่บาปให้กับมนุษยชาติ และคนที่สองคือบาราบัสซึ่งตามพระคัมภีร์กล่าวว่าเป็นผู้ร้าย อุกฉกรรจ์ที่ต้องโทษประหารพร้อมกับพระเยซู แต่เมื่อมีโอกาสที่จะเลือกอภัยโทษให้หนึ่งในสองคนนี้ประชาชนกลับเลือกที่จะให้ทหาร โรมันปล่อยบาราบัสและเรียกร้องให้ประหารพระเยซู ด้วยการตรึงกางเขน ด้วยการนำเสนอภาพพจน์ข้างต้นนี้ กวีได้ทำหน้าที่สำคัญสองประการ คือ ปลุกปลอบทหารที่กำลังท้อแท้สิ้นหวังเพราะต้องเผชิญหน้ากับความเจ็บปวดและความตายของเพื่อนร่วมรบอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน โดยกล่าวยกย่องวีรกรรมความเสียสละของผู้ที่จากไปด้วยความเปรียบว่าคนเหล่านั้นได้เดินตามรอยพระคริสต์ที่สละชีวิตของตนเองยอมถูกตรึงกางเขนเพื่อไถ่บาปให้มวลมนุษย์ กับทั้งชี้แนะให้ทหารที่ยังมีชีวิตอยู่เหล่านั้นเดินหน้าต่อผู้ต่อไป เพราะหากพวกเขาที่กำลังท้อแท้เหล่านี้ละทิ้งสนามรบเสียก็เท่ากับเลือกที่จะเป็นอย่างบาราบัส ซึ่งถูกอ้างถึงในฐานะสัญลักษณ์ของคนที่รักษาตัวรอดบนความเจ็บปวดและความตายของผู้อื่น ที่แม้จะมีชีวิตอยู่ได้ต่อไปแต่ก็ต้องเจ็บปวดกับความอับยศและการถูกประณามไปจนตลอดกาล

บทกวีของนิโคลัสและซอร์เลย์ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเสียสละชีวิตของตนเองเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากทุกข์เข็ญซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักที่ทำให้ทหารที่สู้รบในสงครามได้รับการยอมรับในฐานะวีรบุรุษสงคราม ทั้งนี้ การยอมรับการกระทำของทหารยอมเป็นการชี้ให้เห็นด้วยว่าสงครามเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมหรือในบางกรณีก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำเพราะหากปราศจากการต่อสู้ของผู้เสียสละเหล่านั้นเสียแล้ว คนหมู่มาก สังคม ประเทศชาติ หรือแม้แต่ประชาคมโลกก็ไม่อาจจะอยู่อย่างสงบสุขได้

ไม่ว่าภาพลักษณ์ของนักรบจะได้รับการนำเสนอในแง่มุมของความกล้าหาญ ความสง่างามอย่างนักรบในวีรคติ หรือความเสียสละอย่างพระคริสต์ แต่สิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ การที่กวีที่สนับสนุนสงครามแสดงความยกย่องเชิดชูทหารนักรบเยี่ยงวีรบุรุษดังปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์นั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติสนับสนุนการทำสงครามซึ่งมองว่าสงครามเป็นวีรกรรมการต่อสู้ที่

²⁹ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p.166.

แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ ซึ่งในแง่หนึ่งก็ยังคงเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์สงครามในด้านบวกเพื่อเป็นแรงจูงใจให้เกิดการสนับสนุนสงคราม และยกย่องเชิดชูผู้ที่ทำสงคราม

3.3 แนวคิดแบ่งแยกแบบคู่ปรปักษ์ (Adversary Proceeding)

โดยทั่วไปแล้วมนุษย์มักจะเชื่อว่าสงครามมีที่มาจากความขัดแย้ง แต่ในความเป็นจริงแล้วปัจจัยพื้นฐานเริ่มแรกที่ทำให้มนุษย์พร้อมที่จะเข้าสู่สงครามก็คือความรู้สึกแบ่งแยกซึ่งเกิดจากการรับรู้เรื่องความแตกต่างในหลายระดับเริ่มตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับสังคม ภายใต้กรอบของ “ความเป็นมนุษย์” ซึ่งจัดว่าเป็นประเภทตามธรรมชาตินั้น ยังแฝงไว้ซึ่งความแบ่งแยกในหลายระดับนับตั้งแต่ระดับกายภาพไปจนถึงระดับวัฒนธรรม เช่น ความแตกต่างเรื่องชาติพันธุ์ ศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง และเศรษฐกิจ เป็นต้น ความรู้สึกแบ่งแยกของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและมีหลากหลายมิติ บ่อยครั้งที่ภาพของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบางประการของมนุษย์ยังแฝงไว้ด้วยความแปลกแยก เช่น คนกลุ่มหนึ่งซึ่งรับรู้ร่วมกันว่าต่างก็มีเชื้อชาติเดียวกันยังอาจรู้สึกแปลกแยกจากกันได้ด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองหรือศาสนา ในขณะที่ความรู้สึกแบ่งแยกในหมู่คนที่นับถือศาสนาเดียวกันในชาติเดียวกันก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้จากปัจจัยปลีกย่อยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นนิกาย ศาสนา สถานภาพทางเศรษฐกิจ หรือฐานะทางสังคม ช่องว่างระหว่างความแบ่งแยกนั้นๆ หากไม่ได้รับการเชื่อมประสานก็ย่อมจะกลายเป็นความแตกต่างที่เด่นชัดและอาจทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ เกิดเป็นความขัดแย้งและในที่สุดก็อาจถึงขั้นที่ก่อให้เกิดสงครามขึ้นได้ แม้ว่าในทางปฏิบัติแล้วความรู้สึกแบ่งแยกจะไม่ได้หมายถึงความขัดแย้งและไม่แน่ว่าจะต้องตัดสินใจด้วยความรุนแรงหรือสงครามเสมอไป แต่ก็ต้องยอมรับว่าการที่มนุษย์ซึ่งไม่รู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต้องอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ว่าจะในระดับใดก็ถือเป็นชนวนที่สามารถนำไปสู่เกิดสงครามได้ จากการศึกษากรณีพิพาทสงครามซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องของสงครามและความขัดแย้งโดยตรงนั้นผู้วิจัยพบว่าประเด็นเรื่องการแบ่งแยกในสภาวะสงครามเป็นเรื่องที่กวีมักจะหยิบยกขึ้นมากล่าวอ้างเป็นเหตุผลรองรับความชอบธรรมในการทำสงครามอยู่เสมอ

พอล ฟิตเชล อภิปรายประเด็นเรื่องความแบ่งแยกในวรรณกรรมสงครามว่าในความรู้สึกไม่เข้าพวกนั้น ผู้ประพันธ์มักจะนำเสนอแง่มุมที่สะท้อนให้เห็นทัศนคติในเชิงลบต่อฝ่ายตรงข้าม ในยามที่ความแบ่งแยกกลุกลามกลายเป็นความขัดแย้งหรือสงครามมากกว่าแค่การแสดงความเป็นหมู่พวกในสภาวะปรกติ

What we call gross dichotomizing is a persisting imaginative habit of modern times, it would seem, to the actualities of the Great War. ‘We’ are all hero on this side; ‘the enemy’ is over there. ‘We’ are individuals with names and personal identities; ‘he’ is a mere collective entity. We are visible; he is invisible. We are normal; he is grotesque. Our appurtenances are natural; his, bizarre. He is not as good as we are. (...) Nevertheless, he threatens us and must be destroyed, or, if not destroyed, contained and disarmed. Or at least patronized. ‘He’ is the communist’s ‘Capitalist’, Hitler’s Jews, Pound’s Usurer, Wyndham Lewis’s Philistine, the Capitalist’s ‘Communist’...³⁰

ข้อเขียนของฟัสเซลชี้ให้เห็นถึงสาระสำคัญของความรู้สึกแบ่งแยกอย่างรุนแรงจนถึงขั้นเป็นคู่ปรปักษ์ต่อกันในยามที่มนุษย์ตกอยู่ในสภาวะสงครามซึ่งเขาเชื่อว่าเกิดขึ้นจาก “พฤติกรรมช่างจินตนาการ” (imaginative habit) ของมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วความรู้สึกเป็นศัตรูต่อกันนั้นเป็นมายาคติอันเกิดจากการปรุงแต่งด้วยมุมมองแบบอัตวิสัยของผู้ประพันธ์ (author’s subjective point of view) ซึ่งแฝงไว้หลังบุรุษสรรพนามที่มีความหมายแบ่งพวกอย่างสามัญที่สุด เช่น พวกเรา (We) และ เขา (He) หรือพวกเขา (They) ทำให้คำเหล่านี้แปรความหมายจากแค่ “การไม่เข้าพวก” ไปสู่ “การเป็นศัตรู” ทั้งนี้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะเชื่อว่า “พวกเรา” เป็นฝ่ายที่ถูกต้อง ในขณะที่ “พวกเขา” เป็นฝ่ายผิด ดังนั้น เราและการกระทำของเราจึงสมควรได้รับการสนับสนุน ในขณะที่เขาและการกระทำของเขาสมควรที่จะถูกต่อต้านหรือล้มล้าง

ความจริงประการหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญอย่างมากในการศึกษาวินิพนธ์สงครามแนวสนับสนุนสงคราม ก็คือการตระหนักว่าแท้จริงแล้วแทบจะไม่ปรากฏวินิพนธ์ที่สนับสนุนสงครามบทใดเลยที่แสดงทัศนคติในเชิงบวกต่อสงครามในความหมายที่เป็นกลางและด้วยมุมมองแบบภวิสัย (Objective point of view) หากแต่การสนับสนุนจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อฝ่ายของตนมีเป้าประสงค์ในการทำสงครามนั้นๆ กล่าวโดยสรุปก็คือ มนุษย์จะยอมรับหรือสนับสนุนก็เฉพาะ “สงครามของเรา” เท่านั้น ผู้เสพกวีนิพนธ์จึงควรเข้าใจในเบื้องต้นว่ามุมมองเรื่องสงครามที่กวีแสดงออกในกวีนิพนธ์แนวสนับสนุนสงครามนั้นเป็นการแสดงออกซึ่งทัศนคติในลักษณะสองมาตรฐาน (double standard) โดยมีสำนึกความเป็นหมู่พวกของฝ่ายตนกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของฝ่ายตรงข้ามเป็นกรอบที่กำหนดทั้งแก่นความคิดและแนวทางการนำเสนอเนื้อหาในบทกวี

³⁰Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory*, p. 75.

จากการศึกษาวินิพนธ์สงครามยุคใหม่พบว่าปัจจัยส่งเสริมแนวคิดแบ่งแยกแบบคู่ปรปักษ์ ภายใต้บริบทของสงครามที่ปรากฏอยู่ในวินิพนธ์แนวสนับสนุนสงครามมีอยู่ 2 ประการหลักๆ คือ การปลุกเร้าสำนึกความเป็นชาติ และการสร้างภาพลักษณ์แง่ลบแก่ฝ่ายตรงข้าม

3.3.1 ชาติและชาตินิยม: การสร้างเอกลักษณ์เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่สงคราม

โดยปรกติแล้วมนุษย์เกิดและเติบโตมาพร้อมกับความสำนึกว่าตนเป็นพลเมืองของชาติใด ชาติหนึ่งจนอาจกล่าวได้ว่าความคิดเรื่องความเป็นชาตินั้นเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่แสดงถึงตัวตนของมนุษย์ เป็นส่วนสำคัญของการหล่อหลอมจิตวิญญาณและการขัดเกลาทางสังคมควบคู่ไปกับช่วงชีวิตของมนุษย์อย่างไม่อาจแยกจากกันได้

สำนึกเรื่อง “ชาติ” นั้นมีรากฐานมาจากความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ความเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยได้รับการหล่อหลอมขึ้นด้วยปัจจัยอันหลากหลายแตกต่างกันออกไปตามแต่บริบทของสังคมและยุคสมัย มนุษย์ในยุคเริ่มแรกรับรู้เรื่องความเป็นชาติด้วยชาติพันธุ์เป็นหลัก ก่อนที่จะหันมาผนวกเอาปัจจัยแวดล้อมอื่น เช่น ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนไปถึงการเมืองการปกครอง เข้ามาเกี่ยวข้อง หลังจากทีโครงสร้างของสังคมเริ่มพัฒนาไปสู่ความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น “ชาติ” ที่เข้มแข็งนั้น นอกจากจะก่อให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชาติแล้ว ความรู้สึกรัก หวงแหน และศรัทธาต่อชาติในฐานะสิ่งสูงสุด (Supreme Being) ยังสามารถเป็นแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่ที่หนุนให้มนุษย์เสียสละได้ทั้งแรงกายแรงใจ ทรัพย์สิน หรือแม้แต่ชีวิตของตนเอง ด้วยเหตุนี้ กวีทหารนิรนามชาวอเมริกันสมัยสงครามเวียคนามคนหนึ่งจึงเขียนบทกวีที่สะท้อนความรู้สึกหวงแหนแผ่นดินเกิดออกมาได้อย่างเร่าร้อน ความรู้สึกดังกล่าวทำให้ชีวิตกลายเป็นสิ่งเล็กน้อยหากจะต้องแลกกับอิสรภาพของมาตุภูมิ

I would rather lose my life here,
Fighting for what I believe
Than have the enemy cross the ocean
To the country, where I live³¹

³¹ Richard Dey, “The Soldier-Poets and His Poetry.” *Army Digest* 9: 4

บทวิพากษ์ขั้นนี้ เป็นหลักฐานที่ชัดเจนที่ยืนยันความคิดที่ว่าเมื่อใดที่มนุษย์ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เร้าให้สำนึกเรื่อง “ชาติ” กลายเป็นองค์รวมที่มีความสำคัญที่สุดในสภาวะของสงคราม การกระทำใดๆ เพื่อผลประโยชน์ของชาติก็จะกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมจนเชื่อได้ว่าผลประโยชน์ของชาติเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์มากกว่าผลประโยชน์อื่นใด ความรู้สึกเทิดทูน “ชาติ” อย่างสูงสุดสามารถพัฒนาไปเป็นพลังในการแข่งขันอันเข้มข้น ก่อให้เกิดกระแสทางอารมณ์ของสังคมชาติที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ชาตินิยม” (Nationalism)

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการเชื่อว่าแท้จริงแล้วทั้ง “ชาติ” และ “ชาตินิยม” นั้นไม่ใช่สำนึกที่สามารถเกิดขึ้นเองได้ในลักษณะที่เรียกว่าสัญชาตญาณ หากแต่เป็น “ประเพณีประดิษฐ์ใหม่” (Eric Hobsbawn, 1983)³² หรือ “ชุมชนที่ถูกจินตนาการขึ้นใหม่” (Benedict Anderson, 1983)³³ เป็นผลผลิตจากความพยายามของสังคมหนึ่งๆ ที่จะปลุกปั่นให้เกิดความเป็นเอกภาพโดยมุ่งหวังประโยชน์จากอำนาจอันเกิดจากเอกภาพนั้น หรืออีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าสำนึกเรื่องความเป็นชาตินั้นแท้จริงแล้วเป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อรับใช้เป้าประสงค์ทางสังคมบางประการ³⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามสงครามซึ่งความคิดเรื่อง “ชาติ” เป็นประเด็นสำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงอย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นข้ออ้างในการใช้ความรุนแรงกับฝ่ายตรงข้าม ทั้งนี้เมื่อตกอยู่ในสภาวะสงคราม รัฐย่อมต้องการการยอมรับและสนับสนุนจากพลเมืองของตนมากกว่าในยามปกติทั้งในแง่ของทรัพยากรบุคคล ทรัพย์สิน ฯลฯ คำขวัญที่แพร่หลายสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เช่น “ประเทศของฉัน ไม่ว่าจะถูกหรือผิด” (My Country, Right or Wrong) กลายเป็นสัญลักษณ์ของความรู้สึกเรื่อง “ชาติ” และ “ชาตินิยม” ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและเข้มข้นในช่วงเวลาของสงคราม³⁵ ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นเร้าให้พลเมืองเกิดความรู้สึกร่วมไปกับสภาวะอันเป็นวิกฤติของชาติตน ทำให้คนในชาติเกิดสำนึกของความเป็นหมู่พวก เป็นอันหนึ่งอันเดียว และพร้อมที่จะสนับสนุน การทำสงครามด้วยเหตุผลในการปกป้องชาติจากศัตรูหรือเพื่อสร้างที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกรให้ชาติของตน

ในฐานะวรรณกรรมที่น่าเสนอเรื่องราวของสงคราม ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดเรื่อง “ชาติ” และ “ชาตินิยม” เป็นแก่นความคิดหลักที่กวีมักจะหยิบยกขึ้นมาถกเถียงเพื่อส่งเสริมแนวคิดสนับสนุน

³² ชีรยุทธ บุญมี, *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม* (กรุงเทพมหานคร: สายธาร, 2546), หน้า 18.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21-30.

³⁵ ปรีชา ศรีวาลย์, *สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง* (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2542), หน้า 13.

การทำสงคราม ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอกระบวนการทศวรรษเรื่อง “ชาติ” มีส่วนสำคัญในการปลุกเร้าความรู้สึกเป็นหมู่พวก ก่อให้เกิดความรักและความหวงแหนในชาติอันจะนำมาซึ่งการยอมรับสนับสนุน หรือแม้แต่เชิดชูการทำสงคราม ทั้งนี้ กวีที่สนับสนุนสงครามมักจะมองว่าการทำสงครามของชาติตนนั้นเป็นความจำเป็นในการรักษาไว้ซึ่งเกียรติภูมิและความสงบสุขแห่งมาตุภูมิเพื่อให้เป็นว่าสงครามที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความชอบธรรม

จอห์น ฟรีแมน (John Freeman) กวีชาวอังกฤษ นำเสนอกวีนิพนธ์สรรเสริญเกียรติคุณของทหารอังกฤษชื่อ *Happy is England Now* ในปีค.ศ. 1914 โดยเนื้อความของบทกวีสะท้อนความผูกพันอันแน่นแฟ้นระหว่างมนุษย์กับชาติของตน

There is not anything more wonderful
Than a great people moving towards the deep
Of an unguessed and unfeared future; nor
Is aught so dear of all held dear before
As the new passion stirring in their view
When the destroying dragon wakes from sleep.

Happy is England now, as never yet!
And though the sorrows of the slow days fret
Her faithfulest children, grief itself is proud.
Ev'n the warm beauty of this spring and summer
That turns to bitterness turns then to gladness
Since for this England the beloved ones died.

Happy is England in the brave that die
For wrongs not hers and wrongs so sternly hers;
Happy in those that give, give, and endure
The pain that never the new years may cure;
Happy in all her dark woods, green field, towns,
Her hills and rivers and her chafing sea.

What'er was dear before is dearer now.
 There's not a bird singing upon this bough
 But sings the sweeter in our English ears:
 There's not a nobleness of heart, hand, brain,
 But shines the purer; happiest is England now
 In those that fight, and watch with pride and tears.³⁶

ฟรีแมนทำหน้าที่กล่าวแทน “อังกฤษ” โดยแสดงความชื่นชมต่อเหล่าทหารที่ต่อสู้เพื่อประเทศชาติ ผู้วิจัยพบว่ากวีได้ผสมผสานการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน (Personification) ซึ่งทำให้ “อังกฤษ” มีความรู้สึกนึกคิดได้เหมือนกับเป็นมนุษย์คนหนึ่งเข้ากับภาพพจน์อุปลักษณ์ (Metaphor) โดยเปรียบประเทศอังกฤษเป็น “แม่” และผู้ที่ เป็น “ลูก” ในที่นี้ก็คือทหารและชาวอังกฤษจำนวนมากที่เสียสละตนเองเป็นตัวแทนของคนในชาติก้าวเข้าสู่สมรภูมิตะการาม โลกครั้งที่หนึ่ง สำหรับกวีแล้ว “อังกฤษ” ที่ต้องตกอยู่ในภาวะสงครามและเผ่าคุณอังกฤษลุกขึ้นจับอาวุธต่อสู้นั้นก็เปรียบเสมือน “แม่” ที่ต้องเฝ้ามอง “ลูก” ผู้เป็นที่รักมุ่งหน้าสู่สนามรบด้วยความกล้าหาญและเสียสละเพื่อต่อสู้ปกป้องตนจากอันตรายที่กำลังเข้ามาคุกคามด้วยความรู้สึกที่ระคนกันระหว่างความชื่นชมยินดีต่อวีรกรรม ความกล้าหาญของ “ลูก” กับความทุกข์โทมนัสซึ่งเกิดจากการรู้ว่าสิ่งที่ “ลูก” ของตนจะต้องเผชิญในเบื้องหน้านั้นคือความตายอันน่าหวาดหวั่น ความรู้สึกที่สับสนนั้นถูกนำเสนอผ่านทาง การเลือกใช้ถ้อยคำซึ่งแสดงให้เห็นความซับซ้อนของอารมณ์ที่เล่นลือกันระหว่าง “ความเศร้าหมอง” (sorrows, grief) “ความขมขื่น” (bitterness) “ความเจ็บปวด” (pain) ของประเทศชาติยามที่ตกอยู่ในภาวะสงครามกับ “ความรู้สึกเป็นสุข” (happy, happiest) ซึ่งเกิดจาก “ความชื่นชมยินดี” (gladness) และ “ความภาคภูมิใจ” (proud, pride) เมื่อได้เห็นความกล้าหาญเสียสละของผู้ที่ต่อสู้เพื่อประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม กวีจะให้น้ำหนักความสำคัญตกอยู่กับประเด็นหลังมากกว่า ดังจะเห็นได้ว่ากวีเรียกขานคนทั้งหลายที่ต่อสู้เพื่อชาติด้วยถ้อยคำที่ให้ความรู้สึกทั้งยกย่องและรักใคร่ ไม่ว่าจะเป็น “ผู้ยิ่งใหญ่” (great people) “ผู้กล้าหาญ” (the brave) หรือ “ผู้เป็นที่รัก” (dear, beloved ones) ถ้อยคำที่ “แม่” ราพันถึง “ลูก” ที่จากไปในสงครามนั้น แท้จริงแล้วก็คือ “เสียง” ของกวีในนามของชาวอังกฤษ ที่กล่าวถึงความตายของทหารอังกฤษด้วยความยกย่องและอาลัยรักนั่นเอง

ภาพพจน์ “แม่กับลูก” ที่ฟรีแมนเลือกใช้ขึ้นนี้เป็นความเปรียบที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกได้ถึง ความผูกพันอันแนบแน่นใกล้ชิดที่มนุษย์กับชาติพึงมีต่อกันราวกับเป็นหนึ่งเดียว ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นเร้า

³⁶ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 8.

ให้ผู้อ่านซึ่งเป็นชาวอังกฤษเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ไปกับชะตากรรมของชาติและวีรกรรมที่แสดงออกถึงความเสียสละของเพื่อนร่วมชาติ ผู้วิจัยพบว่า การนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างคนกับชาติผ่านภาพพจน์ “แม่กับลูก” นี้ นับว่าเป็นภาพพจน์ที่พบได้บ่อยในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงครามระดับเบิลยู. เอ็น. ฮอดจ์สัน (W. N. Hodgson) เป็นกวีชาวอังกฤษที่นำเสนอภาพพจน์แบบเดียวกันนี้ในบทกวีสนับสนุนสงครามที่ชื่อ *England to Her Son*

Son of mine, I hear you thrilling
 To the trumpet call of war;
 Gird ye then, I give you freely
 As I gave your sires before,
 All the nobles of the children I in love and anguish bore.....³⁷

ส่วนลอว์เรนซ์ บินยัน ก็แสดงความอาลัยต่อทหารที่สละชีวิตเพื่อชาติในบทกวี *For the Fallen*

With proud thanksgiving, a mother for her children,
 England mourns for her dead across the sea.
 Flesh of her flesh they were, spirit of her spirit,
 Fallen in the cause of the free.³⁸

ความสัมพันธ์ในลักษณะ “แม่กับลูก” ที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์ทั้งของฟรีแมน ฮอดจ์สัน และบินยันนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความผูกพันอันลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับชาติที่เป็นมาตุภูมิของตน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น แต่ในความเป็น “แม่กับลูก” นั้นยังแฝงนัยของความสัมพันธ์แบบบุญคุณ ซึ่งเป็น โครงสร้างของความสัมพันธ์ที่ทำให้มนุษย์เกิดสำนึกเรื่องภาระหน้าที่พึงมีต่อชาติและการทดแทนคุณแผ่นดินเกิด เกี่ยวกับเรื่องนี้ ดร. ธีรยุทธ บุญมี ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับชาติในลักษณะเดียวกันนี้ไว้อย่างน่าสนใจ

³⁷ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 12.

³⁸ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 209.

สำนึกเรื่องชาติไม่เพียงมีความสำคัญทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าทางจิตวิทยาต่อมนุษย์อย่างสูง เพราะหมายถึงความมั่นคงทางจิตใจที่ได้อยู่ร่วมกับคนที่เหมือนกับตนเอง มนุษย์จึงมักจะมีความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของชาติและมีแนวโน้มที่จะสามารถทดแทนบุญคุณนั้นด้วยประการต่างๆ (...) เพื่อให้ชาติเป็นสิ่งที่มียุทธคุณใหญ่หลวงต่อผู้คนทุกประเทศจึงมักใช้คำว่า แผ่นดินแม่ มาดูภูมิ มาแทนที่ชาติ³⁹

ทั้งฟรีแมนและฮอดจันต่างก็เห็นว่า “ชาติ” เปรียบได้กับ “แม่” ซึ่งมีคุณค่าอันสูงสุดต่อมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะ “ชาติ” คือ ต้นกำเนิดความเป็นตัวตนของมนุษย์ เป็นที่เกิด ที่อาศัย เช่นเดียวกับแม่ที่เป็นผู้ให้ชีวิตและเลี้ยงดูลูกจนเติบโตใหญ่

บทกวีที่ชื่อ *This is No Case of Petty Right or Wrong* ของ เอ็ดเวิร์ด ทอมัส (Edward Thomas) นำเสนอทัศนคติที่สนับสนุนสงคราม โดยตอกย้ำความสัมพันธ์แบบบุญคุณซึ่งทำให้เชื่อว่าเขาควรจะต้องร่วมทำสงครามเพื่อตอบแทนคุณของอังกฤษซึ่งเป็นแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอน

This is no case of petty right or wrong
That politicians or philosophers
Can judge. I hate not Germans, nor grow hot
With love of Englishmen, to please newspapers.
.....
But with the best and meanest Englishmen
I am one in crying, God save England, lest
We lose what never slaves and cattle blessed.
The ages made her that made us from dust:
She is all we know and live by, and we trust
She is good and must endure, loving her so:
And as we love ourselves we hate our foe.⁴⁰

³⁹ ชีรยุทธ บุญมี, *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*, หน้า 21-22.

⁴⁰ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, pp. 44-45.

แม้จะไม่ได้ใช้ภาพพจน์ “แม่กับลูก” อย่างชัดเจนเหมือนฟรีแมน ฮอดจ์สัน หรือบีนยัน แต่ความรู้สึกที่ทอมัสบรรยายว่าคนมีต่อประเทศอังกฤษในบทกวีข้างต้นนี้ก็ยังชวนให้นึกถึงความสัมพันธ์ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยกวีกล่าวอย่างชัดเจนว่าความสำคัญสูงสุดที่ชาติมีต่อมนุษย์ก็คือการเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิต (...her that made us from dust) นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นถิ่นที่อยู่ที่มนุษย์รู้จักคุ้นเคย (She is all we know and live by) ด้วยเหตุนี้ “ชาติ” จึงเป็นสิ่งที่กวีรักและให้ความสำคัญอย่างสูงสุด ถึงแม้ว่าเขาจะไม่ได้มีความรู้สึกเกลียดชังพวกเยอรมันเป็นการส่วนตัวและไม่ได้รู้สึกรักชาวอังกฤษซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชาติของตนอย่างสุดโต่ง (I hate not Germans, nor grow hot with love of Englishmen) แต่เขาก็เลือกที่จะทำสงครามโดยถือว่าพวกเยอรมันเป็นศัตรูเพียงเพราะเขาเชื่อว่าคนเหล่านั้นคือศัตรูของชาติ (as we love ourselves we hate our foe) ในที่นี้พวกเยอรมันจึงไม่ใช่ศัตรูแท้ในทัศนะของกวี หากแต่เป็น “ศัตรูร่วม” ที่กวีตระหนักถึงการมีอยู่ในฐานะเป้าหมายรองรับ “พลังรักชาติ” ของตนเอง⁴¹

ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาพพจน์ “แม่กับลูก” ในงานของฟรีแมน ฮอดจ์สัน และบีนยันหรือการแสดงความตั้งมั่นที่จะรบเพื่อชาติโดยตรงไปตรงมาเช่นที่ทอมัสนำเสนอใน *This is No Case of Petty Right or Wrong* ต่างก็ชี้ให้เห็นเหตุผลที่ตรงกันในการสนับสนุนการทำสงครามของประเทศตน โดยประเด็นหลักอยู่ที่ความเชื่อที่ว่ามนุษย์นั้นติดหนี้บุญคุณต่อชาติและสมควรตอบแทนชาติของตนอย่างเต็มกำลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อชาติของตนตกอยู่ในความทุกข์ยาก ซึ่งในที่นี้ คือ การตกอยู่ในสถานะของสงคราม การที่กวีมองว่าสงครามคือการต่อสู้เพื่อปกป้องชาติทำให้สงครามไม่เพียงเป็นกิจกรรมที่มีความชอบธรรมเท่านั้น แต่ผู้ที่ทำสงครามยังได้ประกอบวีรกรรมที่สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูอย่างสูง เพราะไม่ว่าเหตุผลที่แท้จริงในการทำสงครามจะเป็นเช่นไรแต่พลเมืองก็จำเป็นที่จะต้องร่วมกับชาติของตนในการสงครามนั้นเพราะถือเป็นภาระหน้าที่ที่พึงกระทำเพื่อตอบแทนคุณมาตุภูมิ เช่นเดียวกับ “ลูก” ที่ต้องทำทุกอย่างเพื่อปกป้อง “แม่” ของตนให้พ้นจากภัยอันตราย

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกผูกพันหรือเป็นหนี้บุญคุณต่อชาตินั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้หากมนุษย์ปราศจากสำนึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชาติตน ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดเรื่อง “ชาติ” ในกวีนิพนธ์สงครามนั้นมักจะถูกการนำเสนอควบคู่ไปกับกระบวนทัศน์เรื่องความเป็นชาติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเอกลักษณ์ชั้นพื้นฐาน ที่มีผลในการแนะหรือชี้้นำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความมีอยู่เป็น

⁴¹ สุรัชยา (เบ็ญ โส๊ะ) สุไลมาน, *กระบวนทัศน์สันติวิธีของปรีดี พนมยงค์? กรณีศึกษาเรื่อง พระเจ้าข้างเข็ญ*, หน้า 237.

อยู่ร่วมกันกับสิ่งที่แสดงถึงความเป็นชาติอันจะนำมาซึ่งความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการถือตนว่ามีส่วนร่วมในชะตากรรมความเป็นไปของชาติตลอดรวมถึงเพื่อนร่วมชาติของตน

ในบทกวี *Happy is England Now* นั้น นอกจากการนำเสนอความผูกพันอันลึกซึ้งระหว่างมนุษย์กับชาติดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ฟรีแมนยังได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับพื้นฐานของความเป็นชาติซึ่งประกอบขึ้นด้วยการมีสำนึกร่วมกันในประการต่างๆ ระหว่างคนที่เรียกตัวเองว่าเป็น “ชาวอังกฤษ” ไว้ได้อย่างน่าสนใจ

Happy is England now, as never yet!
 And though the sorrows of the slow days fret
 Her faithfulest children, grief itself is proud.
 Ev'n the warm beauty of this spring and summer
 That turns to bitterness turns then to gladness
 Since for this England the beloved ones died.

ในขณะที่ภาพพจน์ “แม่กับลูก” ซึ่งเป็นเสมือนแกนหลักของบทกวี สามารถอธิบายพื้นฐานความคิดเรื่อง “ชาติ” ของฟรีแมนได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มคนที่ถือตนว่าเป็น “ชาติ” เดียวกันนั้นย่อมเป็นเสมือน “ลูก” ที่ถือกำเนิดจาก “แม่” เดียวกันทั้งสิ้น ความสัมพันธ์อันเกิดจากความเชื่อเรื่องการมีจุดกำเนิดเดียวกันนี้สามารถเชื่อมโยงไปถึงแนวคิดเรื่อง “ชาติ” ที่อิงอยู่กับการรับรู้เรื่องชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นพวกเดียวกันได้ง่ายที่สุด ชัดเจนที่สุด สลับซับซ้อนน้อยที่สุด และที่สำคัญคือเป็นกรอบความคิดที่วางรากฐานของสำนึกความเป็นชาติตั้งแต่ยุคเริ่มแรกที่มนุษย์เริ่มรวมตัวกันเป็นสังคม เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่ง่ายต่อการปลูกเร้ากระแสความรักความสามัคคี การรับรู้เรื่องชาติพันธุ์ร่วมกันย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันแน่นแฟ้นราวกับพี่น้องในหมู่คนซึ่งถือตนว่าเป็น “ชาติ” เดียวกันโดยไม่จำเป็นต้องมีขีดจำกัดในเชิงมิติสถานหรือการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง⁴² เป็นพื้นฐานที่เพาะบ่มให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะ “ร่วมทุกข์ร่วมสุข” ของคนในชาติซึ่งฟรีแมนก็ได้ตอกย้ำความคิดดังกล่าวของเขากครั้งในบทกวีบทสุดท้าย

⁴² Majid Tehranian, “Ethnic Discourse and the New World Disorder: A Communitarian Perspective,” in *Communication and Culture in War and Peace*, ed. Colleen Roach (New Delhi: Sage, 1993), pp.204-205.

There's not a bird singing upon this bough
 But sings the sweeter in our English ears:
 There's not a nobleness of heart, hand, brain,
 But shines the purer; happiest is England now

ในที่นี้ เสียงเพลงอันแว่วหวานที่ดังก้องอยู่แต่เฉพาะใน โสตของชาวอังกฤษนั้นเป็นเสมือนตัวแทนของความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียวของคนในชาติที่สำคัญในความทุกข์ความสุขร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ความโศกศัลย์อาดูรอันเนื่องมาจากความทุกข์ยากทั้งปวงจนราวกับว่านจะไม่สามารถร้องเพลงได้อีกต่อไปนั้น ได้ถูกชดเชยด้วยบทเพลงอันไพเราะยิ่งกว่าซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของความรู้สึกภาคภูมิใจและตื่นตันใจที่ชาวอังกฤษมีต่อวีรกรรมอันเสียสละของพี่น้องร่วมชาติที่ต่อสู้เพื่อแผ่นดินแม่ของตนอย่างสุดกำลัง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในขณะที่ฟรีแมนกล่าวว่าคนในชาติล้วนแล้วแต่เป็นเสมือน “พี่น้อง” กันทั้งสิ้นนั้น เขาได้สร้างความเป็นหมู่พวกอันใกล้ชิดให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวอังกฤษทั้งหมด และยังเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเขาซึ่งเป็นกวีชาวอังกฤษเข้ากับผู้อ่านในฐานะผู้ที่กำลังต้องเผชิญหน้ากับสภาวะของสงครามร่วมกัน ผู้วิจัยพบว่าฟรีแมนตั้งใจที่จะสื่อสารกับผู้อ่านของเขาในฐานะ “พี่น้องร่วมชาติ” โดยผ่านภาพพจน์ “แม่กับลูก” ซึ่งเป็นแกนหลักของบทกวี ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ไปกับความทุกข์ ความสูญเสีย ระคนกับความภาคภูมิใจที่มีต่อวีรกรรมการต่อสู้อันกล้าหาญของผู้ที่เสียสละตนเองเพื่อประเทศชาติในฐานะที่ตนก็เป็นส่วนหนึ่งของชาติ ในขณะที่เดียวกัน ฟรีแมนเองก็วางตัวเป็นเสมือนตัวแทนของชาวอังกฤษทั้งชาติในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันลึกซึ้งเหล่านั้นผ่านทางบทกวีของเขา

นอกจากความคิดเรื่องชาติพันธุ์แล้วองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ฟรีแมนมองว่ามีส่วนสำคัญในการยึดโยงมนุษย์ให้ตระหนักถึงความเป็นชาติ คือ การมีส่วนร่วมร่วมกันในแผ่นดินถิ่นอยู่ ทั้งนี้ เขาได้ให้ความสำคัญกับการที่คนกลุ่มหนึ่งมีความหวงแหนและรู้สึกเป็นเจ้าของผืนแผ่นดินเดียวกัน โดยกล่าวถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่รวมกันขึ้นเป็น “แผ่นดินอังกฤษ” นับตั้งแต่องค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งธรรมชาติสร้างขึ้น เช่น ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ (all (her) dark woods) ทุ่งหญ้าเขียวขจี (green field) เนินเขา ((Her) hills) แม่น้ำลำธาร (rivers) และท้องทะเล ((her) chafing sea.) หรือแม้แต่สิ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์อย่างเมือง (towns) นอกจากนี้เขากล่าวถึงรวมเอาสภาพแวดล้อมทางภูมิอากาศซึ่งหมุนเวียนเปลี่ยนไปบนผืนแผ่นดินนั้น (the warm

beauty of this spring and summer) เข้าไว้ด้วย สิ่งเหล่านี้สำหรับกวีแล้วไม่ใช่เพียงทัศนียภาพหรือเครื่องบ่งชี้ฤดูกาล แต่เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นอังกฤษอย่างเป็นทางการ ในที่นี้ก็มองว่าแผ่นดินคือศูนย์รวมของชีวิตจิตใจของชาวอังกฤษทั้งปวง ด้วยเหตุนี้ เมื่อชาติตกอยู่ในความทุกข์ยากแผ่นดินก็จะโศกสัลย์

Ev'n the warm beauty of this spring and summer

That turns to bitterness turns then to gladness

และหากเมื่อใดชาติมีความสุข แผ่นดินก็ย่อมจะสุขไปด้วย

Happy in those that give, give, and endure

The pain that never the new years may cure;

Happy in all her dark woods, green field, towns,

Her hills and rivers and her chafing sea.

การที่ฟรีแมนบรรยายความอ่อนไหวของแผ่นดินราวกับว่าแผ่นดินนั้นสามารถที่จะมีความรู้สึก รวมไปถึงอารมณ์ของชาตินั้นย่อมสะท้อนให้เห็นว่าในขณะที่ “ชาติ” คือ จิตวิญญาณ “แผ่นดิน” ก็เป็นเสมือนร่างกายที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของจิตวิญญาณนั้น ด้วยเหตุนี้ คนในชาติจึงมีความรู้สึกรักผูกพัน และหวงแหนในแผ่นดินจนพร้อมที่จะสละชีวิตของตนเพื่อรักษาไว้ซึ่งแผ่นดินซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาตินั้น

การยอมสละชีวิตเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาตินั้นนับได้ว่าเป็นแก่นความคิดอันสืบเนื่องมาจากการสร้างสำนึกความเป็นชาติที่กวีที่สนับสนุนสงครามส่วนมากให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะนอกจากจะก่อให้เกิดการ “รวมศูนย์” ความรักสามัคคีในยามที่ประเทศชาติต้องเผชิญกับศึกสงครามแล้วยังเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนการต่อสู้เพื่อชาติว่าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และสมควรได้รับการยกย่อง ในบทกวีที่ชื่อ *The Lost* ซึ่งแต่งขึ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั้น เฮอร์เบิร์ต คอรัปี (Herbert Corby) ได้กล่าวสรรเสริญนักบินที่สละชีวิตของตัวเองในหน้าที่เพื่อปกป้องแผ่นดินถิ่นเกิดไว้ให้คนในรุ่นลูกรุ่นหลานได้อยู่ต่อไปอย่างสงบสุข

Think of them, you did not die as these
 Caged in an aircraft that did not return
 Whenever hearts have song and minds have peace
 Or in your eyes the prides of banners burn,
 Think of these who dreamed and loved as you
 And gave their laughter, gave their sun and snow,
 That you would live. To them this debt you owe.
 Their glory shines about the sky for ever,
 Though in these things they left to you, the ghost
 Should haunt your field of ease and resting river.
 Their lives are ended, but dreams are not yet lost
 If you remember in your laugh and song
 These boys who do not sing and laugh not long.⁴³

คอร์บีเริ่มต้นบทกวีด้วยการกล่าวถึงความตายอันน่าสลดใจของทหารอากาศที่เสียชีวิตไปพร้อมกับเครื่องบินของตนในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ในแนวหน้า สำหรับกวีแล้วคนเหล่านั้นก็ยังเป็นเพียงแค่ว่าเด็กหนุ่ม (These boys) เป็นคนธรรมดาที่มีความฝัน ความรัก ความทุกข์ ความสุข เช่นเดียวกับคนทั่วไป (these who dreamed and loved as you) แต่ได้ยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ชีวิตที่มีค่าของตนเพื่อแลกกับผืนแผ่นดินอันสงบสุขให้เป็นที่ตั้งมรดกแก่เพื่อนร่วมชาติที่อยู่เบื้องหลัง (gave their laughter, gave their sun and snow, That you would live.) คอร์บีบรรยายถึงภาพของร่างนักบินที่ติดอยู่ในซากเครื่องบินว่าไม่ต่างอะไรกับการถูกขัง (caged in the aircraft) ซึ่งเป็นวาระสุดท้ายที่ไม่ได้ยิ่งใหญ่สง่างามอย่างที่มักจะปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสงครามยุคเก่า อย่างไรก็ตาม ชีวิตของเด็กหนุ่มธรรมดาๆ ประกอบกับการตายอันน่าเจ็บปวดกลับเป็นประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของการเสียสละอันยิ่งใหญ่และก่อให้เกิดความสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากคอร์บีเลือกที่จะกล่าวถึงทหารในฐานะนักรบแทนที่จะเป็นเพียงเด็กหนุ่มธรรมดาและบรรยายถึงวาระสุดท้ายของเขาให้ยิ่งใหญ่สง่างามแทนที่การตายอันน่าเศร้าเช่นนี้ก็คงไม่อาจก่อให้เกิดความสะเทือนใจได้เทียบเท่า จึงอาจกล่าวคอร์บีได้ยกระดับชะตากรรมของ “คนตัวเล็กๆ” ขึ้นสู่ความสูงส่งของโศกนาฏกรรมได้อย่างงดงาม

⁴³ Brian Gardner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, p. 80.

จะเห็นได้ว่ากรอบความคิดเรื่อง “ชาติ” ที่คอร์บีนำเสนอนี้ได้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับความรู้สึก หวงแหนในผืนแผ่นดินเป็นสำคัญ สิ่งที่เขาใช้เป็นเครื่องหมายของ “ชาติ” ก็คือ “ท้องทุ่ง” (field) กับ “แม่น้ำ” (river) ซึ่งในที่นี้หมายถึงอาณาเขตของประเทศซึ่งนอกจากจะประกอบด้วยแผ่นดินและ แม่น้ำแล้วยังหมายรวมถึงแผ่นดินฟ้าซึ่งได้กลายเป็นเรือนตายของทหารมากมาย สิ่งที่น่าสนใจก็คือ คอร์บีได้บรรยายถึงสภาพของ “แผ่นดิน” โดยใช้คำที่ให้ความหมายในเชิงบวกอย่าง “ease” และ “resting” เพื่ออธิบายถึงสถานะอันสงบสุข ความมีสันติและปราศจากความทุกข์ยาก ซึ่งหมายความว่า ทหารเหล่านั้นได้สละชีวิตของตนเองเพื่อรักษาไว้ซึ่งผืนแผ่นดินอันสงบสุขไม่ให้อีกตกเป็นของผู้อื่น ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เพื่อนร่วมชาติและคนในรุ่นหลังได้อยู่อย่างมีความสุขบนแผ่นดินที่เป็นของตนเอง กลวิธีดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคอร์บีให้ความสำคัญกับแผ่นดินถิ่นอยู่โดยมองว่าเป็นศูนย์กลาง ความหมายของความเป็นชาติ การที่ทหารสามารถรักษาแผ่นดินเอาไว้ได้จึงมีความหมายเท่ากับการ รักษาความเป็น “ชาติ” ของตนไว้ได้ และการส่งต่อผืนแผ่นดินอันสงบสุขให้แก่คนรุ่นหลังก็เป็นดัง สัญลักษณ์ของการสืบทอด “ชาติ” ของคนต่อไป

โดยทั่วไปแล้วนักวิชาการเชื่อว่าผืนแผ่นดินถิ่นอยู่นั้นเป็นองค์ประกอบของชาติที่เข้ามา มีบทบาทภายหลังชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม โดยเริ่มมีความสำคัญหลังจากที่มนุษย์เริ่มมีการตั้งถิ่นฐาน อย่างชัดเจนและเกิดการแบ่งแยกอาณาเขตเป็นประเทศต่างๆ และยังมีบทบาทต่อประวัติศาสตร์สงคราม อย่างเด่นชัดในยุคอาณานิคมและหลังอาณานิคม สืบเนื่องจากความเชื่อที่ว่าความรู้สึกเป็น “ชาติ” ซึ่ง ประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบอันเป็นรูปธรรมนั้นจำเป็นต้องมีแผ่นดินเป็นเครื่องหมายที่แสดงความ มีตัวตนอย่างเป็นรูปธรรม ความหวงแหนแผ่นดินจึงมีความหมายเท่ากับความหวงแหนชาติ การ เชื่อมโยงความคิดเรื่องชาติเข้ากับการครอบครองแผ่นดินนั้นได้ก่อให้เกิดปมขัดแย้งอันนำมาซึ่งสงคราม นับครั้งไม่ถ้วนในประวัติศาสตร์ ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ การทำสงครามล่าแผ่นดินในยุคอาณานิคม ซึ่ง เกิดจากการที่ชาติต่างๆ ในยุโรปมองว่าการครอบครองแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาลเป็นเครื่องหมาย ของความเป็นชาติที่เกรียงไกร จึงเพียรพยายามเพิ่มพูนอาณานิคมเพื่อแสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพ ของชาติตน คำโอ้อวดที่เกินจริงเช่นที่อังกฤษประกาศตัวว่าเป็นดินแดนที่อาทิตย์ไม่เคยลับขอบฟ้าก็ เกิดจากความเชื่อที่ว่าดินแดนภายใต้อาณัติของอังกฤษนั้นมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของโลก และเมื่อผ่านเข้าสู่ ยุคหลังอาณานิคม สงครามแบ่งแยกดินแดนก็ยังได้ปะทุขึ้นเกือบทั่วโลกเพราะกลุ่มคนที่มีสำนึก ความเป็นชาติร่วมกันแต่เคยต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจต่างก็ ต้องการที่จะครอบครองแผ่นดินที่เป็นของตนเอง ในกรณีหลังนี้ แผ่นดินถูกมองว่าเป็นส่วนประกอบ ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ยืนยันความเป็นรัฐหรือประเทศเอกราชที่นอกจากจะมีความหมายต่อความรู้สึกร่วม ของคนในชาติแล้วยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาตินั้นๆ ได้รับการยอมรับว่ามีตัวตนอยู่ในประชาคม

โลก แม้จะเป็นสิ่งที่เข้ามากระทบต่อแนวคิดเรื่องชาติในยุคหลังเมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่นๆ แต่ผู้วิจัยพบว่า ในบรรดาองค์ประกอบแห่งความเป็นชาติทั้งหลายนั้น แผ่นดินกลับเป็นสิ่งที่มิผู้หยิบยกขึ้นมาเชื่อมโยงกับความหมายของ “ชาติ” อยู่บ่อยครั้ง

ไม่ว่าจะประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบใดก็ตาม ความเชื่อมั่นศรัทธาที่มนุษย์มีต่อชาตินั้นย่อมจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดความรัก ห่วงเห่น และปรารถนาจะปกป้องสิ่งซึ่งประกอบขึ้นเป็นชาติตามกรอบความเชื่อของตน กวีที่สนับสนุนสงครามได้หยิบยกเอาประเด็นเรื่อง “ชาติ” มาอ้างเพื่อชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องทำสงคราม ความคิดเรื่อง “ชาติ” ทำให้คนกลุ่มหนึ่งรู้สึกร่วมกันว่าการทำสงครามของตนนั้นเป็นการกระทำที่เป็นเหตุเป็นผล มีปัจจัยรองรับ และมีความชอบธรรมเพราะมนุษย์สมควรมีสิทธิที่จะปกป้อง “ชาติ” ซึ่งเป็นสถาบันที่มีความหมายสูงสุด แต่ถึงกระนั้น อาศัยเพียงสำนึกในความเป็นชาติก็ยังไม่เข้มข้นเพียงพอที่จะชักนำมนุษย์ให้ริเริ่มทำสงครามได้ก่อน ทั้งนี้เพราะการทำสงครามที่นอกเหนือไปจากการป้องกันตนเองนั้นต้องการความรู้สึกที่ลึกซึ้งรุนแรงมากกว่าความรักและห่วงเห่น แต่ยังคงเป็นความรู้สึกที่แฝงไว้ด้วยความรู้สึกแข่งขัน ต้องการเอาชนะ ต้องการเชิดชูให้ชาติของตนนั้นเป็นใหญ่เหนือชาติใด และในบางครั้งก็นำไปสู่ความคิดที่จะครอบงำหรือแม้กระทั่งครอบครองชาติอื่นๆ ซึ่งเป็นคำอธิบายอย่างง่ายที่สุดของแนวคิดแบบ “ชาตินิยม” หรือที่นักวิชาการฝ่ายที่ค่อนข้างมองโลกในแง่ร้ายบางกลุ่มเรียกว่า “ลัทธิคลั่งชาติ”

ในความเป็นจริงแล้ว “ชาตินิยม” นั้นเป็นแนวความคิดที่อิงอยู่กับพื้นฐานความคิดเรื่อง “ชาติ” อย่างไม่อาจจะแยกจากกันได้ เพราะมนุษย์คงไม่อาจรู้สึกถึงความจำเป็นชาตินิยมได้เลยหากไม่ได้ตระหนักถึงความจำเป็นชาติอย่างลึกซึ้งซึ่งมาก่อน โดยทั่วไปแล้วความรู้สึกที่เรียกว่า “ชาตินิยม” นั้นอาจจะเกิดขึ้นได้โดยอัตโนมัติในกรณีที่พลเมืองพบว่าชาติของตนกำลังตกอยู่ในสถานการณ์เฉพาะบางประการที่สร้างความบีบคั้นอย่างยิ่งจนนำไปสู่ความรู้สึกว่าจะต้องร่วมกันต่อสู้เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาวะนั้นๆ แต่บ่อยครั้งที่ “ชาตินิยม” เกิดจากการจงใจปลุกเร้าจากผู้มีอำนาจหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยหวังที่จะให้ได้รับความสนับสนุนจากพลเมืองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด เช่น รัฐบาลเยอรมันสมัยสงครามโลกครั้งที่สองภายใต้การนำของฮิตเลอร์ซึ่งยึดแนวนโยบายกำจัดชาวยิว ฮิตเลอร์ได้อาศัยพื้นฐานความคิดเรื่องชาตินิยมอาร์ยันเข้ามาเป็นเครื่องมือในการแบ่งแยกชาวยิวออกจากสังคมชาวเยอรมันอย่างสิ้นเชิง ก่อนที่จะใช้หลักการเดียวกันในการปลุกระดมความเกลียดชังคนยิวจนสามารถสร้างมายาคติที่ทำให้พลเมืองของตนเชื่อว่าการสังหารชาวยิวเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมขึ้นมาได้ ทั้งนี้เพราะเมื่ออยู่ภายใต้การครอบงำของความคิดแบบ “ชาตินิยม” ทุกคนจะรู้สึก

ว่าตัวเองผูกพันกับผลประโยชน์ของชาติมากกว่าในยามปกติ การระดมคนโดยอุดมการณ์ชาตินิยม เพื่อทำสงคราม เพื่อรุกราน หรือเข้ายึดครองดินแดนอื่นจึงสามารถกระทำได้โดยง่าย⁴⁴

เป็นเวลานานมาแล้วที่ “ชาตินิยม” ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อผลักดันให้เกิดการต่อสู้ทั้งในสนามรบ เช่น กรณีการทำสงครามอย่างถวายชีวิตของทหารญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และแม้แต่ในสนามประลองทางเศรษฐกิจ เช่น การที่ญี่ปุ่นเพียรปลูกฝังความคิดชาตินิยมให้กับพลเมืองเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนทำงานหนักเพื่อร่วมกันฟื้นฟูและพัฒนาความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชาติในเหนือกว่าชาติอื่นๆ หลังจากพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้น ทั้งนี้ โดยอาศัยความสำนึกร่วมของความเป็นชาติเป็นพื้นฐานสำคัญในการบ่มเพาะ “ชาตินิยม” ให้เกิดขึ้น

บทกวีที่ชื่อ *The Soldier* ซึ่งเป็นหนึ่งในบทกวีชุดซอนเน็ต (Sonnet) ของรูเพิร์ต บรู๊ค เป็นตัวอย่างของกวีนิพนธ์ที่ขยายขอบเขตของแนวคิดเรื่อง “ชาติ” ที่เข้มข้นจนถึงระดับ “ชาตินิยม”

If I should die, think only this of me:

That there's some corner of a foreigner field

That is for ever England. There shall be

In that rich earth a richer dust concealed;

A dust whom England bore, shaped, made aware,

Gave, once, her flowers to love, her ways to roam,

A body of England's, breathing English air,

Washed by the rivers, blest by sun of home.

And think, this heart, all evil shed away,

A pulse in the eternal mind, no less

Gives somewhere back the thoughts by England given;

Here sights and sounds; dreams happy as her day;

And laughter, learnt of friends; and gentleness,

⁴⁴ ธีรยุทธ บุญมี, *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*, หน้า 116.

In hearts at peace, under an English heaven.⁴⁵

บรู๊คกล่าวถึงตนเองในฐานะคนคนหนึ่งที่อยู่ทุกองของร่างกายและวิญญาณถูกล่อหลอมให้เป็นอังกฤษอย่างเข้มข้น ในแง่ของร่างกาย เขากล้าที่จะประกาศว่ากายของเขาเป็นของอังกฤษ (A body of England's) ดำรงอยู่ได้ด้วยการหายใจอากาศที่เป็นของอังกฤษ (breathing English air) ร่างกายของเขาจะอาบด้วยน้ำและอาบด้วยแสงที่สาดส่องจากดวงตะวันซึ่งเป็นของอังกฤษ (Washed by the rivers, blest by sun of home) ส่วนในแง่จิตวิญญาณนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะหัวใจ (this heart) ความรู้สึกลึกซึ้ง (the thoughts by England given) ความใฝ่ฝัน (dreams) ตลอดจนการรับรู้ทุกอย่าง ล้วนแล้วแต่ได้รับการหล่อหลอมมาจากความเป็นอังกฤษทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่า บรู๊คให้ความสำคัญกับชาติพันธุ์ในฐานะคนอังกฤษของเขาอย่างสูงและยังแสดงความเชื่อมั่นในความเป็นชาติอันเป็นส่วนสำคัญในการสร้างวิถีในเชิงความคิดและการรับรู้ซึ่งเกิดจากการขัดเกลาทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยพบว่าความคิดที่บรู๊คมีต่อ “ชาติ” นั้น ได้ถูกยกระดับขึ้นจนกลายเป็น “ชาตินิยม” เมื่อเขากล่าวอย่างชัดเจนในตอนต้นของบทกวีว่าแม้เขาจะต้องตายและร่างกายของเขาจะต้องถูกกลบฝังไว้ที่ใดในโลกก็ตาม แผ่นดินตรงบริเวณนั้นก็จะเป็นของอังกฤษไปตลอดกาล

If I should die, think only this of me:

That there's some corner of a foreigner field

That is for ever England...

คำกล่าวของบรู๊คแสดงให้เห็นความรักชาติอย่างเข้มข้นจนแม้เลือดอังกฤษที่หล่อเลี้ยงชีวิตเขาอยู่นั้นไปตกอยู่ที่ใดก็จะสามารถหลอมเอาแผ่นดินนั้นให้กลายเป็นของอังกฤษได้เช่นเดียวกัน ความรักที่บรู๊คมีต่อประเทศอังกฤษซึ่งเขาแสดงออกผ่านทางกวีนิพนธ์นั้นลึกซึ้งและรุนแรงจนก้าวข้ามความคิดที่จะปกป้องให้พ้นจากอันตรายไปสู่ความต้องการที่จะเห็นอังกฤษมีความยิ่งใหญ่เหนือชาติอื่นๆ และเพื่อนำเสนอแนวคิดดังกล่าว เขาได้เลือกที่ใช้โวหารเกินจริง (Overstatement) โดยบอกกับผู้อ่านของเขาว่าการออกรบในนามกองทัพอังกฤษสำหรับเขาก็คือการแสดงเจตจำนงที่จะสละชีวิตของตนเองเพื่อนำชาติที่เขารักยั้งนี้ให้แผ่ขยายออกไปอย่างไม่มีสิ้นสุด “การฝังศพ” ที่บรู๊ค

⁴⁵ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 163.

กล่าวถึงจึงแสดงนัยความหมายของการจับจองผืนแผ่นดินซึ่งเป็นภาพพจน์ที่ชวนให้นึกถึงการที่
อังกฤษเคยเข้าไปยึดครองและแสดงความเป็นเจ้าของเหนือแผ่นดินต่างๆ ในยุคล่าอาณานิคม

เซอร์เบิร์ด แอล. เบิร์ด (Herbert L. Burd) กวีชาวอเมริกัน ได้นำเสนอแนวคิดชาตินิยมแบบ
อเมริกันซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจในบทกวีจากเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ชื่อ

Free World Soldier

I believe in living in a mountain of peace
I believe in the words the wise ones teach
I believe in Mother Earth to protect me
I am also in here to protect her that's how it's meant to be
I believe in the word free
You may not know my name and me face
You may not know my religion or my race
Even though all sister's and brother's are we
Living in one world a belief in humanity
I dream of the day living without weapons,
Yet living in a world of liberty

A disease has come and has darkened the sun
A cure must be found once again the war has come
I too will take my stand,
To maintain the freedom of every child, woman, and man
Free world soldier our flags are hand in hand

When all is said and done
When we see the return of the sun
Once again we will return to our lands
Free world soldier our flags are forever hand in hand

For freedom will never be out of reach

Then we can rebuild Mother Earth's mountain of peace.⁴⁶

สหรัฐอเมริกาได้ชื่อว่ามีมโนทัศน์ในการสร้างความเป็นชาติ (Nationalization) ด้วยกระบวนการภายใต้แนวนโยบายผนวกรวม (Assimilation) ซึ่งเป็นการรวมชาติอย่างกว้างๆ ภายใต้แนวคิดพหุวัฒนธรรมที่ไม่ผูกพันกับชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมใดอย่างชัดเจน แต่มุ่งเน้นที่ความเป็น “เป้าหลอม” (Melting Pot) ที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ความเป็นเสรีประชาธิปไตยซึ่งให้คุณค่าสูงสุดแก่ความเป็นเสรี หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่รวมสหรัฐอเมริกาให้เป็น “ชาติ” ก็คือระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง ทั้งนี้ เบิร์ดเลือกใช้กลวิธีการซ้ำข้อความ “ฉันเชื่อ...” (I believe...) ในบทแรกเพื่อตอกย้ำถึงความเชื่อมั่นที่เขามีต่อแนวคิดเรื่องชาติแบบอเมริกันซึ่งมีแก่นหลักอยู่ที่คำว่าเสรี (I believe in the word free) และความปรารถนาที่จะใช้ชีวิตในโลกแห่งสันติและเสรีภาพ (I believe in living in a mountain of peace / living in a world of liberty) พร้อมกันนี้ก็นั่นย้ำคำว่าเสรีภาพหรืออิสรภาพว่าเป็นเป้าประสงค์หลักของการที่อเมริกาต้องทำสงคราม (I too will take my stand, To maintain the freedom of every child, woman, and man / For freedom will never be out of reach) ในขณะเดียวกัน ทหารอเมริกันที่กำลังจะต้องถูกส่งไปรบยัง จะได้รับการเรียกขานว่า “ทหารแห่งโลกเสรี” (Free world soldiers) อีกด้วย กวีได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่าสำนึกเรื่อง “ชาติ” ของชาวอเมริกันนั้นผูกพันอยู่กับความหมายของคำว่า “เสรี” ซึ่งเป็นเครื่องหมายสำคัญของระบบประชาธิปไตยอย่างไม่อาจแยกจากกันได้ ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงถึงความเชื่อมโยงด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา ฯลฯ

กวีได้เปรียบเทียบการถูกโจมตีจากผู้ก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาโดยใช้โวหารความเปรียบแบบเกินจริง (Overstatement) ว่าเป็นเสมือนการที่ “โรคร้ายเข้ามาบดบังดวงตะวัน” (A disease has come and has darkened the sun) โดยบริบทของช่วงเวลาที่เกิดกวีนิพนธ์และเหตุการณ์แวดล้อม ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ในทันทีว่า “โรค” (disease) ที่กวีกล่าวถึงในบทที่สามของกวีนิพนธ์นั้นหมายถึงการก่อการร้ายที่มีจุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์รุนแรงเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ซึ่งนับได้ว่าเป็นการถูกโจมตีครั้งยิ่งใหญ่ที่ร้ายแรงที่สุดและยังเป็นการโจมตีที่อุกอาจที่สุดในประวัติศาสตร์เท่าที่สหรัฐอเมริกาเคยได้รับมา ธรรมชาติของการโจมตีของผู้ก่อการร้ายเอื้อให้กวี

⁴⁶ Herbert L. Burd, *Free World Soldier* [Online]. Available from: http://www.poetsforum.com/sleep_giant/herbert_burd/free_world_soldier.htm 2002.

นำมาเปรียบเทียบกับ “โรค” ได้เพราะความหมายของคำว่า “โรค” ที่เชื่อมโยงโดยตรงกับความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน และความตาย เมื่อนำภาพพจน์ “โรค” มาใช้ในบริบทของสงครามจึงแสดงให้เห็นว่า กวีมองเห็นถึงความคล้ายคลึงกันของผลลัพธ์ทั้งในเชิงลบของ “โรค” และ “สงคราม” โดยเฉพาะในเรื่องของความตายซึ่งนับว่าเป็นผลที่สำคัญที่สุดและเห็นได้ชัดเจนที่สุดจากเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001

การใช้ “โรค” เป็นอุปลักษณ์แทนสงครามในกวีนิพนธ์ของเบิร์ตนี้ ชวนให้นึกถึงแนวทางการศึกษาปัญหาสงครามและสันติภาพเชิงระบาดวิทยา (Epidemiology) ซึ่งถูกนำเสนอโดย ฟรานซิส เอ. เบียร์ (Francis A. Beer) ทั้งนี้ เบียร์ให้ความสำคัญกับการศึกษากระบวนการเกิดสงครามเช่นเดียวกับที่แพทย์ตรวจวินิจฉัยโรค โดยมองว่าสงครามมีลักษณะของการคุกคาม กัดกร่อน ทำลาย และแพร่ขยายลูกกลมได้ในลักษณะเดียวกับโรคภัย อย่างไรก็ตาม แนวทางการศึกษาของ เบียร์ตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อที่ว่าความรุนแรงและสงครามเป็น “โรค” ที่สามารถ “รักษา” ให้หายได้หากได้รับการวินิจฉัยถึงสมมติฐานของ “โรค” อย่างถูกต้องและลงมือ “รักษา” อย่างทัน ท่วงที⁴⁷

ในขณะที่กวีเปรียบเทียบการกระทำของผู้ก่อการร้ายเป็นเสมือนโรคร้าย “ดวงตะวัน” ซึ่งปรากฏอยู่ในประโยคเดียวกันได้ถูกนำมาเข้ามาเป็นสัญลักษณ์แทนประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทั่วไปแล้ว “ดวงตะวัน” มักจะถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งโรจน์ ความหวัง ความสุขสดใส ดังนั้น ในการตีความระดับสามัญที่สุดผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาได้ทำลาย ความหวังและความสงบสุข ในภาวะปราศจากสงครามที่มีมาแต่เดิม ทำให้อเมริกาต้องเข้าสู่ยุคแห่ง ความมืดมนและหาวคกลัว แต่ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยยังมองลึกลงไปในบริบทของช่วงเวลาที่เกิดบทกวี ซึ่งเป็นช่วงที่สำนักความเป็นชาติของชาวอเมริกันมีความเข้มข้นอย่างที่สุด* และพบว่ากวีซึ่งเป็น ชาวอเมริกันจงใจเลือกใช้ “ดวงตะวัน” มาเป็นสัญลักษณ์แทนประเทศสหรัฐอเมริกาโดยตรง จาก การตีความในระดับนี้ ผู้วิจัยมองว่าสัญลักษณ์ “ดวงตะวัน” ของกวีได้แฝงทัศนคติที่กวีมีต่อสถานภาพ

⁴⁷ Francis A. Beer, *Peace Against War: The Ecology of International Violence* (San Francisco: W.H. Freeman and Company, 1981), pp. 81 – 83.

* *Free World Soldier* แต่งขึ้นในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 2001 หรือเพียงประมาณ 12 วันหลังจากเหตุการณ์ก่อวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช ของสหรัฐอเมริกา ประกาศจะทำสงครามกวาดล้างผู้ก่อการร้าย บทกวีบทนี้จึงนับเป็นส่วนหนึ่งของกระแสสนับสนุนสงครามซึ่งกำลังเชียวกรากอยู่ในอเมริกาขณะนั้น

ของสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศผู้นำโลก ดวงตะวันเป็นศูนย์กลางของจักรวาลนั้นใด ประเทศสหรัฐอเมริกาในสายตาของกวี ก็เป็นศูนย์กลางและเสาหลักของประชาคมโลกกันนั้น ด้วยเหตุนี้ กวีจึงได้เปรียบเทียบการที่สหรัฐอเมริกาถูกโจมตีโดยผู้ก่อการร้ายว่าเป็นเสมือนการ “บดบังดวงตะวัน” ทั้งนี้เพราะในทัศนะของกวีการทำร้ายอเมริกาย่อมมีความหมายเท่ากับการทำลายความสงบมั่นคงของโลกทั้งหมดลงพร้อมกันไปด้วย และแม้ว่ากวีจะไม่ได้บรรยายถึงภาพอันทารุณโหดร้ายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่การที่เขาเลือกใช้ภาพพจน์ความเปรียบเช่นนี้ก็เพียงพอที่จะบอกถึงความเลวร้ายและผลกระทบอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นในสายตาของกวีได้เป็นอย่างดี

ชุดความเปรียบที่กวีนำมาใช้นี้สะท้อนให้เห็นว่าความคิดเรื่อง “ชาติ” ของกวีได้ขยายขอบเขตจนถึงระดับของ “ชาตินิยม” โดยกวีสามารถถ่ายทอดแนวคิดชาตินิยมของตนออกมาได้อย่างเข้มข้นโดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยชื่อประเทศสหรัฐอเมริกาเลยแม้แต่ครั้งเดียว ภาพพจน์ “โรคภัยที่บดบังดวงตะวัน” ของกวีแนะถึงระบบความคิดชาตินิยมแบบเอกภาคินิยม (Unilateralism) ซึ่งเชื่อมั่นว่าโลกนี้มีสหรัฐอเมริกาเป็นเสมือนขั้วอำนาจเดียวของโลก (Unipolar) ดังนั้น ความรุ่งเรืองหรือตกต่ำของอเมริกาจึงหมายถึงความรุ่งเรืองหรือตกต่ำของประชาคมโลกด้วย ความเชื่อที่ว่าอเมริกาเป็นศูนย์กลางของโลกนี้มีจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองเมื่อชาวอเมริกันพากันเชื่อว่าชาติของตนเป็นเสมือนอัสวินจิม่าขาวที่เข้ามาปลดปล่อยโลกจากวิกฤตแห่งสงครามโลกทั้งสองครั้ง ประกอบกับการเติบโตขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจของโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร หลังจากสงครามสงบทำให้อเมริกาประกาศตัวว่าเป็นแกนนำของโลกอย่างแข็งขันและพยายามที่จะกะเกณฑ์ประเทศต่างๆ ให้เข้ามาอยู่ภายใต้ร่มเงาของตน ความภาคภูมิใจในความเป็นขั้วอำนาจเดียวของตนนี้เองที่ผลักดันให้อเมริกาพร้อมที่จะประกาศสงครามกับกลุ่มใดหรือชาติใดก็ตามที่ทำให้ตนต้องบาดเจ็บดังเช่นกรณีของเหตุการณ์ก่อการร้ายเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยอเมริกาอ้างว่าสงครามที่ตนก่อขึ้นนั้นเป็นสงครามที่ชอบธรรมเนื่องจากการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวและตอบโต้การถูกรุกรานจากศัตรู ยิ่งไปกว่านั้นอเมริกาในฐานะประเทศผู้นำของโลกยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำสงครามเพื่อรักษาไว้ซึ่งสันติสุขของมวลมนุษยชาติ

แม้จะเชิดชูความเป็นมหาอำนาจเดียวของสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจน แต่ในอีกทางหนึ่งกวีกลับพยายามตอกย้ำถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างตนเองในนามของสหรัฐอเมริกากับประเทศอื่นๆ ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมโลกอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการที่กวีเลือกใช้ถ้อยคำและข้อความต่างๆ ที่แสดงความเป็นหมู่พวกและความร่วมมือร่วมใจระหว่างกันอยู่หลายครั้งในบทกวี โดยเฉพาะการนำเสนอแก่นความคิดเรื่องการหลอมรวมตัวตนที่ปรากฏอยู่ในบทที่สอง

You may not know my name and me face
 You may not know my religion or my race
 Even though all sister's and brother's are we
 Living in one world a belief in humanity

กวีนำโครงสร้างแบบคู่ขนานมาใช้ในวรรคที่หนึ่งและสองของบทที่สองเพื่อนำเสนออิทธิพลของแนวคิดแบบโลกาภิวัตน์ โดยปฏิเสธสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของตนเอง ไม่ว่าจะเป็น ชื่อ รูปร่างหน้าตา ศาสนา หรือเชื้อชาติ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ความแบ่งแยกระหว่างเพื่อนมนุษย์มีความหนักแน่น และหันไปให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกพ้องในสองประโยคสุดท้ายด้วยการกล่าวถึงมนุษยชาติในฐานะ “พี่น้อง” (sister/brother) ซึ่งอยู่ร่วมบนโลกใบเดียวกัน (Living in one world) และเชื่อมั่นในหลักการของมนุษยธรรม (a belief in humanity) เช่นเดียวกัน กวีสามารถรวบรวมความคิดเรื่องหมู่พวกได้อย่างชัดเจนเมื่อเลือกใช้สรรพนาม “เรา” (we) ซึ่งในที่นี้หมายรวมถึงตัวกวีเองและเพื่อนร่วมโลก หรือในอีกนัยหนึ่ง คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประชาคมของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหล่าประเทศในค่ายเสรีประชาธิปไตยซึ่งอเมริกาหารวมว่าเป็นพวกเดียวกับตน

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ แนวคิดแบบผนวกรวมที่กวีนำเสนอใน *Free World Soldier* นี้สามารถอธิบายได้ด้วยระบบความคิดเรื่องชาติที่ถูกนำไปใช้ในระดับที่อยู่เหนือขีดจำกัดทางภูมิศาสตร์ การที่กวีเชื่อว่าสหรัฐอเมริกาเป็นชาติที่ถูกหล่อหลอมขึ้นด้วยความเชื่อมั่นในระบบการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตย และได้พยายามผนวกรวมนานาประเทศที่ยึดมั่นในระบบเดียวกันนี้เข้าเป็นพวกเดียวกับตน แสดงให้เห็นถึงความพยายามของกวีในการขยายขอบเขตของสำนึกเรื่องความเป็นชาติ โดยอาศัยความรู้สึกร่วมในด้านการเมือง ก่อให้เกิดสังคมนิยมที่เรียกว่า “ชาติเสรีประชาธิปไตย” ซึ่งเกิดจากการอ้างถึงประชาธิปไตยว่าเป็นเอกลักษณ์ร่วมที่ก่อให้เกิดสำนึกเสมือนเป็น “ชาติ” เดียวกัน โดยกวีพยายามชี้ให้เห็นว่าสภาวะการถูกรุกรานนั้นไม่ใช่วิกฤตเฉพาะตัวของอเมริกา หากแต่เป็นวิกฤตร่วมของ “ชาติเสรีประชาธิปไตย” ทั้งหมด

อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่อง “ชาติสมมติ” นี้ ก่อตัวขึ้นพร้อมๆ กับกระแสโลกาภิวัตน์ที่แผ่ขยายอย่างกว้างขวางในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ตัวอย่างความสำเร็จของกระบวนการสร้างความเชื่อใน “ชาติสมมติ” ที่เห็นได้ชัดที่สุดในปัจจุบันก็คือบทบาทของ “ชาตินิยม” ซึ่งพัฒนาขึ้นจากความรู้สึกผูกพันที่แน่นแฟ้นราวกับพี่น้องในหมู่ประเทศที่มีพลเมืองเป็นมุสลิมทั่วโลก นอกจาก

คำสอนของศาสดาโมฮัมหมัดที่ว่ามุสลิมทุกคนต่างก็เป็นพี่น้องกันซึ่งเป็นการร้อยรัดความเป็น “ชาติ” เข้าด้วยกันด้วยเอกลักษณ์ทางศาสนาและความเชื่อแล้ว ลักษณะเด่นของศาสนาอิสลามซึ่งคำสอน และข้อห้ามดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์กูรออันมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกฎหมายด้วยนั้นได้ก่อให้เกิดการผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวในเชิงการเมืองการปกครองซึ่งยึดถือจุดยืนและอุดมการณ์เดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อให้เกิดการตระหนักในผลประโยชน์และความทุกข์ร้อนร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ หากส่วนใดส่วนหนึ่งของ “ชาติมุสลิม” ถูกโจมตีหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม ส่วนที่เหลือก็พร้อมที่จะลุกขึ้นปกป้องหรือตอบโต้แทน ซึ่งเป็นกระแสในลักษณะเดียวกับพลเมืองที่พร้อมจะต่อสู้เพื่อชาติของตน อย่างไรก็ตาม กระบวนการเกิดชาติสมมตินี้แตกต่างจากการรวมกลุ่มประเทศ เช่น ในกรณีของอาเซียนหรือสหภาพยุโรป เนื่องจากชาติสมมตินี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการยอมรับการ มี “เอกลักษณ์” อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ในขณะที่การรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาคต่างๆ ของโลก เป็นส่วนหนึ่งของกลไกการสร้างอำนาจต่อรองซึ่งให้ความสำคัญกับการร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์ ทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ

หากพิจารณาจากความพยายามของเบิร์ดที่จะสร้างสำนึกชาติสมมติเสรีประชาธิปไตยขึ้น ภายใต้อุปถัมภ์ความคิดของความเป็น “พวกเรา” ประกอบกับการวางตนในฐานะผู้พิทักษ์โลก (I am also in here to protect her that's how it's meant to be) ในบทกวีบทแรก ผู้วิจยมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กวีต้องการนำเสนอกับสถานการณ์จริงในช่วงเวลาหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ซึ่งเป็นช่วงที่กวีแต่ง *Free World Soldier* ได้อย่างชัดเจน เป็นที่น่าสังเกตว่าตำแหน่งที่กวีวางตนไว้ในฐานะผู้พิทักษ์สันติภาพนั้นเป็นตำแหน่งเดียวกับที่อเมริกา มักจะแสดงตัวบนเวทีโลก ส่วนความพยายามของกวีในการสร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันระหว่างตนกับเพื่อนร่วมโลกผู้รักสันติภาพ (peace) และอิสรภาพ (freedom) ก็ตรงกับความพยายามของอเมริกาที่เรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ให้ความร่วมมือกับตนเองในการต่อต้านผู้ก่อการร้าย

ในบทที่สามและสี่ กวีระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “สงคราม” จะถูกใช้เป็นทางออกในการ “รักษาโรค” (A cure must be found once again the war has come) โดยแสดงความกระตือรือร้นที่จะสู้รบ ภาพพจน์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องสงครามเพื่อยุติสงคราม (war to end wars) ซึ่งนอกจากจะอาศัยการเป็นฝ่ายถูกรุกรานก่อนเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้แก่การทำสงครามของฝ่ายตนแล้ว กวียังได้ชี้ให้เห็นช่องว่างระหว่าง “สงครามของเรา” กับ “สงครามของเขา” ด้วยการนำเสนอ มุมมองต่อสงครามแบบสองมาตรฐาน (double-standard) กล่าวคือ กวีมองว่าสงครามที่ฝ่ายตรงข้าม ก่อขึ้นก่อนนั้นเป็นสงครามก่อการร้ายที่มีจุดประสงค์ในการคุกคามความสุขของโลก แต่ในทาง

กลับกัน สงครามที่อเมริกากำลังจะก่อขึ้นนั้นเป็นสงครามเพื่อสันติภาพ เป็นการรบที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเพื่อคงไว้ซึ่งเสถียรภาพของชาติตนและประชาคมโลกที่กำลังถูกรุกราน การที่กวีกล่าวว่าการที่อาหารแห่งโลกเสรีจะกลับคืนสู่มาตุภูมิก็ต่อเมื่อได้เห็นการกลับมาของดวงตะวัน (When we see the return of the sun, Once again we will return to our lands) แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงอันแน่วแน่ ของกวีในฐานะชาวอเมริกันคนหนึ่งพร้อมจะทำสงครามจนกว่าจะถึงวันที่ได้รับชัยชนะ ซึ่งหากพิจารณาจากการใช้ภาพพจน์ “ดวงตะวัน” ตามที่ได้กล่าวถึงมาตั้งแต่ต้นก็จะพบว่ากวีมีความเชื่อมั่นว่าชัยชนะของอเมริกานั้นจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพาให้โลกกลับคืนสู่สันติภาพได้อีกครั้ง และแน่นอนว่าโลกที่กวีมองว่ามีความสงบสุขก็คือโลกที่อยู่ภายใต้ร่มเงาของสหรัฐอเมริกา

การที่มนุษย์ผูกพันยึดมั่นกับความเป็นชาตินั้น ในเวลาปรกติย่อมนำมาซึ่งความรักความสามัคคีภายในชาติ เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาชาติของตนให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ อันเป็นประโยชน์ แต่ในยามสงคราม ความผูกพันยึดมั่นเดียวกันนี้กลับเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้มนุษย์กระโจนเข้าสู่สมรภูมิและหันเหความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์แต่ดั้งเดิมไปสู่การต่อสู้ การใช้ความรุนแรงและการทำลายล้าง โดยมองว่าเป็นหนทางในการแสดงออกซึ่งความรักความเสียสละที่ตนจะพึงมีต่อชาติ การแสดงออกซึ่งอัตตาอันเนื่องมาจากความยึดมั่นใน “ชาติ” นี้เป็นพื้นเพองขึ้นสำคัญที่ขับเคลื่อนวงล้อแห่งสงครามให้ดำเนินไปไม่มีสิ้นสุด

3.3.2 การสร้างภาพลักษณ์แง่ลบแก่ศัตรู: กระบวนทัศน์ในการกำหนดท่าทีต่อฝ่ายตรงข้าม

นอกเหนือจากกระบวนกรปลูกสำนึกแห่งความเป็นชาติซึ่งเป็นการแบ่งแยกตนเองออกจากผู้อื่นด้วยการสร้างเอกลักษณ์แล้ว การสร้างภาพลักษณ์ศัตรูแก่ฝ่ายตรงข้ามยังเป็นประเด็นสำคัญที่นอกจากจะเสริมสร้างความรู้สึกร่วมให้แก่ฝ่ายตนแล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กวีนำมาใช้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าการทำสงครามของฝ่ายตนนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ผู้วิจัยพบว่าภายใต้บริบทของสงครามนั้น ฝ่ายตรงข้ามเป็นยิ่งไปกว่าศัตรู หากแต่ยังถูกมองว่าเป็นฝ่ายอธรรม เป็นตัวแทนของความชั่วร้ายที่มุ่งหมายแต่จะกระทำการอันเป็นอันตรายต่อฝ่ายตนหรือแม้แต่ต่อมวลมนุษยชาติ

เกย์เนอร์ มอร์แกน (Gaynor Morgan) กวีผู้สนับสนุนการทำสงครามกวาดล้างผู้ก่อการร้าย นำเสนอภาพของฝ่ายปรปักษ์ด้วยการกล่าวถึงผลจากเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ว่ากลุ่มคนที่ถูกเรียกว่าเป็น “ผู้ก่อการร้าย” (terrorists) ได้ทำลายชีวิตของผู้บริสุทธิ์อย่างเลือดเย็นเพียงใด ในบทกวีชื่อ *Homage to America*

.....They tore apart families with all their might
And for what? What was their fight?
People became victims over night,
Surely in God's eye that's not right.

The innocent suffered a terrible wrong,
Without given grace of what went on.
Children with no father to support them by,
And children with no mother to answer why.

So many tears of sorrow've been shed,
Over thousands of innocent lying dead,
Our praise now lies with those who retrieve,
What little remains that our eyes can't believe.

From across the Atlantic,
Everyone was frantic
How could such a dirty deed be done,
For everyone is someone's daughter or son.

.....

The act of terror was that of a coward,
Who swooped in and had everything devoured.
No-one has the right to take life away,
That's left to God on Judgment Day.

.....

We owe to those who suffered their fate,
At the hands of the murderers merciless hate.

No-one has the right to destroy a life

Not from daughter, son, man or wife.....⁴⁸

ประเด็นที่น่าสังเกตใน *Homage to America* คือ การที่กวีกล่าวถึงเหยื่อของเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยย้ำให้เห็นความสำคัญเชิงสัมพันธภาพที่คนเหล่านั้นมีต่อผู้อื่นอยู่หลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นในฐานะลูกสาว ลูกชาย พ่อ แม่ สามี หรือภรรยา ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้บรรยากาศของบทกวีเต็มไปด้วยความสะเทือนใจเพราะกวีได้นำเสนอความสูญเสียในระดับครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความอ่อนไหวและเปราะบางมากที่สุดแล้ว ในอีกแง่หนึ่ง กวียังชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของความสูญเสียในครั้งนั้นว่าไม่เพียงคร่าชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งไปเท่านั้น แต่ยังส่งผลทางด้านจิตใจอย่างใหญ่หลวงต่อผู้ที่แม้จะยังมีชีวิตอยู่แต่ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปอย่างไม่มีวันกลับ ด้วยเหตุนี้ ประเด็นที่ทำให้การกระทำของ “พวกเขา” เป็นสิ่งที่ตำหนิอย่างไม่อาจให้อภัยได้ในทัศนะของกวีจึงไม่ได้มุ่งไปที่การโจมตีเมืองหลวงของสหรัฐอเมริกา แต่เป็นการทำลายครอบครัว (They tore apart families) และทำให้เด็กๆ จำนวนมากต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า (Children with no father to support them by / And children with no mother to answer why) ซึ่งเป็นประเด็นในเชิงศีลธรรมที่ละเอียดอ่อนกว่าการทำลายตึกแฝดที่สูงที่สุดในโลกมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กๆ ซึ่งถูกกล่าวถึงในฐานะที่เป็นตัวแทนของ “เหยื่อ” (victims) อันบริสุทธิ์ (the innocent) ภาพของเด็กและผู้บริสุทธิ์ที่ถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจโดยไม่อาจจะตอบโต้หรือป้องกันตนเองได้มีผลทำให้ภาพลักษณ์การเป็น “ผู้ถูกกระทำ” ของอเมริกามีความชัดเจน ในขณะที่ การกระทำของฝ่ายตรงข้ามซึ่งกวีกล่าวประณามว่าเป็น “การกระทำอันสกปรก” (a dirty deed) หรือ “การกระทำอันโหดร้าย” (The act of terror) ซึ่งเกิดจากน้ำมือของ “คนขลาด” (a coward) หรือ “พวกฆาตกร” (murderers) ส่งผลโดยตรงให้ภาพลักษณ์ในเชิงศีลธรรมและจริยธรรมของกลุ่มปักษีตกต่ำลงเกินกว่าจะเรียกว่ามนุษย์

อาบี เดล โจนส์ (Abe Del Jones) ประณามการกระทำของ “ผู้ก่อการร้าย” ซึ่งก่อเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ.2001 อย่างรุนแรงในบทกวีสนับสนุนสงครามที่ชื่อ *911On 9-11*

You didn't strike America

You hurt every human soul

⁴⁸ Gaynor Morgan, *Homage to America* [Online]. Available from: http://www.poetsforum.com/sleeping_giant/morgan_gaynor/homage_to_america.htm 2002.

And you gave us all resolve

To thwart your evil goal.

You are less than animals

Worse than the rats from the sewer

A mutant of our species

That this world has to endure

But your days are numbered

Hear this, above the painful wail

That people of good will and heart

Are the ones, who will, prevail.⁴⁹

จากบทกวีข้างต้น กวีประกาศอย่างชัดเจนว่าการกระทำของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งหมายถึง การจับบังคับเครื่องบินโดยสารที่บรรทุกคนอยู่เต็มพิกัดให้พุ่งชนตึกเวิร์ลเทรดเซนเตอร์จนเป็นเหตุ ให้ผู้บริสุทธิ์จำนวนมากนับพันต้องเสียชีวิต เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองเป้าประสงค์อันชั่วร้าย (To thwart your evil goal) ซึ่งกวีมองว่าผู้ที่สามารถกระทำการอันโหดเหี้ยมกับเพื่อนมนุษย์ได้ถึง เพียงนี้ย่อมเป็นผู้ที่มีจิตใจต่ำช้ายิ่งกว่าสัตว์เดรัจฉาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกวีกล่าวในเชิงเปรียบเทียบ ว่าคนเหล่านั้นต่ำเสียยิ่งกว่า “หนู” ซึ่งในทัศนะของชาวตะวันตกเชื่อกันว่าเป็นสัญลักษณ์ของความ สกปรกและน่ารังเกียจ เพราะเป็นสิ่งมีชีวิตที่ใช้ชีวิตอยู่ตามซอกตามรูและความมืดมนที่น่าอัปยศ (You are less than animals / Worse than the rats from the sewer) นอกจากนี้ กวีซึ่งเป็นชาวอเมริกัน ยังตอกย้ำความเป็น “อมนุษย์” ของฝ่ายตรงข้ามด้วยการเรียกคนเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ “ฝ่าเหล่า” ไป จากมนุษย์ (A mutant of our species) ซึ่งหมายความว่าแม้จะมีกำเนิดที่เหมือนกับมนุษย์ทั่วไป แต่ คนเหล่านั้นก็ไม่อาจจัดว่าเป็นมนุษย์ในความหมายที่สมบูรณ์ได้เพราะการกระทำอันเลวร้าย ผิดวิสัยมนุษย์ เป็นที่น่าสังเกตว่ากวีได้แสดงการแยกประเภท “พวกเขา” ออกจาก “พวกเรา” อย่าง ชัดเจนเมื่อกวีใช้คำว่า “our species” กวีได้จัดตนเองและพวกของตนว่ามนุษย์ แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ใช่

การสร้างภาพลักษณ์ศัตรูให้แก่ฝ่ายตรงข้ามด้วยการทำให้ดูราวกับว่าเป็นปีศาจร้ายที่มีจิตสำนึก ในด้านศีลธรรมและสำนึกผิดชอบชั่วดีต่ำเกินกว่าจะเป็นมนุษย์ดังที่ปรากฏในตัวอย่างบทกวีทั้งของ

⁴⁹ Golden Ink, *911 On 9-11* [Online]. Available from: <http://ngeorgia.com> 2003.

มอร์แกนและโจนส์⁵⁰ สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการแยกประเภทเทียม (pseudospeciation) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการนำเสนออย่างเป็นทางการครั้งแรกในปี ค.ศ. 1950 โดย อีริก อีริกสัน (Erik Erikson) นักจิตวิทยาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ โดยหลักแล้วทฤษฎีของอีริกสันเชื่อว่ามนุษย์อาศัยความสามารถในการคิดคำนึง (imagination) แบ่งแยกตนเองออกจากผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นด้วยการกันผู้อื่นที่แปลกแยกจากตนออกจาก “ความเป็นมนุษย์” ซึ่งเป็นประเภทพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนมีร่วมกันโดยธรรมชาติ ทั้งนี้ ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น “พวกเรา” เท่านั้นที่นับว่าเป็นมนุษย์ที่แท้จริง ในขณะที่ “พวกเขา” ซึ่งเป็นอรันนั้นอาจจะเป็นอะไรก็ตามที่ต่ำกว่ามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาในแง่ของศีลธรรมจรรยา อีริกสันเชื่อว่าการแยกประเภทเทียมนี้เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้มนุษย์สามารถตัดสินใจใช้ความรุนแรงกับคู่แข่งของตนได้ง่ายขึ้น โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการกระทำที่ผิด⁵¹ ที่น่าเศร้าก็คือแนวคิดเช่นนี้ได้เคยก่อให้เกิดบาดแผลถาวรขึ้นในประวัติศาสตร์มาแล้วหลายต่อหลายครั้ง ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็คือกรณีการล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวเยอรมันภายใต้การปกครองและอิทธิพลทางความคิดของฮิตเลอร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ควบคุมหรือสำเร็จโทษชาวยิวจะถูกปลูกฝังความเชื่อแบบแบ่งประเภทเทียมที่ว่าชาวยิวไม่ใช่มนุษย์ หรือหากจะใช่ก็จัดว่าเป็นมนุษย์จำพวกจิตใจดำทรมานที่นิยมแสวงหาความมั่งคั่งให้กับตัวเองด้วยการคดโกงชาวเยอรมันที่ต้องอุทิศตนทำงานหนัก ความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่ความเชื่อที่ว่าการกระทำอันรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการปล้น การกดขี่ทำร้าย หรือแม้แต่การสังหารชาวยิว ไม่นับเป็นความบาป และแม้แต่ในกระบวนการล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวก็จะสามารถเห็นได้ถึงความพยายามที่จะลดทอนสภาพความเป็นมนุษย์ของชาวยิวลง ไม่ว่าจะเป็นการสั่งให้โกนศีรษะและขนตามร่างกาย การบังคับให้เปลือยในที่สาธารณะ หรือการใช้เลเซอร์หักสกริปแทนชื่อตัวราวกับเป็นปลุสตัดว์ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำเพื่อ “ลอกคราบ” ความเป็นมนุษย์ออกจากชาวยิวเพื่อให้ความเชื่อที่ว่าชาวยิวไม่ใช่มนุษย์มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้คุมสามารถกระทำการอันทารุณกับคนเหล่านั้นได้โดยไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกผิด⁵¹

ในขณะที่การยึดมั่นในแนวคิดเรื่องชาติและชาตินิยมเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการแบ่งแยกกลุ่มของตนออกจากผู้อื่น โดยมีความรู้สึกรักและหวงแหนใน “ชาติ” เกื้อหนุนให้มนุษย์พร้อมที่จะทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะปกป้องสิ่งต่างๆ ที่ตนเชื่อว่าหลอมรวมขึ้นเป็น “ชาติ” นั้นไว้ การสร้างภาพลักษณ์

⁵⁰ สุริยยา (เบ็ญ โส๊ะ) สุไลมาน, *กระบวนการทัศน์สันติวิธีของปรีดี พนมยงค์: กรณีศึกษา “พระเจ้าช้างเผือก”*, หน้า 239-240.

⁵¹ อ่านเพิ่มเติมเรื่องการล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวใน พรหมพงา จุพานนท์. “วรรณกรรมล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543).

แง่ลบให้กับฝ่ายตรงข้ามดังได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นก็มีบทบาทสำคัญเสมือน “ตัวเร่ง” ให้มนุษย์มีแนวโน้มที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการใช้สงครามหรือความรุนแรงในการตัดสินใจความขัดแย้งต่อคู่ปรปักษ์ ดังที่ทฤษฎีสงครามของคาร์ล ฟอน คลอธวิทซ์⁵² ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าสงครามเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกลึกเป็นศัตรู ความคิดใคร่แก้แค้นผู้คนที่มาทำร้ายหรือรุกราน และการตระหนักในภัยอันตราย⁵²

นอกจากภาพลักษณ์อันเกิดจากการแยกประเภทเทียมจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าการทำร้ายฝ่ายตรงข้ามที่ “ต่ำกว่ามนุษย์” ไม่ใช่ความผิดบาปแล้ว ผู้วิจัยยังพบอีกด้วยว่าผู้ที่สนับสนุนสงครามมักจะผนวกความรักและห่วงใยใน “ชาติ” เข้ากับการสร้างภาพลักษณ์ศัตรูในลักษณะของ “ผู้ร้าย” ที่เข้ามาเพื่อรุกรานเช่นฆ่าผู้บริสุทธิ์อย่างไร้ความปราณี เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนความชอบธรรมในการทำสงครามของฝ่ายตน

บทกวีเนื่องในเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ที่ชื่อ *A Giant Has Been Awakened* ซึ่งแต่งโดยกวีชาวอเมริกัน โจ ไพล์มิเยร์ (Joe Pielmeier, Sr.) สะท้อนภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้ถูกรุกรานอย่างไม่เป็นธรรม

When I was just a teenage lad,
Our country was attacked.
Japan ambushed our Navy,
'Cause we had turned our back.

You thought that by past actions,
That we have lost our will to fight.
You've mistaken all our kindness
And now you'll feel our might.

For now, another blow's been struck,

⁵² Karl Von Clausewitz, *War, Politics & Power* (South Bend, Indiana: Regnery/Gateway, 1962), อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี: วิถีวัฒนธรรม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539), หน้า 5.

By someone yet unknown.
They thought that they could bring us down,
But now they're all alone.

No country dare protect them,
There's no place where they can hide.
The world must decide today,
If they are on our side.

For a giant has been wakened,
And together we will stand.
We will find and turn them out,
In any foreign land.

You never, ever, pick a fight,
That you have no chance to win.
What kind of Heaven do you seek,
If you get there through a sin?

The world as we know it,
Will no longer be the same.
But you will now be sent to hell,
You've got yourself to blame.

But for one thing I am thankful,
In the many flags, I see.
We have united once again,
I'm as proud as I can be.
The terrorist has made his move,
Our country still stands free.
Old Glory waves from many homes,

From sea to shining sea.

You may have won this battle,

But the war has just begun.

We won't rest until you're found,

We got you on the run.

You made your move, you struck your blow,

And yet we still stand tall,

Free people never start a fight,

But they answer every call.

These cowards now will never sleep,

GOD may forgive their soul.

We will place them in the grave,

For they have dug the hole.

My only wish, I know it's wrong,

But before the killers die,

I hope the victim's voices rise,

And they hear the mournful cries.⁵³

กวีขึ้นต้นด้วยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ซึ่งเป็นชนวนให้สหรัฐอเมริกาต้องลุกขึ้นมาประกาศสงครามเพื่อกวาดล้างผู้ก่อการร้าย กับเหตุการณ์ที่อาจกล่าวได้ว่ามีความสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การสงครามของสหรัฐอเมริกา ได้แก่ การถูกกองทัพญี่ปุ่นถล่มฐานทัพเรือที่อ่าวเพิร์ล (Pearl Harbor) ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าการถูกโจมตีในครั้งนั้นทำให้อเมริกาดัดสินใจเข้าร่วมในสงครามสงครามโลกครั้งที่สอง ประเด็นสำคัญที่ทำให้กวียกเหตุการณ์ทั้งสองมาเทียบเคียงกันทั้งที่เกิดขึ้นห่างกันหลายสิบปี ก็คือภาพลักษณ์ของสหรัฐอเมริกา

⁵³ Joe Pielmeier, Sr., *A Giant Has Been Awakened* [Online]. Available from:

http://www.poetsforum.com/sleep_giant/Pielmeier_Joe/A_Giant_Has_Been_Awakened.htm 2002.

ในเหตุการณ์ทั้งสองซึ่งไม่ได้อยู่ในฐานะ “ผู้ก่อสงคราม” แต่เป็น “ผู้ถูกรุกราน” ที่ต้องเข้าสู่สงคราม เพื่อป้องกันตนเองและตอบโต้การกระทำของฝ่ายตรงข้าม กวีให้ความสำคัญกับความเชื่อดังกล่าว ด้วยการกล่าวถึงการเป็นฝ่ายถูกโจมตีอยู่หลายครั้ง

ความน่าสนใจของบทกวีนี้อยู่ที่การใช้โครงสร้างประโยคแบบคู่ขนานในการเล่าเรื่องผ่านกริยาในรูป passive voice เพื่อสนับสนุนภาพลักษณ์การเป็นฝ่ายถูกรุกรานของสหรัฐอเมริกาซึ่งเห็นได้ชัดหากเทียบเคียงวรรคที่หนึ่งของบทกวีบทที่หนึ่งและบทที่สาม

When I was just a teenage lad¹, our country was attacked² (บทที่หนึ่ง)

For now¹, another blow's been struck² (บทที่สาม)

จะเห็นได้ว่ากวีขึ้นต้นวรรคด้วยกลุ่มคำที่ระบุช่วงเวลาที่แตกต่างกันสองช่วง คือ เมื่อเขายังเป็นวัยรุ่น (บทที่หนึ่ง, ตำแหน่งที่¹) และในปัจจุบัน (บทที่สาม, ตำแหน่งที่¹) เพื่อเน้นถึงการเกิดซ้ำของเหตุการณ์ที่สหรัฐอเมริกาถูกโจมตีว่าได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตและได้เกิดขึ้นอีกครั้งในเวลาซึ่งเป็นปัจจุบันสำหรับกวี* การเลือกใช้กริยาในรูป passive voice (บทที่หนึ่ง, ตำแหน่งที่² และบทที่สาม, ตำแหน่งที่²) มีผลในการสร้างกระแสร่วมทางจิตวิทยาเรื่องการตกเป็นเหยื่อ (Victim Mentality) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่กระทบต่อความรู้สึกของคนในชาติอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของประเทศมหาอำนาจที่อหังการอย่างสหรัฐอเมริกาซึ่งมีประสบการณ์เรื่องความพ่ายแพ้อยู่น้อยมากในประวัติศาสตร์ เมื่อต้องรู้สึกว่าคุณเองกำลังถูกทำร้ายก็ย่อมจะเกิดปฏิกิริยาในเชิงลบ ไม่ว่าจะเป็นความตื่นตระหนก ความสับสน หรือความโกรธแค้น รุนแรงกว่าชาติที่มีประสบการณ์ความพ่ายแพ้หรือล้มเหลวมาบ่อยครั้ง จึงไม่แปลกที่จะพบว่ากระแสเรียกร้องให้ทำสงครามได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางหลังเหตุการณ์ทั้งสองครั้ง การที่กวีใช้โครงสร้างประโยคด้วยการวางข้อความทั้งสองให้อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน คือ ในวรรคแรกของบท ยังช่วยเสริมตอกย้ำถึง “การเกิดซ้ำ” ของเหตุการณ์สองเหตุการณ์ซึ่งต่างก็เป็นประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความสูญเสียและความเจ็บปวดให้กับชาวอเมริกันอย่างสาหัสสากรรจ์

* Joe Pielmeier Sr. แต่งบทกวีที่ชื่อ *A Giant Has Been Awakened* ในตอนบ่ายของวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 บทกวีนี้ได้ถูกเก็บรักษาไว้โดยไม่มีการเผยแพร่เป็นเวลากว่าหนึ่งปีจนกระทั่งเขาเสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม ค.ศ. 2002 จึงมีการนำออกเผยแพร่เป็นครั้งแรกทาง <http://www.poetsforum.com> คำว่า “ปัจจุบัน” (for now) ที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์จึงชี้ชัดว่าหมายถึงเหตุการณ์วันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001

กวีนำผู้อ่านกลับสู่บรรยากาศของเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยต่อย้าแนวคิดแบ่งแยกคู่ปรปักษ์และการตกเป็นเหยื่ออีกครั้งในบทกวีบทที่ 9 และ 11

The terrorist¹ has made his² move, our country³ still stands free (บทที่ 9)

You¹ made your² move, you struck your blow, and yet we³ still stand tall (บทที่ 11)

The terrorist	→	You
his move	→	your move
our country	→	We

กวีอาศัยกลวิธีพื้นฐานที่สุดในการแบ่งแยกคนสองกลุ่ม ซึ่งก็คือการใช้คำสรรพนามที่แสดงความเป็นคู่ตรงข้าม “we” และ “you” ในบทกวีบทที่สิบเอ็ด จากการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสองประโยคข้างต้น “you” (บทที่สิบเอ็ด, ตำแหน่งที่ 1) ถูกวางในตำแหน่งเดียวกับ “The terrorist” (บทที่เก้า, ตำแหน่งที่ 1) และเป็นประธานของกริยาเดียวกัน คือ “(has) made (his/your) move” ทั้งนี้กวีได้อาศัยการผันรูปกริยาใน tense ที่ต่างกันเป็นตัวบ่งชี้การกระทำที่เกิดขึ้นในสองช่วงเวลา สิ่งที่เกิดก่อนคือการ “รุก” (made (his/your) move) ซึ่งในที่นี้มีความหมายเท่ากับการ “โจมตี” (struck) จากฝ่ายตรงข้ามซึ่งเกิดขึ้นก่อน เห็นได้จากความเป็นอดีตที่ถูกบ่งชี้โดยรูปของกริยา ในขณะที่กริยา “ยืนหยัด” (stand (s)) ของอเมริกาซึ่งหมายถึงช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์อเมริกากำลังจะประกาศสงครามกับผู้ก่อการร้าย ถูกกำหนดโดยรูปของกริยาปัจจุบันเพื่อบ่งชี้ถึงการเกิดขึ้นทีหลัง ผู้อ่านสามารถมองเห็นการเล่นล้อทั้งในเชิงโครงสร้างและความหมายระหว่างกวีนิพนธ์บทที่เก้าและบทที่สิบเอ็ดเช่นเดียวกับที่ปรากฏอยู่ในบทที่หนึ่งและบทที่สาม โดยการเล่นล้อทั้งสองคู่ประโยคนี้เป็นกลวิธีที่กวีนำมาใช้ยืนยันถึงสถานะภาพของอเมริกาในฐานะผู้ที่ถูกรุกรานก่อนและในขณะเดียวกันก็เน้นย้ำถึงจุดยืนของความเป็นประเทศมุ่งสันติซึ่งไม่เคยปรารถนาที่จะก่อสงครามกับผู้ใดหากไม่ได้เป็นฝ่ายที่ถูกกระทำมาแต่ต้น เกี่ยวกับประเด็นนี้ กวีประกาศความบริสุทธิ์ใจในการทำสงครามไว้อย่างชัดเจนในบทที่เก้าว่า “Free people never start a fight / But they answer every call”

นอกจากจะเน้นย้ำความเป็น “ผู้รุกราน” ของคู่ปรปักษ์หลายต่อหลายครั้งแล้ว กวียังตั้งคำถามเกี่ยวกับข้ออ้างเรื่องการทำสงครามศาสนาซึ่งถูกยกขึ้นมาเป็นเหตุผลในการโจมตีอเมริกาในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เมื่อถามว่า “What kind of heaven do you seek if you get there through a sin?” อันที่จริงแล้วกวีไม่ได้คาดหวังคำตอบจากคำถามดังกล่าว แต่ได้ยกคำถามนี้ขึ้นมาเพื่อเสียดสีผู้ก่อ

สงครามที่คาดหวังว่าผลจากการชนหน้าชาวอเมริกันที่บริสุทธิ์ไปเป็นจำนวนมากจะสามารถนำพาให้ตนได้เข้าสู่อ้อมกอดของพระเจ้า คำถามดังกล่าวนี้สะท้อนภาพลักษณ์เชิงลบของฝ่ายตรงข้ามไม่เพียงในฐานะ “ผู้ร้าย” ที่ขาดมโนสำนึกเท่านั้น หากแต่ยังเป็น “คนเขลา” ที่หลงเชื่อมงายในสิ่งผิดอย่างขาดสติไตร่ตรอง สงครามซึ่งก่อขึ้นโดยคนเหล่านั้นจึงเป็นความชั่วร้ายที่ไม่อาจจกภัยได้

เห็นได้ชัดว่ากวีในฐานะคนอเมริกันนำเสนอมุมมองต่อตนเองและหมู่พวกของตนในสถานภาพของผู้ที่ถูกกระทำ (Protagonist) ในขณะที่ภาพลักษณ์ของฝ่ายตรงข้ามจะถูกนำเสนอแบบปรปักษ์ (Antagonist) อยู่ตลอดเวลา การแสดงตัวว่าเป็นฝ่ายถูกรุกรานจากฝ่ายที่ชั่วร้าย เป็นข้อสนับสนุนความเชื่อของกวีในฐานะที่เป็นชาวอเมริกันที่ว่าประเทศของตนมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะทำสงครามเพื่อป้องกันตนเองซึ่งสอดคล้องกับแนวทฤษฎีธรรมสงคราม (Just War Theory) ที่เปิดช่องให้กับการเข้าสู่สงครามเพื่อป้องกันตนเองจากการรุกรานว่าเป็นสิทธิพื้นฐานที่สามารถกระทำได้

3.4 สงครามคือหนทางสู่สันติภาพ

ท่ามกลางบรรยากาศแห่งการใช้ความรุนแรงและสงครามที่ต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเรื่อยมาจนถึงเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 นักคิดที่มีชื่อเสียงหลายคนได้พัฒนาแนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยเรื่องสันติภาพขึ้นมากมาย จนอาจกล่าวได้ว่ากระแสเรียกร้องสันติภาพเป็นแนวคิดกระแสหลักที่ได้รับความสนใจในการอภิปรายอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ก็ด้วยความหวั่นวิตกถึงภัยแห่งสงครามที่นับวันก็จะมีแต่แผ่ขยายอำนาจการทำลายล้างและส่งผลกระทบต่อมนุษย์จนไม่อาจประเมินค่าได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกที่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของกระแสความคิดแบบโลกาภิวัตน์นั้น สงครามไม่ใช่เรื่องจำเพาะของประเทศใดประเทศหนึ่งหรือภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งอีกต่อไป แต่ได้กลายเป็นวิกฤตการณ์ที่ทั่วโลกต้องเผชิญร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ การพยายามที่จะยับยั้งหรือยุติสงครามเพื่อที่จะบรรลุถึงสันติภาพด้วยวิธีการต่างๆ จึงเป็นความจำเป็นสูงสุดที่นานาประเทศต่างก็หันมาให้ความสนใจ

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจก็คือในบรรดามาตรการในการแสวงหาสันติภาพที่มีอยู่มากมายนั้น “สงคราม” ซึ่งควรจะเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับ “สันติภาพ” อย่างสิ้นเชิงกลับถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในฐานะทางเลือกหนึ่งที่จะนำพามนุษย์ให้บรรลุถึงสภาวะอันเป็นสันติ แนวคิดเรื่องสงครามเพื่อสันติภาพ (War for peace) ปรากฏชัดครั้งแรกในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และได้กลายเป็นหนึ่งในกระแสความคิดสนับสนุนสงครามเมื่อผู้นำประเทศฝ่ายไตรภาคีออกมาประกาศอย่างชัดเจนว่า

สงครามที่ชาติต่างๆ ร่วมมือกันทำเพื่อต่อต้านการแผ่ขยายอำนาจของฝ่ายพันธมิตรที่มีเยอรมนีเป็นแกนนำนั้นเป็น “สงครามเพื่อยุติสงครามทั้งปวง” (War to End Wars) ทั้งนี้ เพราะต่างก็เชื่อว่าคู่แข่งของตน ซึ่งโดยหลักแล้วหมายถึงเยอรมนีนั้น เป็นเสมือนเมล็ดพันธุ์แห่งความชั่วร้ายที่พร้อมจะฝังราก กัดกร่อนความมั่นคงและสันติสุขของโลกได้ทุกเมื่อ การทำสงครามเพื่อรื้อถอนอำนาจของเยอรมนี จึงเป็นความจำเป็นหากต้องการจะนำพาประชาคมโลกให้กลับสู่สภาวะอันเป็นสันติได้อย่างถาวร⁵⁴ แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาต่อมาและเป็นที่แพร่หลายในฐานะข้ออ้างรองรับในการทำสงคราม ทั้งนี้ นักวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสาย “สัจนิยม” (Realism) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ไม่มีวันอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากความขัดแย้ง ได้ยอมรับสงครามในฐานะมาตรการหนึ่งในการรักษาสันติภาพ⁵⁵

ไอ.เอ. วิลเลียมส์ (I. A. Williams) สนับสนุนแนวคิดเรื่องสงครามเพื่อสันติภาพในกวีนิพนธ์ *From a Flemish Graveyard* โดยบทกวีซึ่งแต่งขึ้นในระหว่างที่ประเทศอังกฤษกำลังตกอยู่ในวงล้อมของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนี้ นำเสนอน้ำเสียงอันเปี่ยมด้วยความหวังของกวีที่เชื่อมั่นว่าแม้จะต้องสูญเสียชีวิตของผู้คนมากมาย แต่ในอนาคตข้างหน้าเมื่อภารกิจในการทำสงครามเสร็จสิ้นลง ประเทศอังกฤษก็จะกลับคืนสู่สภาวะอันสงบสุข

A year hence may the grass that waves

O'er English men in Flemish graves,

Coating this clay with green of peace

And softness of a year's increase,

Be kind and lithe as English grass

To bend and nod as the winds pass;

It was for grass on English hills

These bore too soon the last of ills.....⁵⁶

จินตภาพที่กวีเลือกมาใช้เพื่อแทนความหมายของการเข้าสู่สันติภาพอันยั่งยืนก็คือภาพของสุสานทหารอังกฤษที่ปกคลุมด้วยต้นหญ้าสีเขียวชอุ่ม สีเขียวของใบหญ้าที่พลิ้วไหวตามสายลม

⁵⁴ Arthur Kemp, *March of the Titan: A History of the White Race* (Iowa: Ostara Publication, 1999), pp. 144-146.

⁵⁵ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี* | *วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 3.

⁵⁶ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 47.

นอกจากจะเป็นสีที่สื่อถึงสันติภาพ (green of peace) แล้ว เมื่อประกอบกับการเลือกใช้ถ้อยคำที่แสดงความเคลื่อนไหวอันนุ่มนวลของต้นหญ้า เช่น kind and lithe / bend and nod แล้ว ยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างบรรยากาศของบทกวีให้เต็มไปด้วยความสงบร่มเย็น และในขณะเดียวกันก็ยังแสดงน้ำเสียงอันปลอบประโลมของกวีเมื่อกล่าวถึงทหารที่ตายในสงคราม ส่วน “สุสาน” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์สากลของความตายนั้น เมื่อกวีกล่าวว่าถูกปกคลุมด้วยต้นหญ้าสีเขียว (Coating this clay with green of peace) ก็กลับแนะนำให้ผู้อ่านประหวัด ไปถึงความตายที่หมายถึง “การพักผ่อนชั่ววันจันทร์” ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของความตายตามคติทางคริสต์ศาสนา จุดสำคัญของบทกวีอยู่ที่การเชื่อมโยงภาพพจน์ “ต้นหญ้าสีเขียว” เข้ากับการ ได้มาซึ่งสันติภาพแห่งมาตุภูมิ ทั้งนี้ กวีกล่าวว่าทหารที่ตายในสงครามต่างก็ยอมเอาตนเองเข้าแบกรับความเจ็บปวดและความตายอันเกิดจากสงครามด้วยความหวังว่าต้นหญ้าที่เป็นสีเขียวจึเช่นที่ปกคลุมอยู่เหนือหลุมศพของพวกเขาจะได้แผ่คลุมผืนแผ่นดินอังกฤษในวันหนึ่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือแม้พวกเขาจะต้องจากไป แต่ผลจากการต่อสู้ของพวกเขาจะทำให้ประเทศอังกฤษก็จะได้รับสันติภาพเป็นสิ่งทดแทนกลับมา (It was for grass on English hills / These bore too soon the last of ills) ยิ่งไปกว่านั้น การเปรียบเทียบความหมายของชาติเข้ากับความตายดังที่กล่าวมายังแะด้วยว่าสันติภาพที่ได้มาจากการทำสงครามครั้งนี้จะเป็นสันติภาพที่ถาวร เช่นเดียวกับการหลับใหลครั้งสุดท้ายของดวงวิญญาณที่ไม่ต้องตื่นขึ้นมาพบกับความเจ็บปวดอีกต่อไป

ผู้วิจัยมองว่าความเปรียบเทียบที่วิไลเลี่ยมสำนมาใช้นี้เกิดจากการที่กวีมองเห็น “ความเหมือน” ระหว่างการเดินทางสู่ความตายกับการเดินทางสู่สันติภาพว่าก่อนที่มนุษย์จะเดินทางไปถึงสภาวะแห่งความสุขชั่ววันจันทร์ได้ก็ต้องผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งความทุกข์ทรมานจนกว่าจะถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เช่นเดียวกับสันติภาพอันยั่งยืนซึ่งต้องแลกมาด้วยความอดทนและความเสียสละของมนุษย์ในการทำสงคราม

นับจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา ความเชื่อที่ว่ามิแต่สงครามเท่านั้นที่จะสามารถยุติสงครามได้กลายเป็นคำกล่าวอ้างอันค้ำชูที่ถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงแทบจะทุกครั้งที่เกิดสงครามขึ้น สมัยสงครามเวียดนาม รัฐบาลอเมริกันประกาศที่จะให้ความช่วยเหลือเวียดนามใต้ด้วยการส่งกองทัพเข้าไปรบกับกองกำลังเวียดนามเหนือ ข้ออ้างในวันนั้นก็คือสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องทำสงครามเพื่อรักษาสันติภาพและคืนความสงบสุขให้แก่ประชาชนชาวเวียดนาม ไม่เพียงเชื่อว่าสงครามเป็นหนทางในการนำประเทศชาติของตนไปสู่สันติภาพอันถาวรเท่านั้น แนวคิดเรื่อง “สงครามเพื่อยุติสงคราม” ยังถูกใช้เป็นข้ออ้างรองรับการเข้าแทรกแซงกิจการของประเทศที่เกิด

ความขัดแย้งภายในอีกด้วย ในบทกวีที่ชื่อ *Why Am I Here?* กวีนิพนธ์ชาวอเมริกันสมัยสงครามเวียดนามประกาศว่าตัวเขาและเพื่อนทหารอเมริกันทั้งหลายเข้ามาทำสงครามในเวียดนาม ก็เพื่อนำสันติภาพกลับคืนสู่ดินแดนแห่งนี้

I'm here to fight for Freedom ...
 To end the sadness and the grief
 War brings to everyman ...
 To end a war that should not have started,
 To bring joy to the broken-hearted.⁵⁷

กวีประกาศเจตจำนงในการทำสงครามของตนเองอย่างแข็งขันว่าเป็นการ “ต่อสู้เพื่อเสรีภาพ” (to fight for Freedom) ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว คำประกาศของกวีสะท้อนให้เห็นถึงมายาคติเรื่อง “สงครามเพื่อยุติสงคราม” ที่รัฐบาลอเมริกันใช้อ้างความชอบธรรมในการเข้าไปทำสงครามในเวียดนาม คำสำคัญของบทกวีวรรคแรก อยู่ที่คำว่า “Freedom” ซึ่งผู้วิจัยตีความโดยแยกออกได้เป็นสองประเด็น ประเด็นแรก ผู้วิจัยมองว่า “Freedom” ในที่นี้สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงในแง่ประวัติศาสตร์การเมืองสมัยสงครามเย็นซึ่งเป็นช่วงเวลาที่โลกตกอยู่ในบรรยากาศอันร้อนระอุเมื่อสหรัฐอเมริกาในฐานะแกนนำของค่ายโลกเสรีประชาธิปไตยจับเกี่ยวกับสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นแกนนำของโลกคอมมิวนิสต์ในสมัยนั้น สงครามเวียดนามซึ่งนับได้ว่าเป็นสงครามตัวแทนของสองขั้วอำนาจ โดยมีเวียดนามเหนือเป็นตัวแทนของโลกคอมมิวนิสต์ที่กำลังแผ่ขยายอำนาจรุกรานลงมาในเขตเวียดนามใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ตัวแทนของโลกเสรีประชาธิปไตย มุมมองต่อเจตจำนงของสงครามผ่านบริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นถึงความคำว่า “Freedom” ในฐานะที่เป็น “แก่น” ของการเมืองระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ การรักษา “Freedom” ในเวียดนามใต้จึงเป็นเสมือนเครื่องหมายของสมคูลย์แห่งอำนาจของอเมริกา กวีซึ่งเป็นทหารอเมริกันมีภาระหน้าที่ในการต่อสู้เพื่อขอร้งไว้ซึ่งสมคูลย์แห่งอำนาจนั้น ไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามรุกล้ำเข้ามาได้เป็นผลสำเร็จ ด้วยมุมมองดังกล่าว ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความเชื่อมั่นของกวีที่มีต่อระบอบเสรีประชาธิปไตยว่าเป็นระบอบการปกครองที่เอื้อต่อการมีสังคมที่สงบสุข ปราศจากการกดขี่ นอกจากจะประกาศตัวว่าเป็นผู้ปกป้องโลกเสรีแล้ว กวีชาวอเมริกันผู้นี้ยังสร้างภาพลักษณ์ของการกดขี่ผู้บริสุทธิ์และความกระหายสงครามให้กับระบอบคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นคู่ปรปักษ์ของตน เมื่อกวีกล่าววาทกรรมที่พออเมริกันจะเข้ามาปลดปล่อยเพื่อน

⁵⁷ *Boondock Bard* (New York: Stars & Stripes, 1967), p. 17, cited in Richard Dey, “The Soldier-Poets and His Poetry,” *Army Digest* 9: 3.

มนุษย์จากสงครามที่ไม่ควรจะเกิดขึ้น (To end a war that should not have started) แสดงให้เห็นทัศนคติต่อสงครามแบบสองมาตรฐานที่เชื่อว่าสงครามที่ฝ่ายตรงข้ามก่อขึ้นนั้นเป็นสงครามที่นำมาซึ่งทุกข์เข็ญ ในขณะที่สงครามของฝ่ายตนเป็นสงครามเพื่อปราบคนพาลอภีบาลคนดี สำหรับการตีความในประเด็นที่สอง ซึ่งเป็นประเด็นที่มีนัยสำคัญในเชิงสันติภาพนั้น ผู้วิจัยมองว่ากวีอาจใช้คำว่า “Freedom” ในความหมายตามตัวอักษรซึ่งหมายถึงเสรีภาพของพลเมืองเวียดนามใต้ที่มีสิทธิ์จะกลับไปใช้ชีวิตที่ดี สงบสุข และปราศจากความทุกข์ยากอันเกิดจากการทำสงครามรุกรานของฝ่ายเวียดนามเหนือ การ “ต่อสู้เพื่อเสรีภาพ” ของกวีจึงแฝงสาระสำคัญของการทำสงครามเพื่อสร้างสรรคสันติภาพเชิงบวกซึ่งไม่ได้หมายแต่เฉพาะสันติภาพอันมาจากการยุติสงครามเท่านั้น แต่ยังหมายถึงภาวะที่ปราศจากความรุนแรงและความทุกข์ยากอันไม่เป็นธรรมดาต่างๆ ที่ทำให้สงครามมีความเป็นไปได้ด้วย⁵⁸ หากมองในแง่นี้ก็เห็นได้ว่าความเชื่อเรื่องเป้าประสงค์การทำสงครามในทัศนะของกวีไม่ได้หยุดอยู่ที่การต่อต้านและจัดสงครามให้สิ้นไปเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเชื่อที่ว่า ท้ายที่สุดแล้วการทำสงครามของอเมริกาครั้งนี้จะเป็นสะพานทอดไปสู่การสร้างเสริมสันติสุขทั้งในแง่การดำรงชีวิตและในแง่จิตวิญญาณให้กับชาวเวียดนาม (To end the sadness and the grief / To bring joy to the broken-hearted)

ประเด็นใดในสองประเด็นข้างต้นจะเป็นสิ่งที่กวีต้องการนำเสนอคงไม่ใช่ข้อที่ผู้วิจัยจะหยิบยกขึ้นมาอภิปรายในที่นี้ เพราะไม่ว่าจะตีความไปในทางใด สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ กวีก็ได้แสดงความเชื่อมั่นเพียงประการเดียวของตน นั่นก็คืออเมริกาจำเป็นต้องเข้าไปทำสงครามในเวียดนามเพื่อสกัดกั้นสงครามที่ก่อขึ้นโดยฝ่ายตรงข้ามซึ่งกวีมองว่าคุณคามต่อสันติภาพของชาวเวียดนาม หรือแม้แต่ต่อสันติภาพของประชาคมโลก

ข้ออ้างเดียวกันนี้ก็ถูกนำมาใช้อีกครั้งเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศสงครามตอบโต้เหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยกล่าวว่าการทำสงครามกวาดล้างผู้ก่อการร้ายในอัฟกานิสถานเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำเพื่อปกป้องสันติภาพทั้งของสหรัฐอเมริกาและของโลกในบทกวีเนื่องในเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ที่ชื่อ *Untitled* ซึ่งแต่งโดยกวีหญิง ลารา กวินเนเวียร์ เทรเวอร์ (Lara Guinevere Traver) ทั้งนี้ กวีปลอบประโลมผู้ที่ตั้งคำถามด้วยความขมขื่นว่าจะมีวันที่สงครามจบสิ้นลงหรือไม่ด้วยการสร้างความเชื่อมั่นว่า สงครามจะยุติลงเมื่ออเมริกาได้รับชัยชนะ

⁵⁸ สุรัชยา (เบญญ์โส๊ะ) สุโลมาน, *กระบวนทัศน์สันติวิธีของปรีดี พนมยงค์? กรณีศึกษา “พระเจ้าช้างเผือก”*, หน้า 17.

..... Will it stop?
 More bombs fall,
 America sends food to Afgan....
 America sends food to the hungry,
 Our troops make progress,
 Soon they will find bin Laden,
 Soon it will stop,
 The bright future,
 Will come back.⁵⁹

หลังจากเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ชาวอเมริกันตกอยู่ในอาการหวาดผวา และเมื่ออเมริกาประกาศสงคราม ไล่ล่าผู้ก่อการร้ายในอัฟกานิสถาน การต่อสู้ที่ยืดเยื้อและการคุกคามในด้านต่างๆ อันเป็นผลจากการทำสงครามไม่ว่าจะเป็นแถลงการณ์เรื่องการทำร้ายครั้งใหม่ การส่งพัสดุเชื้อโรค ฯลฯ ได้ก่อให้เกิดความหวุ่นวิตกอย่างรุนแรงขึ้นในหมู่ชาวอเมริกันซึ่งกลัวว่าสงครามความไม่ไว้วางใจ และความรู้สึกไม่ปลอดภัยเช่นที่ตนกำลังประสบอยู่นั้นจะดำเนินไปอย่างไรไม่มีวันสิ้นสุด คำถามที่ว่าสงครามจะมีวันยุติลงหรือไม่ดังเช่นที่กวีนำเสนอในตอนต้นของบทกวีนี้ เป็นคำถามที่มักจะถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายกันอยู่เสมอในกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ ในแง่หนึ่ง คำถามดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความกดดัน และความตึงเครียดของมนุษย์เมื่อต้องตกอยู่ในวงล้อมแห่งสงครามซึ่งเท่ากับเป็นการยืนยันแนวคิดของนักสันติภาพที่เชื่อว่าสงครามไม่ใช่สภาพสามัญสำหรับมนุษย์ หากแต่เป็นสภาวะแห่งอุปสรรค การตั้งคำถามว่าสงครามจะยุติลงได้หรือไม่ จึงไม่ต่างอะไรกับการตั้งคำถามว่าจะมีวันที่สันติภาพกลับคืนมาสู่มนุษยชาติอีกหรือไม่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เทรเวอร์ได้แสดงความเห็นที่ขัดแย้งกับแนวทฤษฎีสันติภาพอย่างชัดเจนเมื่อเธอกล่าวว่า “อนาคตอันสดใส” (The bright future) ซึ่งในที่นี้หมายถึงการยุติสงคราม จะกลับมาในไม่ช้าที่ที่อเมริกาได้รับชัยชนะในสงครามไล่ล่าผู้ก่อการร้าย นอกจากจะนำเสนอภาพลักษณ์ของสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้พิทักษ์สันติภาพของโลกแล้ว กวียังจำกัดกรอบความคิดในเรื่องการทำสงครามโดยมุ่งประเด็นไปที่การไล่ล่าบิน ลาเดน (bin Laden) บุคคลที่ชาวอเมริกันเชื่อว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการก่อการร้าย 11 กันยายน ค.ศ. 2001 จะเห็นได้ว่าสำหรับกวีแล้วความหมายของ

⁵⁹ Lara Guinevere Traver, *Untitled* [Online]. Available from: http://www.poetsforum.com/sleep_giant/Traver_Lara/untitled.htm 2002.

“สงครามยุติ” ก็คือการทำสงครามที่กองทัพอเมริกันสามารถจับกุมตัวชายชาวอาหรับผู้นี้มาลงโทษได้สำเร็จ ไม่ว่าจะข้อเท็จจริงในการทำสงครามจะเป็นเช่นไร แต่เทเวร์ในฐานะกวีได้สะท้อนแนวคิดเรื่องจริยธรรมในการทำสงครามซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ธรรมสงคราม (Just War) ให้กับการทำสงครามของอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นการพยายามจำกัดขอบเขตการทำสงครามให้อยู่ที่การไล่ล่าตัวบุคคลที่ก่อสงครามซึ่งเชื่อว่าเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพของโลกเพียงคนเดียว แทนที่จะเป็นการทำสงครามกับคนอัฟกันหรือคนอาหรับทั้งหมด รวมถึงการพยายามระดมความช่วยเหลือไปสู่พลเมืองอัฟกันซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ที่ไม่มีส่วนรู้เห็นกับการก่อวินาศกรรมด้วยการส่งเสบียงอาหารไปให้ตลอดระยะเวลาที่เกิดสงคราม อย่างไรก็ตาม สิ่งที่กัศรอนความรู้สึกลึกซึ้งอย่างมาก ก็คือการทำวีคล่าว่าเสบียงซึ่งอเมริกาจัดส่งไปเพื่อบรรเทาทุกข์โดยเมตตาธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกส่งไปชดเชยให้กับความเสียหายและความสูญเสียอันเกิดจากระเบิดลูกแล้วลูกเล่าและการรุกคืบเข้าไปในดินแดนของผู้บริสุทธิ์เหล่านั้นอย่างไม่หยุดยั้ง (More bombs fall / Our troops make progress)

เช่นเดียวกับกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงครามจำนวนมาก เทเวร์นำเอาโครงสร้างคู่ขนานมาใช้ถึงสองครั้งในบทกวีของเธอ ในครั้งแรก การวางโครงสร้างประโยคซ้ำมีส่วนช่วยในการตอกย้ำภาพลักษณ์สงครามที่เปี่ยมเมตตาธรรมของฝ่ายอเมริกา

America sends food to Afgan

America sends food to the hungry

จะเห็นได้ว่า “America” ในทั้งสองวรรคข้างต้นทำหน้าที่เป็นประธานหรือผู้กระทำการ “sends food” ให้กับกรรมในวรรคแรกคือ “Afgan” ซึ่งถูกวางตำแหน่งไว้ตรงกับ “the hungry” ซึ่งเป็นกรรมในวรรคต่อมา การวางตำแหน่งประธานให้กับ “America” นี้ สะท้อนนัยสำคัญของการเป็นฝ่ายกระทำ (active) ที่มีอำนาจเหนือกว่า ในขณะที่ “Afgan” ซึ่งเป็นฝ่ายที่รองรับการกระทำ (passive) ถูกตอกย้ำภาพลักษณ์อันต่ำต้อยด้อยค่าด้วยการเป็น “ผู้หิวโหย” ในวรรคต่อมา แม้จะมีวัตถุประสงค์หลักในการนำเสนอเรื่องจริยธรรมในการทำสงครามเพื่อสนับสนุนความชอบธรรมในการทำสงครามให้แก่อเมริกา แต่หากพิจารณาในอีกแง่หนึ่ง โครงสร้างเดียวกันนี้ยังสะท้อนให้เห็นท่าทีแบบ “ยกตนข่มท่าน” ซึ่งเป็นท่าทีที่สหรัฐอเมริกา มักจะแสดงออกอยู่เสมอบนเวทีโลก

นอกจากการซ้ำโครงสร้างข้างต้นแล้ว ยังปรากฏว่ากวีนำเสนอการซ้ำคำต้นวรรคไว้ด้วยอีกครั้งหนึ่งในบทกวีเดียวกันนี้ เมื่อเขากล่าวว่า

Soon they will find bin Laden,

Soon it will stop,

(ตัวหนาโดยผู้วิจัย)

การที่กวีใช้คำว่า “อีกไม่ช้า” (Soon...) ตอนต้นบทกวีทั้งสองวรรคก่อให้เกิดจุดสนใจในเนื้อความส่วนที่สมควรจะเป็นแก่นความคิดหลักของบทกวี นั่นก็คือ ความคาดหวังว่าสงครามที่อเมริกากำลังทำอยู่จะนำไปสู่สถานะอันเป็นสันติได้ในอนาคตอันใกล้ โดยในวรรคแรกหลังคำว่า “Soon” กวีกล่าวถึงการได้ล่าจนพบบิน ลาเดน (they will find bin Laden) ในรูปกริยาอนาคต ในขณะที่วรรคต่อมา ข้อความในตำแหน่งเดียวกันคือการที่สงครามยุติลง (it will stop) การจัดวางโครงสร้างดังกล่าวทำให้ผู้อ่านเห็นว่าสำหรับกวีซึ่งเป็นชาวอเมริกันแล้ว การค้นพบบิน ลาเดนกับการยุติของสงครามถือว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือมีความหมายเท่ากัน ภาพลักษณ์ความเป็นเชื้อปะทุแห่งสงครามที่กวีสร้างให้แก่ฝ่ายตรงข้าม สามารถนำไปสู่ความเชื่อที่ว่าหากเมื่อใดที่สามารถกำจัดคนผู้นี้ลงได้ อเมริกาก็จะไม่ต้องทำสงครามอีกต่อไป และโลกก็จะหลุดพ้นจากความหวาดผวา กลับสู่สันติภาวะได้อีกครั้งหนึ่ง การที่กวีเรียกการพบตัวบิน ลาเดน ซึ่งสำหรับกวีแล้วหมายถึงการยุติของสงครามว่าเป็น “อนาคตอันสดใส” (bright future) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างเป้าหมายกับวิธีการแสวงหาสันติภาพภายใต้กรอบทฤษฎีสงครามซึ่งประกอบขึ้นด้วยการรบให้ได้ชัยชนะเพื่อชัยชนะนั้นจะได้นำไปสู่สันติภาพในที่สุด⁶⁰ ด้วยเหตุนี้แม้จะยอมรับว่าสงครามไม่ใช่ภาวะอันพึงประสงค์ แต่กวีก็ยอมรับการทำสงครามของอเมริกาว่าเป็นหนทางที่จะนำสันติภาพกลับมาสู่มนุษยชาติได้

ถึงแม้ว่าแนวคิดสงครามเพื่อยุติสงครามหรือสงครามเพื่อสันติภาพจะยังคงเป็นประเด็นเรื่องสันติภาพที่เป็นที่ถกเถียงกันมากถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและการได้รับการยอมรับบนเวทีวิชาการด้านสันติภาพ อันเนื่องจากการที่นักสันติภาพบางสำนักที่เชื่อว่าสันติภาพจะต้องได้มาด้วยสันติวิธีหรือการปราศจากความรุนแรงในทุกระดับเท่านั้นต่างพากันปฏิเสธสันติภาวะซึ่งได้มาจากการทำสงครามว่าไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นสันติภาพอันแท้จริงได้ แต่สำหรับกวีที่สนับสนุนสงครามแล้ว แนวคิดดังกล่าวถือได้ว่าเป็นข้ออ้างรองรับอันหนักแน่นที่มักจะถูกนำมาใช้ส่งเสริมความคิดเรื่องความชอบธรรมในการทำสงคราม ทั้งนี้ กวีที่สนับสนุนสงครามต่างก็ให้คำจำกัดความ “สันติภาพ” ว่าหมายถึงสถานะปราศจากสงคราม โดยไม่คำนึงว่าจะสามารถบรรลุถึงสถานะนั้นได้

⁶⁰ สุรัชยา (เบ็ญโสระ) สุไลมาน, *กระบวนทัศน์สันติวิธีของปรีดี พนมยงค์? กรณีศึกษา “พระเจ้าช้างเผือก”*, หน้า 23.

ด้วยวิธีใด การตีความความหมายของ “สันติภาพ” เช่นที่กล่าวมานี้ ทำให้เราสามารถยอมรับสงครามว่าเป็นหนทางหนึ่งในการแสวงหาสันติภาพได้ โดยมองว่าฝ่ายของตนจำเป็นต้องเข้าสู่สงครามเพื่อสยบการกระทำของฝ่ายปรปักษ์ซึ่งคุกคามต่อสันติภาพ ความมั่นคงปลอดภัยของมนุษยชาติ เปรียบได้กับการปฏิบัติการกิจของฝ่ายธรรมะในการเอาชนะฝ่ายอธรรมนั่นเอง

จากการศึกษาวินิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดพื้นฐานในการสนับสนุนสงครามก็คือความเชื่อที่ว่า มนุษย์มีสิทธิอันชอบธรรมที่จะทำสงคราม แม้ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้ความรุนแรง การฆ่าฟัน และการทำลายล้างซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลรองรับการทำสงครามที่กวีอ้างถึง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้าก็ดี การมองย้อนกลับไปสู่ประวัติสงครามที่เคยมีมาในอดีตและสรุปว่าสงครามเป็นส่วนหนึ่งของวิถีแห่งมนุษยชาติก็ดี หรือการมองว่าสงครามเป็นบททดสอบการเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าที่ดี ล้วนแล้วแต่ทำให้มนุษย์สามารถยอมรับการทำสงครามมาเป็นหนทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างกันได้ ในขณะที่มายาคติแห่งวีรบุรุษมีส่วนสำคัญที่ทำให้ภาพลักษณ์ของสงครามมีความดึงดูดใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กหนุ่มที่ใฝ่ฝันถึงการผจญภัยและการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ทั้งความเชื่อและภาพลักษณ์เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นมายาคติของสงครามที่บิดเบือนความจริงอันโหดร้ายของสงคราม ทำให้มีผู้คนจำนวนมากรู้สึกชื่นชมยินดี และให้การสนับสนุนสงครามในด้านต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังพบอีกด้วยว่ากวีที่สนับสนุนสงครามส่วนใหญ่ไม่ได้ให้การสนับสนุนสงครามในฐานะกิจกรรมร่วมของมนุษยชาติ จากการศึกษาค้นคว้าภายใต้แนวคิดสนับสนุนสงครามนั้นแฝงไว้ด้วยความรู้สึกแบ่งแยกแตกต่างระหว่างมวลมนุษยชนและการให้คุณค่าแบบสองมาตรฐาน กล่าวคือ กวีจะสนับสนุนก็แต่เฉพาะ “พวกเรา” และ “สงครามของพวกเรา” ในขณะที่เดียวกันก็มีแนวโน้มที่ชัดเจนที่จะต่อต้าน “พวกเขา” และ “สงครามของพวกเขา” โดยมองว่าฝ่ายตรงข้ามเป็นฝ่ายที่ชั่วร้าย เป็นผู้รุกรานที่ได้เริ่มกระทำในสิ่งที่ไร้มนุษยธรรมก่อน จากการศึกษาดังกล่าว วินิพนธ์ที่สนับสนุนสงครามพบว่าที่มาของอคติแห่งการแบ่งแยกดังกล่าว คือ กระบวนการสร้างเอกลักษณ์ที่ทำให้มนุษย์ยึดมั่นในความเป็นชาติและความรู้สึกชาตินิยมประกอบกับการแยกประเภทเทียมที่ทำให้มองฝ่ายตรงข้ามเป็นคู่ปรปักษ์ที่ต่ำทราม และที่สำคัญ คือ เป็นภัยคุกคามสันติภาพของโลก แนวคิดดังกล่าวทำให้ “พวกเรา” เชื่อว่าตนเองมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะทำสงครามเพื่อทำลายล้าง “พวกเขา” ตามหลักธรรมสงคราม (Just War Theory) ความเชื่อมั่นในสิทธิและความถูกต้องในการทำสงครามของตนเองนี้เองที่ทำให้มนุษยชาติต้องตกอยู่ในวงจรแห่งสงครามมาเป็นเวลานาน

บทที่ 4

แนวคิดต่อต้านสงครามในกวีนิพนธ์สงคราม: วาทกรรมเพื่อสันติภาพ

หากเปรียบเทียบกับความเป็นมาอันยาวนานของกวีนิพนธ์สงครามในเชิงประวัติศาสตร์แนวคิดที่สามารถนับย้อนไปจนถึงวรรณกรรมเรื่องแรกของโลกก็จะพบว่า “กวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงคราม” (Anti-war Poetry) นับว่าเป็น “ของใหม่” ที่เพิ่งเกิดขึ้นในระยะหลัง ทั้งนี้ โดยมีกวีทหารสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เป็นกวีกลุ่มแรกที่เปลี่ยนแปลงแนวทางการนำเสนอเนื้อหาในกวีนิพนธ์สงครามจากที่เคยมุ่งเชิดชูวีรกรรมการต่อสู้ของนักรบไปสู่การตีแผ่ชะตากรรมอันแสนเจ็บปวดของมนุษย์เมื่อตกอยู่ในภาวะสงคราม ก่อนจะพัฒนาไปเป็นกวีนิพนธ์สงครามที่อ้างถึงความโหดร้ายของสงครามเพื่อเรียกร้องสันติภาพ ซึ่งได้กลายเป็นกระแสหลักของกวีนิพนธ์สงครามในยุคหลัง แองกัส คาลเดอร์ (Angus Calder) กล่าวถึงการเกิดกวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงครามไว้ว่า

Epic was regarded as the most serious and important sort of poetry, but (...) in our century, epic treatment of war has become impossible. "Anti-war Poetry" is another new genre, a species of committed verse¹

ข้อเขียนของคาลเดอร์ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ “กวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงคราม” ในฐานะที่เป็น “กวีนิพนธ์พันธกิจ” (committed verse) ซึ่งแบกรับความรับผิดชอบในการชี้นำสังคม โดยกวีเป็นผู้ทำหน้าที่ชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ เพื่อสร้างสำนึกในปัญหา นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ และอาจรวมถึงเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วย หากพิจารณาจากมุมมองของคาลเดอร์ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของกวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงครามนับจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เป็นต้นมานับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระแสแห่งโลกวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของกวียุคใหม่ที่

¹ Angus Calder, *Poetry and War* (New York: Chapman, 2000), p. 15.

² อ่านเพิ่มเติมใน “วรรณคดีกับสังคม,” ใน *วรรณคดีศึกษา*, ชตสุณี สินธุสิงห์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 27-65.

ตอบสนองต่อภัยพิบัติจากสงคราม โดยมองว่าสงครามเป็นสภาวะของปัญหา เป็น “ความผิด” หรือ “แรงต้าน” ที่ทำให้การดำรงอยู่ของมนุษย์มีอุปสรรค³

ในบทที่สี่นี้ ผู้วิจัยศึกษากวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงครามโดยมุ่งวิเคราะห์แนวคิดที่อยู่เบื้องหลัง การปฏิเสธสงครามและเรียกร้องสันติภาพควบคู่ไปกับวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ที่มีความสำคัญ ต่อการนำเสนอแนวคิดดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าประเด็นการนำเสนอแนวคิดต่อต้านสงครามใน กวีนิพนธ์สงครามประกอบด้วย การนำเสนอภาพลักษณ์สงครามในฐานะหายนะภัยของมนุษยชาติ การหักล้างแนวคิดเรื่องวีรบุรุษ การต่อต้านแนวคิดแบ่งแยกแบบคู่ปรปักษ์ และการโต้แย้งแนวคิด สงครามเพื่อสันติภาพ

4.1 สงครามคือหายนะภัยของมนุษยชาติ

จากการศึกษาพบว่าการนำเสนอเรื่องราวความทารุณโหดร้ายของสงครามโดยตรงไปตรง มาเป็นลักษณะอันโดดเด่นที่เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของกวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงคราม เจ. เอ็ม. เกร็กสัน (J.M. Gregson) ได้อภิปรายถึงความจำเป็นในการตีแผ่สภาพอันแท้จริงของสงครามไว้ว่า “The horror is explicit and the poem serves its primary purpose of shocking the reader (...) thus, the poem remains an effectively vivid description of a detail of war.”⁴

เกร็กสันเห็นว่า “ความน่ากลัว” ของสงครามที่ผู้ประพันธ์ปัจจัยสำคัญในการนำเสนอแนวคิดต่อต้านสงคราม เนื่องจากจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกช็อกกับสิ่งที่ได้รับรู้และเกิดการตระหนักถึงโทษภัย อันร้ายแรงของสงคราม ทั้งนี้ ก็เพื่อขจัดมายาคติแห่งสงครามที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมมาเป็นเวลานาน โดยชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วสงครามไม่ใช่กิจกรรมอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เนื่องจากเมื่อ เกิดสงครามขึ้นแล้วมนุษย์ย่อมไม่อาจดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข และในอีกแง่หนึ่ง การที่กวี แสดงความคับข้องใจต่อสภาวะสงคราม ยังแสดงให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากสภาวะ ดังกล่าว ซึ่งการปฏิเสธสงครามนี้นับว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีสันติภาพ

³ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี: วิถีวัฒนธรรม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539), หน้า 9.

⁴ J.M. Gregson, *Poetry of The First World War* (Southampton: Camelot Press, 1976), pp. 26-27.

จากการศึกษาวินิพนธ์ที่ต่อต้านสงคราม ผู้วิจัยพบว่ากวีนำเสนอภาพลักษณ์ของสงคราม ในฐานะหายนะภัยของมนุษยชาติด้วยการตีแผ่ผลกระทบของสงครามที่มีต่อมนุษย์ใน 2 ด้าน คือผลกระทบที่มีต่อร่างกายและชีวิตและผลกระทบต่อจิตวิญญาณ

4.1.1 ผลกระทบต่อร่างกายและชีวิต

ในบรรดากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงนั้น สงครามถือเป็นการใช้ความรุนแรงที่จัดตั้งในระดับสูงสุด การต่อสู้ห้ำหั่นในสนามรบยอมทำให้ผู้ที่ทำสงครามยากที่จะหลีกเลี่ยงความสูญเสียทางร่างกายไม่ว่าจะเป็นการบาดเจ็บ ความพิการ หรือแม้แต่มรณะตายได้พัน แต่ภายใต้บริบทของสงครามสมัยใหม่ซึ่งมีแนวโน้มจะเป็นสงครามแบบเบ็ดเสร็จ (Total War) ที่รวมทั้งทหารและพลเรือนเข้าเป็นเป้าหมายในการโจมตีนั้น ไม่เพียงแต่ทหารที่ทำหน้าที่สู้รบในแนวหน้าที่จะต้องบาดเจ็บล้มตาย แม้แต่พลเรือนผู้บริสุทธิ์ซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับสงคราม ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง เด็ก หรือคนชรา ต่างก็ต้องเผชิญกับหายนะภัยแห่งสงครามโดยทั่วถึงกัน⁵ จากการศึกษาพบว่าผลกระทบของสงครามที่มีต่อร่างกายและชีวิตมนุษย์ซึ่งกวีที่ต่อต้านสงครามนำเสนอประกอบด้วย การบาดเจ็บและพิการ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ ความอดอยากยากแค้นอันเนื่องจากภาวะสงคราม และความตาย

4.1.1.1 การบาดเจ็บและพิการ

สำหรับการเข้ารับหน้าที่ในสนามรบนั้น การบาดเจ็บไม่ว่ามากหรือน้อยนับว่าเป็นผลลัพธ์จากการต่อสู้ขั้นสามัญที่สุดซึ่งทหารทุกคนต้องเผชิญ ด้วยเหตุนี้ ภาพของทหารที่บาดเจ็บหรือพิการจึงปรากฏอยู่บ่อยครั้งในกวีนิพนธ์สงคราม

โดจ แอนเดอร์สัน (Doug Anderson) เป็นตัวอย่างของกวีที่บรรยายถึงช่วงเวลาอันทุกข์เข็ญของทหารที่บาดเจ็บสาหัสจากการถูกลอบโจมตีในสมรภูมิเวียดนามในบทกวีที่ชื่อ *Short Timer*

...him bucking and screaming,
me trying to shield the spurting head,

⁵ ชัยวัฒน์ สดาอนันท์, *สันติทฤษฎี* | *วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 37.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

.....what was in the 20cc's of brain he lost?⁷

ผลจากการถูกโจมตีทำให้ทหารอเมริกันนายหนึ่งได้รับบาดเจ็บกรรจ์บริเวณศีรษะ เขาได้รับการช่วยเหลือในทันทีจากผู้พูด “I” ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรบ กริยา *present progressive* (*bucking / screaming / trying / spurning*) ถูกนำมาใช้บรรยายถึงเหตุการณ์ขณะที่ผู้พูดนำทหารที่กำลังทรนทราย และส่งเสียงร้องด้วยความเจ็บปวดเข้าสู่ที่กำบังเพื่อพยายามยื้อชีวิต ทั้งนี้ กริยา *present progressive* นอกจากจะแสดงว่าเหตุการณ์ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการคืนรน การร้องครวญครางของทหารที่บาดเจ็บ การที่ผู้พูดถูกลากร่างของคนเจ็บเข้าที่กำบัง เลือดที่พุ่งออกจากบาดแผล และการห้ามเลือดดำเนินไปพร้อมๆ กันทั้งหมดแล้ว รูปกริยาดังกล่าวยังถูกใช้เพื่อการเน้นย้ำถึงความเร่งร้อนจนถึงขั้นอลหม่านของการกระทำ ซึ่งหากอ่านออกเสียงก็จะพบว่ารูป – *ing participle* ของกริยาทั้งหมดก่อให้เกิดจังหวะที่คล้ายกับผู้พูดกำลังหอบหายใจอย่างรวดเร็ว นอกจากความเจ็บปวดทรมานจะถูกนำเสนอผ่านทางอาการคืนรนและการส่งเสียงร้องของทหารที่กำลังต่อสู้อยู่ระหว่างความเป็นกับความตายแล้ว คำถามที่ผู้พูดปรารถนาขึ้นในตอนท้ายของบท “what was in the 20cc's of brain he lost” ยังเป็นบทสรุปที่ทำให้ผู้อ่านทราบว่า แม้ทหารนายนี้จะรอดชีวิต แต่เขาก็คงต้องใช้ชีวิตอยู่ต่อไปอย่างผู้พิการทางสมอง และบางทีสิ่งที่ “ไหล” ไปพร้อมกับเนื้อสมองของเขาก็อาจจะหมายถึงความหวังที่เขาเคยมีก่อนที่จะเข้าสู่สงคราม

อันที่จริงแล้ว ชะตากรรมของทหารที่แอนเดอร์สันถ่ายทอดในบทกวีของเขาก็ไม่ต่างอะไรกับทหารผ่านศึกอีกมากมายที่ต้องทนทุกข์ทรมานจากอาการบาดเจ็บในสงคราม แต่สิ่งที่โหดร้ายไปกว่า ก็คือการถูกส่งกลับบ้านพร้อมกับความพิการทางร่างกายซึ่งเป็นเสมือนเครื่องย้ำเตือนให้ย้อนคิดถึงความสูญเสียที่สูญเสียอันเกิดจากสงคราม ซิกฟรายด์ แซสซุน นำเสนอแนวคิดต่อต้านสงครามของเขาในบทกวี *They* ด้วยการกล่าวถึงผลจากการสู้รบซึ่งทำให้ชีวิตของเด็กหนุ่มจำนวนมากที่ควรจะมีอนาคตอีกยาวไกลรออยู่ข้างหน้าต้องเปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่สงครามทำให้พวกเขากลายเป็นคนพิการ

‘George lost both his legs; and Bill’s stone blind;

‘Poor Jim’s shot through the lungs and like to die;

⁷ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its*

‘And Bert’s gone syphilitic: you’ll not find

‘A chap who’s served that hasn’t found *some* change.’....⁸

ประเด็นสำคัญของบทกวีข้างต้นอยู่ที่การใช้วพจน์ (meiosis) ในนามวลี “*some* change” ซึ่งหากแปลตามตัวอักษรควรจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้มีสาระสำคัญ (significance) ทั้งนี้เพราะคำ “*some*” ที่กวีตั้งใจใช้ตัวอักษรเอนเพื่อแสดงการเน้นย้ำนั้น โดยปกติแล้วเป็นคำนำหน้าคำนามที่ใช้ในประโยคบอกเล่าเพื่อสื่อความไม่เฉพาะเจาะจงของคำนามที่ตามมาข้างท้าย แต่ในที่นี้ตำแหน่งของ “*some*” ซึ่งกวีนำมาใช้ในประโยคปฏิเสธ ((that) hasn’t found *some* change) แทนที่จะเป็นคำว่า “any” ทำให้เกิดความหมายพิเศษที่สัมพันธ์กับ โครงสร้างประโยคปฏิเสธซ้อนที่แสดงการเล่นล้อระหว่างกริยา “find” ในรูปอนาคตแบบปฏิเสธ (you’ll not find) กับในรูปอดีตแบบปฏิเสธ (hasn’t found) เพื่อสื่อความหมายในเชิงบอกเล่า การที่คำว่า “*some*” อยู่ในตำแหน่งผิดไปจากโครงสร้างไวยากรณ์ตามปกติยิ่งเป็นการเน้นย้ำให้สาระของ “change” มีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น ดังนั้น เมื่อผู้พูดกล่าวประโยคที่ว่า “you’ll not find a chap who’s served that hasn’t found *some* change.” ความหมายอื่นที่เขาต้องการย้ำก็คือ เด็กหนุ่มทุกคนที่เข้าสู่กองทัพย่อมพบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ

หากมองย้อนกลับไปยังเนื้อความในวรรคที่นำมาก่อนหน้านั้นก็จะพบว่า ตัวอย่างของ “ความเปลี่ยนแปลง” ที่กวียกมาอ้างอิง ไม่ว่าจะเป็นความพิการ (‘George lost both his legs; and Bill’s stone blind) อาการบาดเจ็บสาหัสที่ทรมาณจนแทบอยากจะเลือกความตายเป็นทางออก (‘Poor Jim’s shot through the lungs and like to die) หรือติดเชื้อโรคร้ายที่คุกคามต่อชีวิต (‘And Bert’s gone syphilitic) ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบอันเลวร้ายที่สงครามมีต่อมนุษย์ทั้งสิ้น การที่กวีสังเกตเห็นว่าผลจากการทำสงครามได้ก่อให้เกิดสถานะอันคุกคามต่อชีวิตและสวัสดิภาพในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างร้ายแรงนี้เองที่เป็นที่มาของแนวคิดปฏิเสธสงคราม

วิลเฟรด โอเวน (Wilfred Owen) นำผู้อ่านของเขาเข้าไปสัมผัสกับคืนวันอันน่าหดหู่ใจของทหารผ่านศึกที่ต้องใช้ชีวิตที่เหลืออย่างคนที่ไม้อาจช่วยเหลือตนเองได้ในบทกวีที่ชื่อ *Disabled*

⁸ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry* (New York: Oxford University Press, 1984), p. 176.

He sat in a wheeled chair, waiting from dark,

And shivered in his ghastly suit of grey,

Legless, sewn short at elbow....

.....

Now, he will spend a few sick years in Institutes,

And do what things the rules consider wise,

And take whatever pity they may dole

.....

How cold and late it is! Why don't they come

And put him into bed? Why don't they come?⁹

บทกวีเริ่มด้วยการแนะนำทหารผ่านศึกคนหนึ่งที่ต้องนั่งอยู่แต่บนรถเข็นเพราะสงครามได้ทำให้เขากลายเป็นคนพิการทั้งแขนและขา (Legless, sewn short at elbow) บรรยายกาศของบทกวีที่เต็มไปด้วยความกตดันทดหู่ได้รับการนำเสนอผ่านการระดมใช้ถ้อยคำที่ให้ความหมายในแง่ลบทั้งที่เป็นคำนาม (dark / pity) กริยา (shivered / dole) และวิเศษณ์ (ghastly / grey / sick / cold / late) เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความหม่นหมองภายในจิตใจของทหารพิการ

สิ่งที่ทำให้บทกวีของโอเวนน่าสะเทือนใจมากกว่าแค่การบรรยายถึงความพิการหรือความเจ็บป่วยทางร่างกาย ก็คือการใช้ผู้อ่านเห็นว่า แท้จริงแล้วสงครามไม่ได้เพียงแค่ทำให้ชายหนุ่มคนหนึ่งต้องสูญเสียอวัยวะสำคัญในการดำเนินชีวิตไปเท่านั้น แต่ความพิการทางกายเหล่านั้นยังกัดกร่อนเสียจนเขาพิการทางใจไปด้วย เห็นได้จากคนที่ผู้พูดกล่าวว่าเขาปลงใจจะปล่อยชีวิตให้ดำเนินไปตามที่องค์กรอุปการะจะเห็นสมควร (he will spend a few sick years in Institutes / And do what things the rules consider wise) และมีชีวิตอยู่โดยสุดแล้วแต่ความเมตตาจากผู้อื่นที่จะหยิบยื่นให้ (And take whatever pity they may dole)

ผู้วิจัยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับข้อความในสองวรรคสุดท้ายของบทซึ่งผู้พูดทำหน้าที่แทนชายผู้พิการในการถ่ายทอดความรู้สึกเบื้องต้นในจิตใจที่ต้องการไปให้พ้นจาก “ความมืด” และ

⁹ Wilfred Owen, *The Collected Poems of Wilfred Owen* (London: Chatto & Windus, 1946), p. 27, cited in J.M. Gregson, *Poetry of The First World War*, p. 47.

“ความหนาวเย็น” ที่กำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น โดยเฉพาะในประโยคคำถาม “Why don’t they come And put him into bed?” ซึ่งผู้วิจัยพบว่าสามารถตีความได้สองระดับ ระดับแรก คือการตีความตามตัวอักษรว่าชายพิการกำลังรอคอยให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลมาเข็นรถนำเขากลับห้องพักด้วยความกระวนกระวายเนื่องจากถูกทิ้งให้อยู่ท่ามกลางความหนาวเย็นและความมืดเพียงลำพังมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ในระดับที่สอง ผู้วิจัยพบว่า “ความหนาวเย็น” และ “ความมืด” ในที่นี้อาจมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่หมายถึง ความเจ็บปวดเศร้าหมองภายในจิตใจของชายที่พบว่าตนเองต้องกลายเป็นคนพิการ การที่ผู้พูดร้องถามถึงการหลุดพ้นไปจากสภาพที่เป็นอยู่เพื่อ “พักผ่อน” (put him into bed) ชวนให้ประหวัชใจไปว่าบางทีผู้พูดอาจจะกำลังเพรียหา “ความตาย” ซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นหนทางที่จะยุติสภาพอันทุกข์เวทนาที่ชายพิการประสบอยู่ได้ หากตีความในระดับนี้ ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานใจที่ชายผู้นี้ได้รับจากความพิการก็เป็นสิ่งที่รุนแรงเสียจนเขาปรารถนาความตายมากกว่าการมีชีวิตอยู่ต่อไปอย่างไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเขาสิ้นหวังกับชีวิตของตนเองแล้วอย่างสิ้นเชิง สงครามจึงไม่เพียงนำมาซึ่งความพิการทางกาย แต่ยังสามารถทำให้เขาสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่าง แม้แต่ความมั่นใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป

ข้อนำสังเกตอีกประการหนึ่งในสองวรรคสุดท้ายของบทก็คือถึงแม้ว่าผู้พูดจะยังคงเล่าเรื่องด้วยสรรพนามบุรุษที่สาม “he” เช่นเดียวกับที่ใช้ในการเล่าเรื่องมาตั้งแต่ต้น แต่ประโยคคำถาม “How cold and late it is!” ซึ่งให้ความรู้สึกเหมือนกับการตะโกนก้อง ที่ตามมาด้วยการตั้งคำถามซ้ำๆ ในสองวรรคสุดท้ายของบท (Why don’t they come And put him into bed? / Why don’t they come?) แสดงให้เห็นถึงความอัดอั้นตันใจของผู้พูดที่มีต่อสภาพอันชวนขมขื่นของทหารพิการที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นชายหนุ่มที่มีร่างกายครบสมบูรณ์ แต่กลับต้องกลายเป็นคนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ทั้งการอุทานและการตั้งคำถามซ้ำๆ นี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความคับแค้นภายในจิตใจอย่างรุนแรงของผู้พูด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วน่าจะเป็นวิธีแสดงออกในฐานะบุรุษที่หนึ่งมากกว่า แต่เมื่อในที่นี้ผู้พูดซึ่งอยู่ในฐานะบุรุษที่สามกลับเป็นผู้ที่ตั้งคำถามเสียเอง ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้พูดได้รับเอาความรู้สึกของทหารพิการมาเป็นของตนและรู้สึกร่วมไปกับความทุกข์อันเกิดจากความพิการนั้นราวกับเป็นบุคคลเดียวกัน

ตัวอย่างของบทกวีที่ผู้วิจัยนำเสนอข้างต้น ซึ่งให้เห็นถึงผลจากสงครามที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บและความพิการแก่ทหารที่ต้องทำหน้าที่ต่อสู้ในสนามรบ แต่ภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่นั้นอาวุธที่ใช้ในการต่อสู้มีอำนาจทำลายล้างสูงจนเป็นการยากที่จะจำกัดขอบเขตการทำลายที่แน่ชัด ประกอบกับการสู้รบที่ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงใน “สมรภูมิ” ทำให้สงครามไม่เพียง ทำร้ายผู้ที่เป็น

ทหารเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลกระทบต่อพลเรือนผู้บริสุทธิ์อีกเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยพบว่าวีที่ต่อต้านสงครามส่วนหนึ่งยังได้นำเสนอเรื่องราวของพลเรือนผู้ไม่เกี่ยวข้องกับสงครามโดยตรง แต่กลับต้องบาดเจ็บหรือพิการเพราะภัยสงครามอีกด้วย

บทกวี *The Wedding* ของแมทธิว สวีนี (Matthew Sweeney) เล่าถึงงานแต่งงานที่จัดขึ้นท่ามกลางไฟสงครามในบอสเนีย ร่างอันพิการของเจ้าบ่าวในบทกวีของสวีนีเป็นผลอันเกิดจากสงครามแบ่งแยกดินแดน

He has no right arm or left leg
To bring to his wedding
.....
And he can twist to kiss his wife....¹⁰

แม้จะไม่ได้แสดงความโกรธแค้นหรืออึดอัดคับข้องใจต่อสงครามในบอสเนียดังเช่นที่วีส่วนมากกระทำ แต่นำเสียงอันราบเรียบที่สวีนีใช้ในการเล่าเรื่อง กลับทำให้เขาสามารถถ่ายทอดทัศนคติต่อต้านสงครามของเขาออกมาได้อย่างโดดเด่น ภายใต้อารมณ์ที่ขัดแย้งกันอย่างน่าขมขื่นระหว่างร่างอันพิการของชายหนุ่มกับพิธีแต่งงานที่อบอุ่น บรรยากาศของความสุขในงานแต่งงานนั้น หากมองเพียงผิวเผินอาจจะสงบสุขและเรียบง่ายจนดูราวกับว่าแม้แต่พิธีร้ายของสงครามที่ครอบคลุมบอสเนียทั้งประเทศก็ยังไม่อาจกล้ำกรายคนทั้งสองซึ่งตกอยู่ในห้วงรักได้ แต่ในความเป็นจริงสงครามได้แสดงผลอันใหญ่หลวงด้วยการพรากแขนและขาของชายคนหนึ่งไปแล้ว ภาพความพิการที่ปรากฏอยู่ท่ามกลางความสุข ยิ่งทำให้บทกวีมีความสะท้อนอารมณ์มากยิ่งขึ้นไปอีก

บิล เชลส์ (Bill Shields) กล่าวถึงผลจากสงครามเวียดนามที่ทำให้เด็กน้อยคนหนึ่งต้องทนทุกข์ทรมานกับอาการเจ็บป่วยแต่กำเนิดในบทกวีที่ชื่อ *Tracks of My Tears*

It's a small trail of hydraulic fluid
She leaves behind her motorized

¹⁰ Ken Smith, and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia* (Newcastle: Bloodaxe Books, 1993), p.108.

Wheelchair moving

...This child

born twelve years after the last

55 gallon drum of Agent Orange*

was spilled into the Mekong Delta....¹¹

บทกวีเปิดขึ้น โดยผู้พูดเรียกเด็กผู้หญิงคนหนึ่งที่เขาได้พบในเวียดนามว่าเป็น “ร่องรอย เล็กๆ ของสารละลายเคมี” (a small trail of hydraulic fluid) ซึ่งเป็นการเรียกด้วยความเปรียบแบบ อวพจน์ที่ให้ความรู้สึกตรงข้ามกับสิ่งที่กวีต้องการหมาย ทั้งนี้ เพราะเด็กหญิงคนดังกล่าวเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการที่มารดาของเธอได้รับสารพิษจากแม่น้ำโขงในช่วงสงครามเวียดนาม แม้ว่าเธอจะเกิดหลังเหตุการณ์ที่กองทัพอเมริกัน โปรยสารพิษครั้งสุดท้ายไปแล้วถึงสิบสองปี แต่ก็ยังต้องรับจากผลต่อเนื่องของสารพิษที่แทรกซึมอยู่ในร่างกายของผู้เป็นมารดา ทำให้ต้องเกิดมาพร้อมกับ ความเจ็บป่วย มีชีวิตอยู่กับสายระโยงระยางของอุปกรณ์ช่วยชีวิต และนั่งอยู่ใต้เก้าอี้รถเข็น นามวลี “small trial” ที่กวีนำมาใช้ในวรรคแรกของบท ซึ่งดูเหมือนจะลดทอนความรุนแรงของเรื่องที่เกิดขึ้น จึงตรงข้ามอย่างสิ้นเชิงกับ “น้ำหนัก” อันแท้จริงของเหตุการณ์ดังกล่าวในความคิดของกวี และสิ่งที่ยังทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงผลกระทบอันใหญ่หลวงจากสงคราม ก็คือเด็กหญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่งซึ่งเป็น ดั้งตัวแทนของผู้บริสุทธิ์จำนวนมากมายที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ความทุกข์ทรมานทางร่างกายที่ เธอได้รับจากสิ่งที่ตนเองไม่ได้ก่อแสดงให้เห็นโทษภัยของสงครามที่ไม่เพียงเกิดขึ้นกับผู้ที่ทำการรบ และไม่อาจจบลงพร้อมกับประกาศยุติการต่อสู้ แต่ยังคงผลยึดเยื้อ ทำลายชีวิตและจิตใจของผู้คน มากมาย ก่อให้เกิด “บาดแผล” ที่ไม่แน่ว่าจะสามารถเยียวยาได้

จะเห็นได้ว่าประเด็นเรื่องการบาดเจ็บและพิการในกวีนิพนธ์สงครามได้รับการนำเสนอ อย่างครอบคลุมทั้งกรณีของทหารที่ทำการรบซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบทางตรง และกรณี ของพลเรือนที่ถูกสถานการณ์สงครามคุกคามสวัสดิภาพในชีวิตทั้งที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งเป็น

* ผ่นเหลือง หรือกรดกำมะถันที่กองทัพอเมริกันใช้เป็นอาวุธเคมีโปรยลงตามแหล่งน้ำเพื่อทำลาย กองทัพเวียดกงซึ่งแฝงตัวอยู่ตามป่าเขาทำให้ยากต่อการเอาชนะ อาวุธชนิดนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของความโหดร้าย และไร้ศีลธรรมของสมรภูมิเวียดนามเนื่องจากการทำลายล้างโดยไม่คำนึงถึงเป้าหมาย ทำให้พลเรือน ซึ่งรวม ถึงผู้หญิง เด็ก และคนชราจำนวนมากต้องเสียชีวิตอย่างทรมาน

¹¹ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its*

กลุ่มที่ได้รับผลกระทบทางอ้อม คนทั้งสองกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่ต้องทุกข์ทนกับความสูญเสียทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังคงเผชิญกับความเจ็บปวดทางจิตใจและความสิ้นหวังในชีวิตเมื่อพบว่าสงครามได้ทำให้ชีวิตที่เหลืออยู่ของตนต้องกลายเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่าเพราะต้องรอคอยความเมตตาสงสารจากผู้อื่น ซึ่งไม่ต่างอะไรกับการตายทั้งเป็น

4.1.1.2 การถูกล่วงละเมิดทางเพศ

เรื่องราวของผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อการล่วงละเมิดทางเพศในระหว่างที่ประเทศของเธอเหล่านั้นอยู่ในภาวะสงครามจัดว่าเป็น“โศกนาฏกรรม” ที่ได้รับการนำเสนออยู่บ่อยครั้งในกวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงคราม ทั้งนี้ เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ของสงครามในฐานะหายนะภัยของมนุษยชาติที่ไม่เพียงแต่ผู้ที่ต่อสู้ในสนามรบเท่านั้นที่ต้องประสบ แต่แม้ผู้ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสู้รบโดยตรงอย่างผู้หญิงก็ยังไม่อาจรอดพ้นจากภัยสงคราม โดยทั่วไปแล้วการล่วงละเมิดมักจะเกิดจากการกระทำของผู้รุกรานต่อหญิงสาวพื้นเมืองซึ่งถูกทิ้งไว้ในแนวหลัง เนื่องจากพวกผู้ชาย ซึ่งในเวลาปกติควรทำหน้าที่ปกป้องดูแลผู้หญิงเหล่านี้ต้องจากบ้านไปปฏิบัติภารกิจในสมรภูมิ ผู้หญิงจำนวนมากต้องอยู่ในสภาพของ“เหยื่อสงคราม”^{*} และถูกคุกคามอย่างไร้ความปราณีโดยไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ จากกลุ่มตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษา พบว่าเรื่องของการคุกคามทางเพศเป็นประเด็นที่ปรากฏอยู่มากในกวีนิพนธ์สงครามเวียดนามและกวีนิพนธ์สงครามแบ่งแยกดินแดนบนแหลมบอลข่าน

ใน *Nocturne* นีล โรลลินสัน (Neil Rollinson) วิพากษ์วิจารณ์การกระทำอันป่าเถื่อนวิบัติการซึ่งกลายเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรายวันตลอดระยะเวลาที่บอสเนียตกอยู่ในภาวะสงคราม

They are skinning the land with hoes
And picks, and the broken teeth
Of Muslim girls; after they've buggered them
Once or twice – for a laugh.....
.....Something is wrong: the piano

^{*} ทฤษฎีสงครามของคลอสวิตซ์กล่าวถึง “เหยื่อสงคราม” ว่าหมายถึงผู้ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสงครามในทางตรง แต่ได้รับผลกระทบจากสงครามซึ่งส่วนมากหมายถึงเด็ก ผู้หญิง และคนชรา ซึ่งถูกทิ้งให้อยู่ในแนวหลัง ในขณะที่ทหารซึ่งอยู่ในฐานะผู้กระทำและถูกกระทำโดยตรงในสงครามถือเป็น “เป้าหมายสงคราม”

Is out of tune. Either that

I've forgotten how to listen any more.....¹²

การกระทำที่กวีเรียกว่าเป็นการ “พลิกหน้าดิน” (skinning the land) นั้น แท้จริงแล้วก็คือภาพของหญิงมุสลิมซึ่งตกเป็นเหยื่อของการบังคับข่มขืนทางทหารหนัก (buggered) ซึ่งกระทำในที่สาธารณะท่ามกลางสายตาประชาชน ท่าทางของหญิงสาวซึ่งถูกกดให้นอนคว่ำ แนบใบหน้าลงกับพื้นขณะถูกคุกคามจากด้านหลังก่อให้เกิดภาพที่ดูคล้ายกับว่าร่างกายของเธอกำลังถูกใช้แทนจอบหรือเสียมให้ทหารฝ่ายตรงข้ามใช้ขุดากหน้าดิน ภาพที่ชวนให้สลดใจนี้ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อเบื้องหลังของหญิงสาวเหล่านั้นคือทหารกองกำลังแบ่งแยกดินแดนที่ยืนมองดูและส่งเสียงหัวเราะเล่นหัวกันด้วยความสนุกสนาน

แม้ว่านักการทหารบางกลุ่มอาจมองว่าการกระทำอันแสดงถึงการกดขี่ หยาบหยาม และลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรงต่อชาวมุสลิม ซึ่งรวมถึงการล่วงละเมิดทางเพศ ในกรณีของสงครามแบ่งแยกดินแดนในบอสเนียนั้นเป็น “เครื่องมือ” อย่างหนึ่งในกระบวนการใช้ความรุนแรงที่ฝ่ายขับไล่นำมาใช้กดดันให้ชาวมุสลิมยอมแพ้และยอมละไปจากแผ่นดินที่พวกเขาไม่เป็นที่ต้องการ¹³ แต่การที่โรลลินสันกล่าวถึงเหตุการณ์เรียงคิวข่มขืนหญิงสาวชาวมุสลิมอย่างวิถาวรซึ่งเขายกมากล่าวถึงใน *Nocturne* นี้ว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการกระทำ “เพื่อความหรรษา” (for a laugh) ชี้ชัดว่าเขาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว สำหรับโรลลินสันแล้ว การล่วงละเมิดทางเพศที่เกิดขึ้นในสภาวะสงครามไม่ใช่การกระทำที่จะสามารถอธิบายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลเช่นนั้น หากเป็นเพียงแค่การแสดงออกซึ่งความต้องการขั้นต่ำอันกักขะหยาบขี้ และเป็นเครื่องหมายของความตกต่ำทางศีลธรรมจนถึงขีดสุดของมนุษย์เมื่ออยู่ในสภาวะที่ปราศจากการควบคุมอย่างสงคราม ทั้งนี้ น้ำเสียงอันขมขื่นของกวีเมื่อประกาศว่า “something is wrong” นอกจากจะบอกถึงความ เป็น “ภาวะผิดปกติ” ของสงครามแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความคับข้องใจที่กวีมีต่อสิ่งที่เขาได้พบเจอในสงคราม ความสะเทือนใจของกวีรุนแรงนั้นถึงขั้นที่แม้แต่ดนตรีซึ่งเป็นเครื่องจรรโลงใจได้อย่างดีในยามปกติก็ยังไม่อาจปลอบประโลมจิตใจที่บอบช้ำได้ (the piano / Is out of tune / I've forgotten how to listen any more)

¹² Ken Smith, and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 29.

¹³ Anthony Loyd, *My War Gone By, I Miss It So* (New York: Penguin Books, 1999), p. 331.

สงครามเวียดนามนับเป็นสงครามอีกครั้งหนึ่งที่ประเด็นการล่วงละเมิดทางเพศถูกหยิบยกขึ้นมาถกเถียงกันมาก ในฐานะทหารผ่านศึกเวียดนาม จอน ฟอร์ด แกลด (Jon Forrest Glade) แต่งบทกวีที่ชื่อ *Blood Trial* เนื้อความตอนหนึ่งของบทเปิดโปงพฤติกรรมของพวกทหารอเมริกันที่มักจะจับหญิงสาวชาวเวียดนามมากักขังไว้ในสภาพอันน่าอนาถและทรมาณผู้หญิงเหล่านั้นโดยอ้างว่าทำเพื่อรีดเค้นความลับทางการทหารของฝ่ายเวียดนาม นอกเหนือจากการถูกระทำอย่างไร้มนุษยธรรม ไม่ว่าจะเป็น การทารุณด้วยการเฉียนตี และการบังคับให้รับประทานของเสียของตนเองแล้ว การกระทำที่น่าอัปยศที่ทหารอเมริกันเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “การสอบสวน” ก็คือการเวียนกันข่มขืนนักโทษหญิงที่ถูกจับกุมนั้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า

.....she was arrested,

Beaten, raped, locked in a tiger cage,

Forced to eat her own excrement

And beaten again.¹⁴

บางครั้งผลจากการล่วงละเมิดทางเพศก็อาจไม่ได้ตกอยู่แต่กับผู้ถูกระทำเท่านั้น ในบทกวี *From Caspar Hauser* เดวิด คอนสแตนติน (David Constantine) กวีชาวอังกฤษ เล่าถึงสิ่งที่เขาได้รับรู้เมื่อต้องทำหน้าที่ซุกประวัติเด็กๆ จากบอสเนียเพื่อคัดตัวส่งไปตามสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า สิ่งที่ทำให้เขาถึงกันตกตะลึงคือคำตอบของเด็กกำพร้าจำนวนมากที่ต่างก็ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับความล่มสลายของครอบครัวตนเองอย่างไร้เดียงสา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพประทับใจของผู้เป็นมารดาซึ่งมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

.....They can say

My father is dead in somewhere in the news

My mother raped to dead...¹⁵

เด็กน้อยเล่าถึงครอบครัวที่ล่มสลายลงหลังจากผู้เป็นบิดาเสียชีวิตในสงคราม ทำให้ผู้เป็นมารดาถูกทิ้งให้ต้องเผชิญกับชะตากรรมอันโหดร้ายเพียงลำพัง โดยปกติแล้วเพียงแค่เหตุการณ์ที่ผู้หญิง

¹⁴ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 69.

¹⁵ Ken Smith, and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 112.

คนหนึ่งถูกข่มขืนจนถึงแก่ความตายก็นับว่าเป็นเรื่องราวที่สร้างความสลดใจให้แก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟังเป็นอย่างมากอยู่แล้ว แต่ทว่ายิ่งกริธาบาดแผลแห่งความอัปยศให้ลึกลงไปอีกเมื่อเขาอ้างว่าการข่มขืนนั้นกระทำขึ้นต่อหน้าลูกของเธอเอง และวาระสุดท้ายอันน่าอเนจอนาจดังกล่าวก็ได้กลายมาเป็นภาพสุดท้ายของมารดาที่เด็กน้อยจดจำได้

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ บทกวีของคอนสแตนตินสละทอนมูมมอที่เขามีต่อผลอันเกิดจากการล่วงละเมิดทางเพศที่ไกลไปกว่า “ผู้หญิงถูกข่มขืน” เพราะแม้จะยอมรับว่าผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศในระหว่างสงครามนั้นเป็นเรื่องที่ชวนให้สะเทือนใจอย่างยิ่ง แต่สิ่งที่เขากำลังกล่าวถึงในบทกวีของเขา คือเด็กน้อยคนหนึ่งที่ได้เล่าเรื่องแม่ของตนเองที่ถูกข่มขืนจนตายไปต่อหน้าต่อตา คำถามที่ชวนให้ขบคิดก็คือ ในกรณีเช่นนี้ เราจะสรุปได้หรือไม่ว่าหญิงผู้ถูกข่มขืนคือ “เหยื่อ” ของการล่วงละเมิดในครั้งนี้เพียงผู้เดียว ความตายซึ่งตามปกติเป็นที่สุดของความสูญเสียของมนุษย์ ในที่นี้อาจเป็นทางออกของความเจ็บปวดทางกายและความอัปยศจากการถูกข่มขืนของหญิงผู้นั้นได้ แต่กับเด็กน้อยที่กำลังจะถูกส่งเข้าศูนย์รับเลี้ยงเด็กกำพร้า นั้น ความทรงจำอันโหดร้ายจะกลายเป็นสิ่งที่ติดตัวเขาไปอีกนานเท่านั้น

หากพิจารณาจากทฤษฎีสงครามของอนาโทล แรโปพอร์ต (Anatol Rapoport) สงครามแบ่งแยกดินแดนในบอสเนียและสงครามเวียดนามนั้นนับได้ว่าเป็นสงครามเบ็ดเสร็จ (Total War) โดยแท้ ด้วยไม่ได้มีการจำกัดขอบเขตที่แน่ชัดของสงคราม และเป้าหมายในการโจมตีก็หาใช่เพียงเป้าหมายทางการทหารในความหมายแบบดั้งเดิมไม่ เพราะแม้แต่พลเรือนก็ถูกนับเป็นเป้าหมายทางการทหารอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกัน¹⁶ รูปแบบความเป็นสงครามเบ็ดเสร็จนี้ทำให้หายนะภัยจากสงครามสามารถคุกคามได้แม้แต่พลเรือนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับต่อสู้โดยตรง เมื่อทุกหย่อมหญ้ากลายเป็นสภาพเป็น “สมรภูมิ” และการรบดำเนินไปโดยมิต้องคำนึงถึงความเป็นทหารหรือพลเรือนเพื่อบรรลุชัยชนะในการสงคราม พวกผู้ชายจะตกเป็นเป้าหมายแรกในการสังหาร คนที่ยังเหลือรอดก็ต้องจับอาวุธขึ้นต่อสู้ในขณะที่คนจำนวนนับหมื่นต้องจบชีวิตลงในสงคราม เมื่อไรผู้ปกป้องพวกผู้หญิงจึงมักจะตกเป็นเหยื่อของการถูกคุกคามทางเพศอย่างหนัก การข่มขืนสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ไม่มีวันแม้แต่ตามท้องถนน ไม่มีผู้ใดคิดจะให้ความสนใจต่อเสียงร้องขอความเมตตาหรือยื่นมือเข้าช่วยเหลือเพราะต่างคนก็มีภาระหน้าที่ที่หนักหนามากพออยู่แล้วในการดูแลรักษาชีวิตและสวัสดิภาพของตนเอง

¹⁶ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี: วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 7.

ในสภาวะสงคราม การละเมิดกฎหมายและสิทธิมนุษยชนกลายเป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างอิสระ¹⁷ เกิดเป็น โอกาสให้คนบางกลุ่มสามารถกระทำสิ่งที่ไร้มนุษยธรรมและแสดงออกซึ่ง “สันดานดิบ” ที่ปราศจากการควบคุมได้อย่างเปิดเผย การที่กวีที่ต่อต้านสงครามนำเสนอประเด็น การล่วงละเมิดทางเพศในฐานะที่เป็นผลจากสงคราม ย่อมเป็นสิ่งที่ยืนยัน ได้ดีว่าการทำสงครามทำให้ มนุษย์ตกอยู่ในสภาวะที่ไร้ระเบียบอย่างสิ้นเชิงทั้งในด้านพฤติกรรมการแสดงออกและในด้านจิต วิญญาณ กวีตีแผ่ภาพของเพศหญิงที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำอันอภัยศึนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ ของสงครามในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งมีความทารุณ โหดร้ายไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเข่นฆ่าที่ดำเนินอยู่ใน สนามรบ ทั้งนี้ เพราะผู้ตกเป็นเหยื่อการล่วงละเมิดทางเพศ ไม่เพียงต้องประสบกับความเจ็บปวด ทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังคงเผชิญกับความเจ็บปวดทางจิตใจอย่างแสนสาหัสด้วย

4.1.1.3 ความอดอยากยากแค้นเนื่องจากภาวะสงคราม

เมื่อปี ค.ศ. 1993 จิมมี คาร์เตอร์ อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาผู้ให้ความสนใจการศึกษา สันติภาพกล่าวไว้ใน *Talking Peace: A Vision of the Next Generation* ว่า

ลักษณะอย่างหนึ่งที่สงครามสมัยใหม่เกือบทั้งหมดมีอยู่ร่วมกันคือความเสียหายที่ บังเกิดขึ้นแก่ประชาชนที่เป็นพลเรือน (...) บ่อยครั้งที่เขาเสียชีวิต ไม่ใช่จากระเบิดหรือ กระสุนปืน แต่จากการอดอาหาร...¹⁸

คำกล่าวของคาร์เตอร์ข้างต้นนี้แนะว่า นอกจากการบาดเจ็บและความตายจากการต่อสู้ ซึ่ง ถือว่าเป็นผลโดยตรงของสงครามแล้ว ความอดอยากยากแค้นในการดำเนินชีวิตของผู้ที่ประสบภัย สงครามยังนับว่าเป็นผลกระทบในทางอ้อมที่ไม่อาจมองข้ามไปได้

กวีชาวเวียดนามที่ไม่ปรากฏชื่อคนหนึ่งตั้งคำถามเกี่ยวกับความอดอยากยากแค้นที่เกิดขึ้น ในช่วงสงครามเวียดนามในบทกวีที่ชื่อ *The Children Play Happily. And No Bombs Are Falling.*

¹⁷ จิมมี คาร์เตอร์, *สนทนารื่องสันติภาพ*, แปลโดย ศรีเพ็ญ สุภพิทยกุล (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2542), หน้า 63.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

But...

Why isn't there enough medicine?

Why do bananas cost more than steel?¹⁹

กระทุ้งที่กวีตั้งถามเกี่ยวกับความขาดแคลนสิ่งจำเป็นในการยังชีพไม่ว่าจะเป็นอาหารหรือยา รักษาโรคชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงผลกระทบของสงครามที่ทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับภาวะที่เรียกว่า “ข้าวยากหมากแพง” ความขาดแคลนในช่วงสงครามไม่เพียงทำให้อาหารมีราคาสูงลิบเท่านั้น แต่ยารักษาโรคซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่สุดก็ยังมีอยู่ไม่เพียงพอทำให้การดำเนินชีวิตไม่อาจเป็นไปได้ โดยปกติสุข

อย่างไรก็ตาม ความอดอยากยากแค้นของผู้คนในภาวะสงครามอาจจะไม่ได้เกิดจากราคาสินค้าที่พุ่งสูงเกินกว่าปกติเสมอไป ในบทกวี *The Cupboard* ซู ฮับบาร์ด (Sue Hubbard) กล่าวถึงผลจากสงครามที่ทำให้ชาวมุสลิมซึ่งตกเป็นเป้าหมายของการไล่ล่าต้องอยู่ในสภาพไร้อาหาร และยังคงทนทรมานจากสภาพอากาศที่เลวร้ายในฤดูหนาวเพราะสงครามไม่มีเครื่องป้องกันความหนาวที่เพียงพอ

Now winter is coming.

Last night the wind blew her candle out

Broken glass rattles in the panes

Like ill fitting teeth. There has been

Nothing to eat for weeks. The neighbours

Rumour of snipers, of convoys, they say

Hassan *'s lorry couldn't get through.

.....

The cold is burning their fingers,

The cold is turning their chapped

Hands red.....²⁰

¹⁹ Larry Rottmann, ed. *Voice From the Ho Chi Minh Trail* (California: Event Horizon Press, 1993), p. 121.

* ฮัสซาน (Hassan) เป็นชื่อภาษาอาหรับที่นิยมใช้ในหมู่ชายชาวมุสลิม

²⁰ Ken Smith and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 120.

เห็นได้ชัดว่าความอดอยากยากแค้นที่กวีก้าวถึงข้างต้นเป็นผลโดยตรงจากสงครามแบ่งแยกดินแดนในบอสเนียซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดในการขับไล่ชาวมุสลิมออกจากประเทศ ผู้อ่านจำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องนี้ว่าสำหรับชาวมุสลิมซึ่งมีข้อกำหนดในการรับประทานอาหารอย่างเคร่งครัดนั้น พวกเขาไม่สามารถรับประทานอาหารได้ทุกอย่างเช่นเดียวกับชาวคริสต์ แต่จะต้องรออาหารที่ถูกจัดเตรียมโดยชาวมุสลิมด้วยกันเท่านั้น เมื่อมุสลิมตกเป็นเป้าคุกคาม เส้นทางที่เคยใช้ในการขนส่งอาหารก็ถูกตัดขาดด้วยการซุ่มโจมตีจากฝ่ายตรงข้าม (Rumour of snipers, of convoys, they say / Hassan's lorry couldn't get through) ทำให้ผู้คนต้องอยู่อย่างขาดแคลนอาหารติดต่อกันเป็นเวลานานหลายสัปดาห์ (There has been / Nothing to eat for weeks) และเมื่อฤดูหนาวมาถึงก็ยังคงเผชิญกับลมหนาวจัดจากภายนอกในยามที่บ้านไม่สามารถเป็นเกราะคุ้มกันความเหน็บหนาวได้อีกสังเกตได้จากผู้ที่พูดกันว่าแม้แต่เทียนไขที่จุดไว้ในบ้านก็ยังถูกลมจากภายนอกพัดจนดับ (Last night the wind blew her candle out / Broken glass rattles in the panes) บ้านที่ปรุพรุนเนื่องจากกระจกหน้าต่างรอบบ้านถูกด้วยแรงระเบิดและการยิงปะทะ จึงไม่อาจปิดกั้นอากาศหนาวให้กับผู้อาศัยได้อีกต่อไป

The cold is burning their fingers,
The cold is turning their chapped
Hands red....

เมื่อความอดอยากดำเนินมาถึงที่สุด คนบางกลุ่มก็ถึงกับต้องละวางเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตของตนเองและยอมรับในสิ่งที่ไม่มีวันจะยอมรับได้หากอยู่ในสถานการณ์ปกติ แอน บอร์น (Anne Born) แต่งบทกวีที่ชื่อ *A Dog's life in Bosnia* เพื่อบอกเล่าถึงพิษแห่งสงครามที่ทำให้แม้แต่สัตว์เลี้ยงอย่างสุนัขก็ต้องตกเป็น “เหยื่อ” ให้เจ้าของได้ประทังชีวิต

.....The dog's scratch marks on the doors,
They weren't real,...
.....
Enemies held the key.
The children asked and asked
And I had no answer, tried
To play games

And lost every round.

.....

They came, of course,

Took him outside...

We couldn't move for hours,

Days. Then I made food,

Held on to the children, afraid

To look in their eyes. I still am.

When friends came to help,

I went outside to find him

Then understand why the dog

Had not been hungry.....²¹

บทกวีกล่าวถึงครอบครัวหนึ่งที่เหลือเพียงหญิงผู้เป็นแม่กับลูกๆ และสุนัขซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยง เรื่องราวทั้งหมดถูกถ่ายทอดผ่านมุมมองของผู้เป็นแม่ ซึ่งเล่าถึงเหตุการณ์เท่าที่สายตาของเธอสามารถมองเห็นได้ โดยที่ไม่ได้บอกถึงความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่เธอและครอบครัวได้ประสบออกมาอย่างชัดเจน แต่กระนั้น ผู้อ่านยังสามารถคาดถึงทัศนคติที่ผู้พูดมีต่อเรื่องราวรอบตัวได้จากน้ำเสียง และกลวิธีในการนำเสนอ

เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของครอบครัวเล็กๆ นี้ผูกพันอยู่กับ “พื้นที่” ซึ่งถูกแบ่งออกเป็นสองส่วนอย่างชัดเจน ได้แก่ พื้นที่นอกบ้านกับพื้นที่ในบ้าน ทั้งนี้ โดยมีประตูที่มีรอยเล็บตะกูดของสุนัขเป็นตัวกั้นพื้นที่ทั้งสองออกจากกัน การที่ผู้พูดกล่าวว่า “ศัตรูมีกุญแจ” (Enemies held the key) แนะนำว่าพื้นที่ของ “ศัตรู” คือนอกบ้านแต่ “ศัตรู” อยู่ในฐานะที่สามารถจะเข้ามาคุกคามผู้ที่อยู่ในบ้านได้ทุกเมื่อ ด้วยบริบทของสงครามกลางเมืองในบอสเนีย ทำให้ผู้อ่านทราบได้ว่าพื้นที่นอกบ้านแท้จริงแล้วก็คือพื้นที่ของสงคราม ส่วนพื้นที่ในบ้านเป็นของผู้พูดและลูกๆ ผู้พูดเล่าว่าเธอพยายามที่จะรักษาพื้นที่ภายในบ้านให้เป็นปกติสุขด้วยการ “พยายามเล่นเกม” (tried / to play games) กับเด็กๆ

²¹ Ibid., p. 32.

แม้ว่าสุดท้ายเธอจะเป็นฝ่าย “แพ้ทุกตา” (And lost every round) การที่ผู้พูดต้องใช้คำว่า “tried” กับการเล่นเกมและผลสรุปที่เธอต้อง “lost” ทุกครั้ง ล้วนแล้วแต่เน้นถึงสภาพจิตใจที่ไม่เป็นปกติของผู้พูดอันเนื่องมาจากความอึดอัด ความวิตกกังวล และความหวาดกลัว เพราะผู้พูดตระหนักอยู่ตลอดเวลาถึงสถานการณ์อันเลวร้ายที่ดำเนินอยู่ภายนอกและเธอก็พยายามอย่างหนักที่จะปกป้องลูกๆ ของเธอจากการรับรู้ในสิ่งเหล่านั้น คำว่า “lost” ในที่นี้ จึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะความพ่ายแพ้ในเกมเท่านั้น แต่ยังอาจหมายถึงความล้มเหลวของผู้พูดที่พยายามจะปกป้องโลกภายในบ้านของเธอจากความเป็นจริงอันโหดร้ายที่อยู่รายรอบ คำว่า “lost” จึงยังเป็นการแนะนำให้ผู้อ่านทราบล่วงหน้าอีกด้วยว่าในที่สุด เธอก็ไม่สามารถปกป้องลูกๆ จาก “ศัตรู” ได้ตลอดรอดฝั่ง

สถานการณ์ที่แท้จริงค่อยๆ ถูกเผยออกมาเมื่อผู้พูดเล่าว่า ในที่สุด “they” ซึ่งเป็นสรรพนามซึ่งแทน “enemies” ได้เข้ามาในบ้านและพา “him” ออกไป ตัวตนของ “him” ยังไม่เป็นที่แน่ชัดจนกระทั่งในตอนท้ายของบทกวีซึ่งผู้พูดอาศัยความช่วยเหลือจากเพื่อนๆ ทำอาหารให้ลูกๆ ของเธอ ก่อนจะออกจากบ้านไปตามหา “him” ผู้พูดไม่ได้บอกว่าเธอพบ “him” หรือไม่ แต่กลับเลี้ยวไปกล่าวว่าเธอเพิ่งเข้าใจว่าเหตุใดสุนัขในบอสเนียถึงไม่เคยหิว การที่ผู้พูดตามหา “him” แต่จบเรื่องเล่าของเธอด้วยการค้นพบความจริงเกี่ยวกับสุนัขที่หายไป และให้ผู้อ่านทราบว่าแท้จริงแล้ว “him” ที่ผู้พูดกล่าวถึงก็คือสุนัขซึ่งถูก “they” จับออกไปฆ่าเพื่อนำเนื้อมาทำอาหารในยามที่บ้านเมืองตกอยู่ในวิกฤตแห่งสงครามและผู้คนต้องเผชิญกับความหิวโหยอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ในบทกวีข้างต้นนี้ปรากฏคำนามที่เป็นพหูพจน์อยู่สองคำ และปรากฏอยู่ในบทเพียงคำละครั้งเดียว คือ “enemies” และ “friends” ผู้พูดกล่าวถึง “enemies” ว่าเป็นผู้เข้ามานำสุนัขออกไปจากบ้านของเธอในตอนต้น (They came, of course / Took him outside) ส่วน “friends” เข้ามาช่วยเหลือ (came to help) พร้อมกับที่ผู้พูดทำอาหารให้ลูกๆ รับประทานในตอนท้าย (made food / Held on to the children) การที่ผู้พูดไม่กล้าสบตากับลูกๆ ขณะที่ส่งอาหารให้ (afraid / To look in their eyes) เน้นถึงความผิดปกติบางประการที่น่าจะเกี่ยวข้องกับที่มาของเพื่อนและอาหารที่ผู้พูดทำ ผู้อ่านสามารถคาดเดาจากกริยาเรียงร้อยสถานการณ์ได้ในภายหลังว่า แท้จริงแล้ว “ศัตรู” และ “เพื่อน” สำหรับผู้พูดก็คือคนกลุ่มเดียวกัน คนเหล่านั้นถูกผู้พูดมองว่าเป็น “ศัตรู” เมื่อรุกเข้ามาในพื้นที่ของผู้พูดและพรากเอาสุนัขซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงของครอบครัวไป การกระทำดังกล่าวได้ทำลายบรรยากาศอันปกติสุขที่ผู้พูดเพียรสร้างให้กับลูกๆ ของเธอ ทำให้เด็กๆ ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นและเธอก็อึดอัดกับบรรยากาศดังกล่าวเพราะไม่ทราบว่า จะตอบคำถามเหล่านั้นว่าอย่างไร อย่างไรก็ตาม การกลับมาของคนกลุ่มเดียวกันในตอนท้ายทำให้ผู้พูดสามารถประกอบ

อาหารให้กับลูกๆ ของเธอได้ ภาพลักษณ์ของความเป็น “ศัตรู” ในตอนแรกจึงถูกเปลี่ยนเป็น “เพื่อน” ผู้อ่านต้องอาศัยการปะติดปะต่อเรื่องราวเพื่อที่จะเข้าใจได้ในที่สุดว่าสิ่งที่เป็นความช่วยเหลือของ “เพื่อน” เหล่านั้นก็คือการนำเอาเนื้อของสุนัขที่พวกเขานำไปฆ่านอกบ้านก่อนหน้านั้นกลับมาป้อนให้ผู้พูดและลูกๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นอาหาร โดยมีคำตอบที่ผู้พูดได้รับจากข้อข้องใจว่าเหตุใดสุนัขในบอสเนียจึงไม่เคยหิวเป็นกุญแจสำคัญที่นำผู้อ่านไปสู่บทสรุปที่น่าตกใจในตอนท้าย สุนัขในบอสเนียไม่เคยหิวเพราะพวกมันถูกฆ่าเป็นอาหารของผู้คนที่หิวโหยเสียก่อนนั่นเอง

ประเด็นสำคัญของบทกวีอยู่ที่เรื่องเล่าของชีวิตชาวมุสลิมในบอสเนียที่ถูกสงครามบีบคั้นให้ต้องตกอยู่ในภาวะอดอยากยากแค้นจนกระทั่งรับประทานได้แม้กระทั่งเนื้อสุนัขซึ่งไม่ว่าจะในวัฒนธรรมของชาติใดหรือศาสนาใด ต่างก็ถือว่าเป็นเนื้อสัตว์ที่ไม่พึงรับประทานทั้งสิ้น แต่การที่กวีให้ผู้พูดเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้ที่ฆ่าและนำเนื้อสุนัขมาป้อนให้เธอจาก “ศัตรู” ไปเป็น “มิตร” ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความอดอยากยากแค้นในสงครามนั้นรุนแรงจนสามารถผลักดันให้มนุษย์ละทิ้งสำนึกทางศีลธรรมและเงื่อนไขการดำรงชีวิตของตนเองได้

และด้วยเหตุผลแห่งความอดอยากยากแค้นนี้เอง หญิงชาวเวียดนามจำนวนมากถึงกับยอมแลกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับเงินเพื่อประทังชีวิตในยามสงคราม บทกวี *Even As I Lie Pretending Sleep* ของ คริสเตียน เหงียน แลงก์เวอร์ธรี (Christian Nguyen Langworthy) เล่าถึงช่วงเวลาแห่งความอับยศนั้นได้อย่างกินใจ

.....and I think of all the nights devised - -

the price exacted for the hours spent

exchanging favors under linen sheets;

and even as your son pretends to sleep....²²

การที่กวีเล่าเรื่องที่ผ่านสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง “I” เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้บทกวีมีความน่าสะเทือนใจเป็นอย่างมาก เพราะ “I” ในที่นี้ คือ เด็กชายคนหนึ่งที่ต้องแสวงหาเป็นหลับทั้งที่จริงๆ

²² Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 155.

แล้วเขาเป็นผู้ที่รู้เห็นการกระทำของผู้เป็นแม่ซึ่งใช้บ้านที่เธออยู่กับลูกชายตัวน้อยเป็นสถานที่ขายบริการทางเพศให้กับทหารอเมริกันอยู่ทุกค่ำคืน โดยไม่ต้องบรรยายถึงความอดอยากหรือความขาดแคลนอื่นใด สภาพชีวิตอันข้นแค่นในยามสงครามก็เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้อ่านเพราะคงไม่มีผู้หญิงคนไหนที่จะยอมพลีร่างให้กับ “ผู้รุกราน” แม้จะเพื่อแลกกับเงิน หากว่าไม่ได้ประสบกับความข้นแค่นอย่างถึงที่สุด ทั้งนี้ เพราะเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีพ แต่หาได้ยากยิ่งในยามสงคราม โดยเฉพาะเมื่อเธอต้องเลี้ยงดูลูกชายที่ยังเล็กอีกคนหนึ่ง หากย้อนกลับไปพิจารณาชื่อบท *Even As I Lie Pretending Sleep* ก็จะพบความตั้งใจของกวีที่จะนำเสนอผลกระทบอันร้ายแรงที่สงครามมีต่อมนุษย์ เพราะแม้จะดูเหมือนว่ามีอยู่หลายครั้งในประวัติศาสตร์ที่มนุษย์พยายามจะเพิกเฉยหรือ “แสร้ง” ไม่รับรู้ต่อเรื่องราวอันเลวร้ายที่เกิดขึ้น แต่ผลกระทบจากสงครามก็เป็นสิ่งที่ไม่มียวันจะหลีกเลี่ยงได้พ้น ไม่ต่างอะไรกับเด็กน้อยผู้เล่าเรื่องซึ่งแม้จะแสร้งทำเป็นนอนหลับ แต่ก็ยังไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะรู้เห็นว่าคุณเป็นแม่มีความสัมพันธ์กับผู้ชายมากหน้าหลายตาเพื่อแลกกับเงินทองที่มาเลี้ยงดูเขา

สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ บทกวีของแลงเวอรัชชีนำเสนอเรื่องราวการคืนบรรทัดต่อผู้ของผู้เป็นแม่ผ่านสายตาของลูก โดยที่ไม่มีการกล่าวถึงพ่อซึ่งควรจะเป็นผู้นำและผู้หาเลี้ยงครอบครัวอยู่เลย การที่ผู้พูดไม่กล่าวถึงพ่อเลยแม้แต่น้อยนั้น ทำให้ผู้อ่านสามารถสันนิษฐานได้ว่าเด็กน้อยซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องนั้น แท้จริงแล้วอาจจะเป็นผลอันเกิดจากการขายบริการของผู้เป็นแม่ก็ได้

ความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ มีหญิงชาวเวียดนามอีกเป็นจำนวนมากทำเช่นเดียวกับที่ “แม่” ในบทกวีของแลงเวอรัชชีทำเพื่อประทังชีวิต เธอเหล่านั้นเป็นตัวแทนของพลเรือนผู้บริสุทธิ์ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการสู้รบและอยู่ห่างไกลจากคมอาวุธ แต่กลับถูกผลักไสให้เข้าใกล้ความเจ็บปวดและความตายด้วยความอดอยากซึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมจากสงคราม

กวีที่ต่อต้านสงครามนำเสนอเรื่องราวของความอดอยากยากแค้น ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ “ภาวะผิดปกติ” ที่มนุษย์ต้องเผชิญเมื่ออยู่ในสงคราม สิ่งที่น่าเจ็บปวดก็คือผู้ที่ต้องรับภาวะดังกล่าว นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ และมักจะเป็นกลุ่มที่อ่อนแอ เช่น ผู้หญิงและเด็กซึ่งไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้มากนัก สถานการณ์บีบให้คนเหล่านั้นต้องหันเข้าหาทางออกที่เจ็บปวด ไม่ว่าจะเป็นการละทิ้งความเชื่อของตนเองหรือการขายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อที่ว่าอย่างน้อยที่สุดก็ยังสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ท่ามกลางความลำเค็ญในช่วงสงคราม

4.1.1.3 ความตาย

ในสภาวะสงครามที่ทำให้มนุษย์ต้องเผชิญกับความเจ็บปวดและความสูญเสียมากมายนั้น “ความตาย” นับได้ว่าเป็นการสูญเสียขั้นสุดท้ายที่ร้ายแรงที่สุด และยิ่งถือเป็นบทสรุปของสงครามที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด จากการศึกษาทวินิพนธ์ที่ต่อต้านสงครามพบว่าเรื่องของความตายเป็นประเด็นสำคัญที่กวีส่วนใหญ่นำเสนอเพื่อตีแผ่ผลกระทบของสงครามในฐานะหายนะภัยของมนุษยชาติ

ไอแซค โรเซนเบิร์ก (Isaac Rosenberg) กวีอังกฤษสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นกวีคนหนึ่ง ถ่ายทอดภาพอันชวนสยดสยองและน่าอเนจอนาถของทหารที่เสียชีวิตในสนามรบไว้ในบทกวีได้อย่างโดดเด่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ บทกวีที่ชื่อ *Dead Man's Dump*

A man's brains splattered on
A stretcher's face;
His shook shoulder slipped their load,
But when they bent to look again
The drowning soul was sunk too deep
For human tenderness.

They left this dead with the older dead,
Stretched at the cross roads

Burnt black by strange decay
Their sinister faces lie,
The lid over each eye,
The grass and coloured clay

More motion have than they,

Joined to the great sunk silences....²³

ภาพที่กวีนำเสนอคือสนามรบหลังจากการต่อสู้เพิ่งจะยุติลง โดยบรรยายถึงร่างของทหารมากมายที่ระเกะระกะอยู่โดยรอบ บ้างก็ตายไปนานแล้ว บ้างก็เพิ่งตาย บ้างก็กำลังรอคอยความตาย ทั้งนี้ กวีให้ผู้พูดที่ไม่ปรากฏตัวตนทำหน้าที่นำผู้อ่านติดตามทหารหน่วยเสนารักษ์ออกเดินค้นหาผู้รอดชีวิตที่อาการยังพอจะรักษาได้เพื่อนำกลับสู่ฐานที่มั่น แน่ใจว่าผู้ที่ถูกทิ้งไว้ก็คือผู้ที่ไม่รอดชีวิต หากไม่ก็ถูกประเมินว่าอาการหนักจนเกินจะเยียวยา และในที่สุด สิ่งที่หลงเหลืออยู่ในสนามรบก็คือซากศพที่ทับถมกันทั้งเก่าและใหม่ ทำให้สนามรบถูกปกคลุมด้วยบรรยากาศของความตายอย่างน่าสยดสยอง

ความสามารถในการบรรยายถึง “ความตาย” นับเป็นความโดดเด่นที่ทำให้โรเซนเบิร์ก ได้รับยกย่องถึงอย่างชื่นชมในหมู่นักวิจารณ์วรรณคดี ทั้งนี้เพราะเขาสามารถนำเสนอภาพลักษณ์อันเป็นสากลของ “ความตาย” ในสงครามได้อย่างสมจริง จนมีการกล่าวถึงภาพของทหารที่เสียชีวิตซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาในงานโรเซนเบิร์กนั้น ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์และต้นแบบของการเล่าถึง “ความตาย” แบบสังคมนิยม (Realism) ในกวีนิพนธ์สงครามโดยแท้²⁴ จากการศึกษาบทกวีข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ของ “ความตาย” ของบทกวีของโรเซนเบิร์ก ประกอบด้วย การบรรยายภาพของ ความตายอันน่าสยดสยองอย่างสมจริง (A man’s brains splattered on / A stretcher’s face) การกล่าวถึงความตายในสงครามว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า (They left this dead with the older dead) และการกล่าวถึงความตายในสนามรบซึ่งทำให้ชีวิตกลายเป็นสิ่งที่ไร้ค่าและสูญเปล่า (The lid over each eye / The grass and coloured clay / More motion have than they)

บทกวีของเกวิน อีวาร์ต (Gavin Ewart) ที่ชื่อ *War Dead* เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการนำเสนอแง่มุมอันเป็นสังคมนิยมของความตายในสนามรบ

With grey arm twisted over a green face
The dust of passing trucks swirls over him,
Lying by the roadside in his proper place,

²³ Jon Stallwothy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 186.

²⁴ J.M. Gregson, *Poetry of The First World War*, p. 68.

For he has crossed the ultimate far rim
That hides from us the valley of the dead.
He lies like used equipment thrown aside,
Of which our swift advance can take no heed,
Roses, triumphal cars – but this one died.

Once war memorials, pitiful attempt
In some vague way regretfully to atone
For those lost futures that the dead has dreamt,
Covered the land with their lamenting stone –
But in our hearts we bear a heavier load:
The bodies of the dead besides the road.²⁵

ผู้พูดซึ่งเป็นทหารเล่าถึงซากศพของทหารนายหนึ่งที่เขาได้พบเห็นในระหว่างที่เดินทัพ ภาพของร่างนั้นได้รับการบรรยายโดยละเอียดทั้งสีสันของผิวเนื้อที่เริ่มจะเน่าเปื่อย (grey arm / green face) และท่าของร่างที่ถูกทิ่งให้คลุกฝุ่นรอวันเน่าเปื่อยอยู่ข้างถนน (The dust of passing trucks swirls over him / arm twisted / over a (green) face) เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของ ร่างกายที่ถูกทอดทิ้ง ไร้คนเหลียวแล รอวันที่จะผุพังไปตามกาลเวลาอย่างเฉียดตาย แม้ว่าเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น เขาจะเคยได้ต่อสู้กับ “ศัตรู” อย่างสุดกำลัง และในที่สุดก็ถึงกับเอาชีวิตของตนเอง เข้าแลกเพื่อปกป้องเพื่อนร่วมชาติให้รอดพ้นจากภัยสงครามก็ตาม (he has crossed the ultimate far rim / That hides from us the valley of the dead.)

จินตภาพอันแจ่มชัดของซากศพถูกนำมากล่าวซ้ำไว้ด้วยภาพพจน์อุปมา (simile) ในวรรคที่หกซึ่งผู้พูดเปรียบร่างของทหารที่เสียชีวิตว่าเหมือนกับ “เครื่องมือเก่าที่ถูกโยนทิ้ง” (He lies like used equipment thrown aside) อุปมานี้ไม่เพียงช่วยให้ภาพของร่างที่กำลังผุพังนั้นชัดเจนขึ้น แต่ยังสะท้อนทัศนคติของกวีที่มีต่อสถานภาพของทหารในสงครามซึ่งไม่ต่างอะไรกับ “เครื่องมือ” ในการทำสงคราม เมื่อใดที่หมดลมหายใจ ก็ไม่ต่างอะไรกับเครื่องมือที่ถูกใช้งานจนเก่า หาประโยชน์ไม่ได้ อีกต่อไป ก็ย่อมจะต้องถูกทิ้งโดยปราศจากผู้เหลียวแลเช่นเดียวกับทหารที่นอนตายอยู่ข้างถนน

²⁵ Brian Gardner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, p. 178

ภาพพจน์อุปมาของอีวาร์ที่มีความน่าสนใจตรงที่เขาสามารถหยิบยกเอาความตายของคนคนหนึ่งมานำเสนอเพื่อสื่อถึงชะตากรรมของทหารอีกนับหมื่นนับแสนคนที่ได้จบชีวิตลงในสงครามสภาพที่ไม่ต่างกันนี้ และอีกนับไม่ถ้วนที่กำลังก้าวไปสู่สภาพเดียวกันในวันข้างหน้า

ในตอนท้ายของบท กวีสะท้อนทัศนคติเกี่ยวกับความตายในสงครามซึ่งแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างคนสองกลุ่ม คือ ผู้ที่มีประสบการณ์ในสนามรบกับผู้ที่อยู่ในแนวหลัง ผู้พูดกล่าวถึงผู้คนในแนวหลังว่าไม่มีวันได้ตระหนักถึงความน่าสยดสยองและความสูญเสียเปล่าของสงครามอย่างที่เขาสัมผัส เพราะสำหรับคนที่ไม่เคยได้ย่างกรายเข้าสู่สนามรบ ความทรงจำที่พวกเขาติดต่อทหารที่เสียชีวิตในสงครามก็คือภาพของอนุสรณ์สถานสงคราม (Once war memorials) หรือหินจารึกเหนือหลุมศพ ((their) lamenting stone) ซึ่งกวีมองว่าเป็นเพียง “การพยายามอย่างน่าเวทนา” (pitifully attempt) ที่จะ “ชดเชย” (atone) ให้กับความสูญเสียที่ตนเองไม่เคยได้ตระหนักถึงความหมาย ที่แท้จริงในทัศนะของกวี สิ่งซึ่งเป็นเครื่องหมายของความระลึกถึงที่ถูกสร้างขึ้นอย่างสวยงามเหล่านั้นจะเป็นได้ก็เพียงสัญลักษณ์ของความไม่รู้ จะมีก็แต่ผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในสงครามเท่านั้นที่จะตระหนักถึงความหมายอันแท้จริงของความตายในสนามรบ

ในขณะที่ความทรมาณของทหารก่อนจะสิ้นใจและภาพอันชวนสยดสยองของซากศพเป็นแง่มุมของความตายที่พบได้มากมายในกวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงคราม แต่ยังมีกวีอีกจำนวนไม่น้อยที่นำเสนอเรื่องราวและแง่คิดเกี่ยวกับความตายผ่านสัญลักษณ์ซึ่งก่อให้เกิดความสะเทือนใจได้ไม่แพ้กัน

โรเบิร์ต บไล (Robert Bly) ชีชวนให้ผู้อ่านร่วมนับ โครงกระดูกของผู้ที่เสียชีวิตจากสงคราม ซึ่งมีอยู่นับไม่ถ้วนในบทกวีสงครามเวียดนาม *Counting Small-Boned Bodies*

Let's count the bodies over again

If we could only makes the bodies smaller,

The size of skulls,

We could make a whole plain white with skulls in the moonlight.

.....

If we could only make the bodies smaller,

We could fit

A body into a finger, for a keepsake forever.²⁶

แม้ว่าไบลจะไม่ได้บรรยายถึงภาพการตายอันน่าสยดสยอง แต่เขากลับสามารถสื่อถึงความสูญเสียจากสงครามด้วย “น้ำเสียงที่ราบเรียบและภาพลักษณ์ที่ไม่แสดงความตื่นตระหนก แต่ทว่าผลลัพธ์ทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงมหันตภัยของสงครามที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตมนุษย์”²⁷

กวีเริ่มบทด้วยการเชิญชวนให้ผู้อ่านร่วมกันนับร่างของผู้ที่เสียชีวิตในสงครามซึ่งมีอยู่มากมาย มหาศาลจนเขาเชื่อว่าหากหยิบเอาแต่เฉพาะกระดูกศีรษะของร่างเหล่านั้นมาเพียงอย่างเดียว ก็จะ สามารถจัดเรียงจนกลายเป็นที่ราบสีขาวกว้างใหญ่ (We could make a whole plain white with skulls in the moonlight) จินตภาพอันน่าจะงงงวมของวัตถุสีขาวที่กระจ่างอยู่ท่ามกลางแสงจันทร์ นั้นกลับยิ่งชวนให้สยดสยองเพราะวัตถุที่สว่างเรืองรองและวางเรียงรายจนสุดลูกหูลูกตานั้นคือ หัวกระดูกของคนตาย เป็นเครื่องหมายของความสูญเสียที่ไม่อาจประเมินเป็นตัวเลขได้ สิ่งที่น่า สนใจก็คือ แม้ว่าไบลจะแต่ง *Counting Small-Boned Bodies* เพื่อร่วมต่อต้านสงครามเวียดนาม แต่ จินตภาพที่เขานำเสนอกลับขยายขอบเขตการต่อต้านสงครามไปสู่สงครามในความหมายสากล ทั้งนี้ เพราะโครงกระดูกที่เขากล่าวถึงนั้นก็คือเศษซากอันเป็นธรรมชาติของร่างมนุษย์ เป็นสภาวะ “สามัญ” ที่ไม่มีสัญชาติหรือฝักฝ่าย ไม่มีแบ่งแยกทหารหรือพลเรือน ในจินตภาพแห่งความตายนั้น ไบลมองเห็นแต่ความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันในความสูญเสียอันเนื่องมาจากสงคราม

นอกจากนี้ ไบลยังเผยแพร่สนะต่อต้านสงครามของเขาออกมาอย่างชัดเจนอีกครั้ง เมื่อเขา แสดงความปรารถนาที่จะย่อขนาดร่างไว้วิญญูณของผู้ที่เสียชีวิตในสงครามให้เหลือเล็กพอที่จะ บรรจุไว้ในหัวแหวน ซึ่งเป็นธรรมเนียมนิยมในการเก็บสิ่งของหรือชิ้นส่วน ที่ส่วนมากจะเป็นปอย ผมหรือเศษเล็บไว้เพื่อเป็นที่ระลึกถึงคนตาย ในที่นี้ เขาเสนอที่จะย่อโครงกระดูกเหล่านั้นเก็บไว้เพื่อ เป็นเครื่องเตือนใจให้มนุษย์ตระหนักถึงผลลัพธ์อันโหดร้ายของสงครามที่ได้คร่าชีวิตมนุษย์ไปมาก มายนับไม่ถ้วน เนื่องจากเขาเชื่อว่าการที่มนุษย์ยังคงทำสงครามอย่างไม่จบสิ้นนั้นก็เพราะหลงลืม ความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากสงครามอย่างง่ายดายเพียงแค่ผ่านพ้นจากช่วงเวลาอันวิฤกตไปได้ ด้วยเหตุ

²⁶ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 70.

²⁷ พจี ขวจิต, “กวีนิพนธ์อเมริกันกับสงครามเวียดนาม,” ใน *Thoughts* 5, (ธันวาคม 2544): 64.

นี่ กวีจึงใคร่จะให้ “ความตาย” ของคนเหล่านี้ติดตรึงอยู่ในมโนสำนึกของทุกคน เพื่อคอยกระตุ้นเตือนให้หวนรำลึกถึงโทษภัยของสงครามที่ต้องสังเวยด้วยชีวิตคนจำนวนมหาศาล ด้วยความหวังว่าหากระลึกได้เช่นนั้นแล้วมนุษย์ก็จะไม่หวนกลับไปหาสงครามอีก

ในขณะที่ไบลนนำเสนอ “ความตาย” ที่ครอบคลุมทั้งทหารและพลเรือน สจ๊วต คอนนีย์ (Stewart Conn) ได้หันไปให้ความสำคัญกับเด็กๆ มากมายที่เสียชีวิตในสงครามบอสเนีย บทกวีที่ชื่อ *White-out* ของเขาเป็นเสมือนการร่วมไว้อาลัยแก่เหยื่อบริสุทธิ์ของสงคราม

.....It is of you we think, children of Bosnia,
Your ghosts like white birds passing,
Over, passing over: so that already
The sky is black with your wings.²⁸

สีขาวในบทกวีข้างต้นแตกต่างจากสีขาวในบทกวีของไบล เนื่องจากคอนนีย์ใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบดวงวิญญาณของเด็กๆ ที่เสียชีวิตในสงครามบอสเนียว่าเป็นเสมือนนกสีขาวที่กำลังโบยบินสู่ท้องฟ้า (Your ghosts like white birds passing over) “สีขาว” ในที่นี้ จึงถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ไร้เดียงสาของเด็กๆ ต่างจากสีขาวของโครงกระดูกในบทกวีของไบลซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความตายโดยตรง สิ่งที่กวีเน้นย้ำก็คือจำนวนอันมากมายมหาศาลของ “นกสีขาว” ที่นอกจากจะนำเสนอผ่านรูปนามพหูพจน์ของ “birds” แล้ว ยังถูกย้ำด้วยการซ้ำโครงสร้าง “passing over” ติดๆ กันถึงสองครั้งในวรรคต่อมา รูปกริยา present progressive ของ “passing” มีหน้าที่สองประการ คือ เพื่อเน้นย้ำความต่อเนื่องของการกระทำ และเพื่อแสดงถึงปริมาณที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างไม่หยุดยั้งเปรียบได้กับจำนวนของเด็กๆ ที่เสียชีวิตในสงครามซึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง บทสรุปในวรรคสุดท้ายที่ผู้พูดกล่าวว่านกสีขาวเหล่านั้น โบยบินขึ้นไปบนท้องฟ้ามากมายเสียดจนกระทั่งท้องฟ้ามืดมน (The sky is black with your wings) กระบวนจินตภาพของฝูงนกที่บังแสงอาทิตย์จนมืดมนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความกังวลใจของกวีที่มีต่อปริมาณการเสียชีวิตของเด็กๆ เหยื่อของสงครามบอสเนียซึ่งมีมากมายจนน่าตระหนก

²⁸ Ken Smith and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 117.

จากตัวอย่างที่วิเคราะห์มาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กวีที่ต่อต้านสงครามนำเสนอภาพของ “ความตาย” ที่ถูกคามมนุษย์อย่างทั่วถึงไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือน แนวทางการนำเสนอเรื่องราวของ ความตายแบบสัจนิยมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความจริงอันโหดร้ายของสงครามเพื่อให้ผู้ที่ไม่ได้สัมผัสกับสนามรบด้วยตนเอง ได้สัมผัสต้นจากมายาคติว่าด้วยเรื่องความตาย อันยิ่งใหญ่ของนักรบ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีกวีอีกกลุ่มหนึ่งให้ความสำคัญกับจำนวนของผู้เสียชีวิตอันมากมายมหาศาลและเรียกร้องให้มนุษย์จดจำความสูญเสียชีวิตที่เกิดขึ้นไว้เพื่อจะได้ไม่ย้อนกลับไปสู่สงครามซึ่งเปรียบเสมือนวังวนแห่งความตายเช่นนั้นอีก

4.1.2 ผลกระทบต่อจิตวิญญาณ

นอกจากความสูญเสียอันเกิดกับร่างกายและชีวิต ซึ่งเป็นผลกระทบจากสงครามที่เป็นรูปธรรมแล้ว มนุษย์ยังต้องเผชิญกับผลกระทบต่อจิตใจซึ่งส่งผลกระทบที่ร้ายแรงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน กวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงครามชี้ให้เห็นว่ามีผู้คนจำนวนมากที่ต้องเจ็บปวดจากการสูญเสียบุคคลที่รัก และอีกไม่น้อยที่แม้จะรอดชีวิตจากสงครามแต่กลับต้องมีชีวิตอยู่อย่างคนที่ตายทั้งเป็น เพราะความทรงจำอันเลวร้ายในช่วงเวลาของสงคราม จนท้ายที่สุดแล้ว บางคนถึงกับสูญเสียแม้กระทั่งความมั่นคงทางจิตใจที่เคยได้รับการมีศรัทธาในพระเจ้าซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวสูงสุดทางจิตวิญญาณ

4.1.2.1 การพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก

คงไม่ผิดหากจะกล่าวว่าความขมขื่นประการแรกที่มีมนุษย์ได้สัมผัสเมื่อก้าวเข้าสู่สภาวะแห่งสงครามก็คือการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก บทกวีสงครามจำนวนมากที่บอกเล่าถึงการลาจากระหว่างลูกชายกับพ่อแม่ สามีกับภรรยา หรือคนรักกับคนรัก ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงความเศร้าหมองซึ่งมีที่มาจากการไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะได้มีโอกาสกลับมาอยู่ร่วมกันอีกวันหน้าหรือไม่ ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล และความหวังพะวงอันเกิดจากการลาจากนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของทั้งผู้ที่จากไปและผู้ที่ยังรอคอยอยู่เบื้องหลัง

จี. เอส. เฟรเซอร์ (G. S. Fraser) เล่าถึงความทรงจำในวันที่ต้องอำลาหญิงคนรักสู่สมรภูมิสงครามโลกครั้งที่สองในบทกวีที่ชื่อ *Lament*

In a dismal air; a light of breaking summer
 Under the conspicuous dolour of a leaden sky,
 We walk up by the river, beneath the deciduous branches;
 Cold in the water the webs of the cold light lie.

.....

No more appointment to meet and continue tomorrow,
 No more postponement of parting, with hesitant sigh,
 Here's the great year in its circle, announcing departure.
 Here are your hard lips on mine and goodbye and goodbye.

Summer resumes the occasion but not the adventure.

Always the heart is uneasy and cannot tell why.

In a dismal air; a light of breaking summer,
 Cold in the water the webs of the cold light lie.²⁹

ถึงแม้ว่าชายหนุ่มจะเผยถึงความรู้สึกของตนเองขณะกำลังจะจากหญิงสาวคนรักสู่สมรภูมิไว้เพียงสั้นๆ ว่า “Always the heart is uneasy and cannot tell why” แต่ผู้อ่านยังสามารถสัมผัสได้ถึง ความเศร้าหมองอันลึกลับที่ซ่อนอยู่ในจิตใจของเขาผ่านทางอวพจน์ คำว่า “uneasy” ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว แปลว่า พะวักพะวง หรือไม่สบายใจ เป็นการเลือกใช้คำที่ลดความจริงลงในความรู้สึกที่เขา มีต่อการลาจากลงไปกว่าปกติ แต่ยิ่งผู้พูดพยายามเก็บซ่อนความเจ็บช้ำของตน ก็กลับยิ่งทำให้ผู้อ่าน เข้าใจได้ในทันทีว่าผู้พูดกำลังตกอยู่ในห้วงของความทุกข์อย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะความหดหู่ กัดค้น และความหวนวิตกทั้งหมดที่ซุกซ่อนอยู่ในจิตใจของเขาได้ถูกถ่ายทอดผ่านบรรยากาศรอบตัวจนหมดสิ้น ถึงแม้ว่าจะระบุว่าหนุ่มสาวจากกันในช่วงฤดูร้อน ซึ่งในเวลาปกติควรจะเป็นฤดูกาลแห่งสีสัน การ รื่นเริง และความสุข แต่ถ้อยคำที่กวีเลือกมาใช้บรรยายถึงธรรมชาติรอบตัวคนทั้งคู่กลับก่อให้เกิด ภาพที่ชวนให้เศร้าหมองอย่างยิ่ง (a dismal air / the conspicuous dolour / a leaden sky / the deciduous branches / the cold light) ข้อความที่ขึ้นต้นด้วย “No more...” เผยสาระสำคัญที่ทำให้การลา จากครั้งนี้ยากลำบากมากกว่าทุกๆ ครั้งที่ผ่านมา เพราะจุดหมายปลายทางที่ชายหนุ่มกำลังจะมุ่งหน้า

²⁹ Brian Gardner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, pp. 144-145.

ไปหลังการจากลาก็คือสนามรบ การที่ผู้พูดกล่าวว่า “ไม่มีอีกแล้ว” จึงเหมือนเป็นการบอกโดยอ้อมถึงความเป็นไปได้ที่คู่รักทั้งสองจะไม่มีโอกาสได้กลับมาพบกันอีกตลอดกาล ในขณะที่การซ้ำข้อความ “Here are...” ในสองวรรคท้ายสอดคล้องกับการซ้ำ “No more...” ในสองวรรคต้น และ “goodbye and goodbye” ในวรรคสุดท้ายของบทเดียวกัน โครงสร้างซ้ำทั้งหมดนี้เกิดจากการการที่กวีพยายามเลียนธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งผู้ที่จะลาจากกันมักปรารถนาจะยืดเวลาออกไปให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ การซ้ำข้อความทำให้ผู้อ่านรู้สึกได้ถึงอารมณ์อันอ้อยอิ่งและมีเวลาที่ถูกยืดให้ยาวออกไปมากกว่าปกติ

เมื่อการพลัดพรากเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ริชาร์ด สเปนเซอร์ (Richard Spender) พบว่าการเสแสร้งเป็นสิ่งที่ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ดังนั้น เขาจึงแนะนำให้พยายามเก็บซ่อนความเจ็บปวดจากการต้องลาจากครอบครัวอันเป็นที่รักไปสู่สนามรบในบทกวี *Heart's Song*

Shut the door behind you tight,

There's no returning.

In memory your tears will flow

For home's peace yearning,

Pretend you have no mother,

No soft-eyed love,

Pretend you hate your brother.....³⁰

ในความเป็นจริงแล้ววิธีการที่ผู้พูดแนะนำ ไม่ว่าจะเป็นการทำให้ยอมรับไว้ก่อนล่วงหน้าว่าจะไม่มีวันได้กลับมาอีก (Shut the door behind you tight / There's no returning) หรือการหลอกตัวเองว่าไม่ได้มีบุคคลที่รักและผูกพันรอคอยอยู่เบื้องหลัง (Pretend you have no mother / No soft-eyed love / Pretend you hate your brother) ล้วนแต่เป็นความลวงที่ทำให้ยอมรับได้ยากยิ่งกว่าการจากลาเสียอีก ดังนั้น ความหมายที่แท้จริงของผู้พูดในการแนะนำถึงข้อปฏิบัติข้างต้น ก็คือ ความทุกข์จากการพลัดพรากจากผู้เป็นที่รักโดยไม่อาจรู้ว่าจะได้กลับมาพบเจอกันอีกหรือไม่ นั่นเป็นสิ่งที่ไม่มีสิ่งใดจะบรรเทาได้ (In memory your tears will flow / For home's peace yearning)

³⁰ Ibid., p. 4.

แม้จะกล่าวถึงการอำลาไปสู่สนามรบอย่างสะเทือนใจ แต่สิ่งที่ทั้งเฟรเซอร์และสเปนเดอร์ ต่างก็หลีกเลี่ยงที่จะกล่าวออกมาก็คือเหตุผลที่ทำให้การลาจากเป็นสิ่งที่น่าหวาดหวั่นอย่างที่สุด ในขณะที่ จอห์น วอลเลอร์ (John Waller) กล่าวถึงความจริงนั้นออกมาใน *The Meaning of War*

.....Goodbye is always a warning

T i l l t h e n e x t t i m e w e m e e t

That death is most wary, lurking

Behind unwary feet.³¹

บทกวีของวอลเลอร์กล่าวถึง “ความตาย” ซึ่งทำให้ความหมายของการลาจากในเวลาสงครามแตกต่างจากการลาจากในเวลาปกติ ทั้งนี้ เนื่องจากทุกอย่างก้าวในสนามรบล้วนแล้วแต่นำพามนุษย์ให้เข้าใกล้หายนะของชีวิตได้ทั้งสิ้น

ในขณะที่วอลเลอร์กล่าวถึงความวิตกกังวลต่อความตายที่ทำให้การอำลาสู่สนามรบของทหารนายหนึ่งเป็นสิ่งที่ยากลำบาก อัลัน เลวิส (Alun Lewis) เปิดเผยความหวั่นวิตกในการลาจากผ่านมุมมองของผู้ที่รอคอยอยู่ในแนวหลังในบทกวีที่ชื่อ *Bivouac*

Being bewildered by the night

And only aware

Of the withering obsession

That lovers grow to fear

When the last note is written

And at last and alone

One of them wakes in terror

And the other is gone.³²

ความรู้สึกอันกดดันและตึงเครียดในบทกวีของเลวิสเกิดจากการนำเสนอเรื่องราวของการพลัดพรากผ่านมุมมองของผู้ที่ต้องเป็นฝ่ายรอคอย กวีเลือกที่จะใช้คำว่า “obsession” มาอธิบาย

³¹ Ibid., p. 149.

³² Ibid., p. 171.

ความหวังพะวงที่รุนแรงจนถึงขั้นกลายเป็น “ความขี้คิด” เมื่อบุคคลอันเป็นที่รักถูกส่งออกสู่แนวหน้าท่ามกลางวิกฤตแห่งสงคราม ทั้งนี้ เพราะวันแห่งการจากลาหมายถึงการเริ่มต้นความวิตกกังวลต่อสวัสดิภาพของผู้ที่จากไป ในขณะที่ผู้ที่อยู่ทางบ้านก็ต้องรอคอยการกลับมาของบุคคลอันเป็นที่รักด้วยความกระวนกระวายเพราะเกรงว่าสักวันหนึ่งตนเองจะได้รับ “the last note” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกจดหมายสั้นๆ จากกองทัพที่ถูกส่งมาจากแนวหน้าเพื่อแจ้งข่าวการเสียชีวิตของทหารให้แก่ครอบครัวที่ได้รับทราบ จดหมายซึ่งในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองได้รับการขนานนามว่า “لاغแห่งความสยองขวัญ” (Omen of terror) นี้ ทำให้แต่ละครอบครัวที่มีสมาชิกประจำอยู่แนวหน้าพบว่าในสภาวะแห่งสงครามนั้น แม้แต่สิ่งที่เคยเป็นเรื่องปกติธรรมดาอย่างที่สุดเช่นการที่บุรุษไปรษณีย์ผ่านมาทางหน้าบ้านก็ยังสามารถกลายเป็น “ความสยองขวัญประจำวัน” (the terror by day) ที่ทำให้ทุกคนต้องสวดภาวนาให้รถจักรยานของบุรุษไปรษณีย์ผ่านประตูบ้านของตนไปหยุดอยู่ที่บ้านหลังอื่นแทน³³ ทั้งนี้ เพราะการได้รับจดหมายย่อมหมายถึงการต้องเผชิญกับความจริงอันเจ็บปวดว่าบุคคลที่ตนรักได้ถูกสงครามพรากจากไปแล้วชั่ววันรันดร์

บทกวีของเลวิสชี้ให้เห็นว่าความเจ็บปวดของการลาจากนั้น แท้จริงแล้วมีที่มาจากความหวังกังวลว่าถึงความเป็นไปได้ที่บุคคลอันเป็นที่รักอาจจะไม่มีวันได้กลับมาอยู่ร่วมกันอีก แม้จะเป็นเรื่องที่น่าขมขื่นอย่างยิ่ง แต่มนุษย์ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความพลัดพรากอันเนื่องจากการตายเป็นโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในสงคราม ผลกระทบทางจิตใจจากการตายนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้ตายซึ่งย่อมไม่รับรู้ต่อสิ่งใดๆ อีก หากแต่เป็นผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ที่ต้องเผชิญกับความบอบช้ำทางจิตใจอันเกิดจากการสูญเสีย

ในบทกวีสงครามเวียดนามที่ชื่อ *Elegy to an Unwept Soldier* ของ เหงียน ควอก วินห์ (Nguyen Quoc Vinh) กวีบอกเล่าถึงการตายของทหารหนุ่มชาวเวียดนามคนหนึ่งซึ่งนำความปวดร้าวมาสู่ผู้หญิงที่รักเขาถึงสองคน

....Tears have dried
From the wrinkled eyes
Of a heartbroken mother,
Who, like a marble statue

³³ John Keegan, *War and Our World* (New York: Vintage Books, 2001), p. 4.

Hoary in sorrow
 Patiently awaits
 A return
 That will never be

Tears have dried
 From the ravaged eyes
 Of a grief-stricken sweetheart,
 Who, like an ethereal flower
 Withered in tragedy,
 Sadly mourns
 A love
 That never
 Has bloomed.³⁴

กวีใช้โครงสร้างแบบคู่ขนานในการเปรียบเทียบความโศกเศร้าซึ่งถูกนำเสนออย่างกัดกร่อนด้วยภาพของ “น้ำตาที่แห้งผาก” (Tears have dried) จากดวงตาของหญิงสองคนที่ต่างกันทั้งวัยและสถานภาพความสัมพันธ์ที่มีต่อเด็กหนุ่มที่จากไป เพราะหนึ่งคือมารดาผู้ชรา และอีกหนึ่งคือสาวคนรัก ความร่วงโรยทางสังขารของหญิงชราอาจเทียบไม่ได้กับความงามสะพรั่งของหญิงสาว แต่กระนั้น สิ่งทั้งที่สองรู้สึกร่วมกันและไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน คือ ความทุกข์โทมนัสจากการได้ทราบข่าวว่าเด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งเป็นทั้ง “ลูกชาย” และ “คนรัก” ได้เสียชีวิตในสนามรบ กวีไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องราวการตายของเด็กหนุ่มเท่ากับการนำผู้อ่านสำรวจความรู้สึกอันระทมทุกข์ภายในจิตใจของหญิงทั้งสองที่หนักหนาจนสามารถเป็นที่สังเกตเห็นได้จากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเส้นผมที่หงอกขาวเพราะความเศร้าของผู้เป็นแม่ (Hoary in sorrow) หรือความงามที่ถูกทำลายลงด้วยความเจ็บปวดใจของหญิงสาว (Withered in tragedy)

³⁴ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 226.

บางครั้ง การพลัดพรากก็ไม่ได้นำมาซึ่งความทุกข์ใจเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะส่งผลร้ายแรงต่อสภาพจิตใจของผู้สูญเสียในระยะยาว ภาพอันชวนให้สะเทือนใจของเด็กน้อยที่ต้องกลายเป็นกำพร้าเพราะทั้งพ่อและแม่ต่างก็ตกเป็นเหยื่อของสงครามถูกนำเสนอในบทกวี *I Met You in the Orphanage Yard* ของ ทิกห์ นัท อันห์ (Thich Nhat Hanh) เพื่อชี้ให้เห็นถึงบาดแผลจากการพลัดพรากที่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กที่เกินกว่าจะเยียวยา

Your sad eyes
 Overflowed
 With loneliness and pain.
 You saw me.
 You turned your face away.
 Your hands drew circles
 In the dusty ground.

 O you small ones
 Of fur or five
 Your life buds already cut of,
 Already engulfed
 By cruelty, hatred, and violence

 Your eyes will return
 To your familiar yard
 And your fingers will draw again
 Those small circles
 Of pain
 In the dusty ground.³⁵

³⁵ Ibid., pp. 168-169.

กวีชี้ให้เห็นว่าในขณะที่ผู้ใหญ่กำลังมุ่งมั่นทำลายล้างกันอยู่ในสนามรบนั้น ยังมีเด็กน้อยที่ไร้เดียงสาจำนวนมากที่ต้องกลายเป็นกำพร้าเนื่องจากพ่อหรือแม่ หรือทั้งสองคน ต้องเสียชีวิตไปในระหว่างสงคราม ภายใต้อาการณดังกล่าว ชีวิตที่ยากแค้นของเด็กๆ ที่จะต้องเติบโตขึ้นภายในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า นั้นคงไม่เป็นที่สงสัย แต่สิ่งที่กวีแสดงความวิตก คือ พืชจากบาดแผลทางจิตใจของเด็กน้อยที่แสดงออกมาให้เห็น ได้อย่างชัดเจนในรูปของความหอยเหงาเศร้าซึม (Your sad eyes / Overflowed / With loneliness and pain) และความผิดปกติทางจิตใจซึ่งสามารถสังเกตได้จากการที่เด็กน้อยเฝ้าแต่วาดภาพวงกลมบนพื้นซ้าซากไปมา (Your hands drew circles / In the dusty ground / And your fingers will draw again / Those small circles / Of pain) นอกจากนี้ กวียังทิ้งปมประเด็นที่น่าขบคิดเกี่ยวกับการที่เด็กๆ เหล่านี้ต้องเติบโตขึ้นท่ามกลางบรรยากาศของสงครามอันอบอวลด้วยความโหดร้าย ความเกลียดชัง และความรุนแรง (Already engulfed / By cruelty, hatred, and violence) ซึ่งอาจจะมีผลต่อสภาพทางจิตของเด็กเมื่อโตขึ้นอีกด้วย

ในขณะที่ชายคนหนึ่งบ่าหน้าออกสู่สนามรบเพื่อเผชิญกับความตาย เขาอาจจะทิ้งผู้ที่รักและรอคอยเขาไว้เบื้องหลังอีกมากมาย แม้ว่าคนเหล่านั้นจะถูกกั้นให้อยู่ห่างไกลจากความเจ็บปวดทางกาย แต่กลับต้องเผชิญหน้ากับความเจ็บปวดทางจิตใจอันเกิดจากการต้องรอคอยอย่างหวาดวิตกอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันด้วยไม่อาจทราบได้ว่าวันใดจะถึงคราวที่ตนต้องได้รับข่าวร้ายจากสนามรบ ยิ่งไปกว่านั้น หากว่าวันใดการ “จากเป็น” ต้องลงเอยด้วยการ “จากตาย” ผลที่ตามมาคือ ผู้ที่ยังเหลืออยู่ซึ่งส่วนมากแล้วจะเป็นผู้หญิง คนชรา และเด็กซึ่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในภาวะสงคราม ก็จะต้องมีชีวิตอยู่อย่างเดียวดายพร้อมกับความเศร้าโศกเสียใจ ความอ้างว้าง และความรู้สึกไร้ที่พึ่งพิง

4.1.2.1 ความเจ็บปวดจากประสบการณ์ในสนามรบ

ในเวลาปกติ การสังหารผู้อื่นถือเป็นความผิดร้ายแรงทั้งในทางกฎหมายและศีลธรรมอย่างไม่ต้องสงสัย แม้แต่การสังหารเพื่อป้องกันตนเองจากอันตรายในหลายกรณีก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงถึงความเหมาะสมของสถานการณ์และความสมเหตุสมผลของการกระทำนั้น แต่เมื่ออยู่ในสนามรบ การสังหารกลับกลายเป็น “ความจำเป็น” และยังมีถูกอ้างว่าเป็น “ความชอบธรรม” ทั้งนี้ เพราะสังฆธรรมอันน่ารังเกียจข้อหนึ่งของสงคราม คือ มีเพียงคนตายเท่านั้นที่ไม่สังหารผู้อื่น (Only dead does not kill)³⁶ ในช่วงเวลาแห่งการสู้รบ สัจชาตญาณมุ่งเป็นที่อยู่ในจิตใจได้สำนึกจะเป็นตัวชี้้นำให้

³⁶ John Keegan. *Book of War* (London: Penguin Books, 1999), p. 133.

มนุษย์เลือกที่จะเอาชีวิตรอดด้วยการสังหารผู้อื่นก่อนที่จะต้องจบชีวิตเพราะถูกผู้อื่นสังหาร แม้จะดูเหมือนว่าสงครามทำให้มนุษย์ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ตัดขาดออกจากมาตรฐานการประเมินค่าทางจริยธรรม (amoral condition) แต่ในความเป็นจริงแล้ว ทหารก็ยังคงเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาที่ชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์จนเติบโตใหญ่ได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและมีสำนึกในด้านศีลธรรมไม่ต่างจากคนทั่วไป กวีนิพนธ์ต่อต้านสงครามมากมายที่นำเสนอเรื่องราวความเจ็บปวดของบาดแผลแห่งความรู้สึกลึกซึ้งในจิตใจของทหารที่เคยผ่านช่วงเวลาแห่งการสังหารเป็นหลักฐานที่ยืนยันได้อย่างดีว่าสถานการณ์ที่บีบคั้นในสมรภูมิจึงเอื้อยกรำให้คนธรรมดากลายเป็นนักฆ่าชั้นเยี่ยมได้ แต่ถึงกระนั้น มนุษย์ก็ไม่ใช่ “เครื่องจักรสังหาร” ที่จะสามารถทนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความตายของผู้อื่นได้โดยไร้ความรู้สึก

โยชิชิ ออสติ (Josip Osti) กวีชาวบอสเนียน เล่าถึงความเจ็บปวดของการฆ่าในบทกวีที่ชื่อ

The Scaffold

For me it's easy.

With an eternal smile I put my head on the block

Can't say if somewhere else something harder than life awaits me

But the executioner has to raise the heavy axe

And look me straight in the eyes

Why did he stop?

What did he see in my eye – in a green mirror?

This:

There's an executioner above him raising an axe

And an executioner above the executioner

And an executioner above the executioner

And an executioner above the executioner

And another and another interminably

Believe me it's easy for me

With an eternal smile I put my head on the block

Can't say if somewhere else something harder than life awaits me

But the executioner has to raise the heavy axe

And look me straight in the eyes

Straight in the eyes³⁷

ความน่าสนใจของบทกวีข้างต้นอยู่ที่เล่าถึงความรู้สึกของ “เพชรฆาต” ผ่านสายตาของ “นักโทษ” ผู้พูดซึ่งกำลังจะถูกประหารชีวิตรู้สึกผ่อนคลายจนสามารถพาดศีรษะลงบนแท่นประหารได้พร้อมทั้งรอยยิ้ม (With an eternal smile I put my head on the block) แต่ในทางตรงกันข้าม “เพชรฆาต” ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ลงทัณฑ์กลับเป็นฝ่ายที่ตกอยู่ในความตึงเครียด เห็นได้ชัดจากอาการชะงักของ “เพชรฆาต” เมื่อกำลังจะทุ่มหม้อนลงบนศีรษะของ “นักโทษ” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความลังเล ไม่มั่นใจในสิ่งที่ตนกำลังจะกระทำ

แท้จริงแล้วออสตินนำเสนอภาพการประหารชีวิตเพื่อแสดงความเปรียบเทียบในลักษณะของชุดสัญลักษณ์ซึ่งจำลองภาพการเผชิญหน้าและการสังหารที่เกิดขึ้นนับครั้งไม่ถ้วนในบอสเนียประเทศบ้านเกิดของเขา “ลานประหาร” (The Scaffold) ที่ใช้เป็นชื่อของบทกวีแท้จริงแล้วก็คือภาพจำลองของสนามรบซึ่งเป็นสถานที่แห่งการสังหารเช่นเดียวกัน ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างนักโทษกับเพชรฆาตที่ออสตินนำเสนอก็ไม่ต่างอะไรกับความสัมพันธ์ระหว่างคู่ปรปักษ์ในสภาวะแห่งสงคราม ทั้งเพชรฆาตเมื่ออยู่บนลานประหารและทหารเมื่ออยู่ในสนามรบต่างก็สังหารผู้อื่นได้โดยไม่จำเป็นต้องมีความบาดหมางกันมาก่อน

ความขมขื่นของสถานการณ์การสังหารได้รับการนำเสนอผ่านคำบอกเล่าของ “นักโทษ” ซึ่งเปรียบเทียบสถานการณ์ที่ต่างกันของผู้ที่ตกอยู่ในสถานภาพคู่ตรงข้าม ซึ่งในที่นี้ได้แก่ “เพชรฆาต”

³⁷ Ken Smith, and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 20.

กับ “นักโทษ” หรืออีกนัยหนึ่ง ผู้สังหารกับผู้ถูกสังหาร ในวรรคแรกของบทกวี ผู้พูดอ้างถึงสถานการณ์ของตนเองว่าเป็นเรื่องง่าย (For me it's easy) และประโยคที่ใกล้เคียงกันนี้ยังถูกย้ำอย่างหนักแน่นอีกครั้งในช่วงท้าย (Believe me it's easy for me) เพื่อแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของกวีที่ว่า ในความสัมพันธ์อย่างสิ้นที่สุดระหว่างตัวผู้ถูกสังหารกับผู้สังหารนั้น ผู้ถูกสังหารเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบหรือเหนือกว่า ทั้งนี้เพราะเขาเชื่อว่าการสังหารจะยุติความเจ็บปวดและความทุกข์ร้อนทั้งหลายในชีวิตลงได้ หรือหากจะยังมีสิ่งใดที่ต้องเผชิญอีกหลังความตาย สิ่งนั้นก็อยู่นอกเหนือการหยั่งรู้ว่าจะดีหรือเลวอย่างไร แต่สำหรับผู้สังหาร ภารกิจในการคร่าชีวิตคนที่ไม่ได้มีความบาดหมางหรือโกรธแค้นกันมาก่อนเป็นสิ่งที่ไม้อาจกระทำได้ง่าย หากแต่เป็นภาระอันหนักอึ้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของจิตใจ เปรียบเหมือนเพชรฆาตที่ต้องออกแรงเงือกมือนที่มีน้ำหนักมากเพื่อทุบลงบนศีรษะนักโทษในขณะที่จ้องมองเข้าไปในดวงตาของผู้ที่กำลังจะถูกสังหาร (has to raise the heavy axe / And look me straight in the eyes) ด้วยเหตุนี้ การสังหารจึงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของความเจ็บปวดของผู้สังหาร แนวคิดดังกล่าวได้รับการยืนยันด้วยการมองเห็นภาพสะท้อนของ “เพชรฆาต” ที่ซ่อนกันอยู่มากมายอย่างไม่รู้จักสิ้นในแววตาของ “นักโทษ” (an executioner above the executioner / And another and another interminably) ซึ่งกวีการเน้นย้ำด้วยการซ้ำประโยคในตำแหน่งกึ่งกลางของบทกวีพอดี ผู้พูดกล่าวว่า “เพชรฆาต” จะงักมือเมื่อมองเห็นเงาภาพนั้นเพราะสิ่งที่เขามองเห็นไม่ใช่เงาของมนุษย์คนหนึ่ง หากแต่เป็น “เพชรฆาต” ในขณะที่กำลังลงมือสังหาร และภาพของการสังหารนั้นจะตามหลอกหลอนอยู่ในมโนสำนึกของเขาไปตลอดชั่วชีวิตที่เหลืออยู่ทำให้เขาต้องอยู่อย่างทุกข์ทรมานในสภาพที่ไม่ต่างจาก “นักโทษ” ที่ถูกความทรงจำในวันนั้นเป็นดัง “เพชรฆาต” ตามไล่ล่าประหัตประหารตัวเองต่อไปอย่างไม่มีการสิ้นสุด

ภาพสะท้อนซึ่งบอกล่วงหน้าถึงสิ่งที่รออยู่หลังการสังหารที่ “เพชรฆาต” ของออสติได้เห็นได้รับการยืนยันโดยฮอเรส โคลแมน (Horace Coleman) ซึ่งถ่ายทอดรสชาติอันขื่นขมหลังจากที่ได้สังหารผู้อื่นแม้เพียงครั้งเดียว ซึ่งเขาเปรียบเทียบชีวิตหลังการสังหารไว้ในตอนท้ายของ *Ok Corral East* ว่าเหมือนกับต้องแบกความมืดดำไปตลอดชีวิต

We have all killed something recently,
 Know who owns the night,
 And carry darkness with us.³⁸

³⁸ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 240.

ในบทกวีที่ชื่อ *Poem After Victory* จอห์น อาร์. ทาวน์เซนด์ (John R. Townsend) กล่าวถึง เหตุผลที่ทำให้เขายังคงต้องเจ็บปวด แม้ว่าบาดแผลทางกายที่เขาได้รับมาจากสมรภูมิสงครามโลก ครั้งที่สองจะถูกเย็บเย็บจนหายดีแล้วก็ตาม

Counting his dead in the morning, he discovers
The brilliant legions of passion lying slain,
And now returning the worn uncertain survivors:
Pity and grief and pain.

Remember grief may people the desolate city,
And the severed limbs will be reshaped in pain;
But useless for now is the shattered stump of pity
Bleeding within his brain.....³⁹

ถึงจะเรียกตนเองว่าเป็น “ผู้รอดชีวิต” (survivors) แต่ทาวน์เซนด์กลับต้องใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ อย่างทรมาณกับ “ความเวทนา ความเศร้าโศก และความเจ็บปวดในจิตใจ” (Pity and grief and pain) ซึ่งเป็นบาดแผลเพียงหนึ่งเดียวที่ยังไม่อาจรักษาให้หายได้ แม้ว่าบาดแผลทางร่างกายของเขาจะได้รับ การรักษายจนหายสนิทและเขาได้กลับคืนสู่มาตุภูมิอย่างผู้ชนะ กวีตระหนักดีว่าแท้จริงแล้วต้นตอแห่ง ความเจ็บปวดของเขาเกิดจากการหมกมุ่นครุ่นคิดถึงการสังหารและความตายที่เขามีส่วนร่วมหรือ ได้พบเห็นในสงคราม แต่การที่เขาไม่สามารถที่จะสลัดภาพและความคิดอันชวนหดหู่เหล่านั้นออกไป จากความคิดได้เป็นความทรมาณที่เขากล่าวถึงโดยเปรียบเทียบอุปโลกน์ว่าเป็น “โลหิตที่คั่งอยู่ในสมอง” (Bleeding within his brain)

ในบทกวีที่ชื่อ *Mental Case* ไมเคิล คาซี (Michael Casey) แสดงให้เห็นถึงพยายามที่จะ อธิบายถึงความทุกข์ที่เขาและเพื่อนทหารผ่านศึกมีต่อความตายและความรู้สึกผิดจากการที่ได้ สังหารเพื่อนมนุษย์จำนวนมากในระหว่างการรบที่เวียดนาม

³⁹ Brian Gardner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, p. 190.

- These are men whose minds the Dead have ravished.

Memory fingers in their hair of murders.

Multitudinous murders they once witnessed....

- Thus their heads wear this hilarious, hideous

Awful falseness of set-smiling corpses.

- Thus their hands are plucking at each other;

Picking at the rope-knots of their scourging;

Snatching after us who smote them, brother.

Pawing us who dealt them war and madness⁴⁰

ถ้อยคำที่รุนแรงและให้ความหมายในด้านลบ เช่น ravished / murders / hideous / Awful / falseness / plucking / scourging / Snatching / smote / Pawing / dealt / madness มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างบรรยากาศอันกดดันและหดหู่ให้กับบทกวีของคาร์ซี โดยเฉพาะวรรคแรกของบทกวีซึ่งเขาให้คำจำกัดความทหารผ่านศึกทั้งหลายว่าเป็น “พวกมนุษย์ที่จิตใจถูกฆ่าด้วยความตาย” (These are men whose minds the Dead have ravished) คำเรียกนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจที่เต็มไปด้วยความหมกมุ่นครุ่นคิดต่อความตายของคนมากมายที่ทหารอเมริกันเข้าไปมีส่วนร่วมในช่วงสงครามเวียดนาม ไม่ว่าจะในฐานะของผู้ลงมือสังหารหรือไม่ได้เป็นผู้ลงมือแต่มีส่วนร่วมรับรู้เหตุการณ์โดยทั่วไปแล้ว “ravish” เป็นกริยาที่หมายถึงการข่มขืนกระทำชำเรา แต่ในที่นี้กวีนามมาใช้กับ “minds” ในความหมายของการทำให้จิตใจมัวหมอง มีมลทิน กวีกล่าวอย่างชัดเจนว่าจิตใจของผู้ที่ผ่านสมรภูมิตรบเวียดนามไม่บริสุทธิ์เพราะต่างก็ถูกรอบงำด้วยการครุ่นคิดถึงความตาย ภาพที่วนเวียนอยู่ในกระแสสำนึกของคนเหล่านั้นก็หนีไม่พ้นภาพการสังหารและภาพซากศพของคนที่พวกเขามีส่วนร่วมในการสังหารระหว่างสงคราม (Memory fingers in their hair of murders. / Multitudinous murders they once witnessed) ซึ่งเฝ้าแต่หลอกหลอนพวกเขาพร้อมกับปีศาจร้ายที่ไล่ฉีกทั้งจิตใจของพวกเขาให้พบกับความทุกข์ทรมานภายในอย่างไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งที่น่าสนใจคือตอนท้ายของบทกวีที่เน้นสัมผัสเสียง /s/ ในพยางค์แรกของคำที่มีความหมายถึงการทำลายล้าง ได้แก่ scourging / Snatching / smote ผู้วิจัยพบว่าเสียง /s/ นี้ ในคำทั้งสามซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกันนี้นอกจากก่อให้เกิดจินตภาพของการฉีกกระชากแล้ว การนำเอาคำทั้งสามมาวางในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกันยังก่อให้เกิดความต่อเนื่องของ

⁴⁰ Robert Jay Lifton, *Home From The War* (London: Wildwood House, 1974), p. 131.

เสียงซึ่งเนาะถึงความต่อเนื่องของการกระทำ ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงจิตใจของทหารผ่านศึกเวียดนามซึ่งเต็มไปด้วยความหวาดกลัวและวุ่นวายมาติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน

ในขณะที่คาร์ซีและระบายสิ่งที่เขาเก็บกดอยู่ในจิตใจออกมาทางกวีนิพนธ์และยังคงต่อสู้กับความรู้สึกผิดที่กัดกร่อนจิตใจเขาอยู่ทุกเมื่อเชื่อกัน แกรี ราฟเฟอร์ตี (Gary Rafferty) กล่าวถึงผลกระทบด้านจิตใจที่รุนแรงถึงขั้นทำให้ทหารผ่านศึกจำนวนไม่น้อยไม่อาจอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงได้อีกต่อไปใน *Last Asylum*

I haven't laughed this way

For a long time

In the safety

Of Ward 8

We are child-warriors

Who went to Nam.

Irreverent, outrageous

Not yet butchered.....⁴¹

นอกจากจะหมายถึงโรงพยาบาลประสาทแล้ว “Asylum” ยังมีอีกความหมายหนึ่ง คือ ที่พังกัง หรือที่หลบภัย กวีตั้งชื่อบทกวีของเขาว่า *Last Asylum* เพื่อชี้ให้เห็นว่า “Ward 8” ซึ่งเป็นแผนกผู้ป่วยจิตเวชในโรงพยาบาลทหารผ่านศึกในสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็น “ที่พังกังสุดท้าย” ของทหารผ่านศึกที่ใช้ซ่อนตัวจากความเจ็บปวดอันเกิดจากบาดแผลในจิตใจของตนเอง เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าข้อบ่งชี้หลักประการหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าคนคนหนึ่งได้กลายเป็นผู้ป่วยจิตเวช คือ การหลีกหนีหรือปฏิเสธความจริง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ผู้ป่วยพบว่าสิ่งที่ตนต้องเผชิญเมื่อยังมีชีวิตครบถ้วนนั้นเป็นสิ่งที่เลวร้ายจนไม่อาจทำใจยอมรับได้ ผู้พูดกล่าวอย่างชัดเจนว่าเขามีความสุขจนสามารถหัวเราะได้อย่างเต็มที่ (I haven't laughed this way / For a long time) และรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในแผนกผู้ป่วยจิตเวช (In the safety / Of Ward 8) ความน่าสะเทือนใจของบทกวีนี้อยู่ตรงการที่ผู้พูด

⁴¹Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its*

ได้เสียหัวเราะซึ่งเป็นความสุขอย่างสามัญที่สุดในฐานะมนุษย์คนหนึ่งกลับคืนมาสู่ชีวิตโดยไม่ต้อง
 แลกกับการกลายเป็นคนวิกลจริต มีชีวิตที่หลุดออกไปจากโลกของความเป็นจริง แท้จริงแล้วใน
 ขณะที่ผู้พูดชื่นชมยินดีกับความสุขในโลกของคนวิกลจริต เขาได้บอกแก่ผู้อ่านโดยอ้อมถึงความ
 เจ็บปวดอันแสนทรมานที่เขาได้รับการเป็นคนที่มิตีสัมผัสปัญญะปกติ แต่ต้องถูกรอบงำด้วย
 ภาพของสงครามและการเข่นฆ่าที่ตามหลอกหลอนเขาอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

ที่น่าตระหนกก็คือการเป็นโรคจิตประสาทยังไม่ใช่ผลกระทบทางจิตใจที่เลวร้ายที่สุดที่
 มนุษย์ได้รับจากสงคราม บิล เชลส์ (Bill Shields) อ้างถึงสถิติอันสูงลิ่วในการทำอัตวินิบาตกรรม
 ของทหารผ่านศึกชาวอเมริกันในบทกวีที่ชื่อ *Miles of Bones*

58,000 suicides

.....

58,000

the number of Vietnam

veteran suicides.....

it equals the names

on the Wall *

today: 7/09/91 8:10 p.m.

tomorrow

we'll exceed it

more suicide

than combat death

if you can't feel

this pain

* กำแพงสีขาวจารึกรายชื่อทหารที่เสียชีวิตในสงครามเวียดนาม ตั้งอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา

you're already

dead

all these

bodies

floating

home⁴²

แก่นความคิดหลักของบทกวีข้างต้น ได้รับการนำเสนอผ่านตัวเลข “58,000” ซึ่งเป็นจำนวนของทหารผ่านศึกเวียดนามที่กระทำอัตวินิบาตกรรมนับตั้งแต่วันที่สงครามเริ่มต้นขึ้นจนกระทั่งวันที่ 7 กันยายน ค.ศ. 1991 ซึ่งเป็นวันที่กวีแต่ง *Miles of Bones* และเท่ากับจำนวนของรายชื่อทหารที่ถูกจารึกไว้บนกำแพงอนุสรณ์สถานที่ระลึกสงครามเวียดนาม กวีเน้นย้ำตัวเลขที่สูงลิ้นด้วยน้ำเสียงเสียดสีเมื่อกล่าวตัวเลขดังกล่าวกำลังจะเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต (tomorrow / we'll exceed it) เพื่อชี้ให้เห็นผลกระทบของสงครามในด้านจิตใจซึ่งแม้จะเป็นแง่มุมของความสูญเสียที่ไม่มีการประกาศออกมาอย่างเป็นทางการ แต่กลับส่งผลกระทบยิ่งกว่าผลกระทบที่มีต่อชีวิตและร่างกายซึ่งเป็นผลที่เห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรมเสียอีก

บุรุษสรรพนาม “we” ซึ่งเป็นสรรพนามหลักของบทกวีนี้ มีทำหน้าที่หลายประการ นอกเหนือจากการเผยตัวตนของกวีในฐานะทหารผ่านศึกคนหนึ่งแล้ว กวียังใช้สรรพนาม “we” ในการแสดงตัวว่าเป็นอีกคนหนึ่งที่มีส่วนร่วมในความเจ็บปวดอันเกิดจากความทรงจำจากสมรภูมิเวียดนามไม่ต่างกับทหารคนอื่นๆ ที่ได้กระทำอัตวินิบาตกรรมไปก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประกาศว่า “we'll exceed it” กวีได้แสดงนัยความเป็นไปได้ที่ตัวเองในฐานะส่วนหนึ่งของ “we” อาจะกลายเป็นผู้ที่ทำให้ตัวเลข “58,000” เพิ่มขึ้นอีกในอนาคต

เหตุจูงใจในการกระทำอัตวินิบาตกรรมถูกเผยออกมาเมื่อกวีกล่าวแก่ “you” ซึ่งเป็นผู้ฟังในสมมติภาวะ (apostrophe) ถึงอิทธิพลของ “ความเจ็บปวด” อันเกิดจากสงครามที่รุนแรงถึงขนาดที่ว่า

⁴² Ibid., p. 240.

if you can't feel
 this pain
 you're already
 dead

กวีจึงใจร้ายมอมมองในการเล่าเรื่องจาก “we” ไปสู่ “you” ในข้อความข้างต้นเพื่อวางตำแหน่งของ “ผู้ฟัง” ให้อยู่ในสถานะที่เสมือนกับว่าได้เข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์อันโหดร้ายที่กวีและเพื่อนทหารได้รับจากสงคราม นอกจากจะความพยายามของกวีที่จะอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจความรู้สึกเจ็บปวดจากบาดแผลแห่งสงครามที่ฝังรากลึกอยู่ภายในจิตใจของตนอย่างเป็นทางการแล้ว ในอีกแง่หนึ่ง ข้อสมมติ (if...) ข้างต้นยังชี้ให้เห็นแนวโน้มของการใช้ความตายเป็นทางออกของ “ความเจ็บปวด” ซึ่งสอดคล้องกับคำประกาศของกวีในตอนต้นเกี่ยวกับจำนวนผู้กระทำอัตวินิบาตกรรมที่จะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ กวีกำลังมองว่าคนที่ตายไปแล้วย่อมไม่รู้สึกรู้สุมกับความเจ็บปวดไม่ว่าจะทางร่างกายหรือจิตใจอีกต่อไป

เกี่ยวกับการกระทำอัตวินิบาตกรรมนี้ โรเบิร์ต เจย์ ลิฟตัน (Robert Jay Lifton) นักจิตวิทยาสงครามชาวอเมริกันซึ่งศึกษากระบวนการทางจิตของทหารผ่านศึก เปิดเผยถึงคำตอบของทหารเมื่อถูกตั้งคำถามว่าพวกเขารู้สึกอย่างไรกับการมีชีวิตรอดกลับมาจากสงคราม ทหารผ่านศึกเวียดนามคนหนึ่งตอบคำถามของเขาในทันทีโดยไม่ลังเลว่า “Yes, you are supposed to be dead”⁴³ ในขณะที่ทหารอีกคนหนึ่งซึ่งเข้ารับการรักษาโรคเครียดโดยไม่มีเหตุผลอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่กลับจากสงครามตอบคำถามข้อเดียวกันนี้ด้วยการเล่าถึงความฝันที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในการกระทำอัตวินิบาตกรรมของตนเอง “I was arguing with myself. Then there were two separate selves, and one of them finally shot the other, so that I shot myself”⁴⁴

ลิฟตันเรียกบาดแผลทางจิตใจอันเกิดจากการประสบการณ์ในสงครามซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นสาเหตุใหญ่ของการกระทำอัตวินิบาตกรรมในหมู่ทหารผ่านศึกว่า “Death guilt” โดยอธิบายเพิ่มเติมว่าความรู้สึกผิดชนิดนี้เกิดจากการรู้เท่าทันสัญชาตญาณมุ่งเป็นของตนเองและสำนึกว่าตนได้สังหารมนุษย์ด้วยกันเพื่อต้องการรักษาชีวิตรอด เมื่อกลับคืนสู่วิถีชีวิตเดิมในบ้านเกิด การถูกห้อมล้อมด้วย

⁴³ Robert Jay Lifton, *Home From The War*, pp. 120-121.

⁴⁴ Ibid, p.121.

ญาติพี่น้องและการกลับสู่ชีวิตที่เป็นปกติหลังจากนั้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้ความรู้สึกผิดบาปที่ถูกชุกช่อนไว้แสดงอำนาจออกมา ทหารเหล่านั้นจะเริ่มรู้สึกว่าคุณแตกต่างจากมนุษย์คนอื่นๆ ในสังคมเพราะเชื่อว่าชีวิตและความสุขที่มีอยู่เป็นสิ่งที่ “ขโมย” มาจากศัตรูที่ตนได้สังหารไปหรือจากเพื่อนร่วมรบที่ไม่อาจรอดชีวิตกลับมาได้เหมือนกับตน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการความคิดที่นำไปสู่การกระทำอัตวินิบาตกรรมในลักษณะของการชดใช้ความผิด⁴⁵

หากพิจารณาจากทฤษฎีจิตวิทยาของฟรอยด์ซึ่งเชื่อว่าสัญชาตญาณมุ่งเป็นจะผลักดันให้มนุษย์กระทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาชีวิตรอดเมื่อต้องตกอยู่ในสถานการณ์อันล่อแหลมและเสี่ยงต่อชีวิต การที่ทหารอเมริกันจำนวนหลายหมื่นคนซึ่งรอดชีวิตกลับสู่มาตุภูมิเลือกที่จะจบชีวิตด้วยการกระทำอัตวินิบาตกรรมนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าอำนาจของความรู้สึกผิดบาปต่อสิ่งที่ตนได้กระทำลงไปเมื่อยังอยู่ในสนามรบนั้นมีความรุนแรงมากจนกระทั่งทำให้ทัศนคติในแง่ลบที่พวกเขามีต่อตนเองสามารถเอาชนะสัญชาตญาณมุ่งเป็นได้อย่างเด็ดขาด หากพิจารณาในแง่นี้ การฆ่าตัวตายของทหารผ่านศึกก็มีสาระในเชิงจิตวิทยาที่ไม่ต่างจากการวิกลจริตตรงที่ต่างก็เป็นหนทางให้ทหารเหล่านั้นหลุดพ้นจากบาดแผลอันสาหัสที่สงครามทิ้งไว้ในจิตใจจนทำให้ไม่อาจกลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติอีกต่อไป

ตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่ผู้วิจัยนำเสนอมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงบาดแผลทางใจที่มนุษย์ได้รับจากสงครามและผลกระทบจากบาดแผลนั้นในระดับต่างๆ การเผชิญหน้ากับความทารุณโหดร้ายของการเช่นฆ่าทำลายล้างภายใต้แรงผลักดันของสัญชาตญาณมุ่งเป็นบีบให้ทหารเหล่านั้นไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากต้องเพิกเฉยต่อความตายของผู้อื่น บุกดะลุยไปข้างหน้า และสังหารทุกคนที่เข้ามาขวางเพื่อรักษาชีวิตของตน สถานการณ์ที่ต้องเลือกระหว่างการฆ่าหรือถูกฆ่าทำให้ทหารเหล่านั้นสูญเสียมนโสนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ไปชั่วขณะ แต่ในขณะที่พวกเขาสังหารผู้อื่นเพื่อรักษาชีวิตของตนให้รอดนั้น สงครามก็ได้ทำลายความเป็นมนุษย์ของเขาเหล่านั้นให้ล่มสลายไปพร้อมกัน จนอาจกล่าวได้ว่า แม้จะรอดชีวิตจากสมรภูมิ แต่สำนึกผิดบาปและความรู้สึกว่าคุณเองเป็นฆาตกรก็ยังคงตามหลอกหลอนพวกเขาไปตลอดชั่วชีวิต ทำให้คนเหล่านั้นไม่อาจกลับคืนสู่ชีวิตที่ปกติสุขได้อีกไม่ต่างอะไรกับการตายทั้งเป็นซึ่งอาจจะเป็นบทสรุปที่โหดร้ายเสียยิ่งกว่าการถูกสังหารในสนามรบ

⁴⁵ Ibid., pp. 120-124.

4.1.2.3 การสูญเสียศรัทธาในพระเจ้า

เมื่อฟริดริค นิทเชอร์ (Friedrich Nietzsche) นักคิดนักปรัชญาชาวเยอรมันประกาศความเชื่อเรื่อง “พระเจ้าตายแล้ว” ของเขาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นั้น คำประกาศของเขาได้รับการยอมรับว่าเป็นการเผยตัวอย่างเป็นทางการของความรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจของผู้คนในโลกตะวันตกซึ่งเป็นการปรากฏการณ์ทางความคิดที่ก่อตัวอย่างขึ้นอย่างเงียบๆ นับตั้งแต่หลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม หายนะอันยิ่งใหญ่จากสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสองซึ่งเกิดขึ้นในเวลาห่างกันเพียงไม่กี่ปีเป็นตัวแปรสำคัญที่ผลักดันให้คำประกาศของนิทเชอร์กลายเป็นประเด็นที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา ทั้งนี้ เพราะความเจ็บปวดอันเกิดจากการสูญเสียที่ไม่อาจประเมินค่าอันเนื่องมาจากสงคราม ได้กระตุ้นเตือนให้ผู้คนตระหนักว่าความรู้สึกฟุ้งฟิงและความไม่มั่นคงทางจิตใจที่ตนเคยได้รับจากการมีศรัทธาเชื่อมั่นในพระเจ้ากำลังถูกทำลายด้วยคำถามที่ว่าหากพระเจ้าผู้ทรงมหิทธานภาพมีอยู่จริงและทรงเป็นผู้มีพระเมตตา เหตุใดพระองค์จึงปล่อยให้มนุษย์ทำสงครามเช่นฆ่ากันโดยไม่คิดที่จะช่วยเหลือ

แน่นอนว่าผู้ที่ต่อต้านสงครามเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ขานรับและสนับสนุนแนวคิดของนิทเชอร์ ดังจะเห็นได้จากบทกวีสงครามจำนวนมากที่เผยให้เห็นถึงความกังขาต่อการมีอยู่ของพระเจ้า สิ่งที่น่าสนใจก็คือ บทบาทของแก่นความคิดเรื่อง “มรณกรรมของพระเจ้า” ในโลกของกวีนิพนธ์สงครามไม่ได้จบลงพร้อมกับยุคสมัยของนิทเชอร์เท่านั้น แต่การที่โลกตกอยู่ในสภาวะสงครามและบรรยากาศแห่งความขัดแย้งที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา ทำให้ความคลางแคลงใจที่มนุษย์มีต่อพระเจ้ากลายเป็นประเด็นสำคัญทางปรัชญาที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์สงครามแทบทุกครั้งหลังจากนั้น

ภาพของพระเจ้าที่กำลังรำไห้ให้แก่หายนะของมนุษยชาติในบทกวี *Bosnia* ซึ่งแต่งโดยวิลเลียม อาร์. ดาเวนพอร์ต (William R. Davenport) แตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากพระเจ้าที่ประสงค์ให้มนุษย์ทำสงครามในกวีนิพนธ์แนวสนับสนุนสงคราม

The Lord weeps his tears

For the rain is falling

He wants no more fear

While sorrow fills his heart

นอกจากนี้ก็จะงใจให้เกิดการเล่นล้อระหว่างน้ำตา ((The Lord) weeps his tears) กับสายฝน ((For) the rain is falling) เพื่อสร้างความงามทางจินตภาพแล้ว ผู้อ่านยังสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของโครงสร้างในระดับประโยคซึ่งเชื่อมโยงการหลั่งน้ำตาของพระเจ้าในวรรคที่หนึ่ง เข้ากับฝนที่กำลังตกในวรรคที่สอง โดยใช้ “For” แทนความหมายของ “Because” เพื่อแสดงความเป็นเหตุเป็นผลของสองเหตุการณ์

แท้จริงแล้วคาเวนพอร์ดไม่ได้กล่าวถึง “ฝน” ด้วยความหมายตรงตามตัวอักษร แต่เขาใช้ “ฝน” ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของความทุกข์ยากและอุปสรรคของมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสถานะของดินแดนบอสเนียที่กำลังตกอยู่ในวิกฤตแห่งสงครามนั่นเอง ในขณะที่ “น้ำตา” เป็นสิ่งที่แสดงถึงความทุกข์โศกเศร้า เมื่อวิกกล่าวหาว่า “พระเจ้าร้ายให้เพราะฝนตก” เขาได้ชี้ให้เห็นถึงปฏิกิริยาที่แสดงออกซึ่งความเจ็บปวดของพระเจ้าเมื่อเห็นมนุษย์ทำสงครามเช่นฆ่ากัน ในขณะที่ข้อความในวรรคที่ 3 “He wants no more fear” ช่วยตอกย้ำว่าพระเจ้าไม่ได้ปรารถนาให้มนุษย์ทำสงคราม

แม็กซ์ พลาวแมน (Max plowman) เป็นกวีอีกคนหนึ่งที่กำลังกล่าวถึงการร้ายให้ของพระเจ้าในบทกวีต่อต้านสงครามของเขาคือ *The Dead Soldier*

‘Your mothers made your bodies: God your souls.
And, for because you dutifully fought,
God will go mad and make of half-lives, wholes’

No. God in every one of you was slain;
For killing men is always killing God,
Though life destroyed shall come to life again
And loveliness rise from the sodden sod.
But if of life we do destroy the best,
God wanders wide, and weeps in his unrest.⁴⁶

⁴⁶ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 104.

กวีใช้ข้อความในเครื่องหมายอัฒประกาศเพื่ออ้างถึงมายาคติเรื่องภารกิจของมนุษย์ในการทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้าซึ่งเป็นเหตุผลรองรับความชอบธรรมในการทำสงครามที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้งในกวีนิพนธ์ที่มีสนับสนุนสงคราม อย่างไรก็ตาม ทศนะต่อต้านสงครามของกวีถูกเปิดเผยออกมาในลักษณะหักมุมเมื่อเขาประกาศว่าผู้ที่กระหายสงครามนั้นหาได้ศรัทธาและเชื่อในพระเจ้าดังที่นำเอาพระองค์มากล่าวอ้างไม่ ในทศนะของกวี มนุษย์ที่หันมาเข่นฆ่ากันเองในสงครามนั้นก็ไม่ได้ต่างอะไรกับการสังหารพระเจ้า

เมื่อพลาวแมนประกาศว่า “killing men is always killing God” เขาได้เชื่อมโยงแนวคิดต่อต้านสงครามเข้ากับคติพื้นฐานของคริสตศาสนาซึ่งเชื่อว่าพระเจ้าทรงเป็นพระเจ้าผู้สร้าง (God the Creator) และการมีอยู่ของพระเจ้าก็ยืนยันได้ด้วยการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งอันเกิดจากการสร้างสรรค์ของพระองค์เอง ด้วยเหตุนี้ การทำลายล้างสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้น จึงเท่ากับเป็นการทำลายสิ่งที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของพระเจ้าลงไปพร้อมกันด้วย หากเมื่อใดที่ปราศจากสิ่งที่ยืนยันถึงการมีอยู่นั้น ก็เท่ากับว่าพระเจ้าไม่มีตัวตนอยู่อีกต่อไป

สิ่งที่ทำให้พระเจ้าในบทกวีของพลาวแมนเจ็บปวดถึงกับต้องหลั่งน้ำตา ก็คือการที่มนุษย์ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นประติษฐกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพระองค์กำลังลุกขึ้นมาเข่นฆ่าทำลายล้างกันเอง (if of life we do destroy the best) ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดหายนะอันร้ายแรงแล้ว ในแง่ของศาสนายังเป็นการแสดงให้เห็นด้วยว่ามนุษย์หมดความเคารพยำเกรงในพระเจ้าจนบังอาจทำลายสิ่งที่พระองค์สร้างขึ้น โดยไม่รู้สึกลึกซึ้ง

ภาพของพระเจ้าที่ร่ำไห้ด้วยความกระวนกระวาย (God wanders wide, and weeps in his unrest) ในวรรคสุดท้ายของ *The Dead Soldier* นี้ ชวนให้ประหวัดถึงภาพพระเจ้าที่กำลังร้องไห้ให้กับความสูญเสียของมนุษยชาติอันเนื่องมาจากสงครามในบทกวี *Bosnia* ของดาเวนพอร์ตซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวถึงไว้ในตอนต้น นอกจากกวีทั้งสองจะยืนยันว่าพระเจ้าไม่ได้เห็นชอบกับการทำสงครามของมนุษย์แล้ว ภาพลักษณ์ของพระเจ้าที่ทำได้เพียงร่ำไห้ให้กับชะตากรรมอันเป็นหายนะของมนุษยชาติแต่กลับไม่มีอำนาจหรือบทบาทที่จะยับยั้งสงครามได้ สะท้อนให้เห็นว่า “พระเจ้า” ในทศนะของกวีทั้งสองแทบจะไม่ต่างอะไรจากมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งที่อยู่อ่อนไหว อ่อนแอ ไร้อำนาจ และไร้ซึ่งความสามารถที่จะจัดการกับหายนะอันเกิดจากสงคราม แม้ว่า “การร่ำไห้” จะแสดงให้เห็นว่าทั้งดาเวนพอร์ตและ พลาวแมนยังคงเชื่อมั่นว่าพระเจ้าทรงรักและเมตตาตามนุษย์ แต่สิ่งที่กวีทั้งสองกังขา คือ พระมหิทธานุภาพของพระองค์ เพราะหากพระเจ้าเป็นพระเจ้าผู้ทรงอำนาจสูงสุดในสากลจักรวาลจริงดังที่มี

คำบอกเล่าไว้ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ เหตุใดพระองค์จึงทำได้เพียงทนดูมนุษย์เผชิญกับสงครามอย่างหวาดหวั่นและทุกข์โศกเศร้า โดยที่ไม่อาจยับยั้งได้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่ายังมีอีกกลุ่มหนึ่งที่แสดงความเชื่อมั่นในพระมหิทธานุภาพของพระเจ้า หากแต่การเผชิญกับหายนะแห่งสงครามทำให้เขาเหล่านั้นเกิดความกังขาในความรักและเจตจำนงอันแท้จริงที่ทำให้พระเจ้าสร้างมนุษย์ขึ้น

วิลเฟรด โอเวน ทวงถามถึงความรักของพระเจ้า เมื่อเขาพบว่าผู้คนจำนวนมากถูกทอดทิ้งให้พบกับความเจ็บปวดและความตายอย่างทรมาณในสงคราม โดยที่พระเจ้าไม่ได้สนใจที่จะช่วยเหลือในบทกวีที่ชื่อ *Exposure*

Since we believe not otherwise can kind fires burn;
Nor ever suns smile true on child, or field, or fruit.
For God's invincible spring our love is made afraid;

Therefore, not loath, we lie out here; therefore were born
For love of God seems dying...⁴⁷

แม้จะแสดงความเคลือบแคลงที่มีต่อหลายสิ่งหลายอย่างรอบตัว แต่กวีซึ่งเป็นคริสตศาสนิกชนยังคงยืนยันถึงความเชื่อมั่นในพระมหิทธานุภาพของพระเจ้าที่จะทรงกำหนดความเป็นไปของสรรพสิ่งในโลก ซึ่งแน่นอนว่ารวมถึงการที่ตัวเขาและเพื่อนร่วมรบได้ถือกำเนิดขึ้นและต้องมานอนรอความตายอยู่กลางสนามรบเช่นที่เป็นอยู่ สภาวะของการ “นอน” ซึ่งร่างกายมนุษย์ขนานราบไปกับพื้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลางสนามรบเช่นที่กวีกล่าวถึงนี้ เป็นภาพที่ชวนให้ประหวัหิตถึง “การตาย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกวีจัดวางตำแหน่งของกริยา “นอน” ในลักษณะคู่ขนานไปกับ “การเกิด” ((Therefore, not loath,) we lie out here; therefore were born) การจัดวางโครงสร้างเทียบเคียงภาพประหวัหิตของการตายกับการเกิดเช่นนี้ ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างการเกิดกับการตายซึ่งดูเหมือนจะอยู่ใกล้กันเพียงนิดเดียวเมื่อมนุษย์ตกอยู่ในสภาวะสงคราม ความเจ็บปวดที่ต้องเห็นเด็กหนุ่มจำนวนมากมาต้องมาเผชิญกับ “การตาย” ทั้งที่ยังอยู่ในวัยที่เพิ่งจะผ่าน “การเกิด” มาได้ไม่นาน นำไปสู่ข้อ

⁴⁷ Ibid., p. 138.

สรุปอันชวนให้ขมขื่นว่าบางทีการที่พระเจ้าสร้างชีวิตมนุษย์ขึ้นมาแล้วให้สงครามมาพรากชีวิตไปอย่างง่ายดายและรวดเร็วอาจเป็นเพราะ “ความรักของพระเจ้าได้ตายแล้ว” (For love of God seems dying)

ข้อกังขาเกี่ยวกับเจตจำนงในการสร้างและทำลายชีวิตมนุษย์ของพระเจ้าในลักษณะที่ใกล้เคียงกันนี้ยังได้รับการยืนยันอีกครั้งในบทกวี *Fertility* เมื่อ โอเวนอ้างถึงความเชื่อเรื่องกำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์

Think how it wakes the seeds –
 Woke once the clays of a cold star.
 Are limbs, so dear achieved, are sides
 Full-nerved, still warm, too hard to stir?
 Was it for this that the clay grew tall?
 - O what made fatuous sunbeams toil
 To break earth's sleep at all?

ในบทกวีซึ่งเน้นน้ำเสียงเสียดสีนี้ โอเวนยังคงยอมรับในพระมหิทธานุภาพของพระเจ้าในฐานะพระผู้สร้าง (God the Creator) ซึ่งปั้นมนุษย์ขึ้นจากโคลนและชุบให้กลายเป็นสิ่งมีชีวิต แต่การได้เห็นสภาพของซากศพทหารมากมายที่กระจัดกระจายอยู่ในสนามรบ รอวันที่จะเน่าเปื่อยหลอมรวมกับโคลนเลน ทำให้เขาตั้งกระทู้ถามพระเจ้าว่าเหตุใดพระองค์จึงทำลายสิ่งที่สร้างขึ้นกับมือด้วยการให้เขาเหล่านั้นพบกับจุดจบในสงครามอย่างง่ายดายและน่าอนาถใจ หรือแท้จริงแล้วพระเจ้ามีเจตนาที่จะสร้างมนุษย์ขึ้นเพื่อให้เผชิญกับหายนะเช่นนี้ตั้งแต่แรก

รัดยาร์ด คิปลิง (Rudyard Kipling) ตอกย้ำแนวคิดดังกล่าวอีกครั้งเมื่อเขากล่าวถึงวาระสุดท้ายของทหารที่บาดเจ็บจากการรบและต้องผ่านความเจ็บปวดทรมานอย่างแสนสาหัสก่อนที่จะตายอย่างลงอย่างช้าๆ ในบทกวีที่ชื่อ *A Death-bed* สิ่งสุดท้ายที่ทหารคนนั้นทำคือการตั้งคำถามกับพระเจ้า

... See that he dies

While the effects of the dug endure...

What is the question he asks with his eyes?

Yes, All-Heightests, to God, be sure.⁴⁸

กวีแสดงความเป็นปฏิปักษ์ต่อสงครามโดยให้ทหารที่กำลังนอนรอความตายอย่างทรมาน และไม่สามารถแม้กระทั่งจะเปล่งเสียงพูดใช้สายตาอันว่างเปล่าของเขาตั้งคำถามกับพระเจ้าถึงชะตากรรมที่เขาต้องประสบในสงคราม แม้กวีจะไม่ได้เปิดเผยว่าคำถามนั้นคืออะไรกันแน่ แต่การที่เขา “ตั้งคำถาม” ก็เพียงพอแล้วที่จะชี้ให้เห็นถึงความกลางแคลงใจที่มนุษย์มีต่อพระเจ้าในพระประสงค์ของพระเจ้า

ข้ออุทธรณ์ของ โอเวน ใน *Exposure* และ *Fertility* กับคำถามก่อนสิ้นใจของทหารใน *A Death-bed* ของคิปลิง ล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงความกังขาต่อคติทางคริสตศาสนาที่เชื่อว่าพระเจ้าทรงรักมนุษย์จนยอมสละพระบุตรหรือพระเยซูคริสต์ให้ถูกตรึงกางเขนเพื่อไถ่บาปให้กับมนุษย์ได้ เมื่อโอเวนถึงกับประกาศด้วยความขมขื่นว่า “ความรักของพระเจ้าตายแล้ว” (For love of God seems dying) เขาก็เหมือนกับจะประกาศไปพร้อมกันด้วยว่าความเชื่อมั่นศรัทธาและความรักอันยิ่งใหญ่ที่มนุษย์มีต่อพระเจ้านั้นกำลังถูกสั่นคลอนอย่างหนักด้วยพิษแห่งสงคราม

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าสิ่งที่เจ็บปวดไปว่าการ “ตั้งคำถาม” ก็คือการ “ไร้คำถาม” เพราะอย่างน้อยที่สุดการที่มนุษย์ยังสามารถที่จะตั้งคำถามกับพระเจ้าได้ก็แสดงว่ามนุษย์ยังคงเชื่อในการมีอยู่ของพระองค์ ในขณะที่การยอมรับความเจ็บปวดอย่างเจ็บงัน แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ยอมรับว่าตนเองกำลังตกอยู่ในสภาวะที่สิ้นหนทาง สิ้นหวัง และสิ้นที่พึ่งแล้วอย่างสิ้นเชิง

เมื่อย้อนกลับไปมองคู่มือจากสงครามที่ทำลายซาราเจโวจนพังพินาศสตีวาน ทอนติก (Stevan Tontic) กวีชาวเซอร์บ ไม่ได้ตั้งคำถามกับสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า หากแต่เขายอมรับอย่างขมขื่นในบทกวีที่ชื่อ *Horror* ว่า สงครามได้ทำลายสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่เว้นแม้แต่พระเจ้าและความศรัทธาที่เขาเคยมีต่อพระองค์

Broken street. Broken footsteps.

Broken cages for birds and animals called – people

⁴⁸ Ibid., p. 110.

Broken youths in broken cars
 Broken skulls on broken tables
 Broken girlish giggles in a broken cellar
 Broken fetuses in broken wombs
 Broken mothers on broken burial mounds
 Broken breath in the broken government air
 Broken heart on the broken threshold
 Broken thoughts in broken dustbins
Broken God in his broken temple!
Broken earth under the broken cupola of heaven
*Broken self...*⁴⁹

ลักษณะอันโดดเด่นของ *Horror* อยู่ที่กลวิธีการประพันธ์ซึ่งกวีเลือกที่จะหยิบเอาโครงสร้างคู่ขนานมาใช้เรียงนามวลีต่อๆ กันจนเกิดเป็นบทกวีที่มีลักษณะคล้ายกับบันทึกรายการความเสียหายหลังจากเมืองที่เขาอยู่ถูกโจมตีอย่างหนักจากฝ่ายตรงข้าม กลวิธีการซ้ำคำว่า “Broken...” ในทุกๆ ต้นวลีทำให้เกิดการจังหวะหยุดในการอ่านซึ่งช่วยดึงผู้อ่านเข้าสู่บรรยากาศของบทกวีราวกับกำลังมองตามสายตาของกวีไปยังภาพแห่งการสูญเสียเหล่านั้นที่ละภาพ และทุกๆ ภาพที่ให้เห็นก็คือร่องรอยบาดแผลแห่งสงครามที่บาดลึกจนเกินจะเยียวยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผลของสงครามที่กวีมองเห็นไม่ได้ก่อให้เกิดความพินาศแต่เฉพาะกับตัวเมืองซึ่งประกอบด้วยอาคาร สิ่งก่อสร้างและวัตถุเท่านั้น แต่ท่ามกลางเศษซากของเมืองที่ถูกระเบิดทำลายจนแทบจะไม่เหลือสภาพเดิมนั้น เขายังมองเห็นเศษซากของชีวิต ความหวัง และความศรัทธาที่ตนเองเคยมีทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และพระเจ้าลงไปพร้อมกันด้วย ความสูญเสียที่ไม่อาจมองเห็นได้ด้วยตาแต่ประจักษ์ได้ด้วยใจนี้ได้ถูกนำเสนอในเชิงสัญลักษณ์ควบคู่ไปกับภาพของเมืองที่ล่มสลายได้อย่างสะเทือนอารมณ์

สิ่งแรกที่กวีมองเห็น คือ ถนนที่หักพัง (Broken street) ซึ่งในขั้นต้นเป็นการยืนยันได้ดีความรุนแรงของสงครามซึ่งเกิดขึ้นกลางเมืองซาราเยโวและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านพักอาศัย อย่างไรก็ตาม ความพินาศของถนนไม่ได้มีความหมายเพียงแต่ความเสียหายทางภูมิศาสตร์เท่านั้น เพราะเมื่อกวีกล่าวว่า “ถนน” ถูกทำลาย เขาได้แสดงนัยของสภาวะอัน “สิ้นหนทาง” ของผู้คนที่ยังมีชีวิตรอด

⁴⁹ Ken Smith, and Judi Benson, eds. *Klaonica: Poems For Bosnia*, p. 48.

แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยมีในชีวิตได้ถูกสงครามบดขยี้ไปจนหมดสิ้น ไม่ต่างอะไรกับก้าวอย่างที่ถูกรังทำลาย (Broken footsteps) ส่วนผู้ที่รอดชีวิตนั้น กวีได้กล่าวถึงด้วยถ้อยคำที่คัดกร่อนความรู้สึกเมื่อเขาเปรียบว่าผู้คนเหล่านั้นก็ไม่ต่างอะไรกับสัตว์ที่ถูกเรียกว่าคน (animals called – people) เพราะการสูญเสียที่เกิดขึ้นทำให้พวกเขาเหลือแต่ชีวิตของตนเองที่ต้องปกป้องนับจากนี้ ชีวิตที่ไม่เหลืออะไรให้คำนึงถึงนอกจากการเอาชีวิตรอดทำให้มนุษย์ตกอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างอะไรไปจากสัตว์

ในขณะที่นำเสนอภาพของความตายอันชวนให้หดหู่ใจโดยเล่นล้อไปกับความพินาซของวัตถุและสิ่งก่อสร้างไม่ว่าจะเป็น “Broken youths in broken cars” หรือ “Broken skulls on broken tables” กวีชี้ให้เห็นว่าภายใต้สภาวะสงครามนั้นชีวิตมนุษย์ได้กลายเป็นสิ่งที่ไร้ค่าซึ่งพร้อมจะถูกทำลายลงอย่างง่ายดายไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่ง เพราะนอกเหนือจากลมหายใจแล้วสงครามยังได้พรากเอา “ความสุข” ซึ่งในที่นี้กวีแทนด้วยเสียงหัวเราะอันอ่อนเยาว์ (Broken girlish giggles in a broken cellar) และ “ความหวัง” ซึ่งกวีแทนด้วยความตายของตัวอ่อนทารกในครรภ์มารดา (Broken fetuses in broken wombs) ไปจากมนุษย์อย่างทารุณ กวีตอกย้ำความบีบคั้นของสงครามด้วยภาพของแม่ซึ่งร่างอันไร้วิญญาณของเธอกำยทับอยู่บนหลุมศพที่ถูกทำลายด้วยสงครามเช่นเดียวกัน (Broken mothers on broken burial mounds) “หลุมศพ” เป็นสัญลักษณ์ของ “ความตาย” ซึ่งน่าจะนับว่าเป็นที่สุดของความสูญเสียสำหรับมนุษย์ แต่ภัยแห่งสงครามในสายตาของกวีจะเป็นสิ่งที่เลวร้ายอย่างไม่อาจหาสิ่งใดมาเปรียบได้ เพราะแม้แต่ “ความตาย” เองก็ยังไม่อาจนำพามนุษย์ให้รอดพ้นจากหายนะแห่งสงครามไปได้

ผลกระทบจากความสูญเสียทั้งหมดที่กวีได้เล็งมานั้นทำหน้าที่เสมือนมัลกุเทศก์ที่นำทางผู้อ่านลัดเลาะไปตามซากปรักหักพังจนบรรลุถึงปลายทางอันเป็นบทสรุปของความสิ้นหวังในตอนสุดท้ายของบทกวี เมื่อทอนดิกนำผู้อ่านไปหยุดอยู่หน้า “Broken God in his broken temple!” เขาไม่ได้ตัดพ้อต่อว่าพระเจ้า ไม่แสดงความเคลือบแคลงใจในพระเมตตาหรือพระประสงค์ของพระเจ้า แต่นั่นก็เพราะพระเจ้าสำหรับเขาได้ “ตาย” ไปแล้วอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขามองว่าความเชื่อเรื่องพระเจ้าที่แปลกแยกแตกต่าง* ซึ่งถูกกล่าวถึงด้วยสัญลักษณ์ “broken cupola of heaven”

* ชนเผ่าเซอร์เบียหรือเซอร์บซึ่งเป็นกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุดบนแหลมบอลข่านและเชื่อว่าตนเองเป็นเจ้าของที่แท้จริงของดินแดนโคโซโฆโว นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นหลัก ในขณะที่ชนเผ่าบอสเนียและสลาฟทางตอนใต้ซึ่งมีประมาณ 12% ของประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามจากการที่เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิออตโตมันช่วงศตวรรษที่ 16 นอกจากนี้ยังมีประชากรอีกส่วนหนึ่งซึ่งนับถือศาสนายูดาและคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ ซึ่งก็นับว่าเป็นชนกลุ่มน้อยเช่นกัน

โดยทั่วไปแล้ว “สวรรค์” จะถูกกล่าวถึงในฐานะที่สถิตของพระเจ้า เมื่อกวีกล่าวว่าสวรรค์ได้แตกแยกออกจากกันจึงแสดงนัยของความแตกแยกทางศาสนาซึ่งเป็นชนวนเหตุสำคัญที่ทำให้ดินแดนบอสเนียซึ่งเป็นบ้านเกิดของกวีต้องเหลือสภาพเพียง “Broken earth” ทั้งนี้ “เศษซากแห่งตัวตน” (*Broken self*) ที่กวีกล่าวถึงวรรคสุดท้ายสะท้อนให้เห็นถึงสถานะอันว่างเปล่าของคนที่ยึดมั่นแล้วซึ่งความเชื่อมั่นศรัทธาในทุกๆ สิ่ง การมีชีวิตอยู่ต่อไปจึงเป็นการอยู่อย่างไร้วิญญาณ อย่างคนที่ขาดที่ยึดเหนี่ยว ไม่ต่างอะไรกับการ “ไร้ตัวตน” บทกวีของทอนดิกชี้ให้เห็นว่าความหายนะของมนุษยชาติที่เกิดจากสงครามเป็นเหตุการณ์สำคัญที่นำมนุษย์ไปสู่ความท้อแท้สิ้นหวัง และเมื่อมาถึงจุดที่แม้แต่ศาสนาก็ไม่อาจเป็นที่พึ่งหรือปลอบประโลมจิตวิญญาณที่ทุกข์ระทมได้ก็เท่ากับความเชื่อมั่นศรัทธาในพระเจ้าและจิตวิญญาณความเป็นมนุษย์ได้ถูกทำลายลงไปอย่างสิ้นเชิง

ผลจากการถูกคุกคามอย่างรุนแรงทั้งต่อร่างกายและจิตใจเมื่ออยู่ในสถานะสงครามเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกหวาดหวั่นและไม่มั่นใจในชะตากรรมของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมนุษย์ตระหนักถึงความไร้ความสามารถของตนเองในการจัดการกับหายนะแห่งสงครามได้อย่างสิ้นเชิง ความรู้สึกที่ว่าตนเองกำลังตกเป็น “เหยื่อ” ของกระแสน้ำเชี่ยวกรากของสถานการณ์ที่ตนไม่ได้ก่อขึ้น ล้นคลอนได้แม้กระทั่งความศรัทธาที่มนุษย์มีต่อพระเจ้าในฐานะที่ยึดเหนี่ยวทางจิตวิญญาณอันสูงสุด บทกวีสงครามที่เปิดเผยความกลางแคลงใจต่อพระเจ้าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงผลกระทบที่สงครามมีต่อสถานะทางจิตใจของมนุษย์อย่างร้ายแรง

การที่กวีที่ต่อต้านสงครามนำเสนอผลกระทบของสงครามที่มีต่อมนุษย์นั้น นอกจากจะเป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นถึงการหลุดพ้นจากมายาคติแห่งสงครามและการพิจารณาสงครามอย่างถ่องแท้ของผู้เป็นกวีแล้ว ในอีกแง่หนึ่ง ยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามของกวีในการตีแผ่แง่มุมที่เป็นจริงของสงครามเพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นถึงโทษภัยของการที่มนุษย์หันมาต่อสู้ทำร้ายกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสงครามสมัยใหม่ซึ่งมีแนวโน้มจะเป็นสงครามแบบเบ็ดเสร็จที่ไม่อาจควบคุมขอบเขตและเป้าหมายในการรบได้แน่ชัดนั้น กวีได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่รับผลจากสงครามไม่ได้มีแต่ทหารที่ทำการต่อสู้ในสมรภูมิต่างนั้น แต่ยังรวมถึงพลเรือนผู้บริสุทธิ์อีกเป็นจำนวนมากที่ต้องเผชิญกับชะตากรรมที่สร้างความบอบช้ำทั้งต่อร่างกายและจิตใจ อย่างไรก็ตาม การที่กวีนำเสนอผลกระทบเหล่านี้ ในทางหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ได้เรียนรู้บทเรียนที่สำคัญยิ่งจากสงคราม ซึ่งสิ่งที่กวีได้พบเห็นมานี้ จะเป็นดังจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การต่อต้านสงครามและเรียกร้องสันติภาพต่อไป

4.2 มรดกกรรมของวีรบุรุษ

เป็นเวลายาวนานมาแล้วที่ภาพของนักรบหรือทหารซึ่งถูกห่อหุ้มด้วยเปลือกนอกรันสูงส่ง สง่างาม และเปี่ยมด้วยคุณสมบัติ ยึดครองพื้นที่ในกวีนิพนธ์สงคราม และเป็นแรงบันดาลใจให้คนหนุ่มจำนวนมากก้าวเข้าสู่สมรภูมิพร้อมกับจินตนาการถึงการต่อสู้อันยิ่งใหญ่ โดยคาดหวังว่าจะลงเอยด้วยการกลับสู่มาตุภูมิอย่าง “วีรบุรุษ” กลายเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้ดำเนินรอยตามหรืออย่างน้อยที่สุดก็ระลึกถึงด้วยความสำนึกในบุญคุณ คุณเหมือนว่าเด็กหนุ่มชาวอังกฤษจำนวนนับแสนคนที่ยื่นต่อแถวเพื่อสมัครเข้าร่วมในกองทัพสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งจะเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความใฝ่ฝันในเรื่องการเป็นวีรบุรุษสงครามเป็นแนวคิดที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการเสริมสร้าง “อำนาจ” ให้กับแนวคิดสนับสนุนสงคราม เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญที่ทำให้ผู้คนจำนวนมากพร้อมที่จะพลีชีวิตในสงครามเพื่อแลกกับโอกาสที่จะบรรลุถึงสภาวะอันเป็น อุดมคตินั้น⁵⁰

อย่างไรก็ตาม ปริมาณการสร้างงานกวีนิพนธ์แนวสนับสนุนสงครามที่ลดจำนวนลงอย่างเห็นได้ชัดหลังจากที่มนุษย์เผชิญกับหายนะของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมาประกอบกับการขยายตัวอย่างกว้างขวางของบทกวีแนวต่อต้านสงคราม ไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงการลดทอนบทบาทของแนวคิดเรื่องวีรบุรุษลงไปเป็นกระแสรองของกวีนิพนธ์สงคราม หากแต่ผู้วิจัยยังพบว่าเนื้อหาของกวีนิพนธ์ต่อต้านสงครามจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงทักษะของกวีที่เปลี่ยนไปถึงขั้น “ปฏิเสธ” การมีอยู่ของวีรบุรุษอย่างสิ้นเชิง

ปรากฏการณ์ดังกล่าวอธิบายได้ด้วยมโนทัศน์เรื่อง “มรดกกรรมของวีรบุรุษ” ในกวีนิพนธ์สงครามสมัยใหม่ ซึ่งพัฒนาขึ้นเป็นกระแสหลักแทนที่แนวคิดเชิดชูวีรบุรุษ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ ได้แนะนำไว้ในงานเขียนที่ชื่อ *กวีนิพนธ์ร่วมสมัยในฐานะทวิวัจน์ข้ามชาติ* ความว่า

เราอยู่ห่างไกลจากมหากาพย์อันยิ่งใหญ่ของอดีต ซึ่งเชิดชูวีรกรรมอันห้าวหาญของวีรบุรุษ (ไม่ว่าวีรกรรมเหล่านั้นจะเป็นวีรกรรมเป็นอันเลือดหรือไม่ก็ตาม) ทั้งนี้เพราะ “คนตัวเล็กๆ” ที่ต้องทุกข์ยากไม่อยู่ในฐานะที่จะตั้งตนเป็นวีรบุรุษขึ้นมาได้ “ยุคสมัยแห่ง

⁵⁰ John Keegan. *Book of War*, pp. 17-18.

วีรบุรุษ” ได้ผ่านพ้นไปแล้วโดยไม่มีวันหวนกลับมาได้ การฆ่าและการถูกฆ่าไม่ใช่ความยิ่งใหญ่อย่างที่ได้รับการเชิดชูไว้ในมหากาพย์⁵¹

ข้อเขียนข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักรู้ในความรู้สึกระงของสงครามและความเพื่อฝันเรื่องการเป็นวีรบุรุษซึ่งห่างไกลจากความเป็นจริง ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ ชี้ว่าสงครามที่คนในยุคสมัยหนึ่งเคยมองว่าเป็นวีรกรรมการต่อสู้อันกล้าหาญซึ่งสร้างการยอมรับแก่วีรบุรุษนั้น แท้จริงแล้วก็ยังเป็นเพียงแค่มายาคติที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อหล่อหลอมข้อเท็จจริงที่ว่ามนุษย์ซึ่งเป็นได้ก็เพียง “คนตัวเล็กๆ” กำลังจับอาวุธประหัตประหารกันเองอย่างไรเหตุผล

แนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระได้รับการสนับสนุนจากวิวัฒนาการในการสร้างงานกวีนิพนธ์ของกวีสงครามหลายคนที่เปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับการทำสงครามอย่างเห็นได้ชัดหลังจากได้รับประสบการณ์ตรงในสนามรบ เช่น บทกวี *Fragment* ซึ่งเป็นบทกวีสุดท้ายของรูเพิร์ต บรูค ที่เขาแต่งขึ้นก่อนที่เขาจะเสียชีวิตระหว่างสงครามเมื่อปีค.ศ. 1915 หลังจากใช้ชีวิตอยู่ในเรือรบเป็นเวลาเกือบหนึ่งปี สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติเกี่ยวกับความเป็นวีรบุรุษนักรบที่เริ่มจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ภาพอันชวนมองของทหารที่กำลังใช้เวลาช่วงพลบค่ำอย่างผ่อนคลายบนหาดฟ้าเรือกลับมาไปสู่จินตภาพของวาระสุดท้ายอันน่าหวาดหวั่นเมื่อบรูคปรารถนาด้วยความสะเทือนใจว่าใน อีกไม่ช้า ร่างอันงดงามของทหารเหล่านั้นคงจะถูกสงครามฉีกออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย

.....This gay machine of splendour'd soon be broken

Thought little of, pashed, scattered.⁵²

บรูคไม่ใช่กวีเพียงคนเดียวที่เปลี่ยนทัศนคติเรื่องความเป็นวีรบุรุษ ก่อนหน้าที่จะเข้าร่วมกองทัพอังกฤษวิลเฟรด โอเวนแต่งบทกวีบาลาดที่ชื่อ *Ballad of Purchase Money* ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องวีรบุรุษซึ่งเกิดจากการที่คนธรรมดาคนหนึ่งสามารถสละชีวิตของตนเองเพื่อผู้อื่นได้

⁵¹ เจตนา นาควัชระ, “กวีนิพนธ์ร่วมสมัยในฐานะทวิวิจน์ข้ามชาติ,” *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คมบาง, 2546), หน้า 29.

⁵² J.M. Gregson, *Poetry of The First World War*, p. 20.

O meet it is and passing sweet
 To live in peace with others,
 But sweeter still and far more sweet
 To die in war for others.⁵³

ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 ว่าการเสียสละตนเองเพื่อผู้อื่นในสงครามนั้น ถือเป็นคุณลักษณะอันโดดเด่นประการหนึ่งของ “วีรบุรุษ” โอเวนเป็นตัวอย่างของคนหนุ่มที่เติบโตขึ้นในสังคมอังกฤษช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ชีวิตในวัยต้นของเขาแวดล้อมด้วยสังคมปัญญาชนที่อบอวลไปด้วยบรรยากาศของการศึกษา (public school culture) และกระแสวรรณกรรมแนวจอร์เจียน (Georgian literature)* เขาแต่งบทกวีนี้เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเพิ่งเริ่มต้นขึ้นได้ไม่นานและตัวเขาเองก็ยังไม่เคยได้ตระหนักถึงความจริงเกี่ยวกับสงคราม โอเวนผู้ซึ่งในขณะนั้นเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมการอ่านโดยสมบูรณ์มองว่าการตายในสนามรบจะทำให้เขากลายเป็นวีรบุรุษผู้ทรงคุณูปการต่อเพื่อนมนุษย์

อย่างไรก็ตาม ทศนคติเกี่ยวกับความตายเชิงวีรบุรุษที่โอเวนนำเสนอในกวีนิพนธ์ของเขาได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ภายในเวลาประมาณสามปีที่อาสาเข้าร่วมกองทัพ ประสบการณ์ในสมรภูมิต่างหลายทำให้มุมมองที่เปี่ยมด้วยความหวังและความเชื่อมั่นของโอเวนใน *Ballad of Purchase Money* กลับกลายเป็นความผิดหวังที่ทำให้เขาต้องลุกขึ้นมาทวงถามถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สูญสลายไปกับสงครามหลังจากได้เห็นสภาพความตายอย่างไร้ค่าของเพื่อนร่วมรบ ซึ่ง

⁵³ Ibid., p. 15.

* ความพยายามที่จะหวนคืนสู่แนวคิดโรแมนติก (Romanticism) ซึ่งแพร่หลายอยู่ในประเทศอังกฤษตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 (ก่อนและต้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง) โดยให้ความสำคัญกับเรื่องของจิตวิญญาณ การหวนกลับสู่ความบริสุทธิ์แห่งวัยเยาว์ การแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกที่ซบเคื่อนอยู่ภายใน และความเชื่อมั่นในแนวคิดมนุษยนิยม (Humanism) ที่ให้ความสำคัญกับศักยภาพและความยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติ

ภาพลักษณ์ของสงครามในกวีนิพนธ์แนวจอร์เจียนมีลักษณะใกล้เคียงกับงานแบบโรแมนติก กวีมักจะนำเสนอทัศนคติเกี่ยวกับสงครามโดยอ้างอิงกับแนวคิดเรื่องสงครามและนักรบในอุดมคติซึ่งปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสงครามสมัยเก่า เช่น ภาพการต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่สง่างามของนักรบและ ตำนานการต่อสู้ของอัศวินในยุคกลาง เป็นต้น ทำให้กวีนิพนธ์สงครามตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งรวมถึงช่วงเวลาตอนต้นของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งส่วนมากมีลักษณะเป็นกวีนิพนธ์แนวสนับสนุนสงคราม

ในทัศนะของ โอเวนแล้วไม่ต่างอะไรไปจากการล้มตายของปศุสัตว์ ในบทกวีที่ชื่อ *Anthem to Doomed Youth*

What passing-bell for these who die ask cattle?

... Only the monstrous anger of the guns⁵⁴

ความแตกต่างทางความคิดระหว่างบทกวีที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นโดยกวีคนเดียวกันใน ช่วงเวลาที่ต่างกัน เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ดีถึงการปะทะกันระหว่างอุดมคติเรื่องวีรบุรุษกับสังขรณ์ของ สงครามที่กวีได้เรียนรู้จากสนามรบ ในฐานะกวีทหารคนหนึ่ง โอเวนใช้กระพุ่มที่ขึ้นต้นบทกวีของเขา (What passing-bell for these who die ask cattle?) คึงผู้อ่านกลับออกมาจากโลกแห่งตำนานนักรบ ในมหากาพย์ และพร้อมกันนั้นก็กระตุ้นเตือนให้ลูกคิดถึงความจริงอย่างที่เขเองได้ประจักษ์มาด้วย ตนเองแล้วว่าแท้จริงแล้วไม่มีใครเป็น “วีรบุรุษ” ในสงคราม

บทกวีของซิกฟรายด์ แซสซุน ที่เขาตั้งชื่อในทำนองเสียดสีว่า *The Hero* เป็นอีกตัวอย่าง หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการสวนทางกันระหว่างความเชื่อเรื่องวีรบุรุษกับความเป็นจริงอันน่าเศร้า ของทหารที่ต้องเผชิญกับความตายอย่างทารุณ

‘Jack fell as he’d have wished.’ the mother said,

And fold up the letter that she’d read.

‘The Colonel writes so nicely.’ Something broke

In the tired voice that quivered to a choke

She half looked up, ‘We mothers are so proud

Of our dead soldiers.’ Then her face was bowed.

Quietly the Brother Officer went out.

He’d told the poor old dear some gallant lies

That she would nourish all her days, no doubt.

For while he coughed and mumbled, her weak eyes

⁵⁴ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 188

Had shore with gentle triumph, brimmed with joy,
Because he's been so brave, her glorious boy.

He thought how 'Jack', cold-footed, useless swine,
Had panicked down the trench that night the mine
Went up at a Wicked Corner; hoe he'd tried
To get sent home, and how, at last, he died,
Blown to small bits. And no one seemed to care
Except that lonely woman with white hair.⁵⁵

บทกวีข้างต้นชวนให้นึกถึงฉากสั้นๆ ในภาพยนตร์สงคราม⁵⁶ซึ่งประกอบด้วยตัวละคร 3 ตัว คือ “Jack” เด็กหนุ่มที่อาสาเข้าร่วมรบกับกองทัพอังกฤษสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและในที่สุดก็เสียชีวิตในที่รบ หญิงชราผู้เป็นมารดาของเขา และนายทหารที่เป็นผู้นำข่าวการตายของ “Jack” มาแจ้งแก่ผู้เป็นมารดา กวีใช้บทพูดเดี่ยว (monologue) ในลักษณะบทรำพึงของหญิงชราหลังจากได้รับข่าวการเสียชีวิตของบุตรชายในบทที่หนึ่ง เช่น ‘Jack fell as he'd have wished.’ (วรรคที่ 1) ‘The Colonel writes so nicely.’ (วรรคที่ 3) ‘We mothers are so proud of our dead soldiers.’ (วรรคที่ 5-6) สลับกับการบรรยายท่าทางและสีหน้าแววตาของตัวละครเพื่อเผยความรู้สึกอันแท้จริง เช่น เสียงพูดของหญิงชราซึ่งแผ่นเบาและสั่นเครือจนฟังคล้ายเสียงสะอื้น (Something broke / In the tired voice that quivered to a choke – วรรคที่ 4) ใบหน้าที่ก้มต่ำอยู่เป็นนิจ (She half looked up / Then her face was bowed. – วรรคที่ 5-6) หรือดวงตาอันอ่อนแสงของหญิงชราที่ยังเปล่งประกายด้วยความสุขเมื่อกล่าวถึงการจากไปของบุตรชาย (her weak eyes / Had shore with gentle triumph, brimmed with joy – วรรคที่ 10-11) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกอันซับซ้อนระหว่างความโศกเศร้าจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักกับความภาคภูมิใจในตัวบุตรชายซึ่งนางเชื่อว่าได้จากไปอย่างวีรบุรุษ ในขณะที่กวีบรรยายถึงท่าทีที่แสดงให้เห็นถึงความอึดอัดใจของนายทหารเมื่อต้องอยู่ต่อหน้าหญิงชราเพื่อส่งข่าวการตายของ “Jack” ไม่ว่าจะเป็นการเดินจากไปอย่างเงียบงัน (Quietly the Brother Officer went out - วรรคที่ 7) การกระแอมไอซึ่งเป็นอาการที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกกระวนกระวายใจในระหว่างที่พิมพ์ปากข่าวร้ายแก่หญิงชรา (he coughed and mumbled - วรรคที่ 10) ส่วน “Jack” เด็ก

⁵⁵ Ibid., p. 176.

⁵⁶ Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory*, pp. 220-222.

หนุ่มซึ่งเป็นที่มาของการเผชิญหน้าอันชวนหดหู่ระหว่างนายทหารกับหญิงชรา นั้น ปรากฏอยู่แต่เพียงในความคิดคำนึงของนายทหารในลักษณะของการย้อนคิด (flash back) หลังจากที่เขาเดินออกมาและครุ่นคิดถึงวาระสุดท้ายอันน่าอนาถใจของ “Jack” ที่เขาได้เห็นมาด้วยตัวเอง

ชื่อของ “Jack” ซึ่งถูกกล่าวถึงถึงสองครั้งในบทกวี ทั้งโดยหญิงชราผู้เป็นมารดา (วรรคที่1) และโดยนายทหารผู้มาแจ้งข่าวการตายของเขา (วรรคที่13) เป็นชื่อที่มีความสำคัญต่อการนำเสนอทัศนคติของกวีที่มีต่อแนวคิดเรื่องวีรบุรุษ ทั้งนี้เพราะ “Jack” ไม่ใช่ชื่อที่ตั้งอย่างประณีตไพเราะหรือแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่สง่างาม หากแต่เป็นเพียงชื่อเล่นอย่างสามัญที่สุดซึ่งไม่อาจบ่งชี้อะไรได้แม้แต่ตัวตนของเจ้าของชื่อ ด้วยเหตุนี้ “Jack” สำหรับแซสซุนจึงอาจไม่ได้หมายถึงใครคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นเด็กหนุ่มคนใดก็ตามที่ไฝฝืนในสิ่งเดียวกันกับ “Jack” ในบทกวี นั่นคือการต่อสู้เพื่อให้ได้เป็นวีรบุรุษสงคราม ในขณะที่เดียวกัน หญิงชราซึ่งไม่ปรากฏลักษณะเฉพาะอื่นใดนอกจากความเป็นแม่ก็ได้ประกาศตัวเป็นเสมือนตัวแทนของแม่อีกนับแสนคนที่ต้องสูญเสียลูกชายสุดที่รักในสงคราม และทำได้เพียงปลอบใจตัวเองว่าพวกนางสามารถระลึกถึงลูกๆ ที่จากไปด้วยความภาคภูมิใจ (‘We mothers are so proud / Of our dead soldiers.’) แท้จริงแล้ว ทั้ง “Jack” และแม่ผู้ชราต่างก็เป็นตัวแทนของคนกลุ่มหนึ่งที่หลงเชื่อในเรื่องวีรบุรุษซึ่งในทัศนคติของกวีก็เป็นเพียง “เรื่องโกหกอันสวยหรู” (gallant lies) เท่านั้นเอง

จุดเด่นของ *The Hero* อยู่ที่ความขมขื่นของสถานการณ์ซึ่งเกิดจากความขัดแย้งระหว่างความเชื่อมั่นของหญิงชราที่ว่าบุตรชายของนางได้ต่อสู้อย่างกล้าหาญและจากไปอย่างวีรบุรุษกับสัจธรรมเรื่องความโหดร้ายทารุณที่เผยตัวต่อหน้า “Jack” ก่อนที่เขาจะพบกับจุดจบอันน่าอนาถ หญิงชราผู้ใช้ชีวิตรอคอยการกลับมาของบุตรชายไม่มีวันทราบว่าจะสงครามที่แท้จริงเป็นเช่นไร และบุตรชายของนางได้จบชีวิตลงในสภาพใด ดังนั้น แม้จะต้องเจ็บปวดกับการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักแต่นางก็ยังสามารถได้รับความสุขเล็กๆ น้อยๆ จากการชื่นชมเรื่องโกหกเกี่ยวกับความกล้าหาญและเสียสละของบุตรชาย อย่างไรก็ตาม ความเจ็บปวดจากการสูญเสียของหญิงชราที่ไม่อาจกลบเกลื่อนได้หมดสิ้นแม้จะเฝ้าย้ำกับตนเองว่าบุตรชายได้จากไปอย่างมีเกียรติ ไม่ต่างอะไรกับการสร้างภาพของวีรบุรุษอย่างสวยหรูซึ่งในที่สุดก็ไม่อาจกลบเกลื่อนความจริงอันโหดร้ายของสงครามไปได้

ความจริงเกี่ยวกับวาระสุดท้ายของ “Jack” ซึ่งแฝงไว้ด้วยทัศนคติต่อต้านสงครามของผู้แต่ง ได้ถูกนำเสนอผ่านสายตาของนายทหารที่เป็นผู้นำข่ามาแจ้งแก่หญิงชรา ความรู้สึกอัดอั้นเมื่อเขาได้เห็นท่าทางอันแสดงออกซึ่งความภาคภูมิใจในวีรกรรมอันกล้าหาญของผู้เป็นมารดานั้นเกิดจากการ

ที่เขาได้มีประสบการณ์ร่วมในความทารุณโหดร้ายของสงครามเช่นเดียวกับที่ “Jack” ได้ค้นพบด้วยตนเองในสมรภูมิและตระหนักถึงสิ่งที่เด็กหนุ่มตัดสินใจกระทำเมื่ออยู่ในสนามรบ ไม่ว่าจะเป็นการตะเกียกตะกายหนีจากหลุมพลาเพื่อเอาชีวิตรอด (Had panicked down the trench that night the mine / Went up at a Wicked Corner) หรือแม้แต่ความพยายามที่จะวิ่งวนให้กองทัพส่งตัวเขากลับบ้าน (hoe he'd tried / To get sent home) ซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงแง่มุมที่ขลาดเขลาของมนุษย์ การกระทำของ “Jack” หักล้างภาพของวีรบุรุษที่ต่อสู้อย่างกล้าหาญและพร้อมพลีชีพเพื่อปกป้องผู้อื่นตามแบบฉบับของนักรบในตำนานลงอย่างสิ้นเชิง และเหลือไว้เพียงเด็กหนุ่มที่ตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์อย่างทีกีฟรานซิส เลดวิดจ์ (Francis Ledwidge) เรียกว่า “The helpless children of circumstance”⁵⁷ ร่างที่ถูกกระเบิดถึกเป็นชิ้นๆ กระจัดกระจายอยู่ในสนามรบโดยไม่มีใครเหลียวแลลงไม่ต่างอะไรกับความฝันที่ข่อยยับเมื่อได้พบกับความเป็นจริงอันโหดร้ายของสงคราม

การตายของ “Jack” เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของภาพลักษณ์ความตายอันชวนให้สิ้นหวังซึ่งปรากฏซ้ำอยู่บ่อยครั้งในกวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงคราม แต่เดิมการบรรยายถึงความตายอันสง่างามนับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมภาพลักษณ์วีรบุรุษในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม แต่สำหรับกวีที่ต่อต้านสงครามแล้ว ภาพของอัศวินที่ทอดกายลงหมดลมหายใจโดยไม่ลืมที่จะหันศีรษะไปทางศัตรูเป็นเพียงภาพสมมติที่ถูกปรุงแต่งขึ้นโดยไม่แยแสต่อความเป็นจริง และไม่ใช่วาทะที่เหมาะสมสำหรับผู้เป็นกวีซึ่งสมควรตระหนักถึงพันธกิจของตนในการสะท้อนสังขรณ์ของสงครามให้เป็นที่ประจักษ์ ด้วยความสำนึกดังกล่าว กวีที่ต่อต้านสงครามจึงพร้อมใจกันตีแผ่ภาพวาระสุดท้ายอันน่ารังเกียจของทหารซึ่งล้วนแล้วแต่ขัดแย้งกับภาพลักษณ์ในอุดมคติของนักรบที่เคยมีมาก่อน⁵⁸

ในบทกวีที่ชื่อ *Song of a Dying Gunner* ของชาลส์ คอสลีย์ (Charles Causley) หัวสุดท้ายของชีวิตของพลแม่นปืนคนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความความกระวนกระวาย ความหวาดกลัว และความอ่อนแอภายในจิตใจซึ่งไม่ใช่ลักษณะของผู้ที่จะเป็นวีรบุรุษสงครามได้แม้แต่น้อย

⁵⁷ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 28.

⁵⁸ J.M. Gregson, *Poetry of The First World War*, p. 26.

Oh mother my mouth is full of stars
 As cartridges in the tray
 My blood is a twin-branched scarlet tree
 And it runs all runs away.

O h C o o k t o t h e G a l l e y i s s o u n d e d o f f
 A n d t h e l a d s a r e d o w n i n t h e m e s s
 But I lie done by the forrard gun
 With a bullet in my breast

Don't send me a parcel at Christmas time
 Of socks and nutty and wine
 And don't depend on a long weekend
 By the Great Western Railway line.

Farewell, Aggie Weston, the Barracks at Guz,
 Hang my tiddley suit on the door
 I'm sewn up neat in a canvas sheer
 And I shan't be home no more

สิ่งที่ทำให้ความสำคัญคือการสร้างภาพทหารที่กำลังเผชิญหน้ากับความตายในฐานะ “คนตัวเล็ก ๆ” ที่มีปมหลัง มีวิถีชีวิตของตนเอง มีความชอบ ความสนใจ มีความรัก ความผูกพัน และมิตรภาพที่หล่อหลอมขึ้นเป็นชีวิตของเขาเข้ามาแทนที่ภาพของนักรบผู้ห้าวหาญซึ่งแบกรับภาระ ความรับผิดชอบของชาติและกองทัพ ด้วยเหตุนี้ ภาพของความตายที่ผู้อ่านได้สัมผัสจาก *Song of a Dying Gunner* จึงไม่ใช่ภาพของอัศวินที่กำลังสิ้นใจอย่างสงบและสง่างาม แต่เป็นภาพอันน่า สะเทือนใจของเด็กหนุ่มที่กำลังร่ำร้องหาแม่ด้วยความความกระวนกระวาย หวาดหวั่นต่อความตาย ที่อยู่ตรงหน้า และในเวลาเดียวกันก็หวังพะวงถึงชีวิตที่เขาจำต้องทิ้งไว้เบื้องหลัง ในห้วงสุดท้ายของ ชีวิต เขาได้กลับไปเป็นลูกชายตัวน้อยที่มักจะร้องหาแม่ให้มาปลอบโยนในยามที่เจ็บป่วย สิ่งที่น่าสังเกต คือผู้พูดใช้อุปถัมภ์ที่ให้ภาพอันสวยงามในการบรรยายถึงสภาพของตัวเองขณะที่นอนรอความ ตาย เช่น “my mouth is full of stars” หรือ “My blood is a twin-branched scarlet tree / And it runs

all runs away” ผลที่ได้ก็คือ ภาพของร่างอันโศกไปด้วยเลือดนั้นถูกถ่ายทอดออกมาในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการเล่านิทานอันเต็มไปด้วยจินตนาการซึ่งเป็นกิจกรรมก่อนเข้านอนของเด็กเล็กๆ ซึ่งสอดคล้องกับกลวิธีการประพันธ์ของกวีที่สร้างจังหวะด้วยการวางตำแหน่งของคำสัมผัสในตอนท้ายของวรรคที่ 1 และวรรคที่ 4 ของแต่ละบท (tray – away / mess – breast / wine – line / door – more) ซึ่งหากอ่านออกเสียงก็จะพบว่าก่อให้เกิดท่วงทำนองที่คล้ายกับเพลงสำหรับเด็ก ด้วยกลวิธีดังกล่าวนี้ กวีได้เคลื่อนกลิ่นภาพวาระสุดท้ายของทหารคนหนึ่งด้วยภาพของเด็กหนุ่มซึ่งแท้จริงแล้วยังมีหัวใจอันอ่อนเยาว์เกินกว่าจะจับปืนขึ้นเข่นฆ่าผู้อื่นได้เพื่อแนะให้เห็นว่าเรื่องราวของสงครามและนักรบที่สง่างามนั้นแท้จริงแล้วก็ไม่ต่างอะไรกับนิทานก่อนนอนซึ่งเล่าถึงเรื่องของวีรบุรุษที่ไม่มีอยู่จริง

แม้จะไม่ได้บรรยายถึงวาระสุดท้ายของทหารที่กำลังจะสิ้นใจในสนามรบ แต่ *Returning the Missing* บทกวีที่มีจุดเด่นอยู่ที่ความเรียบง่าย ของ ลามองท์ สเต็ปโท (Lamont Steptoe) ก็ปฏิเสธการมีอยู่ของวีรบุรุษด้วยการเดินทางกลับบ้านของกล่องบรรจุกระดูก

Boxes

Smaller than bodies

Returning the missing home

Dogtags

And wood

Fragments of bone

All that's left

Of Johnny

Jimmy

Jose

Leroy

Willie

or Jake

All that's left

Of history

Impassioned mystery

Sundown
Of mistake.⁵⁹

“กล่อง” (Boxes) ในบทกวีข้างต้นมีความสำคัญในฐานะตัวแทนของทหารที่เสียชีวิตในสมรภูมิ ทั้งนี้ กองทัพจะจัดการเผาร่างของทหารที่เสียชีวิตในสนามรบแล้วแยกบรรจุกระดูกของเขาเหล่านั้นลงใน “กล่อง” เพื่อจัดส่งกลับไปให้แก่ญาติในแนวหลัง เนื่องจากไม่สามารถที่จะส่งร่างทั้งร่างกลับมาได้ในยามสงคราม คำบรรยายถึงลักษณะของ “กล่อง” ในบทกวีวรรคที่สองซึ่งกวีกล่าวว่า “Smaller than bodies” ชวนให้ผู้วิจัยประหวัดถึงสำนวน “larger than life” ซึ่งเป็นสำนวนที่ใช้เรียกการกระทำอันยิ่งใหญ่และเป็นที่ยกย่องชื่นชมของผู้คน เป็นไปได้ว่ากวีได้กลับสำนวนดังกล่าวเสียเพื่อเสียดสีความเชื่อเรื่องวีรบุรุษเมื่อทหารมากมายมีโอกาสดูกลับบ้านในสภาพที่เหลือเพียงเศษกระดูกที่ถูกบรรจุไว้ใน “กล่อง” ที่มีขนาดเล็กเสียยิ่งกว่าร่างกายมนุษย์ แทนที่จะกลับมารับการแห่แหนสดุดีเยี่ยงวีรบุรุษ ด้วยการซ้ำข้อความ “All that’s left” ในวรรคที่ 7 และ 14 กวีหมายให้ “กล่อง” ในบทกวีนี้เป็นตัวแทนของเศษซากแห่งประวัติศาสตร์และตำนานวีรบุรุษ (All that’s left / of history / Impassioned mystery) เพื่อชี้ให้เห็นว่าสงครามไม่เพียงไม่อาจสร้างวีรบุรุษ หากแต่ยังลดทอนคุณค่าของชีวิตมนุษย์ลงจนกลายเป็นสิ่งที่ไร้ค่า ไร้ความหมาย ทั้งนี้เพราะการเดินทางกลับบ้านอย่างเจียบเหงาของ “กล่อง” เป็นภาพสะท้อนสังกรรมของสงครามซึ่งตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงกับภาพของวีรบุรุษนักรบในอุดมคติซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เด็กหนุ่มจำนวนมากพากันอาสาเข้าสู่สงครามมาทุกยุคทุกสมัย เพราะที่สุดแล้วคนที่อุทิศตนต่อสู้และถึงกับสละชีวิตของตนเองเพื่อไขว่คว้าอุดมคตินั้นก็ต้องจบชีวิตลงอย่างเฉียดตายในสนามรบ ห่างไกลจากบ้านและบุคคลอันเป็นที่รักซึ่งเป็นการตายอันชวนให้สลดใจ

ผู้วิจัยพบว่ากวีได้นำเอาองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายของบทกวีมาใช้สนับสนุนแนวคิดต่อต้านมายาคติเรื่องวีรบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการประพันธ์แบบร้อยกรองอิสระ (Free verse) ที่ปราศจากข้อบังคับทางฉันทลักษณ์อันยุ่งยากและกวีโวหารอันฟุ่มเฟือยอย่างที่มักจะปรากฏคู่กับภาพลักษณ์อันโอ้อ่าของวีรบุรุษในกวีนิพนธ์สงครามยุคเก่า และเช่นเดียวกับชื่อ “Jack” ใน *The Hero* รายชื่อทหารที่สตีปโทอ้างถึงในบทกวีของเขาล้วน ไม่ว่าจะเป็น Johnny Jimmy

⁵⁹ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 231.

Jose Leroy Willie หรือ Jake ต่างก็ไม่ใช่ชื่อที่เป็นทางการ หากแต่เป็นชื่อเล่นอย่างสามัญที่นิยมใช้เรียกแทนชื่อจริงในหมู่คนสนิท ทั้งรูปแบบของกวีนิพนธ์และรายชื่อของผู้เป็นทหารที่ประกอบขึ้นเป็น *Returning the Missing* นี้ล้วนแล้วแต่สะท้อนถึงความเรียบง่ายอย่างคนธรรมดาซึ่งเข้ามาแทนที่ความยิ่งใหญ่สง่างามของวีรบุรุษ

นอกจากความตายอันน่าสลดใจแล้ว ตัวอย่างกวีนิพนธ์ที่ยกมาข้างต้นยังชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ภาพลักษณ์ของทหารในบทกวีทั้งสามมีความแตกต่างจาก “วีรบุรุษ” ในกวีนิพนธ์แนวสนับสนุนสงคราม นั่นก็คือการที่กวีนำเสนอเรื่องราวของ พวกเขาเหล่านั้นในฐานะปัจเจกบุคคลที่ต่างก็มีปมหลังของตนเอง มีครอบครัว มีความสัมพันธ์และความสำคัญต่อบุคคลอื่น ที่สำคัญคือมีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง โดยมีความต้องการที่จะเติมเต็มความปรารถนาภายในจิตใจของตนเองเป็นแรงจูงใจที่ทำให้คนหนุ่มเหล่านั้นก้าวเข้าสู่สงคราม คนเหล่านั้นจึงทำสงครามเพื่อตอบสนองความกระหายในเกียรติยศแห่งตนซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของปัจเจกต่างจากกวีที่เชิดชูวีรกรรมของ “วีรบุรุษ” ซึ่งมักจะกล่าวถึงผู้ที่ทำสงครามโดยมองข้ามตัวตนของคนเหล่านั้น แล้วผูกติดอยู่กับสถาบันที่มีความสำคัญ เช่น ในฐานะตัวแทนของชาติ หรือตัวแทนของกองทัพ และอ้างแนวคิดที่สูงส่ง เช่น การเสียสละชีวิตเพื่อป้องกันชาติตนจากการถูกรุกราน การต่อสู้เพื่อผดุงคุณธรรมหรือต่อสู้เพื่อปกป้องเพื่อนมนุษย์จากทุกข์เจ็ญ เป็นข้ออ้างที่ทำให้ภาพลักษณ์ “วีรบุรุษ” ที่สละตนเองเพื่อผู้อื่นมีความเด่นชัด

การสร้างปมหลังให้กับทหารซึ่งเป็นเสมือน “ตัวเอก” ในกวีนิพนธ์สงคราม แสดงให้เห็นถึงมุมมองเรื่องสงครามและนักรบที่เปลี่ยนไปจากกวีรุ่นเก่า เมื่อปมหลังทำให้ “วีรบุรุษ” กลายเป็น “คนธรรมดา” ที่ถูกสถานการณ์บีบบังคับให้ต้องเผชิญกับความตาย คนเหล่านั้นก็ย่อมมีสิทธิที่จะเผยแง่มุมอันเต็มไปด้วยความอ่อนแอ ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล และความท้อแท้สิ้นหวังต่อชะตาชีวิตของตนออกมาได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกัน การสร้าง “ตัวเอก” ที่มีปมหลัง มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ยังทำให้ผู้อ่านสามารถตระหนักถึงผลกระทบอันยิ่งใหญ่ที่สงครามมีต่อเพื่อนมนุษย์ ความตายในสงครามไม่เพียงเป็นจุดจบของชีวิตทหารเหล่านั้น แต่ยังหมายถึงความเจ็บปวด ความทุกข์ใจอย่างแสนสาหัสสำหรับผู้ที่รอคอยการกลับมาของพวกเขาอย่างไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน

อย่างไรก็ตามความหมายที่แท้จริงของมโนทัศน์เรื่อง “มรดกกรรมของวีรบุรุษ” ไม่ใช่เพียงแค่การนำเสนอเรื่องราวของความตายในสนามรบซึ่งเป็นความหมายตามตัวอักษรเท่านั้น เพราะในขณะที่ความตายอันไร้ค่าของเด็กหนุ่มในเครื่องแบบทหารอาจทิ้งความรู้สึกสะเทือนใจและ

เห็นอกเห็นใจในชะตากรรมอันชวนให้ประหวั่นใจไปถึงจุดจบของตัวละครเอกในงานเขียน โศกนาฏกรรมสมัยใหม่ไว้ในใจผู้อ่าน ผู้วิจัยพบว่าสิ่งที่ฉีกกระชากภาพลักษณ์ของวีรบุรุษในกวีนิพนธ์ สงครามลงอย่างยับเยินกลับกลายเป็นการตีแผ่สัญชาตญาณดิบของมนุษย์เมื่อถูกบีบคั้นด้วยหายนะแห่งสงครามและการเหยียดตนที่ตกเป็นทาสของอารมณ์และความรู้สึกในด้านลบ ไม่ว่าจะเป็น ความขลาด ความรักตัวกลัวตาย ความโหดร้ายป่าเถื่อน ความเห็นแก่ตัว ความละโมภ ฯลฯ ออกมา ภาพของวีรบุรุษที่นับวันก็จะยิ่งเลือนหายไปจากโลกวรรณกรรมได้ถูกแทนที่ด้วยภาพของมนุษย์ที่ถูกสงครามกัดกร่อนจนแม้แต่การรักษามโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ให้คงอยู่ได้ก็ยังคงดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

หลังจากผ่านประสบการณ์ในสนามรบสงครามโลกครั้งที่สองและเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของผู้ที่กำลังต่อสู้กับความตายที่รายรอบ เฮอรัเบิร์ต รีด (Herbert Read) ถึงกับประกาศความผิดหวังที่มีต่อมนุษยชาติในบทกวี *Ode Written During the Battle of Dunkirk, May, 1940*

.....But we who have put our faith
In the goodness of man
And now see man's image debas'd
Lower than the wolf or the hog.....⁶⁰

ด้วยความสะเทือนใจกับ “ชาตุนแท้” ของความเป็นมนุษย์ที่เขาได้พบเจอเมื่อใช้ชีวิตอยู่กับความตายในสนามรบ รีดถึงกับกล่าวอย่างขมขื่นว่าเมื่อตกอยู่ในภาวะคับขันเช่นสงคราม มนุษย์ก็สามารถตกต่ำลงได้ถึงขีดสุด จนกระทั่งรีดสรุปอย่างรุนแรงในตอนท้ายของบทกวีว่า มนุษย์ที่เขาได้พบเห็นจากสนามรบจะมีอยู่ก็เพียงสองประเภทเท่านั้น คือพวกที่ต่ำเสียดยิ่งกว่า “หมาป่า” ก็ยพวก “หมูสกปรก” โดยทั่วไปแล้ว “หมาป่า” เป็นสัญลักษณ์ของความคดโกงและความชั่วร้าย ส่วน “หมู” เป็นสัญลักษณ์ของความขลาดเขลาและตะกราม ความเปรียบที่รีดเลือกใช้สะท้อนทัศนคติของเขาที่ว่าเมื่อตกอยู่ในสงครามมนุษย์มักจะแสดงออกอยู่สองลักษณะ คือ เป็นเหมือนหมาป่าที่พร้อมจะทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาตัวรอด หรือเป็นเหมือนหมูที่ขี้ขลาด ดูเหมือนว่า กวีต่อต้านสงครามอีกหลายคนจะเห็นด้วยความทัศนคติของรีดในเรื่องนี้ หาก “Jack” ของแซสซูน กับเด็กหนุ่มที่รำร่ำหาแม่ในบทกวี

⁶⁰ Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory*, p. 195.

ของคอสลีย์เป็นตัวแทนของ “หมู” ตามทัศนะของริด ก็ยังมีบทกวีอีกมากมายที่ตีแผ่พฤติกรรมของ “หมาป่า” ไว้ได้อย่างน่าสนใจ

เบอร์นาร์ด กัทเทอร์ริดจ์ (Bernard Gutteridge) กวีสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง บอกเล่าถึงประสบการณ์ในสนามรบซึ่งกดดันให้มนุษย์ต้องเลือกระหว่างการเป็นผู้ล่าหรือผู้ถูกล่าใน *Sniper*

Moves in the rocks with inching fingers.
 We among the feathery banana trees
 Imagine for him his aim: the steel helmet
 And English face filling the backsight's V.
 Again as it was last time, that spurting noise,
 Thud, and the writhing figure in long grass.
 Until we match precision with precision:
 We move ten men to one and have him then.

I saw the sniper in the afternoon. The rifle
 Lay there beside him nearby like his shooting,
 The grass twined all around his cap.
 He had killed neatly but we had set
 Ten men about him to write death in jags
 Cutting and spoiling on his face and broken body.⁶¹

ภาพของการต่อสู้กลางป่าสมรภูมิที่กัทเทอร์ริดจ์นำเสนอชวนให้นึกถึงการล่าสัตว์ซึ่งอาศัยนักล่าจำนวนมากเข้าล้อมจับสัตว์ที่ไร้ทางสู้มากกว่าที่จะเป็นการทำสงครามระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยเฉพาะในช่วงเวลาแห่งการไล่ล่าในป่า ซึ่งทหารได้กลายเป็นเพียงมนุษย์ปุถุชนที่สามารถทำได้ทุกวิถีทางเพื่อเอาชีวิตรอดเมื่อสถานการณ์ในสมรภูมิบีบให้ต้องเลือกระหว่างความเป็นกับความตาย การเป็นผู้ล่าหรือผู้ถูกล่า ในขณะที่รูปแบบทหารซึ่งมักจะถูกเปรียบเทียบว่าเป็นเสมือนเสือเกราะ

⁶¹ Brian Gardner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, p. 166.

วาววับของนักรบในตำนานในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม ได้กลับกลายเป็นสิ่งที่บดบังความเป็นมนุษย์ของผู้ที่สวมใส่ จนเหลือสภาพเป็นเพียงเป้าของกระสุนปืนที่มีสัญชาติและสามารถเคลื่อนไหวหลบหลีกได้ (...his aim: the steel helmet And English face filling the backsight's V.)

บทกวีของกัทเทอร์ริคส์สะท้อนให้เห็นถึงความจริงอันน่าขมขื่นที่ทำให้สงครามสมัยใหม่แตกต่างจากสงครามในตำนาน อาวุธสมัยใหม่และการต่อสู้อันไร้กฎเกณฑ์ได้กลายเป็นสิ่งที่ทำลายความสง่างามแห่งความเป็นนักรบไปอย่างสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากมุมมองเรื่องการต่อสู้อันน่าอดสูของทหารทั้งสองฝ่ายที่มีพฤติกรรมที่ไม่ต่างกันนัก ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายตรงข้ามที่อาศัยการซุ่มโจมตีจากในป่าของพลแม่นปืน

Moves in the rocks with inching fingers.

We among the feathery banana trees

Imagine for him his aim....

หรือแม้แต่ฝ่ายของผู้พูดเองที่สุดท้ายก็สังหารพลแม่นปืนผู้นั้นด้วยการระดมพรรคพวกออกไปล่าแบบสิบต่อหนึ่ง (We move ten men to one and have him then / we had set ten men about him to write death in jags) ไม่ว่าจะเป็นการซุ่มทำร้ายจากที่มืดหรือการใช้คนจำนวนมากเข้าล้อมสังหารคนเพียงคนเดียวก็ล้วนแล้วแต่เป็นการต่อสู้ที่ขัดกับภาพลักษณ์วีรบุรุษนักรบในตำนานซึ่งยกย่องผู้กล้าที่ต่อสู้กันซึ่งหน้าแบบตัวต่อตัวด้วยอาวุธมีคมซึ่งต้องอาศัยทั้งทักษะการใช้อาวุธ ความกล้าหาญ และปฏิภาณไหวพริบ ในสายตาของกวี สงครามสมัยใหม่ที่รบกันด้วยปืนซึ่งสามารถโจมตีจากที่ซ่อนตัวในระยะไกลโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากันได้ทำให้คนที่จับอาวุธขึ้นไล่ล่ากันนั้นไม่อาจได้รับการเรียกขานว่า “นักรบ” หรือแม้แต่ “ทหาร” หากจะเป็นได้ก็เพียง “นักล่า” (sniper) ที่มุ่งแต่จะปลิดชีวิตของฝ่ายตรงข้ามโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเกียรติศักดิ์หรืออุดมการณ์แห่งสงครามอีกต่อไป

ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยเห็นควรหยิบยกขึ้นมาอภิปรายเพิ่มเติมในที่นี้ ก็คือข้อแตกต่างระหว่าง “การล่า” กับ “สงคราม” ซึ่งกัทเทอร์ริคส์ได้ชี้ประเด็นไว้อย่างน่าสนใจ แม้จะดูเหมือนว่าต่างก็เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าฟันเหมือนกัน แต่หากพิจารณาจากทฤษฎีสงครามของคาร์ล ฟอน คลอสวิทซ์ ก็จะเห็นได้ว่าสงครามนั้นเป็นเรื่องของวิธีการและเป้าประสงค์ซึ่งต้องเชื่อม

โยกันอย่างมีนัยสำคัญ⁶² และด้วยเหตุที่ถือว่า “วิธีการ” เป็นสิ่งสำคัญ จึงมักปรากฏว่าสงครามมีเงื่อนไขในการปฏิบัติที่แม้จะไม่ใช่อ้อมบังคับตายตัว แต่ก็ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นวิถีทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งอาจแตกต่างกันออกไปตามสภาพทางสังคมและค่านิยมของยุคสมัย⁶³ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น คติอัศวินในยุคกลางของยุโรปซึ่งให้ความสำคัญกับรายละเอียดมากมายที่นอกเหนือไปจากการ “วิธีการ” ในการต่อสู้ นับตั้งแต่การ แต่งกายอย่างเหมาะสม การแสดงมารยาท อันดีในที่รบ การรบพุ่งอย่างเต็มกำลัง และการไม่หมิ่นเกียรติ คู่ต่อสู้แม้ว่าตนจะเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ ฯลฯ หรือแนวคิดเรื่องธรรมสงคราม ที่ยอมรับสงครามว่าเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้หากตั้งอยู่บนหลักของความชอบธรรมและจริยธรรมในการทำสงคราม เหล่านี้ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ “วิธีการ” ในการบรรลุเป้าประสงค์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเมื่อกล่าวถึงสงคราม

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็สงครามที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขใดก็ตาม การให้ความสำคัญกับ “วิธีการ” ย่อมทำให้มีแต่บุคคลหรือฝ่ายที่ประพฤติถูกต้องเหมาะสมเท่านั้นที่จะได้รับการยกย่องเป็นนักรบที่แท้จริงโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นฝ่ายชนะหรือฝ่ายแพ้ แต่สำหรับชัยชนะที่ได้มาโดยไม่สนใจว่าได้มาอย่างไร แม้ว่าจะทำให้บรรลุถึงชัยชนะซึ่งเป็น “เป้าประสงค์” ในการต่อสู้ แต่ก็นับว่าผิดในเชิง “วิธีการ” และไม่อาจเป็นนับเป็น “สงคราม” ที่มีเกียรติ ในทางกลับกัน “การล่า” เป็นเรื่องของการทำให้บรรลุเป้าประสงค์โดยไม่ต้องคำนึงถึง “วิธีการ” ผู้ล่าจึงอาจจะทำอย่างไรก็ได้เพื่อให้ได้มาซึ่ง “เหยื่อ” ที่ตนหมายปอง หากพิจารณาจากความแตกต่างดังที่กล่าวมาข้างต้นก็จะพบว่า ประเด็นสำคัญที่กัทเทอร์ริคส์ชี้ให้เห็นในบทกวีของเขาก็คือข้อเท็จจริงที่ว่ารูปแบบของสงครามสมัยใหม่ได้ทำให้มนุษย์ถอยห่างจากความหมายอันแท้จริงของ “สงคราม” และเขยิบเข้าใกล้ความหมายของ “การล่า” เข้าไปทุกขณะ และการที่เขาตั้งชื่อบทกวีว่า *Sniper* (นักล่า) ก็ดูเหมือนจะเป็นข้อยืนยันแนวคิดดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

ใน *Blood Trial* จอน ฟอร์ดเรสต์ แกลด ดีแฟกต์ติกรรรมของทหารอเมริกันที่กระทำต่อชาวเวียดนามผู้เป็นเจ้าของประเทศอย่างโหดร้ายทารุณ ไม่ต่างอะไรกับนายพรานล่าเหยื่อ

⁶² Karl Von Clausewitz, *War, Politics & Power* (South Bend, Indiana: Regnery/Gateway, 1962) อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎีวิถีวัฒนธรรม* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539), หน้า 6.

⁶³ Karl Von Clausewitz, *On War*, trans. Michael Howard, and Peter Paret (London: David Campbell Publisher, 1993), pp. 5-8.

I had a man in my sights
 And I pulled the trigger.
 I knew he would fall,
 But I didn't think
 He would get back up
 And run like a wounded deer.

We followed the blood trail
 And found only an abandoned pack.
 The Lieutenant took the cash,
 The men divided the food,
 Intelligence was sent the love letters
 And I got the credit
 For a probable kill.
 Intelligence reported the letters
 Were from a woman in the southern provinces
 Which meant she was arrested,
 Beaten, raped, locked in a tiger cage,
 Forced to eat her own excrement
 And beaten again.

If she confessed, she was executed.

If she refused to confess, she was executed.

It was a funny war.

I shot a man.

I killed a woman.⁶⁴

⁶⁴ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p 67.

กวีในฐานะทหารอเมริกันทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวของการกระทำที่สมควรถูกเรียกว่า “การล่า” มากกว่าที่จะเป็น “การทำสงคราม” หากพิจารณาจากทฤษฎีสงครามดังที่กล่าวมาข้างต้น กวีวางตำแหน่งของทหารอเมริกันให้เป็นผู้กระทำด้วยรูปกริยา active เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการเล็งเป้า ((I) had a man in my sights) การยิง ((I) pulled the trigger.) การแกะรอยไล่ล่า ((We) followed the blood trail) การรื้อค้นและหิบบนศพทรัพย์สิน (And found only an abandoned packed. / The Lieutenant too the cash / The men divided the food) ในขณะที่กวีนำเสนอภาพของฝ่ายตรงข้ามในฐานะผู้ถูกกระทำด้วยการใช้รูปกริยา passive ไม่ว่าจะเป็นการ ถูกจับกุม ((she) was arrested) ถูกตี (beaten) ถูกข่มขืน (raped) ถูกกักขัง (locked (in a tiger cage)) ถูกบังคับให้กินของเสียนองตนเอง (Forced to eat her own excrement) และสุดท้ายก็จบลงด้วยโทษร้ายแรงที่สุดที่มนุษย์จะพึงได้รับ คือการถูกสังหาร ((she) was executed) บรรยากาศของบทกวีเต็มไปด้วยความหดหู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกวีเน้นย้ำว่าการกระทำอันโหดร้ายทั้งหมดนั้นได้กระทำต่อ “เหยื่อ” ที่เป็นหญิงสาวชาวเวียดนามคนหนึ่งเพียงเพราะเธอบังเอิญได้รับจดหมายรักจากชายหนุ่มที่กวีเป็นผู้สังหารไปก่อนหน้านี้

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ภาพพจน์ของการไล่ล่าที่กวีเลือกมาใช้นั้นมีอยู่หลายตอนที่ชวนให้ผู้อ่านประหลาดถึงการล่าสัตว์ เช่น “run like a wounded deer.” / “followed the blood trail” / “locked in a tiger cage” ภาพพจน์เหล่านี้แะให้เห็นถึงสัญชาตญาณของสงครามซึ่งดูเหมือนจะไม่ต่างอะไรกับกีฬาล่าสัตว์ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการไล่ล่าและการสังหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อความในบทสุดท้ายที่กวีเล่าถึงชะตากรรมของหญิงสาวชาวเวียดนามที่ถูกจับกุมมาได้ว่าจะต้องถูกสังหารทิ้งไม่ว่าจะเธอยอมสารภาพความลับของฝ่ายตรงข้ามออกมาหรือไม่ก็ตาม การกระทำอันป่าเถื่อนที่กวีอ้างว่าทหารอเมริกันกระทำต่อชาวพื้นเมืองนี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะอันแท้จริงของสงครามที่ผู้แพ้ต้องตกอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างอะไรกับเหยื่อที่ถูกนายพรานล่ามาได้และตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ล่าอย่างใดก็ตาม กวีได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมของเพื่อนทหารเมื่อเขากล่าวอย่างเสียดสีว่า “It was a funny war.” และสิ่งที่ทำให้สงครามเวียดนามเป็นสงครามที่น่าตลกสำหรับกวีก็คือความไร้เหตุผล เมื่อกวีพบว่าการที่เขายิงชายหนุ่มคนหนึ่งโดยที่ยังไม่อาจยืนยันได้ว่าชายที่ตกเป็นเป้ากระสุนนั้นเสียชีวิตจริงหรือไม่กลับทำให้หญิงสาวที่ไม่รู้ชื่อไหนอึนคนหนึ่งต้องมาพบกับความตายอย่างทารุณ

แม้จะถูกแต่งขึ้นในสงครามต่างวาระกัน แต่ทั้ง *Sniper* ของกัทเทอร์ริจจ์และ *Blood Trial* ของเกลดต่างก็สะท้อนแง่มุมอันดำมืดที่ถูกซุกซ่อนไว้ภายใต้มายาคติอันงดงามสวยหรูของความ

เป็นวีรบุรุษนักรบมาเป็นเวลานาน นอกจากจะหักล้างภาพลักษณ์วีรบุรุษลงอย่างสิ้นเชิงแล้ว ภาพของชนธรมดาที่ถูกสงครามเปลี่ยนให้กลายเป็นนักรบที่เหี้ยมโหด ไร้ความปราณี และพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อรักษาชีวิตรอดในสนามรบโดยไม่สนใจวิธีการดังที่กวีทั้งสองนำเสนอ ยังเป็นความจริงอันเจ็บปวดที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอทางจิตวิญญาณที่ทำให้มนุษย์พร้อมที่จะเหยียดเอาอันต่ำทรามออกมาเมื่อถูกบีบคั้นด้วยสถานการณ์สงครามที่ตนไม่อาจควบคุมได้

แม้เราจะยอมรับว่าความงามสง่าของนักรบซึ่งเป็นแก่นความคิดหลักที่มีความสำคัญในกวีนิพนธ์สนับสนุนสงครามมาทุกยุคทุกสมัยนั้นเป็นสิ่งที่เคยมีอยู่จริง แต่สิ่งที่เราไม่อาจปฏิเสธได้เช่นเดียวกันก็คือเราได้ก้าวล่วงยุคสมัยแห่งอุดมคติอันน่าหลงใหลนั้นมาเป็นเวลานานแล้ว และคงไม่มีทางหวนกลับไปได้อีก สงครามสมัยใหม่ที่เอาชนะกันด้วยประสิทธิภาพของอาวุธที่มีอำนาจการทำลายล้างสูงจนยากจะควบคุมได้เข้ามามีอิทธิพลที่ในประวัติศาสตร์ของเหล่าอัศวินในชุดเกราะและไม่เพียงกีดกันการมีอยู่ของวีรบุรุษเท่านั้น แต่ยังได้ทำลายกระทั่งการใช้เหตุผลและมโนสำนึกซึ่งจิดค้นมนุษย์ให้มีความแตกต่างจากสัตว์อื่น กวีที่ต่อต้านสงครามนำเสนอจักรวรรดิอันน่าเจ็บปวดเหล่านี้ในกวีนิพนธ์ของตนก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าภาพลักษณ์อันสวยหรูของนักรบนั้นเพียงภาพมายาที่หลอกล่อให้ผู้คนหลงใหล ในทัศนะของกวีที่ต่อต้านสงคราม วีรบุรุษเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนอยู่จริงในสมรรถภูมิ และการทำสงครามก็ไม่อาจก่อให้เกิดเกียรติยศแก่ผู้ใด

4.3 แนวคิดต่อต้านการแบ่งแยกคู่ปรปักษ์

การที่มนุษย์ทำหั่นเข่นฆ่ากันเพื่อช่วงชิงชัยชนะในสงครามนั้น หากมองอย่างผิวเผินก็น่าจะเป็นเหตุให้ร่องรอยแห่งความแปลกแยกแตกต่างอันนำมาซึ่งความขัดแย้งและการไม่ยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่สำหรับกวีสงครามแล้ว ความทุกข์ยากและผลกระทบอันเลวร้ายที่ทำลายมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจนั้น ได้ถูกแปรเป็น “บทเรียน” ที่กระตุ้นเตือนให้หันมาพิจารณาความผิดพลาดในอดีต ทั้งนี้ โดยตระหนักถึงความจำเป็นในการหาหนทางแก้ไขหรือป้องกันไม่ให้มนุษยชาติต้องประสบกับหายนะเช่นนั้นอีก

จากการศึกษากวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงคราม ผู้วิจัยพบว่ากวีส่วนมากเล็งเห็นถึงเหตุแห่งสงครามก็คือความรู้สึกแปลกแยกแตกต่างซึ่งเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ยึดติดกับอัตตาโดยเฉพาะในระดับส่วนรวม⁶⁵ เช่น ความยึดมั่นในความคิดเรื่อง “ชาติ” หรือ “ชาตินิยม” ทำให้ มนุษย์เชื่อว่าตนเป็น “พวก”

⁶⁵ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี: วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 50.

หรือ “ไม่ใช่พวก” กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จนนำไปสู่ความขัดแย้ง ยิ่งความยึดมั่นใน “อัตตา” เข้มข้นมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่จะทำลาย “ผู้อื่น” ก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ด้วยมุมมองดังกล่าว กวีที่ต่อต้านสงครามจึงเสนอแนะให้มนุษย์ตระหนักถึงความจำเป็นในยอมรับผู้อื่นซึ่งอาจจะมีเอกลักษณ์ แนวคิด และอุดมการณ์ที่ต่างไปจากตนในฐานะเพื่อนร่วมโลก แม้จะต้องยอมรับมนุษย์มาไกลเกินกว่าจะปฏิเสธความแตกต่างที่นับวันก็จะยิ่งซับซ้อนหลากหลายมากขึ้น แต่นั่นก็ทำให้เหตุอันสมควรที่มนุษย์จะต้องเข่นฆ่ากันไม่ ประเด็นสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อยู่ที่การรู้เท่าทันมายาคติแห่งการแบ่งแยกและตระหนักว่าเหตุอันแท้จริงที่ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นปักษ์ต่อกันนั้นล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจาก “สมมติ” ทั้งสิ้น

ผลงานที่ชื่อ *Recruitment* ของ อี. เอ. แมคอินทอช (E. A. Mackintosh) เลียดลีแนวคิดเรื่องการทำสงครามเพื่อชาติโดยกล่าวว่าแท้จริงแล้วผู้ที่ไปสงครามก็เป็นเพียงเหยื่อที่น่าสงสารของการชวนเชื่อเท่านั้น

‘Lads, you’re wanted! over there,’

Shiver in the morning dew,

More poor devils like yourselves

Waiting to be killed by you.

Go and help to swell the names

In the casualty lists.

Help to make a column’s stuff

For the blasted journalists.

Help to keep them nice and safe

From the wicked German foe.

Don’t let him come overhere!

‘Lads, you’re wanted – out you go.’⁶⁶

⁶⁶ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 111.

ถ้อยคำเสียดสีซึ่งเกิดจากการล้อเลียนข้อความเชิญชวนสมัครเป็นทหารในระหว่างสงคราม ดังปรากฏในกวีนิพนธ์ข้างต้นนี้ เกิดจากกวีสังเกตเห็นว่า การที่เด็กหนุ่มชาวอังกฤษสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งถูกป้อนข้อมูลที่สนับสนุนภาพลักษณ์แง่ลบของฝ่ายตรงข้ามอย่างมากมาย นับตั้งแต่การสร้างมุมมองต่อพวกเขาเหล่านั้น ว่าเป็น “ปีศาจ” (devils) เป็น “พวกเยอรมันที่ชั่วร้าย” (the wicked German) และเป็น “ศัตรู” (foe) ล้วนแล้วแต่มีผลให้ “พวกเรา” มีมุมมองแบบคู่ปรปักษ์ต่อ “พวกเขา” เหล่านั้น อย่างไรก็ตาม กวีมองว่าการแบ่งแยกฝักฝ่ายด้วยการยึดยึดภาพลักษณ์ที่ต่ำกว่ามนุษย์ให้แก่ “พวกเขา” นั้น เป็นแต่เพียงเรื่องโกหกอย่างว้าวร้ายของผู้ที่กระหายสงครามและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อย่างเช่น ผู้นำประเทศที่เรียกให้คนเข้าเป็นทหารโดยอ้างการรักษาอธิปไตยและการปกป้องเพื่อนร่วมชาติ (Help to keep them nice and safe / Don't let him come overhere!) และพวกนักข่าวที่สนับสนุนให้คนเป็นทหารและให้เกิดการสู้รบเพราะต้องการข่าวสงครามมาลงในหนังสือพิมพ์ของตนมากยิ่งขึ้น (Help to make a column's stuff / For the blasted journalists) ในความเป็นจริงแล้ว กวีมองว่าทั้ง “พวกเรา” และ “พวกเขา” ต่างก็ตกเป็นเหยื่อของความเขลาหลงเชื่อในมายาคติอันหลอกลวงจนต้องออกมาเผชิญชะตากรรมอันโหดร้ายในสงคราม ซึ่งรอคอยต้อนรับ “พวกเรา” ไม่ต่างอะไรกับที่รอคอย “พวกเขา” ที่ถูกมองว่าเป็นศัตรู

More poor devils like yourselves

Waiting to be killed by you.

จากบทกวีข้างต้น กวีได้สะท้อนทัศนะเรื่องสงครามที่ก้าวพ้นการแบ่งแยกพวกเรา – พวกเขา ได้อย่างน่าสนใจ คำเรียก “poor devils” ซึ่งชี้ชัดถึงมุมมองต่อผู้อื่นในลักษณะของคู่ปรปักษ์ กล่าวคือ เป็นคำเรียกที่เห็นฝ่ายตรงข้ามเป็นศัตรู เป็นปีศาจร้ายที่ต้องถูกกำจัดให้สิ้นไป ซึ่งเป็นมุมมองที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้งในกวีนิพนธ์ที่สนับสนุนสงคราม (อ่านบทที่ 3 ข้อ 3.3 แนวคิดแบ่งแยก แบบคู่ปรปักษ์ – ผู้วิจัย) แต่ในที่นี้ กวีกลับหักล้างความคิดนั้นเสียด้วยการกล่าวว่า “like yourselves” ซึ่งทำให้ “พวกเรา” ซึ่งมองว่าตัวเองกำลังจะประกอบวีรกรรมกำจัดปีศาจร้าย ได้กลายเป็นพวกเดียวกับ “พวกเขา” ซึ่งถูกมองว่าเป็นปีศาจร้ายโดยอัตโนมัติ การซ้อนภาพคู่ปรปักษ์จนกลายเป็นหนึ่งเดียวกัน ส่งผลต่อการตีความหมายในวรรคต่อมา เมื่อกวีกล่าวว่า “พวกเขา” กำลังรอที่จะถูก “พวกเรา” สังหารอยู่ กวีได้ทิ้งข้อควรขบคิดแก่ผู้อ่านว่าในเมื่อทั้ง “พวกเขา” และ “พวกเรา” ต่างก็เป็นปีศาจร้ายไม่ต่างกัน การสังหาร “พวกเขา” ก็ย่อมหมายถึงการสังหาร “พวกเรา” เองด้วยใช่หรือไม่

ในความเป็นจริงแล้ว กวีกำลังชี้ให้เห็นถึงมุมมองและเป้าประสงค์ที่ตรงกันของผู้ที่ต่างก็มองกันและกันในฐานะคู่ปรปักษ์ ในขณะที่ “พวกเรา” ก้าวเข้าสู่สมรภูมิด้วยเชื่อว่าปะปองแผ่นดินเกิดและสังหารศัตรูของชาติ “พวกเขา” ก็กำลังทำในสิ่งเดียวกันด้วยความมุ่งมั่นแบบเดียวกัน หากมองในมุมนี้ ย่อมเกิดคำถามขึ้นในใจผู้อ่านร่วมสมัยว่า ถ้าเช่นนั้น ความเชื่อของใครกันเล่าที่ถูกต้อง ใครกันแน่จึงจะนับว่าเป็นปีศาจร้ายที่แท้จริง ใครคือฝ่ายธรรมะและใครคือฝ่ายอธรรม ด้วยแนวการสร้างงานเชิงเสียดสี กวีใช้น้ำเสียงเย้ยหยันเมื่อกล่าววาทหารอังกฤษถูกส่งเข้าสู่สนามรบเพื่อ “swell the names / In the casualty lists” และ “make a column’s stuff / For the blasted journalists” ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเหตุผลอันไร้แก่นสารสาระเกินกว่าจะนำมาใช้อ้างให้มนุษย์ต้องฆ่าฟันกัน ในความเป็นจริงแล้วทั้ง “พวกเรา” และ “พวกเขา” ต่างก็ไม่มีฝ่ายใดถูกหรือผิด เพราะต่างฝ่ายต่างก็ตกเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจที่ใช้ความยึดมั่นในเรื่องชาติและการปลุกฝังภาพลักษณ์คู่ปรปักษ์มาเป็นตัวล่อให้ผู้คนมากมายยอมสละชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการของคน

ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม บทกวีของแมคอินทอชสามารถชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงความเป็น “เอก” ที่ซ่อนอยู่ภายใต้มายาการแห่งความขัดแย้ง ได้อย่างน่าสนใจ ด้วยลีลาเสียดสีที่ครอบคลุมบรรยากาศหลักของ *Recruitment* ทั้งนี้ ผู้อ่านจะรู้สึกได้ว่า “พวกเรา” และ “พวกเขา” ซึ่งเมื่ออยู่ในสนามรบจะต้องเผชิญหน้ากันในฐานะศัตรู ได้ถูกเชื่อมประสานให้กลายเป็นหนึ่งเดียวด้วยความตาย ความสูญเสีย และการตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์

ภาพลักษณ์ใหม่ของกลุ่มปรปักษ์ซึ่งถูกเปลี่ยนจาก “ศัตรู” ไปสู่ความเป็น “เพื่อนร่วมทุกข์” นับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการที่มนุษย์เริ่มตระหนักถึงโทษภัยอันร้ายแรงของสงครามซิกฟรายน แซสซูน ทึ่งทำยบทกวี *Glory of Women* ไว้อย่างน่าคิดว่า

.....O German Mother dreaming by the fire,
While you are knitting socks to send your son
His face is trodden deeper in the mud.⁶⁷

แม้จะเป็นทหารอังกฤษ แต่เมื่อได้เห็นศพของทหารเยอรมันถูกทิ้งไว้ในสนามรบ ผู้พูดก็มีแก่นใจนึกถึงผู้เป็นมารดาที่ต้องสูญเสียลูกชายไปในสงครามโดยไม่รู้ตัว ผู้พูดแสดงความเห็นอกเห็นใจ

⁶⁷ Jon Stallworthy, ed. *The Oxford Book of War Poetry*, p. 178.

ที่หญิงชราซึ่งเป็นคนของฝ่ายตรงข้าม เพราะในสถานการณ์แห่งความทุกข์ยากนั้น เขาสามารถมองทะลุ “เปลือก” แห่งความเป็นศัตรูซึ่งถูกกำหนดด้วยเครื่องแบบทหารและความเป็นปรีภัยไปสู่ “แก่น” ของความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ต้องร่วมเผชิญชะตากรรมในสนามรบ

ในขณะที่แมคอินทอชและแซสซูนมองว่าการแบ่งแยกเป็นมายาคติที่ล่อลวงให้มนุษย์ต้องต้องหันมาแข่งฆ่ากันอย่างไร้เหตุผล ซาลส์ ซอร์เลย์ ในบทกวีที่ชื่อ *To Germany* พิจารณาถึงลงไปถึงเหตุผลที่มนุษย์ต้องทำสงครามต่อกันและเสนอแนะให้มนุษย์จับมือกันก้าวข้ามมายาคติแห่งการแบ่งแยกเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

You are blind like us. You hurt no man designed,
And no man claimed the conquest of your land.
But gropers both through fields of thought confined.
We stumble and we do not understand.
You only saw your future bigly planned,
And we, the tapering paths of our own mind,
And in each other's dearest ways we stand,
And hiss and hate. And the blind fight the blind.

When it is peace, then we may view again
With new-won eyes each other's truer form
And wonder. Grown more loving-kind and warm
We'll grasp firm hands and laugh at the old pain,
When it is peace. But until peace, the storm
The darkness and the thunder and the rain.⁶⁸

กวีซึ่งเป็นชาวอังกฤษเริ่มต้นส่งสารถึงผู้ฟัง “พวกท่าน” (You) ซึ่งในที่นี้หมายถึงชาวเยอรมันที่เป็นคู่สงคราม โดยแสดงความพยายามที่จะสมานรอยร้าวและเริ่มสร้างความสัมพันธ์ด้วยการชี้ให้เห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่าง “พวกเรา” เข้ากับ “พวกท่าน” ในฐานะที่เป็น

⁶⁸ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 46.

เพื่อนมนุษย์ ความน่าขมขื่นของสถานการณ์อยู่ที่กวีเชื่อมโยงทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกันด้วยข้อเท็จจริงที่ว่าต่างฝ่ายต่างก็ตกอยู่ในความความมืดบอด (You are blind like us) อันเกิดจากมายาคติแห่งความเป็นศัตรูที่ผลักดันให้ทั้งสองฝ่ายต่างก็ตกอยู่ในบรรยากาศของความไม่ไว้วางใจ ในขณะที่ต่างก็มีความทะเยอทะยาน ที่จะขยายอิทธิพลของตนออกไปให้กว้างขวาง (You only saw your future bigly planned / And we, the tapering paths of our own mind) ต่างฝ่ายต่างก็ยังคงหวาดระแวงว่าจะถูกรุกรานจากฝ่ายตรงข้าม ทั้งที่แท้จริงแล้วความรู้สึกในแง่ลบทั้งหลายที่มีต่อกันนั้นล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของจินตนาการซึ่งนำไปสู่ความไม่เข้าใจ (groppers both through fields of thought confined / We stumble and we do not understand) และในที่สุดก็กลายเป็นที่มาของความเกลียดชังซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการเกิดสงครามที่กวีเปรียบเทียบว่าไม่ต่างอะไรกับ “คนตาบอดสู้กับคนตาบอด” (And the blind fight the blind) ขอให้สังเกตการใช้คำสันธาน “and” ซึ่งปรากฏซ้ำถึงห้าครั้ง ในบทกวีบทที่หนึ่ง โดยทั่วไปแล้ว “and” เป็นคำที่เชื่อมที่เน้นถึงความต่อเนื่อง ในที่นี้ใช้กวีใช้ “and” ไล่เรียงกระบวนการขับเคลื่อนแห่งมายาคติที่นำมนุษย์เข้าสู่สงคราม ซึ่งนอกจากจะแสดงถึงการเกิดอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังแสดงถึงความสับสนอลหม่านและความไร้ระเบียบของสงครามอันเกิดจากการกระทำอันหุนหันพลันแล่นและไร้การไตร่ตรอง ในขณะที่อุปมาการทะเลาะเบาะแว้งของคนตาบอดที่กวียกมากล่าวถึงนี้ นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความมืดมนทางความคิดอันเกิดจากการหลงติดอยู่ในมายาคติแห่งความเป็นศัตรูแล้ว ในอีกแง่หนึ่ง อุปมาดังกล่าวยังก่อให้เกิดจินตภาพอันกำกวมระหว่างความชวนชังกับความน่าอนาใจของคนตาบอดสองคนที่ต่างก็ไม่รู้จักและมองไม่เห็นกัน แต่กลับทุ่มเทกำลังต่อสู้กันอย่างเต็มที่โดยหาประโยชน์อันใดมิได้ ภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของกวีที่มีต่อการทำสงครามระหว่างสองประเทศว่าเป็นสิ่งไร้สาระที่น่าอนาใจ

เป็นที่น่าสังเกตว่าชอร์เลย์เปลี่ยนจากการใช้สรรพนาม “you” แทนเยอรมนีกับ “we” แทนอังกฤษในบทที่หนึ่ง มาเป็นการใช้ “we” เพียงคำเดียวแทนทั้งสองฝ่ายในบทที่สอง แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมประสานระหว่าง “พวกเรา” กับ “พวกเขา” ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาของบทกวีที่ย้ำถึงความเป็นไปได้ของสันติภาพ “When it is peace...” ถึงสองครั้ง แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของกวีที่จะได้เห็นทั้งสองฝ่าย “เปิดตา” ขึ้นอีกครั้ง เพื่อ “มอง” ตัวตนที่แท้จริงของผู้ที่ตนเคยสมมติเอาว่าเป็นศัตรู (we may view again / With new-won eyes other's truer form) กวีเชื่อว่าเมื่อความเข้าใจอันดีเกิดขึ้นอีกครั้ง ทั้งสองฝ่ายก็จะสามารถหันหน้ามาจับมือเป็นมิตรต่อกันและมองความขัดแย้งเป็นเพียงอดีตอันไร้แก่นสาร (We'll grasp firm hands and laugh at the old pain) แต่ถึงกระนั้น กวีก็ใช้สันธาน “But” ในตอนท้ายเพื่อแสดงให้เห็นถึงการยอมรับความเป็นจริงว่าสันติที่ตนคาดหวังให้เกิดขึ้นนั้นยังคงอยู่อีกห่างไกล และด้วยสภาพการณ์ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งซึ่งเป็นเรื่องจริงที่กวีได้

ประจักษ์อยู่ต่อหน้า สันติภาพคงไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาโดยง่าย และมนุษย์คงต้องฟันฝ่าความทุกข์ยาก
อีกมากมายในอนาคตหากต้องการนำพาตัวเองให้หลุดพ้นจากวังวนแห่งสงคราม

.....But until peace, the storm

The darkness and the thunder and the rain.

ถึงแม้ว่าบทกวีของซอร์เลย์จะชี้ให้เห็นถึงความมุ่งหวังต่อสันติภาพพร้อมทั้งแนะถึงทาง
ออกของปัญหาว่ามนุษย์ควรยุติความคิดแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา และเลิกมองกันและกันเป็นศัตรู
เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ แต่กระนั้น การที่ซอร์เลย์ได้มีประสบการณ์ตรงจากสนามรบได้รู้
เห็นความรุนแรงของขัดแย้ง และมีส่วนร่วมในการเข่นฆ่าทำลายล้างที่เกิดขึ้น ทำให้เขาไม่อาจตั้ง
ความหวังว่ามนุษยชาติจะสามารถฟันฝ่ามายาคติแห่งความเป็นปรีภัยไปสู่อุดมคติแห่งสันติภาพ
ได้อย่างราบรื่นและง่ายดาย

นอกจาก ซอร์เลย์แล้ว ทิกห์ นัท อันห์ (Thich Nhat Hanh) กวีชาวเวียดนาม เป็นอีกคนหนึ่ง
ที่ตระหนักดีว่าเมื่อมนุษย์ถล่มตัวลงสู่วังวนของสงครามแล้ว สันติภาพก็จะกลายเป็นสถานะที่ไม่อาจ
ได้มาโดยง่าย ด้วยตระหนักในพันธกิจของกวีในการชี้นำสังคม เขาถึงกับประกาศเจตนารมณ์ที่จะ
ต่อต้านการทำสงครามอย่างมุ่งมั่นจนกว่าชีวิตจะหาไม่ในบทกวีที่ชื่อ *Condemnation*

Yesterday Vietcong came through my village,

And because of this, the village was bombed.

Every soul was killed.

....

Let me raise my voice to denounce this dreadful war,

This murder of brothers by brothers!

.....

I am like the birds who dies for the sake of its mate,

Dripping blood from its broken beak and crying out,

“Beware! Turn around and face your real enemies - -

ambition, violence, hatred, and greed.”

Humans are not our enemies - - even those called “Vietcong”

If we kill our brothers and sisters, what will we have left?

With whom then shall we live?”⁶⁹

แนวคิดสำคัญที่กวีนำเสนออยู่ที่การมองว่ามนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่เป็น “พี่น้อง” ไม่ว่าชาติใดภาษาใด ซึ่งกวีกล่าวซ้ำไปถึงสองครั้งด้วยการประณามสงครามเวียดนามว่าเป็น “การเข่นฆ่ากันระหว่างพี่น้อง” ((This) murder of brothers by brothers / (If) we kill our brothers and sisters) อย่างไรก็ตาม กวีไม่ได้ปฏิเสธความจริงที่ว่า การแบ่งแยกแตกต่างในหมู่มนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ แม้แต่กวีซึ่งประกาศตัวเป็นผู้ต่อต้านสงครามอย่างจริงจัง ก็ยังไม่อาจหลีกเลี่ยงการแบ่งแยกตนเองในฐานะชาวเวียดนามได้ ออกจากพวกเวียดนาม “Vietcong came through my village” / “those called “Vietcong” (ตัวหนาโดยผู้วิจัย) แต่สิ่งที่สำคัญกว่าความแบ่งแยก ก็คือความเชื่อมั่นของกวีที่ว่า มนุษย์ยังน่าจะอยู่ร่วมกันได้ แม้จะมีความแตกต่างเหล่านั้น ทั้งนี้ เขาได้แสดงความปรารถนาที่จะเห็นมนุษย์ปล่อยวางอคติระหว่างกันและก้าวข้ามกรอบความคิดเรื่องชาติไปสู่มุมมองทางสังคมที่กว้างใหญ่และเป็นอุดมคติกว่า นั่นคือ สังคมของมนุษยชาติ ที่ปราศจากความเป็นศัตรู และยุติการใช้ความรุนแรงต่อกัน อุปมาเหมือนพี่น้องที่ย่อมไม่เข่นฆ่ากันเอง แนวคิดดังกล่าวปรากฏชัดในตอนท้ายของบทเมื่อกวีจบงานของเขาด้วยการทิ้งคำถามไว้ให้ผู้อ่านได้ขบคิด

“Beware! Turn around and face your real enemies - -
ambition, violence, hatred, and greed.”

Humans are not our enemies - - even those called “Vietcong”

If we kill our brothers and sisters, what will we have left?

With whom then shall we live?”

ข้อความในเครื่องหมายอัฒภาคแสดงการเน้นย้ำ “สาร” ที่กวีต้องการจะสื่อออกมาในลักษณะของ “การร้องตะโกน” (crying out) จากความอัดอั้นตันใจของกวีที่ได้ประสบกับภาพของ

⁶⁹ Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 63.

ความพินาศย่อยยับของมนุษยชาติด้วยตาของตนเอง “สาร” ที่เขาส่งถึงผู้อ่านชี้ให้เห็นว่าศัตรูที่แท้จริงของมนุษย์นั้นหาใช่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ หากแต่เป็นความทะยานอยาก ความรุนแรง ความเกลียดชัง และความโลภ (ambition, violence, hatred, and greed) ซึ่งผลักดันให้มนุษย์มองกันและกันเป็นคู่แข่งหรือเป็นศัตรูจนนำมาซึ่งสงคราม คำถามที่กวีทิ้งไว้ในตอนท้ายของบท “what will we have left?” / “With whom then shall we live?” จึงเป็นเสมือนการเตือนครั้งสุดท้ายให้ทราบว่าการหากมนุษย์ไม่ยอมทำความเข้าใจกับความจริงดังกล่าวและยังยืนยันที่จะรบราฆ่าฟันกันเองต่อไป ผลสุดท้ายก็จะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว

แม้จะแสดงความไม่เห็นด้วยที่มนุษย์อ้างความแบ่งแยกแตกต่างมากเป็นข้ออ้างในการทำสงคราม แต่ไม่ว่าจะซอร์เลย์หรือทิกห์ นัท อันท์ ต่างก็ไม่ได้มองข้ามการมีอยู่ของความแตกต่าง เพียงแต่ได้เสนอแนะหนทางในการลดช่องว่างของความแตกต่างเพื่อไม่ให้พัฒนาไปเป็นความแตกแยกด้วยการพยายามเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างเข้าอกเข้าใจและรู้จักยอมรับในความแตกต่างนั้น แต่สำหรับแพททริก ซาเวจ (Patrick Savage) กวีทหารชาวอังกฤษสมัยสงครามโลก ครั้งที่สอง เขาได้เสนอแนวคิดที่ต่างออกไปใน *Second Autumn* ว่าแท้จริงแล้วมนุษย์ไม่จำเป็นต้องอาศัย “ความพยายาม” ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพราะในมุมมองของธรรมชาติมนุษย์ก็เป็นหนึ่งเดียวกันอยู่แล้วตั้งแต่ต้น

So here am I

Upon the German earth, beneath the German sky,
 And bird flock southward, wheeling as they fly,
 And there are morning mists, and trees turn brown,
 And the winds blow, and blow the dead leaves down,
 And lamp are earlier on, and curtains drawn,
 And nights leave frosted dew-drops on the lawn,
 And bonfire smoke goes curling up on high,

Just as on English earth, beneath an English sky.

But here am I.⁷⁰

⁷⁰ Brian Gardner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, p. 140.

บทกวีของชาวเวจแสดงให้เห็นถึงความกังวลต่ออคติแห่งความเป็นชาติ ผู้พูดซึ่งได้ไปยืนอยู่บนแผ่นดินเยอรมนี พบว่า “ธรรมชาติ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากเหง้าอันแท้จริงของมนุษย์นั้น ไม่ว่าจะอยู่ในอังกฤษหรือเยอรมนีก็ไม่มี ความแตกต่างกัน สิ่งเดียวที่ทำให้เกิดความแตกต่างจนกระทั่งมนุษย์ต้องทำสงครามเข่นฆ่ากันอย่างรุนแรงก็คือ “สังคมประดิษฐ์” ซึ่งเกิดจากจินตนาการและการสมมติความเป็น “ชาติ” ขึ้นมาเพื่อสร้างเอกลักษณ์ในการกำหนดตัวตนให้กับสิ่งที่คิดและเชื่อว่าเป็นของตน ผู้พูดได้ตระหนักด้วยตนเองเมื่อยืนอยู่ท่ามกลางธรรมชาติว่า ทั้งแผ่นดินและท้องฟ้า “ของเยอรมนี” นั้น หากมองจากมุมมองของธรรมชาติโดยปราศจากอคติแล้วก็คือแผ่นดินและท้องฟ้าเดียวกันกับ “ของอังกฤษ” เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นนกหรือต้นไม้ซึ่งต่างก็สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติเพราะปราศจากอคติแห่งการแบ่งแยกดังกล่าวนี้

จะเห็นได้ว่าหนทางคืนสู่สันติภาพในความคิดของชาวเวจนั้นแตกต่างจากของซอร์เลย์ และทิกท์ นัท อันท์ ตรงที่ทั้งสองคนยอมรับการมีอยู่ของความแตกต่างในหมู่มนุษย์ ซึ่งถูกกำหนดด้วยกรอบความคิดเรื่อง “ชาติ” เพียงแต่ซอร์เลย์มองว่ามนุษย์ซึ่งต่างชาติต่างภาษาน่าจะสามารถอยู่ร่วมกันได้บนความแตกต่างนั้นหากเรียนรู้ที่จะยอมรับซึ่งกันและกัน ทำความเข้าใจกับเจตนาของผู้อื่น และมีความไว้วางใจในเพื่อนมนุษย์ ส่วน ทิก จัท อันท์ ก็มองว่ามนุษย์ที่แตกต่างนั้นยังสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างพี่น้อง ในขณะที่แนวคิดต่อต้านการแบ่งแยกของชาวเวจนั้นน่าสนใจตรงที่เขาพยายามชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของมุมมองความเป็นมนุษย์ที่ย้อนกลับไปสู่ตัวตนดั้งเดิมด้วยมุมมองของชาวเวจ ความเป็น “ชาติ” จะกลายเป็นเพียงสิ่งสมมติอันไร้สาระที่มนุษย์สร้างขึ้น เพราะความจริงแล้วทุกคนต่างก็กำเนิดขึ้นเป็น “ประเภท” เดียวกัน นั่นก็คือเป็น “มนุษย์” เหมือนกันทั้งสิ้น และเมื่อใดที่มนุษย์ย้อนรำลึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวที่พื้นฐานที่สุดนี้ได้ เมื่อนั้นมนุษย์ก็จะไม่มีความจำเป็นที่จะทำสงครามต่อกัน และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติเช่นเดียวกับสรรพสิ่งอื่นๆ ในธรรมชาติ

ในขณะที่กวีอย่างซอร์เลย์ ทิกท์ นัท อันท์ และชาวเวจเสนอแนะวิธีก้าวข้ามเส้นแบ่งสมมติของความเป็นชาติเพื่อให้มนุษยชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขนั้น เคื่อง เคื่อง (Duong Tuong) กวีทหารผ่านศึกชาวเวียดนามแนะนำ การที่มนุษย์ยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างอันหลากหลายของกันและกันนั้นไม่เพียงจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้ แต่ยังนำไปสู่ความรัก ความเข้าใจ และ

การ “แผ่ใจไปสู่ผู้อื่น”⁷¹ ดังที่เขากล่าวไว้ในบทกวีที่เขียนไปด้วยกลิ่นอายของความสงบที่ชื่อ
At the Vietnam Wall

Because I never knew you

Nor did you me

I come

Because you left behind mother, father and betrothed

And I wife and children

I come

Because love is stronger than enmity

And can bridge oceans

I come.

Because you never return

And I do

I come.⁷²

บทกวีของเตื่อง เตื่อง ซึ่งแต่งขึ้นหลังสงครามเวียดนามเป็นเวลากว่าสิบปีกล่าวถึงแรงบันดาลใจที่นำเขาไปเยือนกำแพงสีขาวซึ่งเป็นอนุสรณ์สถานที่จารึกรายชื่อทหารอเมริกันที่เสียชีวิตในสงครามเวียดนาม ในอดีตกรีเคยเป็นคนหนึ่งที่จับอาวุธต่อสู้กับทหารอเมริกัน แต่เมื่อถึงวันที่เขากลับมายืนสำรวจรายชื่อบนกำแพงนั้น เขาได้เรียนรู้ถึงความจริงประการหนึ่งว่าคนมากมายที่เข่นฆ่ากันเพราะเชื่อว่ามีความขัดแย้งทางอุดมการณ์ในอดีตนั้น แท้จริงแล้วก็คือเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกที่ต่างก็มีเลือดเนื้อ มีชีวิต มีจิตวิญญาณ มีความรู้สึกนึกคิด และเมื่อตกอยู่ในสภาวะของสงคราม ต่างก็ต้องเผชิญกับความเจ็บปวด การสูญเสีย และการพลัดพรากไม่ต่างกัน

⁷¹ เจตนา นาควัชระ, “กวีนิพนธ์ร่วมสมัยในฐานะทวิวัจนข้ามชาติ,” ใน *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์*, หน้า 44.

⁷² Phillip Mahony, ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*, p. 235

ถึงแม้บทจะยังคงนำเสนอการเล่นล้อกันระหว่าง “you” และ “I” ซึ่งเป็นสรรพนามที่แสดงการแบ่งพวกโดยตลอด แต่เหตุผลที่กวีกล่าวก็นำพาให้เขามาแสดงความไว้อาลัยต่อผู้ที่เคยเป็นศัตรูอยู่น้ำคำแพงแห่งนี้ก็กลับแสดงให้เห็นถึงมุมมองที่ปราศจากอคติของความแบ่งแยกอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขากล่าวสรุปไว้อย่างชัดเจนว่า “ความรักย่อมมีอำนาจอันแข็งแกร่งเหนือความเป็นปรีภัย” (Because love is stronger than enmity) ข้อความดังกล่าวสะท้อนความเชื่อมั่นของกวีว่า มนุษย์ยังสามารถอยู่ร่วมกันได้บนความแตกต่างทั้งหลายหากมี “ความรัก” เป็นสื่อประสานความเข้าใจให้แก่กัน ด้วยเหตุนี้ กวีจึงข้ามน้ำข้ามทะเลมาเยือนสหรัฐอเมริกา ประเทศที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นศัตรูคู่สงคราม เพราะในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่ผ่านประสบการณ์อันโหดร้ายของสงครามมาด้วยกัน เขาเข้าใจได้ดีถึงความรักและความโหยหา “บ้าน” ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคนเมื่อต้องอยู่ห่างไกลแผ่นดินเกิด เขาจึงขอทำหน้าที่อันเปี่ยมมนุษยธรรมเท่าที่เพื่อนมนุษย์จะพึงกระทำให้แก่กันได้ด้วยการ “กลับบ้าน” แทนทหารอเมริกันจำนวนมากที่เสียชีวิตในเวียดนามและไม่มีโอกาสได้กลับคืนสู่มาตุภูมิ

บทกวีของ เตื่อง เตื่อง แสดงให้เห็นถึงการมองข้ามภาพลักษณ์ของความแตกต่างและความเป็นปรีภัยโดยหันไปให้ความสำคัญกับการพิจารณาผู้อื่นในฐานะที่เป็นมนุษย์เหมือนกับตนเอง ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงหนทางที่จะยุติสงคราม แต่เป็นสิ่งที่จะทำให้มนุษย์พบกับความสงบสุขในจิตใจและเรียนรู้ที่จะอยู่เพื่อทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์แม้จะเป็นเพียงสิ่งที่เล็กน้อย ถึงแม้ว่าจะไม่อาจย้อนกลับไปลบรอยแผลเป็นของสงครามที่เกิดขึ้นในอดีตได้ แต่สิ่งที่ดีที่สุดในที่สุดก็คือการเริ่มต้นที่จะรักผู้อื่น โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างไม่ว่าจะในความเป็นชาติ ศาสนา หรืออุดมการณ์ทางการเมือง

จากตัวอย่างของบทกวีข้างต้น จะเห็นได้ว่าความเจ็บปวดจากสงครามเป็นตัวกระตุ้นให้กวีมองย้อนกลับไปสู่ต้นตอของปัญหาและค้นพบสาเหตุที่แท้จริงของสงครามว่ามีที่มาจากความรู้สึกแบ่งแยกพวกเขา - พวกเรา ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการสร้างเอกลักษณ์ที่ปลูกฝังความรู้สึกว่าตนเองหรือพวกของตนมีความแตกต่างจากผู้อื่นหรือกลุ่มอื่น แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาเป็นความขัดแย้งและสงครามได้โดยง่ายก็เพราะในขณะที่มนุษย์ทำความรู้จักตนเองด้วยมุมมองที่ถูกกำหนดโดยกรอบความคิดเรื่องเอกลักษณ์นั้น และกรอบความคิดเดียวกันนี้ก็ยังเป็นเสมือนกำแพงที่ปิดกั้นไม่ให้นักเรียนรู้ที่จะเข้าใจและยอมรับ “ผู้อื่น” ซึ่งถูกขัดเกลารูปร่างด้วยกรอบของเอกลักษณ์ที่

ต่างออกไป⁷³ การที่กวีที่ต่อต้านสงครามแสดงความเชื่อมั่นว่ามนุษย์จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเท่าเทียมได้หากมองข้ามความแบ่งแยกแตกต่างไม่ว่าในด้านใดไปสู่กรอบที่ใหญ่กว่าเพียงหนึ่งเดียว นั่นคือ ความเป็นมนุษยชาติ และเรียนรู้ที่จะยอมรับ และรักเพื่อนมนุษย์แม้จะแตกต่างในอุดมการณ์และความเชื่อ ย่อมไม่เพียงเป็นการแสวงหาสันติภาพด้วยการยุติสงครามเท่านั้น หากยังเป็นการให้ความหวังแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยว่าจะสามารถสร้างสรรค์สันติภาพเชิงรุกซึ่งหมายถึงการขจัดเหตุอันจะนำไปสู่สงครามได้อีกด้วย

4.4 สันติภาพคือภาวะที่ปราศจากสงคราม

หลังจากค้นพบความจริงที่ว่าการยุติของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งซึ่งเคยเป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นสงครามที่ยุติสงครามทั้งปวงกลับกลายเป็นชนวนนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่สองและยังเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามแบ่งแยกดินแดนที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของโลกที่ดำเนินต่อเนื่องมาอีกเป็นเวลาเกือบศตวรรษ มนุษย์ได้ใช้เวลาอันยาวนานในการเรียนรู้ว่าใน โลกแห่งความเป็นจริงนั้น สงครามไม่อาจยุติลงได้ด้วยสงคราม แต่ในทางกลับกัน สงครามมีแต่จะยิ่งนำไปสู่การทำสงครามอย่างไม่รู้จบสิ้น เพราะในขณะที่ผู้ที่พ่ายแพ้รอคอยโอกาสที่จะตอบโต้ผู้ชนะด้วยความรุนแรงนั้น ผู้ชนะก็ต้องใช้กำลังอำนาจทางการทหารในการควบคุมผู้แพ้ให้คงอยู่ในสภาพที่ไม่อาจกลับมาต่อสู้ขัดขืนได้อีก⁷⁴

พอล ฟิตเชด อภิปรายถึงของแนวคิดเรื่องความเป็นอนันต์ของสงครามที่แพร่หลายอยู่ในวรรณกรรมสงครามในงานวิจัยวรรณคดีเชิงประวัติศาสตร์ที่มีชื่อเสียง *The Great War and Modern Memory*

...the likelihood that peace would ever come again was often in serious doubt during the war. One did not have to be lunatic or a particularly despondent visionary to conceive quite seriously that the war would literally never end and would become the permanent condition of mankind.⁷⁵

⁷³ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี | วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 54-55.

⁷⁴ Karl Von Clausewitz, *On War*, trans. Michael Howard, and Peter Paret, p. 73.

⁷⁵ Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory*, p 71.

ข้อเขียนของฟอสเซลชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเหตุเป็นผลกันระหว่างความรู้สึกกับข้อใจที่มนุษย์ได้รับเมื่อตกอยู่ในภาวะสงครามกับการโหยหาสันติภาพ ผลจากการติดอยู่ในวังวนของสงครามที่ยืดเยื้อยาวนานได้ก่อให้เกิดกระแสความหวั่นวิตกว่ามนุษยชาติอาจจะต้องตกอยู่ในภาวะสงครามตลอดไปอย่างไม่มีวันหลุดพ้น และด้วยความรู้สึกเช่นนี้เองที่เป็นแรงผลักดันให้ซิกฟราร์ด แซสซูน ตั้งคำถามต่อพระเจ้าด้วยความสิ้นหวังใน *To Any Dead Officer*

..... ‘Jesus Christ! when *will* it stop?

Three years...it’s hell.....⁷⁶

ช่วงชีวิตในสมรภูมิสงครามโลกครั้งที่หนึ่งที่แซสซูนเปรียบว่าเป็นดัง “สามปีในนรก” คือสิ่งที่ เฮนรี ทริซ (Henry Treece) เรียกว่าเป็น “การค้นหาที่ไม่มีวันพบ” ใน *In the Third Year of War* บทกวีที่เขาแต่งขึ้นเพื่อถ่ายทอดทัศนคติที่มีต่อสงครามหลังจากปฏิบัติหน้าที่ในสมรภูมิสงครามโลกครั้งที่สองมาจนถึงปีที่สาม

.....there is no ending,

No golden, breathless dawn;

Only seeking, seeking, without finding.⁷⁷

การที่กวีจัดวางตำแหน่ง “ending” ซึ่งหมายถึงการยุติสงครามในวรรคแรกไว้หลังคำแสดงการปฏิเสธ “no” ในตำแหน่งเดียวกับ “golden, breathless dawn” ในวรรคที่สอง ตำแหน่งที่ตรงกันนี้แนะนำให้ผู้อ่านทราบว่ากวีให้คุณค่ากับ “การสิ้นสุดของสงคราม” เทียบเท่ากับ “รุ่งอรุณสีทองอันสงบสุข” ซึ่งเป็นสิ่งที่เขามุ่งมั่นแสวงหาแม้จะได้ตระหนักในที่สุดว่าไม่มีวันค้นพบก็ตาม

หากพิจารณาจากการวางตำแหน่งของคำข้างต้นก็จะพบว่า จินตภาพอันโดดเด่นของยาม “รุ่งอรุณ” ที่ทริซกล่าวถึงใน *In the Third Year of War* นี้ แท้จริงแล้วก็คืออุปลักษณ์ที่เขาใช้เปรียบเทียบกับสภาวะปราศจากสงครามนั่นเอง สิ่งที่น่าสนใจคือนามวิเศษณ์ที่ขยายคำนาม “dawn” ทั้งสองคำ คำแรกคือคำว่า “golden” ซึ่งเป็นคำที่ใช้บรรยายถึงสีของแสงแดดที่สาดส่องในยามเช้าอยู่

⁷⁶ Brian Gardner, ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*, p. 98.

⁷⁷ Brian Gardner, ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*, p. 153.

โดยทั่วไป แต่ในเชิงสัญลักษณ์ “golden” ยังหมายถึงความรุ่งโรจน์หรือความรุ่งเรืองอีกด้วย คำที่สองซึ่งก็คือ “breathless” นั้นเป็นคำที่ทำให้ความรู้สึกนิ่งและสุขสงบ ส่วนคำนาม “dawn” ซึ่งความหมายตรงแปลว่า “รุ่งอรุณ” นั้น หมายถึงช่วงเวลาที่ยืดหยุ่นผ่านจากความมืดของเวลากลางคืนเป็นความสว่างไสวของกลางวัน ในที่นี้ก็นำมาใช้ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์ของความหวังและการเริ่มต้นใหม่ ถ้อยคำที่ล้วนแล้วแต่สื่อความหมายในเชิงสร้างสรรค์นี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กวีชื่นชมและให้คุณค่ากับสภาวะปราศจากสงครามอย่างสูง ซึ่งหากพิจารณาประกอบกับบริบทของกวีซึ่งสร้างงานขึ้นกลางสนามรบก็จะเข้าใจได้ในทันทีว่า สำหรับผู้ที่ต้องตกอยู่ในความมืดมนของสงครามมาเป็นเวลาถึงสามปีนั้น การยุติสงครามเป็นสภาวะที่สมควรได้รับการกล่าวถึงอย่างชื่นชมยินดีในฐานะที่เป็น “การเริ่มต้นใหม่” อัน “รุ่งโรจน์” และ “สุขสงบ” เป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม กวีใช้คำว่า “ไม่มี” (no) อย่างสิ้นหวังถึงสองครั้งในบทก่อนที่จะสรุปใจความเดิมอีกในวรรคสุดท้าย “Only seeking, seeking, without finding” เพื่อบอกกับผู้อ่านว่าการแสวงหาสันติภาพด้วยการทำสงครามเช่นที่มนุษย์ปฏิบัติอยู่นั้นไม่ใช่หนทางที่จะนำพามนุษย์ไปสู่สันติภาพได้อย่างแท้จริง ประสบการณ์สามปีในสนามรบสอนให้เขารู้ว่าตราบดีที่มนุษย์ยังคงทำสงครามไม่ว่าจะเพื่อจุดประสงค์ใดก็ตาม มนุษย์ก็ไม่มีวันที่จะบรรลุถึงความสุขสงบแห่งสันติภาพ เปรียบได้กับ “การแสวงหาที่ไม่มีวันพบ”

จะเห็นได้ว่า ทั้งแซซซุนและทริซต่างก็เผยความคับข้องใจต่อการดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สภาวะสงคราม และแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากสภาพการณดังกล่าว ปฏิกริยาที่กวีทั้งสองมีต่อสงครามสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่ขานรับกับทฤษฎีสงครามของคาร์ล ฟอน คลอสวิทซ์ได้อีกปราชัยถึงสภาวะของมนุษย์เมื่อตกอยู่ในสงครามไว้อย่างน่าสนใจว่า การกระทำในเรื่องสงครามนั้น คือ การเคลื่อนไหวในตัวกลางที่มีแรงต้าน เปรียบเช่นชายผู้อยู่ในน้ำ ไม่อาจทำอาการเคลื่อนไหวที่ง่ายดายที่สุดและเป็นธรรมชาติที่สุด คือ การเดิน⁷⁸

ในฐานะนักการทหาร คลอสวิทซ์ไม่ได้นำเสนอแนวคิดข้างต้นเพื่อแสดงท่าทีสนับสนุนหรือต่อต้านสงคราม เขาเพียงชี้ให้เห็นธรรมชาติของสงครามว่ามีสภาพเป็นกิจกรรมจัดตั้งที่มีแรงต้านหรือความฝืดสูง ซึ่งหมายความว่ามนุษย์ต้องอาศัยความพยายามกว่าปกติในการดำเนินชีวิตอยู่ในช่วงสงคราม อย่างไรก็ตาม แนวคิดของคลอสวิทซ์ได้รับการตีความอย่างกว้างขวางโดย

⁷⁸ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, *สันติทฤษฎี* | *วิถีวัฒนธรรม*, หน้า 9-10.

นักวิชาการสายสันติภาพ โดยเฉพาะการมองว่าแรงต้านหรือความฝืดเคืองทำให้สงครามเป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์ เป็นความเจ็บปวดของสังคม และเป็นสถานะอันไม่พึงปรารถนา ซึ่งเป็นที่มาของแนวคิดเริ่มต้นของทฤษฎีสันติภาพ คือ การปฏิเสธสงคราม⁷⁹

บี. นิเซลล์ (B. Nicell) กวีชาวอเมริกัน แต่งบทกวี *Pray for Peace* เพื่อเรียกร้องให้อเมริกา ทบทวนการประกาศสงครามท่ามกลางกระแสสนับสนุนให้ทำสงครามตอบโต้การกระทำของผู้ก่อการร้ายเนื่องจากเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน 2001

.....

The calls for war have already begun

I don't care if I am the only one

I will continue to pray for peace

Please let the death and destruction cease

We have no need for escalating cycles of retaliation

Reducing all nations to rubble

Please God burst this bubble

Let us look into our hearts and find infinite source of Love

Before we act we need to look into the eyes of our children

Things are not always what they seem

Let's build the world of our dream.....⁸⁰

ด้วยตระหนักถึงผลอันร้ายแรงของสงคราม กวีประกาศแนวคิดปฏิเสธสงครามของตนอย่างแข็งขันด้วยการร้องขอให้ยุติสงครามอันจะนำมาซึ่ง “ความตาย” (death) และ “การทำลายล้าง” (destruction) ทั้งนี้ กวีมองว่าหากอเมริกาทำตอบโต้การก่อวินาศกรรมของผู้ก่อการร้ายด้วยการทำสงครามอีก ก็เท่ากับเป็นการนำพามนุษยชาติให้ถลำลึกสู่ “วงจรแห่งการแก้แค้น” (cycles of retaliation) และผลที่ได้รับก็คือประชาคมโลกจะถูกทำลายจนย่อยยับเป็นธุลี (Reducing all nations to rubble)

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-10.

⁸⁰ B. Nicell, *Pray for Peace* [Online]. Available from: <http://www.poetsforum.com/>

การที่ทวีปรีชวลักษณ์ของสงครามว่าเป็น “วงจร” (cycle) นั้น ชี้ชัดถึงความเชื่อที่ สอดคล้องกับ แนวคิดสันติภาพที่ปฏิเสธความเป็นไปได้ของการใช้สงครามยุติสงคราม กวีมองว่าแนวคิดดังกล่าว เป็นแค่เพียงมายาการที่ไม่ต่างอะไรกับ “ฟองสบู่” (bubble) ที่ล่องลอย ไร้แก่นสาร และไม่ยั่งยืน เนื่องจากเล็งเห็นว่าในความเป็นจริงแล้ว สงครามมีแต่จะนำมาซึ่ง “การแก้แค้น” (retaliation) ที่จะ ทำให้สงครามดำเนินต่อไปเป็นวัฏจักร สร้างความสูญเสียแก่มนุษยชาติอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

แต่สิ่งที่ทำให้ *Pray for Peace* ของนิเชลล์ต่างจาก *To Any Dead Officer* ของแซสซุนและ *In the Third Year of War* ของทริชก็คือ นิเชลล์ไม่ได้หยุดความคิดของเขาอยู่เพียงแต่การแสดง ความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากภาวะสงครามที่ตนกำลังเผชิญอยู่เท่านั้น แต่เขายังมองต่อไปถึง ความเป็นไปได้ของการหลุดพ้นจากสงครามอย่างถาวรเพื่อก้าวไปสู่สันติภาพที่แท้จริง แม้จะตั้งชื่อ บทกวีของตนว่า *Pray for Peace* แต่เนื้อหาของบทกวีที่นิเชลล์นำเสนอกลับชี้ให้เห็นว่าเพียงการ “สวดภาวนา” นั้นย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้มนุษยชาติมีสันติภาพได้ เห็นได้จากการที่เขาใช้คำว่า “Let’s” เชิญชวนให้มนุษยชาติร่วมกันสร้างสรรค์โลกในฝัน (build the world of our dream) ซึ่งเป็น โลกแห่งด้วยสันติสุขที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์รู้จักที่จะเพื่อแผ่ “ความรัก” ให้แก่กัน (Let us look into our hearts and find infinite source of Love) และมุ่งเป้าหมายไปที่การสร้างโลกที่สงบสุขให้กับ “เด็ก ๆ” (our children) ที่จะเติบโตขึ้นเป็นคนรุ่นต่อไป

บทกวีของนิเชลล์เป็นตัวอย่างของกวีที่เสนอมุมมองเรื่องสันติภาพในมิติที่กว้างไปกว่าแค่ การยุติสงคราม แนวคิดที่นิเชลล์นำเสนอใน *Pray for Peace* เป็นดังภาพสะท้อนของทฤษฎีสันติ ภาพสมัยใหม่ที่นอกจากจะยึดถือการปฏิเสธสงครามและความรุนแรงเป็นพื้นฐานแล้ว ยังให้ความสำคัญกับการ “รุกคืบ” เพื่อสร้างสรรค์ “พื้นที่” แห่งสันติภาพซึ่งจะเป็น “พื้นที่” อันยั่งยืนที่ มนุษยชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติอีกด้วย⁸¹ อย่างไรก็ตาม แนวทางที่นิเชลล์แนะนำจะนำไป สู่สันติภาวะได้นั้น หากใช้การทำสงครามเพื่อ “กด” ฝ่ายตรงข้ามให้ยอมอยู่ในอำนาจไม่ หากแต่เป็น การ “ระงับด้วยการไม่จองเวร” โดยมองว่าหนทางที่ดีที่สุดในการตัดวงจรของสงครามก็คือการไม่ ก่อสงครามต่อไป

⁸¹ อ่านเพิ่มเติมเรื่องสันติภาพเชิงรุกใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “ทฤษฎีสันติภาพ: พิจารณาจากบทเรียน ของทฤษฎีสงคราม,” *สันติทฤษฎี ๖ วิธีวัฒนธรรม*, หน้า 1-12.

ในบทกวีที่ชื่อ *Live In Peace* แอน โทนี เลกก์ (Anthony Legge) ไม่เพียงร้องขอให้มนุษย์ ยุติสงครามเท่านั้น หากแต่ยังเสนอแนะให้มนุษย์จัดความรู้สึกนึกคิดในเชิงลบซึ่งเขามองว่าเป็นต้นเหตุแห่งสงคราม

When lives are lost in a senseless war
 Bombing your foe won't even the score,
 When you kill innocent men, children and women
 All you are doing is condemning.
 The dear departed souls will not rest in peace
 Until all wars have been ceased,
 All the hatred and distrust must end
 If we are to live in peace again.⁸²

เลกก์เริ่มต้นบทแรกของ *Live In Peace* ด้วยการประกาศแนวคิดต่อต้านสงครามของเขาอย่างชัดเจน เขาเห็นว่ามนุษย์กำลังเอาชีวิตไปทิ้งอย่างไร้ค่าใน “สงครามที่ไร้สาระ” (a senseless war) ในทัศนะของเลกก์ การกระทำที่เกิดขึ้นในสงครามไม่ว่าจะเป็นการที่มนุษย์มองกันและกันเป็นศัตรู จนต้องหันมาทำลายล้างกันเอง หรือการที่ผู้บริสุทธิ์จำนวนมากที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องตกเป็นเหยื่อของสงคราม ไม่เว้นแม้แต่ เด็กและผู้หญิง ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เลวร้ายอย่างไม่อาจยอมรับได้

ความพยายามที่จะเรียกหาสันติภาพถูกนำมาอภิปรายอย่างจริงจังในบทที่สองเมื่อกวี ได้แย้งภาพลักษณ์ของการปลื้มพ้ออันศักดิ์สิทธิ์ในสมรภูมิที่กวีผู้สนับสนุนสงครามอย่างรุนแรง บรู๊ค อ้างว่าจะนำไปสู่การพักผ่อนชั่ววันจันทร์ในอ้อมกอดของพระเจ้า (อ่านเพิ่มเติมในบทที่ 3 ข้อ 3.1.1 มนุษย์ทำสงครามตามพระประสงค์ของพระเจ้า – ผู้วิจัย) ด้วยการประกาศว่าไม่มีดวงวิญญาณใดจะสามารถ “rest in peace” トラบเท่าที่สงครามยังดำเนินอยู่ต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง ความสงบสุขอันแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษยชาติยุติการทำสงครามลงอย่างสิ้นเชิงนั่นเอง

The dear departed souls will not rest in peace
 Until all wars have been ceased,

⁸² Anthony Legg, *Live In Peace* [Online]. Available from: <http://www.angelfire.com/wa/warpoetry/Son.html> 2002.

แม้จะให้ความสำคัญกับการยุติสงครามเป็นอันดับแรก แต่แนวคิดสันติภาพที่เลกก์นำเสนอ ไม่ได้หยุดอยู่เพียงความต้องการที่จะยุติการสู้รบเท่านั้น แต่เขายังได้กล่าวถึงการขจัดความเกลียดชัง และไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน (All the hatred and distrust must end)

เป็นที่น่าสังเกตว่าเลกก์กล่าวถึง “ความเกลียดชัง” (hatred) และ “ความไม่ไว้วางใจ” (distrust) ในบทที่สอง ซึ่งแยกออกจากประเด็นยุติการต่อสู้เช่นมาซึ่งเป็นการมองสันติภาพผ่าน “มิติทางการทหาร” ในบทที่หนึ่งอย่างชัดเจน โดยในบทที่สองนี้ เลกก์มองว่าทั้ง “ความเกลียดชัง” และ “ความไม่ไว้วางใจ” เป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ต้องทำสงครามต่อกัน หรือหากจะพิจารณาจาก ทฤษฎีสันติภาพยุคใหม่ดังที่ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ นำเสนออีกเรียกได้ว่าเป็น “โครงสร้างที่รองรับ กลไกของสงคราม” นั่นเอง ในฐานะกวีผู้เรียกร้องสันติภาพ เลกก์ประกาศอย่างชัดเจนว่าเพียงแค่อยุติ การต่อสู้ในสนามรบนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับการขจัดเหตุปัจจัยที่ทำให้สงครามเป็นไปได้ซึ่งจะนำไปสู่การยุติสงครามอย่างถาวร⁸³

ซิกฟรายด์ แซสซุน เป็นกวีคนหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญของการขจัด “โครงสร้างที่รองรับกลไกของสงคราม” เพื่อบรรลุดังสันติภาพที่ยั่งยืน แม้จะเคยเป็นหนึ่งในกวีที่สร้างสรรค์งานเชิงสนับสนุนสงครามในช่วงต้นสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แต่หลังจากถูกส่งไปปฏิบัติหน้าที่ในแนวหน้าได้ระยะหนึ่ง แซสซุนพบว่าเขาไม่อาจยอมรับความทารุณโหดร้ายที่มนุษย์กระทำต่อกันในสงครามได้ และเริ่มแสดงออกซึ่งการต่อต้านสงครามอย่างชัดเจนจนถูกวินิจฉัยว่ามีปัญหาทางจิต แซสซุนใช้เวลาว่างที่มีมากมายในระหว่างรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลพิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้มนุษย์ไม่อาจยุติการทำสงครามได้ทั้งที่ต้องเผชิญกับความโหดร้ายของสงครามมาอย่างสาหัสสากรรจ์ เขาถ่ายทอดสิ่งที่ค้นพบออกมาอย่างขมขื่นในบทกวี *Survivors*

No doubt they'll soon get well; the shock and strain
Have caused their stammering, disconnected talk
Of course they're 'longing to go out again', -
These boys with old, scared faces learning to walk.
They'll soon forget their haunted nights: their cowed

⁸³ สุรียยา (เบ็ญ โตะ) สุไลมาน, *กระบวนทัศน์สันติวิธีของปรีดี พนมยงค์? กรณีศึกษาเรื่องพระเจ้าช้างเผือก*, (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2544), หน้า 22.

Subjection to the ghosts of friends who died, -
 Their dreams that dipped with murder; and they'll be proud
 Of glorious war that shatter'd all their pride....⁸⁴

แซสซูนเฝ้าสังเกตเพื่อนทหารที่มารักษาตัวในโรงพยาบาลซึ่งแสดงความกระตือรือร้นที่จะกลับสู่สมรภูมิล้างพ้นจากอาการบาดเจ็บได้เพียงไม่นาน และพบกับข้อสรุปที่น่าสลดใจว่ามายาคติเรื่องสงครามและความกระหายที่จะเป็นวีรบุรุษซึ่งฝังรากลึกในสังคมมาเป็นเวลานานเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้มนุษย์ไม่อาจยุติการทำสงครามได้อย่างถาวร ความคาดหวังในเกียรติยศและการมีส่วนร่วมในสงครามอันยิ่งใหญ่ทำให้ความเจ็บปวดและความตายที่มนุษย์ต้องเผชิญเมื่อตกอยู่ในภาวะสงครามมีผลอย่างมากก็แค่ “ทำให้บทรสนทนาขาดช่วง” (Have caused their stammering, disconnected talk) ขอให้สังเกตการที่กวีเลือกใช้คำ “talk” ซึ่งในที่นี้ทำหน้าที่เป็นคำนามแปลว่า “บทสนทนา” เมื่อกวีหมายถึงจะกล่าวถึงมายาคติแห่งสงคราม “talk” ในที่นี้จึงเป็นคำเรียกในเชิงเปรียบของมายาคติแห่งสงครามซึ่งมีลักษณะเป็น “วาทกรรม” (discourse) ที่ได้รับการสืบทอดและปลูกฝังผ่านกาลเวลาอย่างยาวนาน กวีขยาย “talk” ด้วย “stammering” ซึ่งแปลว่า ตะกุกตะกัก และ “disconnected” ซึ่งแปลว่า ขาดช่วง ก็เพื่อเน้นว่าบทเรียนของสงครามจะ “สั้นคลอน” มายาการแห่งสงครามได้ก็เพียงระยะสั้นๆ แต่คงไม่อาจ “ลืมหืม” เพราะหลังจากพ้นห้วงวิกฤตแห่งสงครามมาได้ไม่นานมนุษย์จะหลงลืมความทุกข์ทรมานที่ได้รับจากสงครามและพร้อมที่จะหันกลับไปจับอาวุธขึ้นต่อสู้กันอีก เปรียบเหมือนบทสนทนาที่แม้จะสะดุดลงแต่สุดท้ายแล้วก็ยังสามารถดำเนินต่อไปได้

บทกวีของแซสซูนยืนยันแนวความคิดสันติภาพในแนวทางของดร.ชัชววัฒน์ที่เห็นว่าสงครามไม่เพียงสัมพันธ์กับการกระทำเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับ “ความรู้สึกลึกซึ้งของผู้คน” ทักษะเชิงบวกต่อสงครามในฐานะวีรกรรมการต่อสู้ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่คู่กับสังคมมากกว่าศตวรรษจนยากที่จะลบเลือน ในขณะที่ความเจ็บปวดจากบาดแผลเป็นสิ่งที่ยากจะเยียวยาให้หายได้ในเวลาไม่ช้า ดังนั้น แซสซูนจึงแนะนำให้มนุษย์ใช้ “ความทรงจำ” เป็นหนทางสู่สันติภาพ ในบทกวีที่ชื่อ *Aftermath* ซึ่งเขาร้องขอให้เพื่อนมนุษย์ทบทวนถึงความหายนะอันเกิดจากสงคราม

⁸⁴ Siegfried Sassoon, *The Poems of Siegfried Sassoon* (n.p., 1919), p. 72, cited in J.M. Gregson,

Do you remember the stretcher's cases lurching back
 With dying eyes and lolling heads – those ashen-grey
 Masks of the lads who once were keen and kind and gay?
 Have you forgotten yet?
 Look up, and swear by the green of spring that you'll never forget. .⁸⁵

ด้วยตระหนักว่าความทรงจำเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องสูญเสียไปเพราะในสงครามจะเป็นกุญแจสำคัญที่คอยกระตุ้นเตือนไม่ให้มนุษย์หวนกลับไปสู่วังวนแห่งการต่อสู้ฆ่าฟันเดิมๆ อีก แซสซูนจึงได้ใช้บทกวีที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “A reminder to the conscience of the world”⁸⁶ นี้แทน “กระบอกเสียง” ในการย้ำเตือนให้ผู้อ่านระลึกถึงความตายซึ่งเป็นผลจากสงครามที่เป็นรูปธรรมที่สุด การที่เขาถึงกับขอร้องให้ผู้อ่าน “สาบาน” (swear)ว่าจะไม่ลืมความเจ็บปวดจากสงครามเป็นสิ่งที่ย่ำชัดถึงความมุ่งมั่นในพันธกิจของกวีในการนำพามนุษยชาติให้ยุติการรบฆ่าฟันและกลับเข้าสู่เส้นทางของสันติภาพ ผู้วิจัยให้ความสนใจกับจินตภาพ “สีเขียวของฤดูใบไม้ผลิ” (the green of spring) ซึ่งกวีอ้างเป็นพยานรับรู้การสาบานในฐานะสัญลักษณ์ของ “สันติภาพ” ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นสีของความอุดมสมบูรณ์ซึ่งเป็นเสมือนเครื่องหมายของฤดูใบไม้ผลิแล้ว “สีเขียว” ยังได้รับการยอมรับว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพอีกด้วย ส่วน “ฤดูใบไม้ผลิ” เองก็ได้ชื่อว่าเป็นฤดูแห่งความเจริญงอกงาม เป็นช่วงเวลาแห่งความสุขสดชื่นที่ทุกคนรอคอยให้มาเยือน จึงมีคุณลักษณะอันเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้อธิบายความหมายของ “สันติภาพ” ผู้วิจัยพบว่า เมื่อกวีร้องขอให้ “สาบานต่อสีเขียวของฤดูใบไม้ผลิ” นั้น เขาไม่เพียงขอให้มนุษย์ระลึกถึงความโหดร้ายของสงครามแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเรียกร้องให้พิจารณาความสงบสุขในช่วงเวลาแห่งสันติภาพไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของความงดงามของสันติภาพที่ย่อมจะเด่นชัดเป็นทวีคูณเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับภาพความตายนที่น่าสลดใจในสงคราม

แซสซูนไม่ใช่กวีเพียงคนเดียวที่เห็นความสำคัญของการที่มนุษย์จดจำประสบการณ์อันเลวร้ายที่ได้จากสงครามไว้เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ ในบทกวี *Familiar Name* ที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง กวี

⁸⁵ Ibid., p. 40.

⁸⁶ Larry Rottmann, ed. *Voice from the Ho Chi Minh Trail: Poetry of America and Vietnam, 1965-1993*, p. 30.

กล่าวอย่างชัดเจนว่า การจดจำอดีตอันขมขื่นของสงครามเป็นหนทางเดียวที่จะช่วยให้มนุษย์พอจะมีหวังที่จะมีอนาคตอันเป็นสันติได้

Twenty years later, another new war,
 when can we shout "Horrors No More!"
 War's dying children should make us all wince,
 remember it well, catch a good glimpse.
 Twenty years forward, we can look with hope,
 citizen, politician, even the next Pope.
 To find the right answer to war's timely call,
 by not rushing right in, making horrors

จากบทกวีข้างต้น สิ่งที่เป็นเสมือนตัวแทนของความโหดร้ายของสงครามที่ผู้พูดแนะนำให้มนุษย์ร่วมกันจดจำไว้ก็คือ ภาพของเด็กๆ ที่ไร้เดียงสาที่มาายที่ต้องตายในสงคราม (War's dying children) แม้จะเป็นภาพที่น่าสะเทือนใจ แต่ผู้พูดก็ยืนยันว่ามนุษย์สามารถเก็บเกี่ยวแง่มุมที่ดีของความตายนั้นไว้ (remember it well, catch a good glimpse)

ในทัศนะของกวี “แง่มุมที่ดี” (a good glimpse) ในการจดจำภาพแห่งความตายของผู้บริสุทธิ์ ก็คือความทรงจำอันเจ็บปวดเหล่านั้นจะสามารถช่วยป้องกันมนุษย์ไม่ให้หวนกลับไปสู่วังวนของสงครามและไม่ต้องพบกับความสูญเสียที่น่าเศร้าเช่นที่ผ่านมาอีก เห็นได้จากการที่ผู้พูดกล่าวว่าถ้ามนุษย์ยังหลงเหลือความทรงจำเกี่ยวกับสิ่งที่ตนสังเวยให้กับสงครามในวันนี้ได้ หากจะมีเหตุแห่งสงครามเกิดขึ้นอีกในยี่สิบปีข้างหน้า (Twenty years forward / to war's timely call) มนุษย์ก็จะรู้จักยับยั้งชั่งใจ ทำให้ไม่ต้องเกิดสงคราม ซึ่งกวีเรียกว่าเป็น “เหตุการณ์ที่น่ากลัว” (Horrors) ซ้ำซากอีก เป็นที่น่าสังเกตว่า กวีอ้างถึงคนสามกลุ่ม คือ พลเมือง (citizen) นักการเมือง (politician) และพระสันตะปาปา (Pope) ซึ่งเขามองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจในการกำหนดคำตอบว่าสงครามจะเกิดขึ้นหรือไม่ (To find the right answer to war's timely call) หากพิจารณาจากมุมมองของบริบทการสร้างงาน *Familiar Name* เป็นกวีนิพนธ์ที่แต่งขึ้นในสมัยสงครามเวียดนาม ซึ่งเป็นสงครามที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ “วิวาทะ” ครั้งใหญ่เกี่ยวกับทัศนคติต่อการทำสงครามในสังคมอเมริกัน ทั้งนี้เพราะในครั้งนั้นรัฐบาลประกาศสงครามขึ้นท่ามกลางกระแสการต่อต้านอย่างรุนแรงจากประชาชนทั่วประเทศ และท่ามกลางความขัดแย้งดังกล่าว ผู้นำประเทศหลายประเทศในยุโรปได้พยายามขอ

เจรจากับประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) เพื่อให้เขาทบทวนการประกาศสงครามแต่ก็ไม่เป็นผล ภายได้สภาวะอันกำกึ่งระหว่างสงครามนองเลือดกับสันติภาพนั้นคริสตจักรกลับเงียบเฉย ทั้งที่ผู้คนพากันคาดหวังให้พระสันตะปาปาออกมายับยั้งการ นองเลือด⁸⁷ ในที่สุดสหรัฐอเมริกา “กระโจน” เข้าสู่สงคราม (rushing right in) ต่อสู้ในสงครามที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาติ สูญเสียทรัพยากรอย่างมากมาย และพ่ายแพ้ หากพิจารณาร่วมกับบริบทของประวัติศาสตร์ช่วงสงครามเวียดนามก็จะพบว่าบุคคลสามกลุ่มที่กวีกล่าวถึงล้วนแล้วแต่แสดงบทบาทต่อการทำหรือไม่ทำสงคราม ด้วยเหตุนี้กวีจึงประกาศอย่างเต็มเปี่ยมด้วยความหวังต่อ “อนาคตในยี่สิบปีข้างหน้า” (Twenty years forward, we can look with hope) สงครามจะไม่ใช่เพียงแค่การตัดสินใจของผู้นำประเทศหรือนักการเมืองแต่ฝ่ายเดียว แต่จะเกิดจากการใคร่ครวญอย่างรอบคอบร่วมกันของคนสามกลุ่ม คือ พลเมือง นักการเมือง และศาสนจักรซึ่งในตอนนี้มี พระสันตะปาปาเป็นตัวแทน ซึ่งเขาคาดหวังว่าจะเป็นการตัดสินใจที่นำมนุษยชาติไปสู่สันติภาพ

นอกจากจะเป็นกวีนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการมองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับแนวโน้มเรื่องสงครามและสันติภาพแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับสงครามที่กวีนำเสนอไว้ในบทกวีข้างต้นนับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะจากการที่กวีกล่าวถึงการ “ได้วาระที่สงครามจะมาเยือน” (to war's timely call) เขาได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่า สงครามเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นวัฏจักรและเมื่อถึง “วาระ” ซึ่งในตอนนี้กวีอ้างว่าเป็นเวลา 20 ปี (Twenty years later, another new war / Twenty years forward) ก็จะมีเหตุให้มนุษย์ต้องทำสงครามสักครั้งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ กวีจึงเรียกสงครามว่าเป็น “นามอันคุ้นหู” (*Familiar Name*) แต่ถึงกระนั้น กวีก็ยังกล้าที่จะแสดงความเชื่อมั่นว่าโอกาสที่จะเลือกเดินตามรอยเวียนแห่งสงครามหรือไม่นั้น แท้จริงแล้วก็อยู่ที่การตัดสินใจของมนุษย์ หากรู้จักคิดทบทวน นำเอาอดีตที่เจ็บปวดมาเป็นบทเรียน มนุษย์ก็ยังมีหวังที่จะหลุดพ้นจากวงจรแห่งสงครามได้

แม้ว่าในปัจจุบัน แนวคิดเรื่องการใช้สงครามยุติสงคราม (War to end wars) จะยังคงปรากฏเป็นข้ออ้างรองรับความชอบธรรมในการทำสงครามอยู่เสมอ แต่จากการศึกษากวีนิพนธ์แนวต่อต้านสงคราม ผู้วิจัยพบว่ามิกวีเป็นจำนวนมากที่โยยหาสันติภาพและอุทิศทุ่มเทพลังในการสร้างสรรค์ของตนเพื่อเป็น “กระบอกเสียง” ในการเรียกร้องให้มนุษยชาติยุติการทำสงครามไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์

⁸⁷ Christon I. Atcher, and others, *World History of Warfar* (London: University of Nebraska Press, 2002), pp. 564-565.

ประสงค์ใด ด้วยตระหนักถึงความจริงที่ว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่ไม่อาจได้มาด้วยการทำสงคราม กวีที่ต่อต้านสงครามจึงหันมาให้ความสนใจกับการเสนอแนะปฏิบัติการไว้ความรุนแรงเพื่อเป็นหนทางสร้างสรรค์สันติภาพ ไม่ว่าจะเป็นการแผ่ความรักให้กับเพื่อนมนุษย์ การขจัดความโกรธ ความเกลียดแค้น และความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน การปลดปล่อยมายาการแห่งสงคราม หรือแม้แต่การจดจำรำลึกถึงสงครามในฐานะบทเรียนที่สอนให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตที่ไม่ควรสิ้นสูญไปกับสงคราม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงครามเป็นผลผลิตของประสบการณ์อันเจ็บปวดที่มนุษยชาติได้รับจากสงครามในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในฐานะทหารซึ่งเป็น “เป่าหมาย” และในฐานะพลเรือนซึ่งเป็น “เหยื่อ” ของสงคราม ทั้งนี้ ผลกระทบอันโหดร้ายที่มนุษย์ได้รับจากสงครามทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ถูกนำเสนอในบทกวีนั้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการหักล้างมายาคติแห่งสงครามและวีรบุรุษซึ่งเคยหล่อเลี้ยงวาทกรรมสงครามมายาวนานจนเกือบเท่ากับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ การที่มนุษย์แสดงออกซึ่งความทุกข์ทรมานและความคับข้องใจเมื่อตกอยู่ในสถานะสงคราม ย่อมเป็นการชี้ชัดว่าสงครามไม่ใช่สถานะอันเป็นปกติของมนุษย์ และยิ่งไม่ใช่สนามทดสอบความเป็นวีรบุรุษ บทกวีสงครามจำนวนมากที่ต่อต้านภาพลักษณ์วีรบุรุษทำให้เห็นว่าเมื่อต้องเผชิญกับความเจ็บปวดและความตายในสมรภูมิ มนุษย์ก็ไม่ต่างอะไรกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่ต้องทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาชีวิตของตนเอง ไม่ว่าจะกระทำนั้นจะแสดงให้เห็นถึงความฉลาดเฉลียวหรือต่ำช้าป่าเถื่อนสักเพียงใดก็ตาม

ด้วยตระหนักถึงความจริงอันบีบคั้นดังกล่าว กวีที่ต่อต้านสงครามจึงเติมเต็มพันธกิจในฐานะ “ผู้ชี้นำสังคม” ด้วยการเสนอแนะทางออกของสงครามซึ่งคนมองว่าเป็น “ปัญหา” ของมนุษยชาติ โดยเริ่มจากการแนะนำให้มองข้ามความเป็นปรปักษ์ซึ่งถูกกำหนดโดยมายาคติแห่งเอกลักษณะและความเป็นศัตรู ไปสู่การทำความเข้าใจในความแตกต่างและยอมรับซึ่งกันและกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่แม้จะมีลักษณะที่แตกต่างแต่ก็ไม่ได้มีความแบ่งแยกโดยธรรมชาติ ซึ่งหากทำได้เช่นนั้น ก็เท่ากับมนุษย์ได้ขจัดเหตุที่ทำให้เกิดสงครามไปได้ในเบื้องต้น แมื่อกวีบางคนอาจจะยอมรับว่าแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ แต่ผู้วิจัยก็พบว่ากวีที่ต่อต้านสงครามส่วนมากยังคงมีทัศนคติในเชิงบวกต่อความไปได้ที่มนุษย์จะได้พบกับสันติภาพที่แท้จริง โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องเริ่มต้นสร้างสรรค์สันติภาพในเชิงรุกควบคู่ไปกับการปฏิเสธสงคราม ซึ่งทำได้โดยขจัดอคติเรื่องความเกลียดชัง ความเกลียดแค้น และเรียนรู้ที่จะนำเอาเรื่องราวความสูญเสียจากสงครามในอดีตมา

เป็นบทเรียนคอยกระตุ้นเตือนไม่ให้หวนกลับไปแก้ไขความขัดแย้งด้วยสงครามอีก ซึ่งทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของกวีที่จะนำพามนุษยชาติให้บ่ายหน้าจากถนนสาย สงครามอันขรุขระ มีคมม่น และไร้จุดหมายเพื่อเข้าสู่เส้นทางแห่งสันติภาพซึ่งเป็นสถานะที่กวีเชื่อมั่นว่าจะเอื้อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมชาติ

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุป

งานวิจัยเรื่อง *วาทกรรมสงครามและสันติภาพในกวีนิพนธ์สงคราม* มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาแนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับสงครามที่แฝงอยู่ในกวีนิพนธ์สงครามเพื่อทำความเข้าใจกับปฏิกิริยาของมนุษย์เมื่อตกอยู่ในสภาวะต่างๆ ของสงคราม จากการศึกษาบทกวีสงครามสำคัญ 5 ครั้ง ได้แก่ สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สงครามโลกครั้งที่สอง สงครามเวียดนาม สงครามแบ่งแยกดินแดนคาบสมุทรบอลข่าน และเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001 จำนวนทั้งสิ้น 83 บท พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับสงครามในกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่นั้นประกอบด้วย แนวคิดสนับสนุนสงคราม และแนวคิดต่อต้านสงคราม

แนวคิดสนับสนุนสงคราม หมายถึง แนวคิดที่ยอมรับ สนับสนุน และเชิดชู ทั้งสงคราม การทำสงคราม และผู้ที่ทำสงคราม แนวคิดสนับสนุนสงครามนับว่าเป็นแนวคิดดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่กวีนิพนธ์สงครามยุคเริ่มแรก อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดสนับสนุนสงครามที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่นั้น เกิดจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อที่ว่าสงครามเป็นวิถีแห่งการต่อสู้อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ กับการอ้างเหตุผลรองรับความชอบธรรมในการทำสงคราม ทั้งนี้ การยอมรับสงครามว่าเป็นเรื่องปกติของมนุษยชาตินั้นเกิดจากการที่กวีเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ซึ่งเป็นผู้ที่กำหนดความเป็นไปของทุกสรรพสิ่งในโลกนี้ ทรงเป็นผู้ลดบันดาลให้มนุษย์ทำสงคราม และมองว่าสงครามเป็นส่วนหนึ่งของวิถีแห่งสังคมมนุษย์ที่จะต้องเกิดขึ้นเมื่อเวียนมาถึงวาระอันเหมาะสม ความเชื่อทั้งสองประการนี้นำไปสู่บทสรุปที่ว่า มนุษย์ไม่อยู่ในฐานะที่จะหลีกเลี่ยงหนีจากสงครามไปได้ ในทางกลับกัน มนุษย์ควรพร้อมรับสงครามด้วยความชื่นชมยินดี เพราะสงครามเป็น โอกาสอันดีให้มนุษย์ได้ทดสอบศักยภาพของตนและพิสูจน์คุณค่าแห่งชีวิต ทั้งนี้ ผู้ที่ผ่านสมรภูมิ ไม่ว่าสุดท้ายแล้วจะเป็นหรือตาย ย่อมสามารถนำพาตนเองไปสู่สภาวะแห่งอุดมคติและได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในฐานะวีรบุรุษ

ถึงแม้จะยอมรับการทำสงครามในเบื้องต้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ากวีที่สนับสนุนสงครามจะยอมรับการทำสงครามในทุกกรณี เนื้อหาของกวีนิพนธ์สงครามที่ผู้วิจัยศึกษาชี้ชัดว่า แนวคิดสนับสนุนสงครามของกวียุคใหม่นั้นเกิดจากการมองสงครามผ่านมุมมองแบบสองมาตรฐาน (Double Standard) ซึ่งมีที่มาจากกรณีที่กวีจะแบ่งแยกตนเองและกลุ่มของตนออกจากผู้อื่นที่แตกต่าง

หรือขัดแย้งกับตน แล้วแสดงทัศนคติต่อคนเหล่านั้นในฐานะ “ศัตรู” ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าจะแสดงท่าทีสนับสนุนสงคราม แต่แท้จริงแล้วสงครามที่กวียอมรับสนับสนุนก็มีแต่เฉพาะสงครามของฝ่ายตนเท่านั้น แต่ในทางกลับกัน กวีจะต่อต้านและโจมตีการทำสงครามของฝ่ายตรงข้าม

ประเด็นแห่งการแบ่งแยกฝักฝ่ายที่ปรากฏอยู่ในกวีนิพนธ์สงครามประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญสองกระบวนการ คือ การกระตุ้นเร้าความรู้สึกรักและหวงแหนในชาติ กับการสร้างภาพลักษณ์แง่ลบให้กับฝ่ายตรงข้าม ผู้วิจัยพบว่า กวีสร้างความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวด้วยการชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในสิ่งที่แสดงถึงความเป็นชาติ ไม่ว่าจะเป็นการมีชาติพันธุ์เดียวกัน หรือการอยู่บนผืนแผ่นดินเดียวกัน ความผูกพันต่อสิ่งที่ป็นศูนย์รวมของชาติคนอย่างแนบแน่นทำให้มนุษย์พร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่ชีวิตของตนเองเพื่อปกป้องสิ่งเหล่านั้นไว้ ในขณะที่ภาพลักษณ์แง่ลบของฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะในฐานะศัตรู ปิศาจร้าย คนชั่ว ผู้รุกราน หรือผู้ก่อการร้าย ฯลฯ ล้วนแล้วแต่ต่อกย้ำความเชื่อที่ว่าฝ่ายของตนมีความชอบธรรมในการทำสงคราม ทั้งเพื่อป้องกันตนเอง จากการถูกรุกราน และเพื่อต่อต้านหรือแก้ไขการกระทำของฝ่ายตรงข้ามที่ตนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

การที่กวีที่สนับสนุนสงครามยอมรับการทำสงครามว่าเป็นหนทางในการ “แก้ไข” สิ่งที่ตนเห็นว่าไม่ถูกต้อง และเชื่อว่า สงครามจะสามารถนำพามนุษย์ไปสู่สันติภาพได้ในวันหนึ่ง แสดงให้เห็นความโหยหาและความคาดหวังต่อสันติภาพ ที่ซุกซ่อนอยู่ในแนวคิดสนับสนุนสงคราม อย่างไรก็ตาม แนวคิดในการแสวงหาสันติภาพด้วยการทำสงครามของกวีที่สนับสนุนสงครามเช่นนี้ ไม่อาจถือว่าเป็นทัศนคติที่ส่งเสริมสันติภาพในสายตาของนักสันติภาพสมัยใหม่ที่เชื่อว่าสถานะแห่งสันติที่แท้จริงนั้น จะได้มาก็ด้วยสันติวิธีเท่านั้น

แนวคิดต่อต้านสงคราม หมายถึง แนวคิดที่ปฏิเสธความชอบธรรมในการทำสงครามไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์เช่นไร กวีนิพนธ์สงครามที่มีเนื้อหาต่อต้านสงครามนี้ นับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นพร้อมกับสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและได้กลายเป็นแนวคิดกระแสหลักของกวีนิพนธ์สงครามยุคใหม่ ทั้งนี้ กวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงครามเป็นผลสะท้อนจากการที่มนุษย์ต้องเผชิญกับความสูญเสียและความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจอันเนื่องมาจากสงครามอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งเรื่อยมาจนถึงเหตุวินาศกรรม 11 กันยายน ค.ศ. 2001

จากการศึกษาพบว่าลักษณะอันโดดเด่นประการแรกของกวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงคราม คือ การนำเสนอผลกระทบของสงครามที่มีต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางร่างกาย เช่น การบาดเจ็บ หรือการตาย ควบคู่ไปกับผลกระทบทางจิตใจ เช่น ความเจ็บปวดจากการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก บาดแผลในจิตใจอันเนื่องมาจากประสบการณ์อันโหดร้ายในช่วงสงคราม ฯลฯ

การที่สงครามยุคใหม่มีลักษณะเป็นสงครามแบบเบ็ดเสร็จ (Total War) ซึ่งหมายถึงการเป็นสงครามที่ไม่จำกัดขอบเขตและกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ไม่เพียงแต่ทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในแนวหน้าเท่านั้นที่ได้รับผลจากสงคราม แต่เรื่องราวของพลเรือนผู้บริสุทธิ์ ทั้งผู้หญิง และเด็กๆ ที่ต้องตกเป็นเหยื่อของสงคราม ซึ่งได้รับการถ่ายทอดผ่านกวีนิพนธ์สงครามเป็นจำนวนมาก นับได้ว่าเป็นผลสะท้อนจากสงครามยุคใหม่ ที่ทำให้มนุษย์ต้องตกอยู่ในสถานะที่ไร้ระเบียบและไร้การควบคุมอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะบทกวีที่กล่าวถึงหญิงสาวที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราในระหว่างสงคราม แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่นั้น จริยธรรมในการทำสงครามเป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย การกระทำอันอัปยศของพวกทหารซึ่งคิดว่ามาจากการของวีรบุรุษเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง ภาพความโหดร้ายของสงครามที่กวีที่ต่อต้านสงครามนำเสนอนี้ แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ถึงโทษภัยอันร้ายแรงของสงคราม ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เบี่ยงเบนทิศทางของกวีนิพนธ์สงครามจากการเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอแนวคิดสนับสนุนสงคราม ไปสู่การเป็นสื่อกลางในการต่อต้านสงครามและเรียกร้องสันติภาพ

สงครามยุคใหม่ที่เปิดโอกาสให้มนุษย์ได้สัมผัสและได้รับรู้ถึงความโหดร้ายของสงครามเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้มนุษย์ตระหนักว่าตนเองไม่สามารถจะดำรงชีวิตอยู่ในสถานะที่เต็มไปด้วยความบีบคั้นอย่างที่สุดเช่นนั้นตลอดไป สิ่งก็ตามมาก็คือ ความพยายามในการค้นหาหนทางต่างๆ ที่จะพาตนเองให้หลุดพ้นจากสงคราม จากการศึกษา กวีนิพนธ์ที่ต่อต้านสงครามพบว่า กวีได้เสนอแนะให้มนุษย์ยุติการทำสงครามฆ่าฟันกัน และหัดมองข้ามมายาคติแห่งความแตกต่างที่ตนเอง “สมมติ” ขึ้น หันมายอมรับ และทำความเข้าใจกันและกันในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ แนวคิดที่กวีนำเสนอนี้ สะท้อนถึงแนวคิดขั้นพื้นฐานที่สุดของทฤษฎีสันติภาพ นั่นก็คือ การปฏิเสธสงคราม

อย่างไรก็ตาม กวีที่ต่อต้านสงครามส่วนมากไม่ได้หยุดความคิดอยู่แค่เพียงการ “หยุดรบ” เท่านั้น แต่ยังมองอย่างมีความหวังต่อไปถึงความเป็นไปได้ที่มนุษยชาติจะหลุดพ้นจากวังวนแห่งสงครามได้อย่างถาวร โดยเสนอแนะทางออกด้วยการร้องขอให้เกิดการแสวงหาสันติภาพในเชิงรุก เริ่มจากการ “ตัด” เหตุอันจะนำไปสู่สงครามไม่ว่าจะเป็นความเกลียดชัง ความเคียดแค้น ความโลภ และหันมา

เพื่อแผ่ความรัก ความเข้าใจให้แก่กัน และที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ มนุษย์ไม่ควรจะปล่อยให้หายนะที่ได้รับจากสงครามกลายเป็นความสูญเสียที่สูญเปล่า หากแต่ควรหันกลับไปพิจารณาอดีตอันเจ็บปวดเหล่านั้นอย่างปราศจากอคติ และเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับอย่างเข้าใจเพราะทราบใดที่มนุษย์ยังคงจดจำความสูญเสีย ความเจ็บปวด และความทุกข์ยากอันเกิดจากสงครามได้ ตรานั้น มนุษย์ก็จะมีสติยังคิดและไม่ถดถอยไปสู่วังวนแห่งสงครามอีก

ผลจากการศึกษาพบว่า กวีนิพนธ์สงครามที่แต่งขึ้นภายใต้บริบทของสงครามยุคใหม่ เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติที่มนุษย์มีต่อสถานะสงครามที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้วก่อนที่จะมีโอกาสได้สัมผัสกับสงครามอย่างแท้จริงนั้น กวีสงครามส่วนมากสร้างสรรค์บทกวีขึ้นจากจินตนาการและความเข้าใจเรื่องสงครามอันเกิดจากมายาการที่เชื่อมโยงอยู่กับภาพการต่อสู้อันยิ่งใหญ่และนักรบผู้สง่างาม ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้กวีนำเสนอผลงานออกมาในแนวสนับสนุนสงคราม แต่หลังจากตกอยู่ในวิกฤติแห่งสงคราม ความโหดร้ายทารุณ ความยากลำบาก และความบีบคั้นทั้งต่อร่างกายและจิตใจอันเนื่องมาจากสงคราม ได้ปลดปล่อยกวีสงครามให้เป็นอิสระจากมายาคติและความโหยหาสงครามซึ่งเคยเป็นดังจิตวิญญาณของยุคสมัยที่ผ่านเลย ผลที่ตามมาจาก บทเรียนแห่งสงครามก็คือ กวีทั้งหลายได้หันมาสร้างสรรค์บทกวีที่นำเสนอภาพของสงครามอย่างเป็นจริง โดยชูประเด็นต่อต้านสงครามและเรียกร้องสันติภาพที่ไม่ได้หยุดอยู่แค่การยุติการรบเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพยายามสร้างสันติภาพให้เกิดมีขึ้นอย่างถาวร ด้วยการมองย้อนกลับไปสู่ “ราก” แห่งความเป็นมนุษย์ ที่ยึดให้ทุกคนเป็นหนึ่งเดียวกันได้ ไม่ว่าจะสมมติตนว่าเป็นคนของชาติใด กลุ่มใด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะศึกษากวีนิพนธ์สงคราม เพื่อทำความเข้าใจความหมายและกลไกการนำเสนอทัศนคติเกี่ยวกับ “สงคราม” ในกวีนิพนธ์ในช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดอย่างสำคัญจากการสนับสนุนสงครามไปสู่การต่อต้านสงคราม และในที่สุดยังได้พัฒนาต่อไปถึงการใช้กวีนิพนธ์สงครามเป็นเครื่องมือเรียกร้อง “สันติภาพ” อีกด้วย ถึงแม้ว่าในทางทฤษฎีแล้ว “สงคราม” และ “สันติภาพ” จะเป็นคู่ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง และนักสันติภาพก็ปฏิเสธความเป็นไปได้ของการบรรลุถึงสันติภาพด้วยสงคราม แต่จากการศึกษากวีนิพนธ์สงคราม ผู้วิจัยพบว่า สิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ประการหนึ่งก็คือความรู้ความเข้าใจใน “สงคราม” อย่างถ่องแท้ นั้น จะเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการก้าวไปสู่ “สันติภาพ” ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาครั้งนี้จะช่วยกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาแนวคิดสันติภาพผ่านมุมมองของวรรณกรรมสงคราม

ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาแนวคิดสงครามและสันติภาพผ่านมุมมองของสงครามในวรรณกรรมจะมีความหลากหลายมากขึ้นหากมีการศึกษาเปรียบเทียบจากวรรณกรรมประเภทอื่นๆ เพราะนอกจากวีนิพนธ์สงครามดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้แล้ว พบว่ายังมีวรรณกรรมอีกหลายประเภทที่ถ่ายทอดเรื่องราวของสงคราม ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น วรรณกรรมเยาวชน บทเพลง หรือภาพยนตร์ ซึ่งน่าจะเป็นแหล่งข้อมูลและแรงบันดาลใจในการศึกษาแนวคิดสงครามและสันติภาพที่ได้รับการนำเสนอผ่านการเล่าเรื่องสงครามต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมสงครามจากส่วนต่างๆ ของโลก ซึ่งน่าจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับสงครามของมนุษย์ได้อย่างรอบด้านมากกว่าที่เป็นอยู่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกพรรณ อยู่ชา, บรรณาธิการ. *โลกภายใต้เงามืดก่อนและหลังการรุกรานอิรัก*. กรุงเทพฯ: นำกิจการพิมพ์, 2547.
- คาร์เตอร์, จิมมี่. *สนทนาเรื่องสันติภาพ*. แปลโดย ศรีเพ็ญ ศุกพิทยกุล. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2542.
- เจตนา นาควัชระ. กวีนิพนธ์ร่วมสมัยในฐานะทวิวิจน์ข้ามชาติ. ใน *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์*, หน้า 13-77. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คมบาง, 2546.
- ชัตสุณี สันธูสิงห์, บรรณาธิการ. *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. *สันติทฤษฎี: วิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539.
- ธีรยุทธ บุญมี. *ชาตินิยมและหลังชาตินิยม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2546.
- ปรีชา ศรีवालย์. *สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2542.
- พจี ยูวชิต. กวีนิพนธ์อเมริกันกับสงครามเวียดนาม. *Thought 5*, (ธันวาคม 2544): 54-69.
- พรรณพงา จุพานนท์. *วรรณกรรมล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ, สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2543.
- รองรัตน์ คุณฐีสุรพจน์. ขนบรักตามราชสำนักนิยมในกวีนิพนธ์ลirikของริชาร์ด เลิฟแลส. *Thought 4*, (ธันวาคม 2543): 53-64.
- ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย-อังกฤษ*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2545.
- สุรภีพรรณ นัฏราภรณ์. กวีนิพนธ์อเมริกันร่วมสมัย: การอ่าน การวิจารณ์ และการเข้าถึงอรรถรสของบทกวี. ใน *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์*, หน้า 119-140. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คมบาง, 2546.
- สุรัชยา (เบ็ญโธ๊ะ) สุไลมาน. *กระบวนการค้นคว้าวิธีของปรีดี พนมยงค์? กรณีศึกษา “พระเจ้าช้างเผือก”*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2544.

ภาษาอังกฤษ

- Abram, M. H., ed. *The Norton Anthology of English Literature*. New York: W.W. Norton & Company, 1993.
- Archer, C. I., and others. *World History of Warfare*. London: University of Nebraska Press, 2002.
- Beer, F. A. *Peace Against War: The Ecology of International Violence*. San Francisco: W.H. Freeman and Company, 1981.
- Beardsley, M. C., R. W. Daniel, and G. Leggett. *Theme and Form: An Introduction to Literature*. New Jersey: Prentice-Hall, 1959.
- Calder, A. *Poetry and War*. New York: Chapman, 2000.
- Charunee Kheimiyatorn. *English Literature of the First World War: a Critical Study*. Master's Thesis. Department of English, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1969.
- Crowther, J., ed. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 1995.
- Dey, R. The Soldier-Poets and His Poetry. *Army Digest* 9, (December 1969): 3-15.
- Fussell, P. *The Great War and Modern Memory*. New York: Oxford University Press, 2000.
- Gardner, B., ed. *The Terrible Rain: The War Poets 1939-1945*. 7th ed. London: Methuen, 1999.
- Gardner, B., ed. *Up The Line To Death: The War Poets 1914-1918*. 7th ed. London: Methuen, 1997.
- Gregson, J. M. *Poetry of The First World War*. Southampton: Camelot Press, 1976.
- Grierson, H., and J. C. Smith. *A Critical History of English Poetry*. New York: Penguin Books, 1962.
- Hicks, G. *The Great Tradition: An Interpretation of American Literature Since The Civil War*. Chicago: Quadrangel Paperback, 1969.
- Isherwood, C. *Lions and Shadows: An Education in the Twenties*. London: Penguin, 1938.
- Jeffries, L. *The Language of Twentieth-Century Poetry*. London: The Macmillan Press, 1993.

- Keegan, J. *Book of War*. London: Penguin Books, 1999.
- Keegan, J. *War and Our World*. New York: Vintage Books, 2001.
- Kemp, A. *March of the Titan: A History of the White Race*. Iowa: Ostara Publication, 1999.
- Lifton, R. J. *Home From The War*. London: Wildwood House. 1974.
- Loyd, A. *My War Gone By, I Miss It So*. 3rd ed. New York: Penguin Books, 1999.
- Mahony, P., ed. *From Both Sides Now: The Poetry of The Vietnam War and Its Aftermath*. New York: Scribner, 1998.
- Perkin, D. *A History of Modern Poetry*. Cambridge: Belknap Press, 1976.
- Rottman, L., ed. *Voice from the Ho Chi Minh Trail: Poetry of America and Vietnam, 1965-1993*. California: Event Horizon Press, 1993.
- Smith, K., and J. Benson, ed. *Klaonica: Poems For Bosnia*. Newcastle: Bloodaxe Books, 1993.
- Stallworthy, J, ed. *The Oxford Book of War Poetry*. New York: Oxford University Press, 1984.
- Roach C., ed. *Communication and Culture in War and Peace*. New Delhi: Sage, 1993.
- Walsh, J. *American War Literature: 1914 to Vietnam*. London: Macmillan, 1983.

Information on Internet

- Burd, H. L. *Free World Soldier*. [Online]. 2002. Available from:
http://www.poetsforum.com/sleep_giant/herbert_burd/free_world_soldier.htm[2003, June 30]
- Calder, A. *Bosnia: Poetry and War*. [Online]. 2002. Available from:
http://www.eurozine.com/article/2000_03_9_calder_en.html[2003, June 30]
- Edwards, F. *What is Humanism?* [Online]. 2000. Available from:
<http://www.jcn.com/humanism.html>[2004, February 11]
- Granato, S. *Promise to Osama*. [Online]. 2002 Available from:
http://www.poetsforum.com/sleep_giant/granato_sherri/promise_to_osama.htm
 [2003, June 29]
- Ink, G. *911 On 9-11*. [Online]. 2003 Available from: <http://ngeorgia.com>[2003, June 30]

Kent, J. *Yes, We Remember*. [Online]. 2000. Available from:

<http://www.angelfire.com/wa/warpoetry/Son.html>[2003, June 30]

Morgan, G. *Homage to America*. [Online]. 2002. Available from:

http://www.poetsforum.com/sleep_giant/morgan_gaynor/homage_to_america.htm
[2003, June 29]

Pielmeier, J., Sr. *A Giant Has Been Awakened*. [Online]. 2002. Available from:

http://www.poetsforum.com/sleep_giant/pielmeier_joe/a_giant_has_been_awakened.htm
[2003, June 29]

Traver, L. G. *Untitled*. [Online]. 2002. Available from:

http://www.poetsforum.com/sleep_giant/traver_lara/untitled.htm[2003, June 30]

Texas University. *Discourse*. [Online]. 2001. Available from:

<http://www.gslis.utexas.edu/~palmquis/course/discourse.html>[2004, August 5]

Texas University. *Uses of Discourse Analysis*. [Online]. 2001. Available from:

<http://www.gslis.utexas.edu/~palmquis/course/discourse.html>[2004, August 5]

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จาศรี ดิงสภักดิ์. การวิเคราะห์กวีนิพนธ์ (อังกฤษ). ใน *กวีนิพนธ์นานาชาติ: การศึกษาเชิงวิจารณ์*, หน้า 61-116. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คมบาง, 2546.
- ประจุมสุข อาชวบำรุง และยุพิน พิพิธกุล, บรรณาธิการ. *ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทบวงมหาวิทยาลัย, 2530.
- รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. สันติศึกษากับสันติภาพ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา สันติศึกษา* หน่วย 1-7. หน้า 1-24, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.
- สายหยุด เกิดผล และรุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. สงคราม. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา สันติศึกษา* หน่วย 1-7, หน้า 87-120, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.

ภาษาอังกฤษ

- Allison, J. Contemporary Poetry and the Great War. In A.M. Roberts and J. Allison (eds.), *Poetry And Contemporary Culture: the Questions of Value*, pp. 209-226. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2002.
- Carlson, G. R., and M. Gilbert. *British and Western Literature: A Thematic Approach*. New York: McGraw-Hill, 1985.
- Henderson, S.H., and J.W. Lee. *Poetry: A Thematic Approach*. Belmont: Wadsworth, 1968.
- Kermode, F. *Poetry, Narrative, History*. Oxford: Blackwell, 1989.
- Kettle, A. *Poetry and Politics*. Milton Keynes: Open University Press, 1976.
- Pinsky, R. *The Situation of Poetry, Contemporary Poetry and Its Traditions*. Princeton: Princeton University Press, 1976.
- Sitwell, E. *Aspect of Modern Poetry*. London: Duckworth, 1934.
- Roach, C., ed. *Communication and Culture in War and Peace*. New Delhi: Sage, 1993.
- William, L.B. *Modernism and the Ideology of History: Literature, Politics, and the Past*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววรามาศ ขวงตระกูล เกิดเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2522 ที่โรงพยาบาลศิริราช จังหวัดกรุงเทพมหานคร จบการศึกษามัธยมศึกษาโรงเรียนราชินี สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2543 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2544

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย